

સૂચના.

પુસ્તકને જેમ તેમ જ્યાં ત્યાં રખડતું મુકવું નહિ,
અશુદ્ધ હાથે પુસ્તકને અડકવું નહિ તેમજ ઉઘાડે મુખે
પુસ્તક વાંચવું નહિ.

अनन्तपारं किल शब्द शास्त्रं ।

स्वल्पं तथायु बहवश्च विघ्नाः ॥

सारं ततो ग्राह्य मपास्य फल्गु ।

हंसै र्यथा क्षीर मिवाम्बु मध्यात् ॥ ૧ ॥

સાર—શબ્દ શાસ્ત્ર નિશ્ચે અનન્ત અપાર છે, આયુષ્ય
અલ્પ છે અને વિઘ્નો અનેક છે; માટે રાજહંસો જળમાંથી
દૂધ ગ્રહણ કરે છે તેમ અંસારે વસ્તુને તણને સાર માત્ર
ગ્રહણ કરવો.

વિજ્ઞાપિત.

આપણી જૈન કોમની દિનપ્રતિદિન થતી અવનતિનું - સુ-
ખ્ય કારણ અજ્ઞાન છે. તે દુર કરવા અને સંસ્મારો-જોડાવાના
હેતુ ભૂત જ્ઞાન છે. તેટલા માટે વિદ્વાન્ જનોની કેળવાયેલી કલ-
મથી લખાએલા તથા પૂર્વના મહાન્ આચાર્યોના બનાવેલ ગ્રંથોના
ગુર્જર ગીરામાં લાવાનુંવાદ કરેલા પુસ્તકો છપાવી તેને ઉદાર દી-
લના સખી ગૃહસ્થોની સહાયવડે મફત યા નજીવી કી'મતે તે
ગ્રંથના ખપી જનોને આપવાનો અમારો પ્રયાસ આજ પાંચ
વર્ષ થયાં ચાલુ છે.

અમારા પ્રયત્નને સજ્જનો તરફથી જેમ જેમ અનુમતિ
મળી તેમ તેમ ઉદાર ગૃહસ્થોની સહાયતાનુસારે અમે અમારા
પ્રયત્નને વધારતા ગયા અને તેના પરિણામે આ પંદરમું પુસ્તક
અમોએ સુઝ જનોની સન્મુખ રજુ કર્યું છે. જેની કી'મત તેઓ
પુસ્તકના વાંચન અને મનન દ્વારા જરૂર કરશેજ.

આ ગ્રંથ ઉપદેશ રસમય હોવાથી તેનું ઉપદેશમાત્રા
નામ સાર્થક છે. ચરમ તીર્થંકર શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામિના સુશિષ્ય
અવધિજ્ઞાનધારક શ્રીમદ્ ધર્મદાસ ગણીએ પોતાના સંસા-
રીક પુત્ર રણસિંહ કુમારને પ્રતિબોધવા નિમિત્તે આ ગ્રંથ
રચ્યો છે. તે સંબંધ જાણવાની જરૂર હોવાથી પ્રસ્તાવનાના
અંતે ઉપોદ્ધાતમાં રણસિંહ કુમારનું જે સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર આ-
પવામાં આવ્યું છે તે તરફ સહુ કોઇનું લક્ષ દોરિયે છીએ અને
અમારો નમ્ર અભિપ્રાય જણાવિયે છીએ કે—

આ ગ્રંથની રચના એવી તો ઉત્તમ પ્રકારની કરવામાં

આવેલ છે કે તે વાંચનાર ગમે તે દર્શનનો હોય તો પણ તે ગુણગ્રાહક બુદ્ધિથી વાંચે તો તેમાંથી અપૂર્વ શાંત ગુણને પ્રાપ્ત કરી શકેજ.

આ ગ્રંથના ઉપદેશનું હરકોઈ લબ્ય પ્રાણી યથાશક્તિ અનુકરણ કરી તદનુકુળ શુદ્ધાચરણ સેવશે, તે અનુક્રમે મોક્ષ ફળની પ્રાપ્તિ કરશે.

જે મહાત્માએ ઉત્તમ પુરૂષની પ્રસાદીરૂપ આ ગ્રંથની સરલ વ્યાખ્યા લખી આપી છે તે મહા પુરૂષનો શુદ્ધાંતઃકરણથી આભાર માનવા સાથે તેઓ ઉત્તરોત્તર પોતાના પ્રયત્નને આગળ વધારી જૈન ડોમને વિશેષે આભારી કરશે. એમ ઇચ્છીએ છીએ.

દ્રવ્યની સહાય આપનારા ગૃહસ્થોનો આભાર મानी તેવા ધનિકોને તેનું અનુકરણ કરવાને સાગ્રહ નમ્ર વિરૂપિ કરી અત્ર વિરમીએ છીએ. ઇતિ શમ્ સંવત્ ૧૯૬૫ ના શ્રાવણ પહેલા શુદ્ધ પૂર્ણિમા.

લિ. પ્રસિદ્ધ કેર્તા

પ્રસ્તાવના.

“શાસ્ત્ર ઘણું મતિ થોડલી. શિષ્ટ કહે તે પ્રમાણ.”
એ વૃદ્ધ વાક્યને અનુસારે સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે કે શાસ્ત્ર સમુદ્ર અથાગ અનંત અપાર છે, આપણી મતિ અદ્ય—સ્થૂલ છે; જેથી સંપૂર્ણ શાસ્ત્ર સમૂહને અવગાહવા તે અસમર્થ છે. તેથી સર્વ શાસ્ત્રના નિચોલરૂપે પરમ ઉપગારી જ્ઞાની પુરૂષોએ આપણા જેવા બાળજીવોના હિતને અર્થે અતિ સંક્ષિપ્ત રૂપમાં જે જે શાસ્ત્ર યોજના કરી છે, તે તે સર્વે તે પરમ પુરૂષોની મીઠ પ્રસાદી આપણે અત્યંત આદરથી સ્વીકારવાની જરૂર છે.

પ્રસ્તુત ઉપદેશમાલા પ્રકરણ ચરમ તીર્થંકર શ્રી વર્દમાન પ્રભુના અંતેવાસી અવધિજ્ઞાની શીષ્યરત્ન શ્રી ધર્મદાસ ગણિ સ્થમા શ્રમણે રચેલું છે. અને તે અતિ પ્રાચિન હોવા સાથે સદુપદેશના ભંડોલરૂપ હોવાથી અત્યંત ઉપકારક છે. તેથી સર્વ ભવ્ય જનોએ આ ગ્રંથનું અત્યંત આદર પૂર્વક શ્રવણ મનન તથા નિદિધ્યાસન કરવા વિશેષ કાલજી રાખવાની જરૂર છે.

ગ્રંથ કર્તાએ પ્રસ્તુત ગ્રંથ કેવા પ્રયોજનથી રચેલો છે, અને તે સર્વ ભવ્યજનોને કેટલો બધો ઉપકારક છે તે બાણવા સાટે પૂર્વે થયેલા આચાર્ય શ્રી રત્નસિંહ સૂરિના એક મહાનુભાવ શિષ્યે છાપ્ય છંદમાં કથાનુવાદરૂપે જે કથન કરેલું છે તે સરહસ્ય વિચારતાં જ્ઞાસુ વર્ગને સહજે જણાઈ જશે એવા હેતુથી અત્ર પ્રસંગોપાત પ્રથમ છાપો દાખલ કર્યો છે.

“ વિજય નરિંદ જિણિંદ વીર હથિહિં વય લેવિણ,
અમ્મદાગણિ નામિ ગામિ નયરિહિં વિહરઈ પુણ;

નિય પુત્તહ રણસીહરાય પડિખોહણ સારિહિં,
 કરઈ એસ ઉવએસમાલ જિણ વયણ વિચારિહિં;
 'સય પંચ ચ્યાલ ગાહા રયણમણિ કરંડ મહિયલિ સુણઉ
 સુહભાવિ સુદ્ધ સિદ્ધાંત સમ સવિ સુસાહુ સાવય સુણઉ. ૧
 આ છપ્પય છંદનો ભાવાર્થ બાલજીવોના ઉપકારાર્થે જ-
 ણાવવો ઉપયોગી જાણી સંક્ષેપથી નીચે પ્રદર્શિત કર્યો છે.

વિજય નામના નૃપતિ એકદા વૈરાગ્ય રંગથી પોતાનું હૃદય રંગાઈ
 જવાથી શ્રીવીર પરમાત્માની સમીપે મુનિયોગ્ય મહાન્ત અંગીકર
 કરી ગુરુભક્તિ વિનય બહુ માનવડે શાસ્ત્ર રહસ્ય પામી મુનિ
 માર્ગને અપ્રમત્તપણે આરાધવા લાગ્યા. અનુક્રમે આચાર્ય પદવીને
 લાયક થવાથી તે પદને પામી તેઓ શ્રી ધર્મદાસ ગણિ ક્ષમા
 શ્રમણના નામે પ્રસિદ્ધ થઈ અનેક ગામ નગરને વિષે વિચરતા
 ભવ્યજનોને પ્રતિબોધવા લાગ્યા. અનુક્રમે અધ્યવસાયની વિશુ-
 દ્ધિથી અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તેથી તેમણે પોતાના પૂર્વ પુત્ર
 રણસિંહ કુમારને પ્રતિબોધવા માટે શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુના પ-
 વિત્ર વચનાનુસારે ગુણમણિ રત્નના નિધાન જેવી '૫૪૦'
 ગાથાવડે આ ઉપદેશમાળા ગ્રંથની રચના કરી જે પોતાના સ્વ-
 ભાવિક ઉજવળ ગુણોવડે જગતમાં પ્રસિદ્ધિને પામી છે. શુદ્ધ
 સિદ્ધાંત સદશ જાણી વિશુદ્ધ ભાવથી સહુ મોક્ષાર્થી સજ્જનો તેનો
 એકાન્ત હિતકારી લાભ ગ્રહણ કરો !

ઉપર પ્રસંગોપાત દાખલ કરેલા પહેલા છપ્પાની જેવડ
 ઉપદેશમાળા અંતર્ગત યાવત્ કથાનુવાદના સર્વ છપ્પાઓનો સં-
 ગ્રહ જે અમને ખંભાતના ભંડારમાંથી મળી આવ્યો હતો તે
 જૂની ગુજરાતી અથવા પ્રાકૃત ભાષાની શોધ ખોળ કરવાના રસીક

જનોને માટે અથવા યાવત જિજ્ઞાસુવર્ગના હિતના માટે પ્રસ્તુત અથ-
વ્યાખ્યાના અંતે દાખલ કરેલ છે. તેમાં ખાસ ખુબી એ છે કે ગમે
તેટલી મોટી કથાનો પણ એકેકજ છાપામાં બહુ સરસ રીતે સં-
પ્રીપથી સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. ઉક્ત છાપાઓનું લખાણ
રત્નસિંહસૂરીના કોઈ એક મહાનુભાવ શિષ્યે (જેન અંથાવળીના
અભિપ્રાય મુજબ) ૧૪ ચૌદમી સદીમાં કરેલું છે.

ઉપદેશમાળા કથાનક છાપા પછી શ્રી માનવિજય ગણિ-
કૃત ગુરૂ તત્વપ્રકાશ રાસ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે જે ખાસ
મનન કરવા યોગ્ય છે.

આ ઉપદેશમાળા અંથને કોઈ પણ મોક્ષાર્થી માણસ મધ્ય-
સ્થપણે મનનપૂર્વક વાંચે કે સાંભળે તો તેની વીજલીક અંસર
તેના ઉપર થયા વિના રહે નહીં એવો તેમાં અપૂર્વ ચમત્કાર છે.
ફક્ત જે ભારેકમી જીવ હોય તેનું મન જ તેનાથી દ્રવિત ન થાય;
આત્માર્થી જનોનું હૃદય તો વૈરાગ્યરસથી દ્રવિત થયા વિના
રહે જ નહીં.

ઉપોદ્ધાતની સાથે સારભૂત હિત શિક્ષારૂપ ચિદાનંદજીના
સવૈયા દાખલ કરેલ છે તે દરેક આત્માર્થી જીવોને વાંચી વિચા-
રીને સાર ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે.

પ્રસ્તુત અંથના મહાત્મ્યનું દિગ્દર્શન કરાવી સકલ ભવ્ય
જનોની આવા અપૂર્વ અંથનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરવામાં અભિ-
રૂચિ વધે એમ અંતઃકરણથી ઇચ્છી આ પ્રસ્તાવના પૂર્ણ કરું છું.

પ્રશમ સુખાર્થી.

સન્મિત્ર કર્પૂરવિજય.

“ ઉપોદ્ધાત.”

તત્ત્વ જિજ્ઞાસુને સ્વાભાવિક રીતે જાણવાની ઇચ્છા થાય કે
 જૈન ધર્મનો મોક્ષ માર્ગ માટે શો સિદ્ધાન્ત
 ઉપદેશ માળા છે? જો કે ઉક્ત જિજ્ઞાસાને સંપૂર્ણ રીત્યા
 વક્તાવ્ય.

સંતોષ તો ત્યારે જ મળે કે જ્યારે જૈન
 માર્ગમાં વિદ્યમાન સંપૂર્ણ સાહિત્ય અવગાહ-
 વામાં આવે. સંપૂર્ણ સાહિત્ય અવગાહવા જેટલો અવકાશ અને
 પરિશ્રમ લેનાર બહુજી વિરલા નીકળે છે; અને જેઓ પવિત્ર
 આશયથી ઉક્તકાર્ય કરવા મથન કરે છે તેઓ પરિશ્રમના પ્ર-
 માણમાં પોતાની જિજ્ઞાસા તૃપ્ત પણ કરી શકે છે, એટલું જ
 નહિ પણ પોતાને તે દ્વારા થયેલો અનહદ આનંદ છૂપાવી શ-
 કતા નથી. જેથી તે અન્ય જિજ્ઞાસુ જનોને જૈનના અપૂર્વ આ-
 નંદદાયી સાહિત્ય પ્રતિ પોતાના સત્ય અભિપ્રાય જાહેર કરી
 અનેકશઃ આકર્ષે છે. જૈન સાહિત્યના અનેક અપૂર્વ ગ્રંથ રત્નો
 અપ્રસિદ્ધિમાં હોવાથી તેનું ખર્ચ રહસ્ય ઘણા લોકોથી અજાણ્યું
 છે. એવા અજાણુ લોકોને જૈન ધર્મની તેના પવિત્ર ફરમાનની
 કંઈક ઝાંખી આવે એવા સદ્ આશયથી પ્રેરાઈ ઉપદેશમાળા
 જેવા એક પ્રાચીન ગ્રંથ રત્નની યથામતિ સરલ વ્યાખ્યા કરી છે.
 આ વ્યાખ્યા કરતાં પૂર્વાચાર્યકૃત ટીકા ઉપર વિશેષ આધાર રાખવામાં
 આવ્યો છે. જો કે સંક્ષેપ રૂચિ જનોને માટે ઉક્ત વ્યાખ્યા બહુ
 ટુંકાવવામાં આવી છે, તોપણ ગ્રંથકારનો આશય તેમાં બનતા
 સુધી ઝળકી આવે તેટલો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

આ ગ્રંથકાર ચરમ તીર્થંકર શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામીના અંતે-
 વાસી શિષ્ય હોવાથી પ્રભુના સમકાલીન એ-
 ગ્રંથકારનો સ- ટલે લગભગ ૨૪૦૦ ઉપરાંત વર્ષ પહેલાં
 મૃત્યુ.

થયેલા છે, એ વાત નિર્વિવાદ છે. તેમણે પ્ર-
 સ્તુત ગ્રંથ પોતાના સંસારિક પુત્ર રણુસિંહ કુમારને પ્રબોધવા
 રચેલો હોવાથી તેમનું સંક્ષિપ્ત ખ્યાન આપણે અત્ર પ્રાસંગિક છે.

“ શ્રીમદ્ધર્મદાસગણિના પૂર્વપુત્ર રણસિંહ

કુમારનું સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર. ”

શ્રીધર્મદાસ ગણિનું ગૃહસ્થપણાનું નામ વિજય રાજ હતું. તે પોતાના રાજ્યનું પાલન કરતા હતા તે સમયમાં એકદા તેની માનિતી રાણીને સગર્ભા જાણી, તેની શોક્યે અમર્ષવટે પ્રસૂતિ સમયે અવતરનાર બાળકનો વિનાશ કરવા નિશ્ચય કર્યો; તેવે વખતે તક સાધી છગ પ્રપંચથી કોઇ મૃત બાળકને બદલામાં રાખી અવતરેલા બાળકને ત્યાંથી ઉપાડી કોઇ છુપી રીતે દાસી પાસે અંધ કૂપમાં નાંખી દેવા યોજના કરી. અવતરેલા બાળકના પુણ્ય યોગથી દાસીનું મન દ્રવિત થયું; તેથી તે બાળકને ફવામાં નહિ નાંખતાં વસૂથી વેદિત કરી, કૂપના કાંઠે ઉગેલા લીલા ઘાસમાં અનામત રાખી દાસી પાછી આવી. દાસીએ આવીને કહેલી હકીકતથી દુઃખ રાણી હવે પોતાને નિશ્ચિંત માનવા લાગી. વખત જતાં વાત કૂટીને રાજાને કાને ગઇ; આ કારણથી રાજાને “ લવ વૈરાગ્ય ” પ્રગટયો. અને તેણે વીરપ્રભુ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીમાં કેટલું અંતર રહે છે? તે આ વાતથી સહજ સિદ્ધ થાય છે. આ તરતના જન્મેલા બાળકને અતિ દિવ્યરૂપવાળો જોઇને ત્યાં ઘાસ લેવા માટે આવી ચઢેલો કોઇ કણુખી પોતાના ઘેર લઇ ગયો; અને પોતાની સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે “આ વન દેવતાએ પ્રસન્ન થઈ આપેલા આ બાળકને તું પુત્રની પેરે પાળજે”; તેણીએ પણ તે વાત બહુ હર્ષ સહિત સ્વીકારી; અને રણુમાંથી મળી આવવાથી તે બાળકનું નામ “રણુ-સિંહ” રાખ્યું. તે બાળક અનુક્રમે મોટો થયો. ક્ષેત્ર રક્ષા માટે

જાય છે, તેની નજદીકમાં “ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ” હું એક
 ભવ્ય મંદિર છે; ત્યાં યાત્રા નિમિત્તે અનેક ભાવિક જનોને આવતા
 જોઈ એકદા કૌતુકાર્થે તે પણ ગયો. એટલામાં કોઈ બે વિદ્યાધર
 સુનિઓ યાત્રાર્થે આવેલા તે બાળકને યોગ્ય બાણી, નિરંતર પ્ર-
 સ્તુના દર્શન કરવા ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. તે મહાત્મા પુરૂષોના વ-
 ચનથી તેણે પણ નિત્યપ્રતિ “નૈવેદ્યઢોકી” દર્શન કરવાનો નિયમ
 કર્યો. એકદા નદીમાં મોટું પૂર આવવાથી ત્રણ દિવસ સુધી લો-
 જન આંચું નહિ, ચોથે દિવસે લોજન આંચું; ત્યારે તેમાંથી
 નૈવેદ્ય લઈ દર્શનાર્થે જાય છે; એટલે શ્રી પાર્શ્વનાથનો અધિષ્ઠાયક
 ચક્ષુ તેની પરીક્ષા કરવા સિંહનું રૂપ ધારણ કરી દ્વારની મધ્યમાં
 બેઠો. તે જોઈ હિંમતથી “રણસિંહ” સિંહનાદ કર્યો, તેથી તે
 અંતર્ધાન થઈ ગયો. દર્શન કરી સ્વસ્થાને આવી જમવા બેસે છે;
 એવામાં કોઈ તપસ્વી સુનિ આવી ચડ્યા. તેને ભાવથી દાન હેતો
 જોઈ ચક્ષુ તુષ્ટામાન થઈ પ્રગટ રૂપ ધારી તેને કહેવા લાગ્યો કે
 “રણસિંહ” તારા સત્વથી હું પ્રસન્ન છું, માટે કાંઈક વર માગ ?
 રણસિંહે કહ્યું કે તમારો તેવોજ આગ્રહ હોય તો મને વિશાળ રાજ્ય
 આપો! યક્ષે તેને તે વરદાન આપ્યું તેથી રણસિંહ કુમાર વિશાળ રા-
 જ્યનો સ્વામિ થયો. તેલું મહદ્ રાજ્ય પામીને ચિંતામણી પાર્શ્વપ્રભુ-
 ની વિશેષે ભક્તિ કરવા લાગ્યો, અને રામચંદ્ર જેવી નીતિથી
 પ્રબળ રક્ષણ કરવા લાગ્યો. એમ કરતાં કેટલોક કાળ સુખ-
 સમાધિમાં વ્યતીત થયો. કદાચિત્ દૈવયોગે કોઈ અણુઘટતો
 બનાવ જોઈ ભયભ્રાંત થઈ ન્યાય માર્ગને તજીને અન્યાય માર્ગે
 ચાલવા લાગ્યો. હવે વિજયરાજ કે જેણે સ્ત્રી તથા સાળા સાથે
 વૈરાગ્યથી દિક્ષિત થઈ ગુરુ ભક્તિથી અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું,

(અત્રે જે ધર્મદાસ ગણિ ક્ષેમાશ્રમેણુના નામથી ઓળખાય છે.)
 તેણે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનવડે “ રણસિંહ કુમારનું ” ચરિત્ર જાણી
 તેને પ્રતિ બોધવા માટે “ ૫૪૦ ગાથા યુક્ત ” આ પ્રસ્તુત.
 ઉપદેશમાળા પ્રકરણનું નિર્માણ કરી અમૃત વચન વડે તેને
 પ્રતિ બોધિત કર્યો. અને જે બનાવથી તેણે ન્યાય માર્ગને તજીને
 અન્યાય માર્ગ આદર્યો હતો; તેનો ઉડા મર્મ સમજાવી તેને
 ન્યાયના માર્ગમાં પુનઃ સ્થાપિત કર્યો. ત્યારથી એવા ઉપકારી પ્રક-
 રણનો તે પ્રતિદિન અભ્યાસ કરવા લાગ્યો, જેના પ્રભાવે તે
 શ્રાવકની મર્યાદા સારી રીતે પાળી, ઉત્તમ રીત્યા પ્રજાનું પાલન
 કરી, સ્વપૂત્રને રાજ્યધૂરા સોંપી અંતે દશવિધ ચતિ ધર્મનું
 આરાધન કરવા ભાગ્યશાળી થયો. ગુણ મણિના ભંડાર સમાન.
 આ ગ્રંથનો સર્વ લગ્ય જનો લાલ લઈ શીઘ્ર મોક્ષાધિકારી થા-
 ઓ ! એવી અંતર આશિષ આપી આ સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર સહ
 ઉપોદ્ધાત સમાપ્ત કરૂં છું; ઇતિશમ્.

લેખક સન્મિત્ર કર્પૂર વિજય.

સારભૂત હિત શિક્ષારૂપ.

શ્રી ચિદાનંદ સર્વૈયા તેઈસા.

ધીર વિના ન રહે પુરૂષારથ નીર વિના તરણ નહિ જાવે,
ભૂપ વિના જગ નીતિ રહે નહિ રૂપ વિના તન શોભા ન પાવે;
દીપ વિના રજની નવિ ફીટત દાન વિના ન દાતાર કહાવે,
જ્ઞાન વિના ન લહે શીવ મારગ ધ્યાન વિના મન હાથ ન આવે. ૧
પંથીક આય મિલે પંથમે ઇમ દોય દિનોંકા હુયે જગ મેલા,
નાહિ કિસીકા રહા ન રહેગા કેન ગુરૂ અરૂ કેનકા ચેલા;
શ્વાસા તો ધીજત સુણુ એસેજયુ' જાત વહી જેસા પાણીકા રેલા,
રાજ સમાજ પડાહી રહે સહુ હંસા તો આખર જાત એકેલા. ૨
ભૂપકા મંડણુ નીતિ વહે નીત રૂપકા મંડણુ શીલ સુજાણુ,
કાયાકા મંડણુ હંસ ચહે જગ માયાકા મંડણુ દાન વખાણુ;
ભોગીકા મંડણુ હે ધનથી પુનિ ભોગીકા મંડણુ ત્યાગ પિછાણુ,
જ્ઞાનીકા મંડણુ જાણુ ક્ષમા ગુણુ ધ્યાનીકા મંડણુ ધીરજ જાણુ. ૩
એક અનિષ્ટ લગે અતિ દેખત એક લગે સહુકું અતિ ખ્યારા,
એક ફિરે નિજ પેટકે કારણુ એકકે હોય લખકોટિ આધારા;
એકનકું પનહિ^૧ નહી પાવત એકનકે શિર છત્ર જયુ' ધારા,
દેખ ચિદાનંદ હે જગમે ચુંહિ પાપ અરૂ પુન્યકા લેખાહિ ન્યારા. ૪
પાપ અરૂ પુન્યમે લેહ નહી કછુ બંધનરૂપ દોઉ તમે જાણુ,
મોહની માત અરૂ તાત દોહુ કેા જયુ' મોહમાયા બળવાન વખાણુ;
બેડી તો કંચન લોહમયિ દોઉ યા વિધ ભાવ હિયે નિજ આણુ,
હંસ સ્વભાવકું ધારકે આપણુ દોઉથી ન્યારો સ્વરૂપ પિછાણુયો. ૫

પૂજત હે પદપંકજ તાકે જયું ઇંદ નરિંદ સહુ મિલિ આઈ,
 ચાર નિકાયકે દેવ વિનૈયુત કષ્ટ પડે જાકું હોત સહાઈ;
 ઉરધ ઝોર અધોગતિકી સખ વસ્તુ અગોચર દેત લખાઈ,
 દુર્લભ નાહિ કછુ તિનકું નર સિદ્ધિ સુધ્યાન મયિ જિન પાઈ. ૬
 જાણુ અજાણુ દોઉમે નહીં જડ પ્રાણી ઐસા દુર્વીરગ્ધ^૧ કહાવે,
 વિરંચ^૨ સમાન ગુરૂ જો મિલે તોહિ વ્યાલ^૩ તણી પેરે વાંકોહિ જાવે;
 જાણુ વિના એકાન્ત ગહે સખ આપ તપે પરકું જયું તપાવે,
 વાદવિવાદ કહા કરે મૂરખ વાદ કીચે કછુ હાથ ન આવે. ૭
 વેલુકું^૪ પીલત તેલ લહે નહી તુપ^૫ લહે નહી તોય^૫ વિલોચા,
 સિંગકું^૬ દોહત દૂધ લહે નહી પાન લહે નહીં ઝોખર ઝોચા^૭
 આઉલ ઝોવત અંબ લહે નહી પુન્ય લહે નહીં પારકો તાયા^૮,
 અન્તર શુદ્ધતા વિણુ લહે નહી ઉપરથી તનકું નિત ધોયા. ૮
 ધતિ.

૧ અર્ધદગ્ધ, મૂર્ખ. ૨ બ્રહ્મા. ૩ સર્પ. ૪ ઘી. ૫ જળ. ૬ શીંગડાં. ૭
 ઉપર ક્ષેત્રમાં વાવેલું હોય તો. ૮ અન્યને સંતાપ્યાથી.

અનુક્રમણિકા.

નંબર.	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	મંગલા ચરણાદિ.	૧
૨	ધમશાસ્ત્ર સાંભળતી વખતે કેવી નમ્રતા જોઈએ.	૨
૩	ધર્મ ગુરૂના મુખ્ય ગુણોની ગણતરી	૩
૪	સાધ્વીઓને રાખવી જોઈતી નમ્રતા	૪
૫	વૃદ્ધ સાધ્વીએ પણ નવ દીક્ષિત સાધુનો વિનય શા માટે કરવો ? તેનાં કારણ	૫
૬	ધર્મ કર્મમાં લોક દેખાડો કરવાની કંઈ જરૂર નથી	૬
૭	સાધુના વેષનું વજન	૬
૮	ભાવ પ્રમાણે ફળ	૬
૯	અભિમાનથી થતી ખુવારી	૭
૧૦	વૈરાગ્ય ઉપદેશ	૭
૧૧	સામાન્યતઃ સાધુની સમતા	૯
૧૨	કર્મની વિચિત્રતા	૧૧
૧૩	સાધુજનોની નિર્લોભતા.	૧૧
૧૪	અર્થ અનર્થનું કારણ થાય છે.	૧૨
૧૫	અંતરંગ તપનું મહાત્મ્ય ...	૧૨
૧૬	સ્વચ્છંદતાના માઠાં ફળ	૧૪
૧૭	નિઃશય થઈ સદ્ગુરૂ સમીપે આલોચના કરવાનું ફળ ૧૬	૧૬
૧૮	અમર્ય અથવા ધર્મ અદેખાઈ નહિ કરવા વિષે	૧૬
૧૯	કુશિષ્યનાં લક્ષણ.	૧૭
૨૦	સુસાધુનાં લક્ષણ	૧૯
૨૧	અજ્ઞાન કષ્ટ કરવામાં અલપ ફળ છે તે ખતાવે છે.	૧૯
૨૨	જગતમાં જ્ઞાનીનીજ ખલિહારી છે	૧૯
૨૩	રાગી દોષને દેખી શકતો નથી ...	૧૯
૨૪	શિષ્યોની શોભા વિનય વૃત્તિમાંજ છે.	૨૧

૨૫ ગુરૂ પ્રભાવ	૨૪
૨૬ વ્રત રક્ષા.	૨૪
૨૭ ધર્મનું કૃળ.	૨૫
૨૮ નિત્યા વાસ અથવા એક સ્થાને સ્થાયીપણા વિષે.	૨૬
૨૯ ગૃહસ્થના પરિચયથી થતી હાનિ વિષે.	૨૭
૩૦ ગ્રહણ કરેલાં વ્રતમાં કરવી જોઈતી દૃઢતા વિષે.	૨૮
૩૧ માઠા અધ્યવસાયથી થતા અનર્થ વિષે.	૩૦
૩૨ પ્રમાદ આચરણ તજવા વિષે.	૩૧
૩૩ વિષય કષાયને વશ થએલા સાધુ સંયમથી બ્રહ્મ થાય છે.	૩૨
૩૪ વિશેષતઃ સાધુની સમતા-સહન શીલતા.....	૩૩
૩૫ સાંસારિક રનેહ કેવો કૃત્રિમ અને અનર્થકારી છે. ?	૩૫
૩૬ મુનિ માર્ગ	૩૬
૩૭ ગુરૂ કુળ વાસના કાયદા	૩૭
૩૮ સાધુએ સ્ત્રી જનોનો પરિચય સર્વથા તજવા વિષે....	૩૮
૩૯ સંત-સુસાધુ જનોનો વિનય કરવાનું કૃળ... ..	૩૯
૪૦ ધર્મહીન કુગુરૂથી દૂર રહેવા વિષે.	૪૦
૪૧ પરિણામની વિચિત્રતા વિષે.	૪૧
૪૨ પુનઃ સાધુની સમતા.	૪૨
૪૩ પાપનું કૃળ.	૪૩
૪૪ ધર્મ આચરણમાં થતી ઉપેક્ષા.	૪૩
૪૫ આત્માનેજ દમવો સારો છે.	૪૫
૪૬ વિષય લોહપતાનાં વિરસ કૃળ.	૪૬
૪૭ હીણાચારી સાથે રહેતાં થતાં નુકશાન.	૫૧
૪૮ ભવભીરૂ શિથિલાચારીનું લક્ષણ... ..	૫૨
૪૯ ગૃહસ્થ એવા શ્રાવકનો માર્ગ.	૫૩
૫૦ સુશિષ્યની ફરજ.	૫૫

૫૧ કર્મની અકળ ગતિ. ...	૫૬
૫૨ હિત ઉપદેશ ...	૫૬
૫૩ નિકટ ભવીનાં લક્ષણ. ...	૬૫
૫૪ આત્મહિત સાધવામાં ઉપેક્ષા કરવાથી થતો અનર્થ...	૬૬
૫૫ પાંચ સમિતિનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ...	૬૮
૫૬ ક્રોધાદિ ચાર કષાય ...	૬૯
૫૭ હાસ્યાદિક દોષ તજવા વિષે ...	૭૦
૫૮ આગમ માર્ગના અભ્યાસને આપદા ...	૭૧
૫૯ ગારવ ત્રિક ...	૭૧
૬૦ ઇન્દ્રિયો જિતવા વિષે ...	૭૨
૬૧ આઠ મહનો ત્યાગ કરવા વિષે ...	૭૨
૬૨ નવ બ્રહ્મ ગુણ અથવા બ્રહ્મચર્યની રક્ષા વિષે.	૭૩
૬૩ સ્વાધ્યાય ધ્યાન સંબંધી ઉપદેશ ...	૭૪
૬૪ વિનય ગુણ આદરવા ઉપદેશ ...	૭૫
૬૫ યથાશક્તિ દેહ દમનરૂપ તપ કરવા ઉપદેશ ...	૭૬
૬૬ સંયમ યતના અધિકાર ...	૭૭
૬૭ સંયમ માર્ગમાં યથાશક્તિ ઉદમ કરનારનેજ હિત છે...	૮૨
૬૮ ધર્મ ઠગને પાછળથી પસ્તાવું પડે છે ...	૮૨
૬૯ વિરાધક અને આરાધક સાધુનાં સ્થાનક ...	૮૩
૭૦ આજ્ઞા રહસ્ય ...	૮૪
૭૧ યોગ્યા યોગ્યા વિચાર ...	૧૧૧
૭૨ ઉપદેશ માળાનું રૂળ ...	૧૧૩
૭૩ ઉપસંહાર અથવા છેલ્લા બે બોલ...	૧૧૩
૭૪ ઉપદેશમાળા કથાનક છાંપા ...	૧૧૫
૭૫ ગુરુ-વત્સવ પ્રકાશસામ ...	૧૪૧

શ્રીમદ્ ધર્મદાસગણિ વિરચિત.

ઉપદેશમાળા પ્રકરણ.

સરલ-વ્યાખ્યા.

મંગલા ચરણાદિ.

દ્રોષે અને રાજાઓએ અર્થેલા એવા ત્રિલોકી ગુરુ
શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને નમસ્કાર કરીને ગુરુ મ-
હારાજના ઉપદેશ મુજબ આ ઉપદેશ માળા અં-
થની હું વ્યાખ્યા કરું છું. ૧

જગતના મુગટ રૂપ શ્રી રૂપભદ્રે ભગવાન અને ત્રણે
લોકમાં તિલક સમાન શ્રી વીર ભગવાન જયવંતા વતે ! એ જ
એક તો ત્રિભુવનપ્રકાશક દિનમણિ (સૂર્ય સમાન) છે અને
ખીજા જગત માત્રના લોચન રૂપ છે. ૨

રૂપભદ્રે ભગવાન વર્ષદિન સુધી અને વર્ધમાન વીર પ્રભુ
માસ સુધી આહાર પાણી વિના આ પૃથ્વી ઉપર વિચર્યા
એ પ્રમાણે યથાશક્તિ આત્માર્થી સાધુઓએ વિચરવું. ૩

જેમ ત્રણે જગતના નાથ એવા શ્રી વીર પ્રભુએ નીચજને કરેલા અનેક ઘોર ઉપસર્ગો સહન કર્યા તેમ સર્વ સાધુ નિર્ઝંથો-એ પણ સમતા પૂર્વક સહન કરવા. ૪

કલ્પાન્ત કાળના પવનથી જેમ મેરૂ પર્વત ડગતો નથી તેમ હજારો ગમે પ્રાણાન્ત ઉપસર્ગોથી પણ વીર ભગવાન ડગ્યા નહીં. પ્રભુનું એવું અદ્ભુત ચરિત્ર સાંભળીને સજ્જનોએ વિશેષે સાવધાન થવું. ૫

ધર્મ શાસ્ત્ર સાંભળતી વખતે કેવી નમ્રતા જોડયે ?

મંગળભૂતિ મહા વિનયવાન અને સંપૂર્ણ શ્રુત જ્ઞાની વીર પ્રભુના પ્રથમ ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામી જેમ સર્વ વાતને જાણુતા છતાં પણ ભગવાન જે જે ભાવ પ્રકાશતા તે તે સર્વે ભાવોને અત્યંત પ્રેમ પૂર્વક સાંભળતા પણ મનમાં લગારે ગર્વ આણુતા નહીં, તેમ સકળ શ્રોતાજનોએ વર્તવું. ૬

જેમ રાજા મહારાજાની આજ્ઞાને પ્રજાજનો અથવા મંત્રિ-લોકો માથે ચડાવી પ્રમાણુ કરે છે તેમ શ્રોતા જનોએ શુદ્ધ મહારાજના મુખમાંથી નિકળેલાં પ્રમાણિક વાક્ય જો હાથ જોડીને પ્રમાણુ જ કરવાં જોઈયે. ૭

શુદ્ધ કેવા હોય ! જેમ દેવ સસુદાયને ઇંદ્ર આનંદદાયી છે, ગ્રહ અને તારાગણને વિષે જેમ ચંદ્ર આનંદદાયી છે પ્રજા ગણને જેમ રાજા આનંદદાયી છે તેમ સાધુ સસુદાયને શુદ્ધ મહારાજ આનંદદાયી હોય છે. ૮

રાજા બાળ વયમાં હોય તો પણ જેમ પ્રજા તેનો પરા-ભવ કરતી નથી તેમ શુદ્ધ મહારાજ વયમાં લઘુ હોય તો પણ તેમને આગળ કરીને સાધુઓ વિચરે છે. ૯

ધર્મ ગુરુના મુખ્ય ગુણોની ગણતરી

- ૧ પ્રતિરુપ—અર્થાત્ જેમની મુદ્રા દેખીને ગૌતમ પ્રમુખ મહા-
મુનિયોતુ' સ્મરણ થઇ આવે.
- ૨ તેજરવી—અર્થાત્ જેમના તેજ પાસે પાખંડી લોકો કેવળ
અંભાઇ જાય એવા પ્રતાપી.
- ૩ જુગપ્રધાનાગમ—અર્થાત્ જેમની હોડે વર્તમાન સમયમાં
કોઇ આવે નહિ' એવા જ્ઞાની.
- ૪ મધુર વાક્ય—એટલે જેમની વાણી દૂધ-સાકરથી કે મધથી
પણ મીઠી હોય જેથી તે શ્રોતાજનોને બહુ જ
ખ્યારી લાગે.
- ૫ મંમીર—ગમે તેવી મર્મની વાતને જીરવી શકે તેવા ગુણ
રત્નોથી ભરેલા સાગર જેવા.
- ૬ ધૃતિમાન્—ધીરજવાન્ અથવા સંતોષવાન્.
- ૭ ઉપદેશપર—એટલે લબ્ધ સર્વોને સદુપદેશ વડે શુદ્ધ અને
સરલ એવો મોક્ષ માર્ગ બતાવવામાં તત્પર.
- ૮ અપરિશ્રાવી—આલોચના લેનારે પોતે પ્રકાશોનાં અકૃત્યને
કોઇની પાસે પ્રગટ નહિ કરે એવા.
- ૯ સૌમ્ય—ચંદ્રની જેવા શીતળ સ્વભાવી શાન્ત પ્રકૃતિવાળા.
- ૧૦ સંગ્રહશીલ—ગચ્છના હિતને માટે જોઈતાં ઉપકરણોનો સં-
ગ્રહ કરી મૂર્છા રહિત તેનો સદુપયોગ કરનાર.
- ૧૧ અભિગ્રહ મતિ—વિધ વિધ પ્રકારના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ,

અને ભાવ ભેદે અભિગ્રહ ધારવાવાળા.

૧૨ અવિકત્થળો—સ્વપ્રશસા કે પરનિંદાદિકને નહિ કહેનાર
ધર્મ વ્યાપારમાં જ સાવધાન રહેનાર.

૧૩ અચપલ—જેણે મન વચન અને કાયાની ચપળતા નિવા-
રી છે એવા સ્થિરતાવંત.

૧૪ પ્રશાન્ત હૃદય—જેમનું હૃદય ક્રોધાદિક કષાયની કલુષતાથી
વિશેષે મુક્ત થયું છે એવા ૧૦-૧૧

શુદ્ધ ધર્માચાર્યમાં ઉપર કહેલા ગુણો અવશ્ય જોઈએ.

જિનેશ્વર ભગવાન્ લગ્ય ભવોને મોક્ષ માર્ગ બતાવીને
પોતે અજરામર પદને પામ્યા તેથી વર્તમાન સંમયે સકળ શા-
સન ધર્માચાર્યોના આધારે ચાલે છે. ૧૨

“ સાધ્વીઓને રાખવી જોઈતી નમ્રતા. ”

દધિવાહુન રાજાની પુત્રી સાધ્વી ચંદનબાળાને સહસ્રગમે
રાજ પુત્રાદિકે માર્ગમાં જતાં માન આપતા હતા તોપણ તે સા-
ધ્વીજી મનમાં લગારે ગર્વ કરતાં નહિ એમ સમજીને કે એ
સર્વ ચારિત્ર ધર્મનો જ પ્રભાવ છે. એવી રીતે રહ્યાપણથી સ્વ-
સંયમ માર્ગમાં વિચરતાં હતાં. ૧૩

ચારિત્રમાં સ્થિર કરવાની બુદ્ધિથી ગુરૂમહારાજની આજ્ઞા-
વડે પોતાના ઉપાશ્રયે આવેલા એક દિવસના દીક્ષિત દ્રુમ-
ક સાધુની સન્મુખ આવી ચંદનબાળા સાધ્વીજીએ નવ દીક્ષિત
સાધુને બહુ માનપૂર્વક વંદન કરી બે હાથ જોડી સન્મુખ ઉભા
રહી પધારવાનું પ્રયોજન પૂછ્યું. એવા પ્રકારનો વિનય સર્વ

સાધ્વીઓએ રાખવો જોઈએ. ૧૪

સો ૧૦૦ વર્ષની દીક્ષિત સાધ્વીએ આજના નવ દીક્ષિત સાધુનો પણ વિનય સન્મુખગમન, વંદન અને નમસ્કાર વિગેરેથી સાચવવો કહ્યો છે. ૧૫

**વૃદ્ધ સાધ્વીએ પણ નવ દીક્ષિત સાધુનો વિનય શા-
માટે કરવો ? તેનાં કારણ.**

ધર્મ પુરૂષથી પેદા થયેલ છે, પુરૂષ રત્ને ઉપદિશ્યો છે, ધર્મમાં પુરૂષની પ્રધાનતા છે અને લોકમાં પણ પુરૂષ વડો ગણાય છે તો સર્વોત્તમ ધર્મમાં તે વિષે કહેવુંજ શું ? ૧૬

લૌકિક દૃષ્ટાંત બતાવે છે.

એકઠા બનારસી નગરીમાં સંબાધન નામના રાજાને એકહજાર રૂપવંતી કન્યાઓ હતી તોપણ તે કન્યાઓ પિતાની નષ્ટ થતી રાજ્યલક્ષ્મી બચાવી શકી નહિ કિંતુ માતાના ઉદરમાં રહેલા એકલા અંગવીર્ય પુત્રે તે રાજ્યલક્ષ્મીને નષ્ટ થતી બચાવી લીધી. ૧૭-૧૮.

(શીરીતે બચાવી ?—

તે જાણવા ઇચ્છા હોય તો જુવો તેની ટીકા.)

ઘણી પણ સ્ત્રીઓ વિદ્યમાન છતાં જેના ઘરમાં પુરૂષ વિદ્યમાન નજ હોય તેના ઘરની સઘળી મીલકત રાજપુરૂષો લઈ જાય છે. (આવો રીવાજ પ્રથમ વધારે પ્રચલિત હતો.) ૧૯

ધર્મ કર્મમાં લોકદેખાડો કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

કંઈ પણ સુકૃત આત્મસાક્ષિક કરવું જ શ્રેયકારી છે તો તે (સુકૃત) આન્યજનોને બહુપેરે જણાવવાથી શો ફાયદો ? ૧ આત્મસાક્ષિક સાધના કરવાના સંબંધમાં ભરત ચક્રવર્તી અને પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિનાં દષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ છે. વિશુદ્ધ ભાવનાના યોગે તેમનું કલ્યાણ થયું છે. ૨

“ સાધુના વેષનું વજન. ”

અસંયમ સેવનાર સાધુનો વેષ પણ અપ્રમાણુજ છે. શું વેશ બદલો કરનારને આધેણું વિષ નહિ મારશે ? ૨૧

સામાન્ય રીતે તો વેશ ધર્મનું રક્ષણ કરે છે ‘ હું દીક્ષિત છું ’ એમ વેશવડે માણસ શંકા પામે છે. જેમ ઉન્માર્ગે ચાલતાં રાજા રૈયતનું રક્ષણ કરે છે તેમ વેશ પણ સાધુને ઉન્માર્ગે ચઢી જતાં બહુધા અટકાવે છે. ૨૨

ભાવ પ્રમાણે ફલ.

આત્મા શુભ પરિણામમાં વર્તે છે કે અશુભ પરિણામમાં વર્તે છે તે આત્મા જ જાણે છે બીજો કોઈ જાણી શકતો નથી. કેમકે બીજાની ચિત્તવૃત્તિને જાણવી મુશ્કેલ છે, માટે જેમ આત્માને સુખકારી થાય તેમ વિવેકથી આત્મલક્ષ્યપૂર્વક ધર્મકરણી કરવી યોગ્ય છે. આત્મલક્ષ્ય વિનાની ઉપયોગશુન્ય કરેલી કરણી નિષ્ફળ પ્રાયઃ થાય છે. માટે હરેક ધર્મકરણી જેમ અને તેમ સાવધાનપણેજ કરવાની જરૂર છે. ૨૩

જે જે સમયે જીવ જેવા જેવા શુભાશુભ લાવમાં વર્તે છે તે તે વખતે તેવા શુભાશુભ કર્મનો ખંધ તે કરે છે. ૨૪

અભિમાનથી થતી સુવારી.

જો મદ કરવાથી ધર્મ પ્રાપ્ત થતો હોત તો શીત, તાપ અને વાયરાથી બચાડત એવા બાહુબલીને એક વર્ષપર્યંત આહાર પાણી રહિત કલેશ પામવો પડત નહિ. ૨૫

શ્રી ગુરૂમહારાજની હિતશિક્ષા વિના સ્વચ્છંદપણે સ્વકપોલ કલ્પિત વર્તનવડે શી રીતે 'પરલવતુ' હિત થઈ શકે? આત્માર્થી જનોએ તો અવશ્ય ગુરૂનું આલંબન લેવું જ જોઈએ. ૨૬

અહંકારી, કૃતમ્ન, અવિનીત, ગર્વિષ્ઠ અને અનમ્ર પુરૂષ સાધુ જનમાં નિંદાપાત્ર અને લોકમાં પણ હેલના યોગ્ય થાય છે. ૨૭

“ વૈરાગ્ય ઉપદેશ ”

કેટલાક હજીઆ કર્મી જનો સનત્કુમાર ચક્રીની પેરે અદ્ય ઉપદેશથી પણ ખુઝે છે, ફક્ત શરીરમાં તત્કાળ મહારોગ ઉત્પન્ન થયાનું દેવોએ ચક્રીને કહ્યું હતું ૨૮,

જ્યારે ૩૩ તેત્રીસ સાગરોપમ પ્રમાણુ શાતા લહેરીમાં રહેનાર અનુત્તર વિમાનવાસી દેવને પણ મનુષ્યલવમાં આવી અવતરવું પડે છે, તેવા સુખી દેવને પણ ગર્ભાવાસનાં દુઃખ મનુષ્યલવમાં અવતરી વેઠવાં પડે છે તો પછી વિચારી જોતાં સંસારમાં શાશ્વત સુખ કયું છે? એકે નથી. ૨૯.

જે સુખના અંતે દુઃખ રહેલું હોય તેને સુખ જ કેમ કહેવાય? જેના અંતે જન્મમરણ કરવાં પડે તેને સુખ કહેવું

જ યુક્ત નથી. ખરું સુખ તે કે જે અક્ષય અને અખંડ છે એ. તું સુખ તો કેવળ મોક્ષસ્થાનમાં જ રહેલું છે. ૩૦

કેટલાક ભારે કર્મી જીવો બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી અને ઉદ રાજાના મારક અલબ્યની પેરે અનેક પ્રકારના ઉપદેશવડે પ્રતિ-
બોધ્યા છતાં પણ જીવતા નથી. ૩૧

હાથીના કાનની જેવી ચંચળ રાજ્યલક્ષ્મીના મોહથી મૂઢ થયેલા માનવીઓ સ્વકર્મમળના ભારથી નરકાદિક અધોગતિને જ પામે છે. ૩૨

કરેલાં પાપકર્મ સદૃશુરની સમીપે કહેવાં પણ બહુ કઠણ થઈ પડે છે, જેમ પશ્ચિપતિએ ભગવાનને ગુપ્તરીતે પૂછ્યું કે ભગ-
વાન ! ‘ જા સા ’ એટલે ‘ જે હંતી એજ ’ ત્યારે ભગવાને ઉત્તર આપ્યો કે “ સા સા ” અર્થાત્ ‘ તે એજ ’ જે તારા ‘મનમાં છે. આવી ગૂઢ શમશ્યા કરવાતું કારણ એ જ છે કે જીવને પોતાનાં કરેલાં પાપ પ્રકાશવાં બહુ મુશ્કેલ છે, એમ સમજીને શાણા માણસોએ પાપથી દૂર જ રહેવું. ૩૩.

પોતાનીજ ભૂલ-કબૂલ કરીને નમ્રતા ધારણ કરનારી મહા-
સતી મૃગાવતીને ખરેખર કેવળજ્ઞાન ઉપન્યુ તેમ ગુરુ સમક્ષ આત્માર્થી સાધુ સાધ્વીએ વર્તવું જોઈયે. ૩૪.

સરાગ સંયમમાં વર્તતો કોઈ સાધુ સર્વથા કષાયરહિત છે એમ થું કહી શકાશે? નહિં જ પરંતુ દુર્વચનાદિકવડે ઉદ્ધિત થયેલા કષાયને જે યત્નથી રોકી રાખે એટલે તેનું માહું ફળ એસવા ન પામે એવી કાળજી રાખી સંયમની રક્ષા કર્યા કરે તેને મુનિ સમજવો. ૩૫

કટુક એવા કષાય તરૂનાં ' કૂલ અને કૂળ ' ખંને વિરસ છે. કુલવડે કુપિત છતો પરતું અનિષ્ટ કરવા ધ્યાવે છે અને કૂળ વડે તો તેવા પાપને સાક્ષાત્ સેવે છે. ૩૬

કોઈ હુલુઆકર્મી જીવ છતાં ભોગનો ત્યાગ કરે છે, અને કોઈ ભારે કર્મી જીવ અછતાં ભોગની પણ ઇચ્છા કરે છે, વળી કેટલાક સુલભ બોધી જીવો તો પારકા દૃષ્ટાંતથી જેમ જંબૂકુમારને દેખીને પ્રભવો ચોર પ્રતિબોધ પામ્યો તેમ પ્રતિબોધ પામી જાય છે. (જો કે પ્રભવો ચોર તો જંબૂકુમારના ઘરમાં ચોરી કરવા ગયો હતો પરંતુ દેવવશાત્ સ્ત્રીઓ સાથે થતો જંબૂકુમારનો સંવાદ સાંભળીને તેનું મન વૈરાગ્યથી દ્રવિત થઈ ગયું હતું અને જંબૂકુમાર સમીપે ભાગ્યવશાત્ ધર્મોપદેશ સાંભળી અંતે તેણે સપરિવાર પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી હતી.) ૩૭

ઋરે ! પરમ ઘોર કાર્યને કરનારા ચિદાતિ પુત્ર જેવા ચૈદ્ર પરિણામી જીવ પણ પ્રવર ધર્મના પ્રભાવથી પ્રતિબોધ પામેલા હોય છે. (સુસમા નામની કન્યાનું હરણ કરી છેવટ શિરચ્છેદ કરીને નાશી જતાં માર્ગમાં ઉભેલા ધ્યાનસ્થ મુનિને ધર્મનું સ્વરૂપ પૂછવાથી તે મુનિએ બતાવેલા ઉપશમ વિવેક અને સંવર નું ચિંતવન કરતો તે પ્રતિબોધ પામી ત્યાં જ ધ્યાનસ્થ રહી કઠણ પરીસહુને સહી દેવલોકમાં ગયો, એવા પણ ઘાતકીનું ઠેકાણું પડ્યું એ પ્રગટ રીતે ધર્મનો જ પ્રભાવ સમજવો.) ૩૮

‘ સાધુની સમતા ’

પિતાના અતિ સુખી ઘરમાં પેદા થયેલા ઠંઠણ કુમારે જીક્ષા લીધા બાદ ભૂખ તૃષા એવી રીતે સમતાથી સહન કરી

કે તે તેને સફળ થઈ, અને અંતે કેવળજ્ઞાન પામી તે મોક્ષ
પદ પામ્યો. ૩૯

શુભ રસયુક્ત ભોજન, રમણિક ઉપાશ્રય કે બાગ બગીચા-
દિકમાં આસક્તિ કરવા સાધુનો અધિકાર નથી. ફક્ત ધર્મકાર્યો-
માં જ તેમનો અધિકાર છે. તપોધન એવા સાધુજનો તપ જપ
સંયમ સેવનમાં જ તત્પર રહે. ૪૦

મહા ભયંકર એવી અટવીમાં અથવા રાજ વિગ્રહાદિ ભયં-
કર સ્થાનમાં પણ મુનિજનો નિર્ભયસ્થાનકમાં હોય તેમ શરીર-
પીડા અર્થાત્ ક્ષુધાદિક પરીસહ સહન કરે પરંતુ સંયમ વિરૂદ્ધ
કામ ન કરે. ૪૧

ચંત્રવડે પીલ્યા છતાં પણ બંધકસૂરિના શિષ્યો ક્રોધને વશ
થયા નહિં ઉલટા ઉપસર્ગ કરનારના ઉપર ક્રૂણાવાન્ થયા. એ-
વી રીતે પરમાર્થવેદી તત્ત્વજ્ઞાની પુરૂષો સદા ક્ષમાશુણને જ
ધારે છે. પ્રાણાન્ત કષ્ટમાં પણ તે પોતાનું બગાડતા નથી. શુદ્ધ
નિષ્ઠાથી ગમે તેવા વિષમ સંયોગોમાં પણ સંયમ માર્ગને
સાધે છે. ૪૨

જિનેશ્વર ભગવાનનાં વચનામૃત સાંભળવાવડે જેમણે સક-
ર્ણપણું સાર્યક કર્યું છે અને આ ઘોર સંસારનું સ્વરૂપ સારી રીતે
જાણ્યું છે તેવા મુનિરાજ બંધકસૂરિના શિષ્યોની જેમ અજ્ઞાની
જીવોએ કરેલી દુષ્ટ ચેષ્ટાઓને સહન કરે એમાં શું આશ્ચર્ય છે? ૪૩

આ જોન શાસનમાં ધર્મચરણનો વિચાર કરતાં કુળની પ્ર-
ધાનતા નથી. હરિકેશબલનું કયું ઉત્તમ કુળ હતું? હલકા કુ-
ળના છતાં વૈરાગ્યયુક્ત તપ જપ સંયમનું સેવન કરવાથી દેવો

પણ વશ થઈને તેમની સેવા ભક્તિમાં તત્પર થયા તો બીજા મનુષ્યાદિકનું તો કહેવું જ શું ? તેથી અત્ર સદાચારની જ શ્રેષ્ઠતા કહી છે. (ઉચ્ચકુળમાં અવતરી અનાચાર સેવનાર જનો નરકાદિક અધોગતિમાં જ જાય છે અને નીચ કુળમાં ઉત્પન્ન થયા છતાં શ્રેષ્ઠ આચરણ સેવનાર સજ્જનો સદ્ગતિના જ ભાગી થાય છે એ રહસ્ય સમજવાનું છે.)

‘ કર્મની વિચિત્રતા. ’

દેવ, નારક, ક્રીટ, પતંગ અને મનુષ્ય વેશને કર્મવશાત્ જીવ ધારે છે, તેમજ રૂપવાન્, કદરૂપ, સોભાગી, અને દુર્ભાગી પણ થાય છે. વળી રાજા, રંક, ચંડાળ, વેદપાઠી, સ્વામી, દાસ, પૂજ્ય, ખળ, નિર્ધન તેમજ ધનવાન્ પણ તેજ થઈ શકે છે. ૪૫-૪૬ મનુષ્ય મરીને મનુષ્ય જ થાય એવો અહિં કોઈ નિયમ નથી, જીવ જેવાં જેવાં શુભાશુભ કર્મ કરે છે તેવાં તેવાં ફળ તે પામે જ છે. તેથી જૂદા જૂદા આકારવાળા વેશને ધારણ કરીને જીવ નટનીપેરે આ સંસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે. ૪૭

‘ સાધુજનોની નિર્લોભતા. ’

રૂપ લાવણ્યાદિક ગુણોથી ભરેલી રૂકમિણી નામની પોતાની કન્યા કોટિંગમે દ્રવ્ય સાથે ધન સાર્થવાહુ શ્રીવયરસ્વામીને અત્યંત આદરથી અર્પણ કરતો હતો. પરંતુ વયરસ્વામી તેમાં લોભાયા નહિ. એવી રીતે સકળ સાધુ સમુદાયે નિર્લોભી રહેવું જોઈએ. ૪૮

સ્ત્રી, નગર, સૈન્ય, વાહન, અને લક્ષ્મીભંડાર વિગેરે બહુ

પ્રકારની લાલચોથી લલચાવ્યા છતાં શ્રેષ્ઠ મુનિયો તેની ઇચ્છા કરતા જ નથી. ૪૯

‘ અર્થ અનર્થનું કારણ થાય છે. ’

છેદન, લેદન, આક્રત, આયાસ (અર્થ ઉપાર્જતાં કરવો પડતો પ્રયાસ) કલેશ લય, વિવાદ, મરણ, ધર્મભ્રંશ અને અસમાધિ એ સર્વ વાતાં અર્થથી સંપન્ને છે. ૫૦

સેંકડો ગમે દોષોનું મૂળ જાણીને પૂર્વ મુનિશ્વરોએ વર્જેલું તેમજ દીક્ષા સમયે વમી દીધેલું અનર્થકારી વિત્ત જો તું મૂર્છાવડે સંગ્રહે છે તો પછી વ્યર્થ તપ શામાટે કરે છે ? વિવેકશુન્ય કામ કરવાથી તો કેવળ કાયકલેશ માત્ર ફળ થવાનું. દ્રવ્ય સંચય સાધુને કેવળ દૂષણકારી જ છે, તેથી સાધુ શિષ્ય સંયમબ્રહ્મ થાય છે. ૫૧

વધ, ખંધન, મારણ વિગેરે વિધ વિધ કદર્થના પૈકિ પરિગ્રહ રાખતાં કઈ કઈ કદર્થના સંભવતી નથી ? અપિતુ સર્વે સંભવે છે. એમ છતાં જો પરિગ્રહ રાખવા લલચાય છે તો સાધુધમ માત્ર પ્રપંચરૂપ થાય છે. અર્થાત્ દ્રવ્યસંચયથી કેવળ વેશવિકળના થાય છે. પરિગ્રહ ધારી સાધુ કદાપિ સંતોષરૂપ અમૃતને આખવા શક્તિમાન થઈ શકતો નથી. ૫૨

‘ અંતરંગ તપનું માહાત્મ્ય. ’

નંદિષેણુનું કયું ઉત્તમ કુળ હતું ? ફક્ત ઉત્તમ પ્રકારના ચારિત્રવડે જ તે વિશાળ એવા હરિવંશ કુળનો વસુદેવ નામે પિતામહ થયો. ગમે તેવા કુળમાં કરેલી ઉત્તમ કરણી જ ભવાંતરમાં હિતકારી થાય છે. ૫૩

વિદ્યાધરોની અને રાજાઓની પુત્રીઓ સહુ સ્વર્ગાવડે વસુદેવને વરતી હતી તે સર્વ તપત્ત્વ જ કુળ સમજવું. ૫૪.

ચાલવ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા કૃષ્ણ વાસુદેવના લઘુ બાન્ધવ શ્રીગજસુકુમાલ મુનિએ પોતાના સંયમ માર્ગમાં એવી ક્ષમા રાખી કે જેથી તે શીઘ્ર મોક્ષપદ પામ્યા; સોમિલ નામના અધમ બ્રાહ્મણે તેના માથા ઉપર લીલી માટીની પાળ બાંધી તેમાં બળતા અંગારા ભરી ભારે મોટો ઉપસર્ગ કર્યો. પરંતુ સમતા રસમાં ઝીલી શુકલ ધ્યાનથી સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી તે પરમ શાંતિને પામ્યા; તેવી રીતે અન્ય આત્માથી સાધુઓએ સમતા રસમાં ઝીલી પોતાના આત્માને સત્ય શાન્તિનો રસ અખાડવાનો સતત અભ્યાસ કરવો ચુકત છે. ૫૫

રાજકુળમાં ઉત્પન્ન થયા છતાં જન્મ જરા અને મરણના દુઃખથી ભયભીત થયેલા સાધુઓ નીચ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા નાદાન નોકરના પણ દુર્વચનાદિકને સહન કરી લે છે. એવી રીતે ક્ષમાચુકત સંયમને સર્વ સાધુજનોએ પાળવો જોઈએ. ૫૬

કુલીન પુરૂષો જેમ પ્રથમ પ્રણમે છે તેમ અકુલીન પ્રણમતા નથી. તમે ચક્રવર્તી સાધુ છો તેથી તમારે વધારે નમ્ર થવું જોઈએ એ પ્રમાણે નવદીક્ષિત સાધુએ સ્વપ્ત્યણે ચક્રવર્તિ સાધુને કહ્યું તો પણ તે ચક્રવર્તી સાધુ જરા પણ કુપિત થયા નહિ, પરંતુ પોતાની ભૂલ વિચારીને બહુ માનપૂર્વક નમ્રતાથી સાધુજનોને નમી પડયા. એવી રીતે ગુણગ્રાહીપણે સકળ સાધુજનોએ વર્તવું જોઈએ. ૫૭ ૫૮,

સર્વ અકાર્યથી નિવર્ત્યા એવા સંત સુસાધુજનોને ધન્ય છે, જેમ રથુલભદ્ર મુનિશ્વરે ખડ્ગ ધારા જેવું તીક્ષ્ણ અને દુ-

જકર વ્રત પાળ્યું તેમ ધૈર્ય યુક્તપણે વ્રત પાળનાર મુનિવરોને
અમારો નમસ્કાર થાઓ. ૫૯

જેમ સામાન્ય પાંજરામાં પૂરેલો સિંહ અડ્ડગમ્ય પાંજ-
રામાં પૂરવા માટે લઈ જવાતો સામા ધરેલા ભાલા વિગેરેના
લયથી અડ્ડગના પાંજરામાં પૂરાવું પણ પસંદ કરે છે, તેમ દેહ
પંજરમાંથી મુક્ત થઈ નિર્વિષય મુખને ઈચ્છતા મુનિવરો વિ-
ષય કષાયરૂપ ભાલાની તીક્ષ્ણ અણીઓથી ડરીને તપરૂપ પાંજ-
રામાં રહેવું પસંદ કરે છે. તપવડે સંયમની અને સંય-
મવડે અહિંસાની રક્ષાપૂર્વક વૃદ્ધિ થાય છે. એ પ્રમાણે યતન-
પૂર્વક સેવવામાં આવતી અહિંસા શુદ્ધ ધર્મની પુષ્ટિ કરી
આત્માને અજરામરપદ પ્રતિ પમાડે છે. તેથી હરેક આત્માથી
જનોએ અહિંસા ધર્મની રક્ષા અને વૃદ્ધિ નિમિત્તે પૂર્વોક્ત તપ
અને સંયમને સારી રીતે સેવવાની જરૂર છે. સંયમથી નવા
આવતા કર્મનો રોધ થઈ શકે છે ત્યારે તપથી જુના પુરાણ
કર્મનો પણ ક્ષય થઈ શકે છે. આવી રીતે સકળ બાધક કર્મનો
સર્વથા ક્ષય થતા આત્માનો સહજ શુદ્ધ નિરૂપાધિક અહિંસક
સ્વભાવ સંપૂર્ણ રીત્યા પ્રગટે છે. એવો સંપૂર્ણ શુદ્ધ આત્મા
દુનીયામાં કેટલો ઉપકાર કરી શકે છે તે તીર્થંકર મહારાજ પ્ર-
મુખ વીતરાગી પુરૂષોના ચરિત્રા ઉપરથી સારી રીતે સમજી શ-
કાય છે. એમ સમજીને તેવા સમર્થ પુરૂષોના પવિત્ર પગલે ચા-
લવા સહુ કોઈ આત્માથી જનોએ યથાશક્તિ અવશ્ય ઉદ્યમ કરવો. ૬૦

‘સ્વચ્છંદતાનાં માઠાંફલ.’

જે કોઈ મિશ્રાભિમાનવડે સદા શુરૂતું વચન અપ્રમાણ

કરી હિતોપદેશને ગ્રહીતો નથી તેને ગુરૂના હિતકારી વચનનો અનાદર કરી ઉપકોશાના ઘરે ગયેલા તપસ્વી સાધુની જેમ પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરવો પડે છે. હિતસ્વી ગુરૂમહારાજનાં હિત વચનોનો પ્રથમ આદર કરવો એ વિનીતશિષ્યત્વં મુખ્ય કર્તવ્ય છે, તેથી જે વિમુખ રહે છે તે સન્માર્ગથી વિમુખ જ છે. ૬૧.

મેરૂપર્વત જેવા મોટા મહાવતોનો જીવિત પર્યંત નિર્વાહ કરવાને ઉજ્જમાળ થયેલા સાધુને સ્ત્રીજનોનો અત્યંત પરિચય થયે છતે ઉપર કહ્યા મુજબ ઉભય-બ્રહ્મ થવાનો પ્રસંગ આવે છે તેથી સકળ મુમુક્ષુ જનોએ સ્ત્રીઓનો પરિચય તજવો જરૂરનો છે ૬૨

કોઈ કાઉસગ્ગ ધ્યાની, મૌનધારી, લોચકારી, વલ્કલધારી કે આકરી તપશ્ચા કરનાર કોઈ હો, પરંતુ અપ્રહ્મ-મૈથુન વિષય મુખની પ્રાર્થના કરતો કોઈ બ્રહ્મા પણ મને રૂચતો નથી. વિષય મુખના આશી સાધુપણનો દંભ રાખી ગમે તેટલો કાય-કલેશ સહે તે નિષ્કૂળ છે. કેમકે તેનો કલેશ પાયાવિનાનો છે. ૬૩

દુઃશીળ જનોના દુષ્ટ સંસર્ગમાં આવી ગયા છતાં અને પાપમિત્રોએ પ્રેર્યા છતાં અથવા સ્ત્રી આદિકે અપ્રહ્મસેવવાને આગ્રહ કર્યા છતાં જો એવું અકાર્ય કરે નહીં તો જ તેવું ભણ્યું ગણ્યું કે મુણ્યું પ્રમાણ છે, અને તોજ આત્માને ચેતાવ્યો, એ પ્રમાણ છે. કહ્યું છે કે-વિકાર હેતૌ સતિ વિક્રિયન્તે, યેષાં ન ચેતાંસિ ત ઇવ ધીરાઃ અર્થાત્ વિષય વિકાર પેદા થાય એવાં કારણ સાક્ષાત્ મળ્યાં છતાં જે વિકાર પામે નહીં તે જ ખરેખર ધીર, વીર, અને ગંભીર છે એમ સમજવું. ૬૪

‘નિઃશલ્યથઈ સદ્ગુરુ સમીપે આલોચના કરવાનું ફલ’

*ગીતાર્થ ગુરૂ મહારાજની પાસે પડદો ખોલીને પ્રગટ રીતે સર્વ પાપની આલોચણા લેનાર આરાધકપણું પામે છે. પણ આપ મતિ થઈ આલોચના નહિ કરનાર અથવા શલ્ય રાખીને આલોચણા લેનાર આરાધક થઈ શકતો નથી. નિઃશલ્યપણે પાપ-શુદ્ધિ કર્યા વિના સ્વકલ્યાણ થઈ શકવાનું નથી. ૬૫

“અમર્ષ અથવા ઈર્ષા અદેશાઈ નહિં કરવા વિષે”

સદ્ગુરુજી કેવળ ગુણનાજ પક્ષપાતી હોવાથી કોઈ ગુણવંત શિષ્યની પ્રશંસા કરે તો અન્ય શિષ્યોએ તેની અદેખાઈ કરવીજ નહિ. એમ છતાં અદેખાઈ કરનાર ગુરૂની આશાતના કરે છે. કોશ્યાને પ્રતિખોધી શ્રી સ્થુલી ભદ્ર મુનિ જ્યારે ગુરૂ સમીપે પધાર્યા ત્યારે ગુરૂ મહારાજે તેને હુકર હુકરકારક કહીને વધાવી લીધા હતા એ વાત અન્ય સાધુઓને ઈર્ષા આવવાથી રૂચિ નહિ. આવી રીતે ખીજા સાધુઓએ કુબુદ્ધિ કરવી નહિ. તેવે વખતે સમતા રાખીને સદ્ગુણનુંજ ગ્રહણ કરવું. ૬૬

કર્મ બંધનના ક્ષય ઉપશમથી પ્રમાદ રહિત આચરણ સેવવાથીજ જીવ શોભાને પામે છે એમ જાણતાં છતાં પરના ગુણ દેખીને અદેખાઈ કેમ કરાય ? મુળ ગુણ તથા ઉત્તર ગુણ સંપન્ન છતાં અન્ય ગુણવંત મુનિની પ્રશંસા સહન કરી ન શકે તે પીઠ અને મહાપીઠ રૂપિની પેરે પરલવમાં હાનિ પામે છે. ૬૭ ૬૮

* તત્ત્વવેદી.

૧ અવગણના.

જે અહોનિશ પરનિંદા કર્યા કરે છે, આઠ પ્રકારના મદનું શે-
વન કરે છે, અને અન્યની સપદા દેખી દીલમાં દાઝે છે, એવો
કષાય કલુષિત જીવ સદાય દુઃખી છે. ૬૯

લડાઈ ક્રિસાદ કરવાની ટેવ હોવાથી શ્રી સંઘ તરફથી
તિરસ્કાર પામેલા સાધુને દેવ ગતિમાં પણ શુભ સ્થાન મળતું
નથી તો મોક્ષ ગતિનું તો કહેવું જ શું ! ૭૦

જો કોઈ લોક વિરૂદ્ધ કામ કરે તો તે અનાચાર સેવનથી
સ્વયં દુઃખી થાય છે. એવા અકાર્ય કરનારને દુનીયામાં ઉઘાડો
પાડનાર પરાયા દુઃખે ફેગટ દુઃખીયો થાય છે. અર્થાત્ પર-
નિંદા વળ્ય છે. ૭૧

તપ જપ સંયમ સંખંધી દુષ્કર કરણી કરનાર સાધુને
પણ આ પાંચ વાનાં ગુણરહિત કરી નાંખે છે. ૧, આત્મ સ્તુ-
તિ (સ્વ ઉત્કર્ષ) ૨, પરનિંદા ૩, રસ લોહુપતા ૪ કામ રાગ
અને ૫ ક્રોધાદિક કષાય એ પાંચે વાનાં ત્યજવાથી જ મુખ
થાય છે. ૭૨

પરનિંદા કારક જે જે વચનો વડે પરને હુણુ દે છે,
તે તે દોષને તે પામે છે. પરનિંદાકારી પાપીનું મુખ પણ દે-
ખવા લાયક નથી. ૭૩.

કુશિષ્યનાં લક્ષણ.

સ્તબ્ધ (અવિનીત) છિદ્રપ્રેક્ષી, અવર્ણવાદી, આપમતિ
(સ્વેચ્છાચારી) ચપળસ્વભાવી વક્ર અને ક્રોધમુખી શિષ્યો
કેવળ ગુરૂ મહારાજને ઉદ્દેગકારક બને છે. ૭૪

જેને ગુરૂ મહારાજ ઉપર લલિતભાવ નથી. અંતરનો

પ્રમ નથી ગુરુબુદ્ધિ નથી. તેમજ જેને ભય લજ્જા કે સ્નેહ નથી એવા ગુણહીન શિષ્યને ગુરુકુળવાસથી શો ફાયદો થાય. ૭૫

જે શિક્ષા દેનાર ગુરુ ઉપર રોષ કરે, સામાન્ય રીતે શિષ્યામણુ આપવાથી મનમાં ખેદ લાવે અને ગુરૂના કોઈ પણ કામમાં આવે નહિ તે શિષ્ય નહિ પણ ગુરૂને કેવળ આળ રૂપ જ છે. ૭૬

“ સુ સાધુનાં લક્ષણ ”

સુ સાધુ કેવા હોય ? તે શાસ્ત્રકાર કહે છે. દુર્જન લોકોએ કરેલા અપરાધથી શાંત પ્રકૃતિવાળા સુ સાધુઓ કોપ કરતા નથી. અપકર્ણન, ત્યાડી, તિરસ્કાર, અસંબંધ ભાષણ તેમજ કઠોર ભાષણ વડે કરાંને સુ સાધુ પુરૂષો દુર્જનો ઉપર કોપતા નથી પરંતુ મનમાં કંઠણાદિક ભાવને ધારે છે. ૭૭

પૂજા સત્કારને પ્રાપ્ત થયેલા મુનિયો પરંતુ આપમાન કરતા નથી, તેમજ પરને ઠગતા નથી. સુખ દુઃખને સમભાવે ભોગવી તેને ક્ષય કરવાને માટે નિજસ્વભાવમાં રમનાર મુનિ સાગરની જેવા ગંભીર હોય છે. રત્નાગર સરખા મુનિ સ્વમચાર્યાદા મુકતાજ નથી. ૭૮

નમ્ર, સ્વભાવ રમણી (શાંત સ્વભાવી) હાસ્ય પ્રહાસ્ય રહિત, વિકથાથી દૂર રહેનાર અને અસંબંધ વચનને નહિ ઉચ્ચારનાર મુનિ વગર પૂછ્યા તો બોલતાજ નથી, સુખ્ય વૃત્ત્યા તો મૌન ભાવને જ ધારણ કરે છે. જરૂર જણાતાં મુનિયો કેવો જલ્પ કરે છે. તે કહે છે ૭૯

મધુર, નિયુષ્ણતાવાળું થાકું, પ્રસંગને લગતું, ગર્વ રહિત સત્કારવાળું અને પ્રથમ બુદ્ધિબળથી વિચારી રાખેલું એવું

ધર્મયુક્ત સત્ય ભાષણ સાધુઓ કરે છે પ્રાણાંતે પણ અધર્મ વચનને તો ઉચ્ચારતા જ નથી. ૮૦

“અજ્ઞાન કષ્ટ કરવામાં અલ્પ ફળ છે તે બતાવે છે”

તામલી તાપશે સાઠ હજાર વર્ષ સુધી ૨૧ વાર જળથી ઘોષેલા અન્નના આહારથી પારણું કરીને છઠ્ઠ છઠ્ઠ તપ કર્યો પરંતુ નદીના અણુગાળેલા અને સચેત જળમાં અન્ન ઘોવાથી થતા જીવ ઘાતના અજ્ઞાનપણાથી તેવા તપથી તેને દેવગતિરૂપ અલ્પ ફળજ મલ્યું. ૮૧

ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની હિંસા કરનાર તેમજ હિંસક શાસ્ત્રનો ઉપદેશ દેનાર ગમે તેટલો દુષ્કર તપ કરે તોપણ અજ્ઞાન કષ્ટકારી હોવાથી તેમને અલ્પમાત્ર ફળ મળે છે. ૮૨

જગતમાં જ્ઞાનીનીજ બલિહારી છે

જીવા જીવાદિક સર્વ તત્ત્વને યથાસ્થિત સર્વજ્ઞ વચન અનુસારે જે મહાનુભાવ જાણે છે, સત્યપણે સદ્દે છે, અને નિઃશંકયપણે હેયોપાદેયના વિવેકથી આદરે છે, એવા જીવ વચનના રહસ્યને જાણવાવાળા સત્પુરુષોજ અન્ય અજ્ઞાની લોકોના દુર્વચનોને સહનું કરે છે કેમકે તત્ત્વ દૃષ્ટિથી તે માન અપમાનને સમ ગણે છે. એમ બતાવે છે. ૮૩

“રાગી દોષને દેખી શકતો નથી”

જે જેને રૂચે છે તે તેને ગુણ યુક્ત જ હીસે છે. સામામાં રહેલા દોષ તેનાથી દેખાતા નથી. વાઘણ પણ પોતાના બચ્ચાંને શાંત અને ભદ્રક જ લેખે છે. તો અન્યનું તો કહેવું જ શું? ૮૪

“વૈરાગીને સંસાર ખારો લાગે છે તેથી તે મોક્ષ સાધન અનુકૂળ ક્રિયા કરવા સાવધાન થઇ વર્તે છે” એમ જણાવે છે.

મણિ કનક અને રત્નાદિક સંપદાથી ભરપૂર ભુવનમાં પણ મારી ઉપર અનેરો સ્વામી વિદ્યમાન છે, એમ જાણીને શ્રી શાલિભદ્ર કુમાર કામલોગથી વિરક્ત થઇ ગયો. ૮૫

જે સ્વાધીનપણે તપ સંયમને સેવતા નથી તેમને અન્ય ભવમાં પુણ્ય કરીને અવતરેલ પ્રાણીનું અવશ્ય દાસપણું કરવું પડે છે. ૮૬

સુંદર સુકુમાલ અને સુખ શીલ એવા શાલિભદ્ર કુમારે વૈરાગ્યથી દીક્ષા ગ્રહણ કરી વિવિધ તપવડે દેહને એવો તો શોષવી નાંખ્યો કે જ્યારે પોતાના ઘરે પારણા નિમિત્તે પધાર્યા ત્યારે તેને કોઈએ પિછાન્યા પણ નહિ. ૮૭

અવંતિ સુકુમાલ મુનિનું દુષ્કર અને રૂવાડાં ખડાં કરે એવું આશ્ચર્યકારી ચરિત્ર સાંભળીને કોને વૈરાગ્ય ન ઉપજે ? શ્રીઆર્યસુહસ્તીસૂરી મહારાજ એકદા નલિનીશુદ્ધ અધ્યયન ગણતા હતા તે સાંભળી જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામી શુદ્ધ સમીપે દીક્ષા ગ્રહણ કરી મહાકાલ નામના શ્મશાનમાં જઈ કાઉરસગ ધ્યાને રહી તેમણે એવો અઘોર પરિસહ સહન કર્યો કે સમાધિપૂર્વક કાળ કરીને એકજ રાત્રીમાં નલિનીશુદ્ધ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા ત્યાંથી અનુક્રમે મનુષ્ય જન્મ પામીને મોક્ષ પદને પ્રાપ્ત થશે. ધન્ય છે એવા મુનિવરને ૮૮.

સદ્વિવેકિ સાધુઓ સર્વ સંસારિક સંબંધને તિલાંજલિ દેધને સંયમને અર્થે પ્રાણને પણ તજે છે. સુવિહિત સાધુઓ પ્રાણાંતે પણ સંયમને તજતા નથી, પ્રાણને પણ ત

જીને તે સંયમનું જ રક્ષણ કરે છે એવા અણુગારોનેજ ધન્ય છે. ૮૯

એકાગ્ર મનથી એક દિવસ પણ સંયમને પાળનાર સાધુ જો કદાચ મોક્ષ પદ પામી ન શકે તો સ્વર્ગ ગતિ તો અવશ્ય પામે જ. એક દિવસનું આરિત્ર પણ લાગ્ય યોગેજ પ્રાપ્ત થાય છે એમ સમજી પ્રમાદ રહિત સાવધાન પણે આરિત્રને આરાધવા યત્ન કરવો યુક્ત છે. ૯૦

મેતાર્ય મુનિના મસ્તકને લીલી વાઘરડી વિંટવાથી તેમના હોઘન નીકળી પડ્યાં તોપણ તેમણે લગારે કોપ કયો નહિ. જ્યારે મેતાર્ય મુનિ સોનીના ઘરે ભિક્ષાર્થે ગયા ત્યારે તેનાં સોનાનાં જવલાં કોઈ પંખી ગળી ગયો તે સંબંધી મુનિને પૂછતાં પંખીની કડ્ડણથી મુનિ મૌનજ રહ્યા તેથી સોનીયે તેનેજ ચોર માની લઈ લીલી વાઘરથી ખાંધ્યાં પ્રાણ્તાં કષ્ટ પામ્યા છતાં મુનિ જરા પણ કોપ્યા નહિ. પરમ સમતા રસમાં ઝીલતા થકા મુનિ મોક્ષ પદને પામ્યા એવી અનુપમ સમતા યોગેજ શીઘ્ર આત્મ કલ્યાણ સધાય છે. બલિહારી છે એવા મુનિવરની. ૯૧

જો કોઈ બાવના ચંદનથી શરીરને લેપી જાય અથવા વાંસલાથી શરીરને છોલી જાય, કોઈ આવીને સ્તુતિ કરે અથવા તો નિંદા કરે તોપણ મહા મુનિયો સર્વત્ર સમભાવીજ હોય.

‘શિષ્યોની શોભા વિનય વૃત્તિમાંજ છે.’

ગુરૂ મહારાજના વચનનો યથાર્થ આદર કરનારા સિંહુ ગિરિ સૂરિના શિષ્યોનું કલ્યાણ હો ! જ્યારે ગુરૂ મહારાજે ફરમાવ્યું કે અમારી ગેરહાજરીમાં તમને વચરમુનિવાંચના

આપશે ત્યારે તે સાંભળીને સર્વ સુશિષ્યોએ ગુરુવચન આદરથી માન કર્યું. કોઈએ મનમાં વિપરીત ચિંતવન કર્યું નહિ કે આ બાલ સાધુ અમને સર્વ સાધુઓને શી રીતે વાચના આપી શકશે ? ૯૩

જે ગુરુ મહારાજ શિષ્યને પોતાની આંગળી વડે સર્પના દાંત ગણી લેવાતું કહે તોપણ શિષ્યે ગુરુ વચનને પ્રીતિથી માન્ય કરવું. એમ સમજીને કે તેનું પ્રયોજન ગુરુમહારાજ કેવળ બાણે છે. ગુરુ મહારાજ તો શિષ્યોનું એકાંત હિતજ ઈચ્છે છે. ૯૪

કવચિત્ કારણ વિશેષને પામી ગુરુ મહારાજ કાળા કાગડાને શ્વેત કહે તો તે વાત તેમજ માનવી અને વિચારવું કે એમ કહેવાતું કાંઈ પણ કારણ હશેજ તેથી ગુરુજી એમ કહે છે. ૯૫

જે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ગુરુ મહારાજના વચનને ગ્રહણ કરે છે, તેને તે ઔષધની જેરે પરિણામે સુખદાયી થાય છે, ૯૬

ગુરુ મહારાજની આજ્ઞા અનુસારે ચાલનારા, વિનયવંત, ક્ષમાવંત, નિત્ય ભક્તિવંત, અને ગુરુકૃપા વાસી એવા સુશીલ સુનિયોને ધન્યવાદ છે એના સુશિષ્યોજ જૈનશાસનને દીપાવી શકે છે. ૯૭

સુવિનીત શિષ્યોનો આંહી પ્રત્યક્ષ જસવાદ બોલાય છે તથા મરણ પછી પણ પરભવમાં ધર્મની પ્રાપ્તિ સુખે થઈ શકે છે અને અવિનીત અથવા દુર્વિનીત શિષ્યોનો આંહી પ્રત્યક્ષ અપવાદ અપયશ થાય છે અને ભવાંતરમાં ધર્મહીનપણું પ્રાપ્ત થાય છે. ૯૮

વૃદ્ધ અવસ્થાના કારણથી અથવા શરીરમાં ગ્લાનિના કાર-

છુથી એક સ્થાને સ્થિર રહેલા ગુરૂનાં છિદ્ર યોગી જે કુશિષ્ય દત્તની પેરે તેનો પરાભવ કરે છે, તે પ્રગટ અવિનીતપણું છે. વૃદ્ધ અવસ્થામાં જન્ધા ક્ષીણ થઇ જવાથી એક આચાર્ય રહેવા યોગ્ય વસતિ (ઉપાશ્રયમાં) નવ ભાગ કદપીને માસ કદપની મર્યાદા પાલતાં થકાં રહેતા હતા. એકદા દત્ત નામનો એક શિષ્ય સ્થાનાંતરથી આચાર્યને વાંદવા આન્યો, ગુરૂને એકના એક સ્થાનમાં દેખી અન્ય ઉપાશ્રયમાં ઉતર્યો. પછી તે ગુરૂનાં અનેક રીતે છિદ્ર જોવા લાગ્યો. ગુરૂ તો એકાંત ભકતવત્સલ હતા તેથી ઉપકાર કરવામાંજ તત્પર રહેતા. એવા પરોપકાર શીલ ગુરૂની આશાતના કરવાથી શાસન દેવીએ કુપિત થઇ તે કુશિષ્યને શિક્ષા કરી, ગુરૂનું મહાત્મ પ્રગટ કર્યું. તેથી શિષ્ય ઠેકાણે આન્યો.

ધર્મગુરૂ ઉપર ભક્તિરાગ સુનક્ષત્ર અને સર્વાનુભુતિ મુનિવરોની પેરે દૃઢ જોઇએ. તેમણે પ્રાણ ત્યાગ કર્યો પણ ગુરૂ પરાભવ સહ્યો નહિ. એકદા શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવે સર્વ શિષ્ય સમુદાયને ફરમાન્યું કે અત્ર ગોશાળો ગુરૂસે થઇને આવે છે તેથી તમે સર્વે દૂર જઇ રહો. પ્રભુ આજ્ઞા મુજબ સર્વે શિષ્યો ત્યાંથી દૂર જઇ રહ્યા. અનુક્રમે ગોશાળે આવીને ભગવંત સમીપે વિપરીત ભાષણ કરવા માંડ્યું. તે નહિ સહન થઇ શકવાથી ઉક્ત ખંને મુનિયો અનુક્રમે આવી ગોશાળાને પ્રત્યુત્તર આપવા લાગ્યા. તેથી પ્રકુપિત થઇને તેજોલેશ્યા મુકી ગોશાળે તે ખંને મુનિયોને ભસ્મીભૂત કર્યા. પરંતુ સાચા ભક્તિ ભાવથી મરીને તે ખંને ઉત્તમ પ્રકારના વૈમાનિક દેવો થયા. એ અદ્વિતિય ભક્તિનુંજ ફળ સમજવું. ૧૦૦

પૂર્વ પુન્યથી પ્રેરિત થયેલા લબ્ય જીવો કે જેમનું જલદી કલ્યાણ થવાનું છે તે સદ્ગુણ નિધાન એવા ગુરૂને ઇષ્ટદેવની પેરે સેવે છે. ૧૦૧

“ ગુરુ પ્રભાવ. ”

અનેક પ્રકારના દુઃખ હતા અને સુખ કર્તા સદ્ગુરુ કેશી ગણધરની પેરે પ્રગટ પરાંપકાર શીલ સમજવા. પાપકર્મથી નર્કમાં જવાને લાયક એવા નાસ્તિક મતિ પ્રદેશી રાજા સ્વર્ગગતિમાં ગયા તે મહાતુલાવ એવા આચાર્ય મહારાજનોજ પ્રભાવ જાણવો. ૧૦૨-૩

ધર્મમય અતિસુંદર હેતુ યુક્તિવડે શિષ્યોના મનને ખીલવતા થકા આચાર્ય મહારાજ તેમને સંયમમાં જોડે છે. ૧૦૪

“ વ્રતરક્ષા. ”

કાલિકાચાર્ય મહારાજે શરીરની મૂર્છા તજીને દુષ્ટ એવા દંતની સમીપે નિર્ભયપણે સત્ય લાપણું કર્યું, જ્યારે દંતે આવીને ઉદ્ધતપણે યજ્ઞનું ફળ પુછ્યું ત્યારે આચાર્ય ભગવંતે નિર્ભયપણે હિંસામય યજ્ઞનું નર્કાદિક ફળ બતાવવાથી તે બહુજ ક્રુપિત થયો. આચાર્યને મારવા તેણે નિશ્ચય કરી ફરી પુછ્યું કે એ વાતની કંઈ નિશાની બતાવો? સાતમે દિવસે તારા મુખમાં વિષ્ટા પડશે એમ જણાવ્યાથી અત્યંત ક્રોધાયમાન થઈને અંતેઉરમાં જઈ રહ્યો, આઠમા દિવસની બ્રાંતિથી સાતમે દિવસેજ નાગી તલવારથી આચાર્યને હણવા માટે અશ્વવાર થઈને શ્વાસભર જતા માર્ગમાં પડેલી વિષ્ટા ઘોડાના પગના ડાલવાથી

ઉછળી તેનાજ સુખમાં પડી. તેના મનમાં ખાત્રી થઇ. મૂળ (પ્ર-
થમના) રાજાના અનુચરોએ પકડીને તેને ભુંડા હાલે માર્યો અને
આચાર્ય મહારાજનો યશવાદ સર્વત્ર પ્રસર્યો, સત્ય સર્વત્ર જયવંતુ
વર્તે છે એમ સમજી સત્યવ્રતનું સર્વ રીતે રક્ષણ કરવું. ૧૦૫

ઉપદેશક થઈને જે વસ્તુસ્વરૂપને યથાર્થ સ્પુટ પ્રગટ
પણે કહે તો નથી તે મરીચીની પેરે સંસારસમુદ્રમાં ખુડે
છે. પ્રથમ વૈરાગ્યથી મરીચી રૂપભદ્રે લગવાનની પાસે દીક્ષા
લીધા પછી કર્મવશાત્ દીક્ષા તજીને ત્રિદંડિક થઈને પણ ભ-
વ્યજીવોને યથાર્થ ઉપદેશ દેતો હતો. એકદા કપિલ નામના
કોઈ કદાચહીએ તંત્ર લીધાથી તેણે કહ્યું કે ‘ હે કપિલ એ
મુનિયો પાસે ધર્મ છે તેમજ મારી પાસે પણ છે ’ એ ઉત્સૂત્ર
ભાષણથી સંસાર વધાર્યો. ૧૦૬

અનેક પ્રકારના અનુકૂળ અથવા પ્રતિકૂળ પરિપક્વ અને
ઉપસર્ગને સાધુઓ સમભાવથી સહન કરે છે. પણ પોતાના વ્રત
નિયમને વિરાધતા નથી એવા મુનિયોની ખલિહારી છે. ૧૦૭

“ ધર્મનું ફઠ ”

આત્મહિતકારી કાર્ય કરનાર કરાવનાર અને અનુમોદનાર
ખલભદ્ર મુનિ દાનદાતા રથકાર અને દાન દાતાની અનુ-
મોદના કરનાર મૃગલાની પેરે સદ્ગતિનાજ ભાગી થાય છે. ૧૦૮

ખલભદ્ર મુનિ દુષ્કર તપસ્યા કરતા હતા. દુર્ધર તપના
પ્રભાવે હિંસારી જાનવરો પણ દયાર્દ્ર થઈ ગયા હતા. એક મૃ-
ગલો મુનિનો ભક્ત બની ગયો હતો. ગિરિ ઉપર રહી તપ-
સ્યા કરનાર ખલભદ્ર મુનિના પારણા વળતે તે મૃગલો પ્રથમ

આસપાસ તપાસ કરી તે મુનિને જે સ્થળે નિર્દોષ આહાર પાણી મળી શકે એવું સ્થાન સંજ્ઞા કરીને અથવા આગળ આ-લીને બતાવતો હતો. એકદા માસ ખમણના પારણે જે સ્થળે એક રથકાર જંગલમાં ખપ યોગ્ય કાષ્ટ લેવાને આવ્યો હતો ત્યાં લઇ ગયો. વૃક્ષની એક મોટી શાખા કાપતાં લોજનનો અવસર થઇ જવાથી તે શાખાને કાપવી અધુરી મૂકીને રસોઇ કરવા લાગ્યો હતો. રસોઇ તૈયાર કર્યા બાદ લોજન જમવા બેસતાં મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો. કે ભાગ્યવશાત્ કોઇ સુપાત્ર મળી જાય તો તેને અન્નપાણી આપીને લોજન કડું એમ વિચારે છે. એવામાં તે મૃગ સહિત મુનિ ત્યાં પધાર્યા. રથકાર હર્ષભર મુનિને દાન દેવા લાગ્યો છે:—

મૃગલો દાનની અનુમોદના કરી રહ્યો છે. એવામાં અર્ધી કાપેલી વૃક્ષ શાખા દૈવવશાત્ તૂટીને મુનિ, રથકાર અને મૃગલા ઉપર પડી. ત્રણે સમભાવથી મરણ પામી પાંચમા દેવલોકમાં સાક્ષાત્ દેવપણે જઇ ઉપન્યા. એવીજ રીતે કોઈપણ ધર્મ કરણી કરનાર, કરાવનાર તેમજ અનુમોદનાર સદ્ગતિ પામે છે. ૧૦૯

પ્રથમ પૂરણ શેઠે અતિ દુષ્કર તપ ચિરકાળ સુધી કર્યો હતો તે તપ જો જીવ રક્ષાપૂર્વક કર્યો હોત તો તેથી લારે લાલ પ્રાપ્ત કરી શકત. અજ્ઞાન તપથી દેવગતિ રૂપ અલ્પ માત્ર રૂળ મળ્યું ૯

“ નિત્યાવાસ અથવા એક સ્થાને સ્થાયીપણા વિષે ”

જો કોઈ પુનઃ કારણે એકજ સ્થાને સ્થાયી રહેવું પડે તો સંયમ માર્ગમાં સારી રીતે સાવધાનપણે વર્તવું, જેથી ગૃહસ્થના ચિર પરિચયથી રાગદ્વેષાદિક દોષ થવા પામે નહિ. જેવી રીતે

વૃદ્ધ અવસ્થાદિક કારણને લીધે શ્રી સંગમાચાર્યને સ્વસંય-
મમાં સાવધાનપણે એકસ્થાને રહેલા દેખીને દેવતા પણ તેમની
સેવા કરવા લાગ્યા, એવી રીતે કાળજીથી સંયમ પાળનારની
બલિહારી છે. પ્રમાદરહિત પણે સંયમ પાળનાર સુખે છેડે
સુધારી શકે છે. ૧૧૦

નિષ્કારણ એકજ સ્થાને રહેતાં મોહ મમત્ત્વ યોગે દુનિ-
યાદારીની પેરે સંસાર વ્યવહાર કરનાર સાધુ કલિ-કલેશ, રાગ
દ્વેષાદિક દોષોથી શી રીતે બચી શકે ? પ્રમાદશીલ સાધુ ઉક્ત
દોષોથી બચી શકે નહિં ૧૧૧

ઝરે ! જીવહિંસા વિના ઘર વિગેરેનું સમાર કામ શી
રીતે થઈ શકે ? અને જે જીવહિંસા કરીને એવાં કામ કરે છે
તે પ્રગટ અસંયતપણું છે. સુવિહિત સાધુને એવાં કામ કરવાં
છાજેજ નહિં ૧૧૨

“ ગૃહસ્થના પરિચયથી થતી હાનિ ”

ગૃહસ્થોના થોડાપણુ પરિચયથી શુદ્ધ મુનિને લેપ લાગે
છે, તો બીજાનું તો કહેવુંજ શું ? એકદા કોઈક નિમિત્તીયાએ
નિમિત્ત બેવાને કેટલાક બાળકોને બીવડાવ્યાં, તે બિંધેલા બા-
ળકો જ્યાં વારત્તકે મુનિ છે ત્યાં આવ્યાં. મુનિએ કહ્યું કે
બચ્ચાંઓ બીશો માં. તમારે કંઈ બીવાનું કારણ નથી. તમે
નિર્ભય રહો. એવાં મુનિનાં વચન સાંભળી નિમિત્તીયાએ રાજ
પાસે નિમિત્ત ભાજ્યું કે આપને પણ ભય પામવાનું કંઈ કા-
રણ નથી. એથી તે રાજાએ સહજમાં ચંડપ્રદોતન રાજાને
પરાલવ કર્યો. એકદા ચંડપ્રદોતનને ઉક્ત નિમિત્ત સંબંધી

પણ કમલામેલો છું. એમ જાણી સાગરચંદ્રે કહ્યું કે એમજ છે તો આપ મને કમલામેલા મેળવી દો. સાંખે વિદ્યાખળથી વિવાહકાળે તેનું હરણ કરી ઉદ્યાનમાં લાવી તેની સાથે તેનો હસ્તમેળાપ કરાવી તેનો મનોરથ પૂર્ણ કર્યો. આથી નલઃસેન સાગરચંદ્ર સાથે વૈરભાવ રાખવા મંડ્યો. એકદા શ્રી નેમીશ્વર પ્રભુની દેશના સાંભળી સાગરચંદ્ર અણુવ્રતને આદરી ગાઠ વૈરાગ્યથી સ્મશાનભૂમિ સમીપે કાર્યોત્સર્ગ કરીને રહ્યો છે. એવામાં નલઃસેને તેને દૈવવશાત્ દેખી મરણાંત ઉપસર્ગ કર્યો, તેને સમલાવે સહન કરી સાગરચંદ્ર સ્વર્ગે સધાવ્યો. શ્રાવક છતાં પણ વ્રતમાં કેવી દૃઢતા ? ૧૨૦

ક્રમદેવ શ્રાવકની ઇંદ્રે કરેલી પ્રશંસાને નહિ માનતા કોઈ દેવે વિવિધ પ્રકારના ભયંકર રૂપોવડે ક્રમદેવને વ્રત નિયમથી ચલાયમાન કરવા પ્રયત્ન કર્યા છતાં તે લેશમાત્ર ચલાયમાન થયો નહિ. શ્રાવક છતાં વ્રત નિયમમાં કેવી નિશ્ચળતા ? ૧૨૧

માઠા અધ્યવસાયથી થતા અનર્થ વિષે.

ઇચ્છિત લોગને અણુલોગવતા છતાં મનના માઠા પરિણામથી કંઈક મૂઢાત્મા અધોગતિને પામે છે. જેમ એક લિક્ષુક નગરીમાં લિક્ષા અણુપામતો કોઈ પર્વત સમીપે ઉજેણી કરવા આવેલા લોકો પાસે લિક્ષાર્થે ભમવા લાગ્યો, ત્યાં પણ દૈવયોગે લિક્ષા નહિ મળવાથી અત્યંત કોપ પામી તે સર્વ લોકોને ચુરી નાંખવા પર્વત ઉપર ચઢી એક મોટા પથ્થરને ફોડવતાં તેનાથી ચોતેજ ચુર્ણિભૂત થઈ નર્કમાં ગયો. એ મહા માઠા પરિણામનું અત્યક્ષ દ્રશ્ય મળ્યું. ૧૨૨

“ પ્રમાદ આચરણ તજવા વિષે ”

લાખો ગમે લવમાં દુર્લભ અને જન્મ જરા મરણ નિવા-
રક એવા જિનવચનમાં હે લખ્યો ! અનાદર ન કરો. વિષય
કષાય અને વિક્ષાદિક પ્રમાદાચરણ તજીને હે લખ્યો ! તેમાં
આદર કરો. ૧૨૩

જો જિન વચનમાં શ્રદ્ધા ન આવે અને શ્રદ્ધા અભ્યાસ
છતાં વૈરાગ્ય ન જાગે પણ વિષયસુખમાં જ રતિ પડે તો તે
રાગદ્વેષાદિકનો જ દોષ જાણવો ૧૨૪

સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રાદિક અનેક સદ્ગુણોનો
નાશ કરનાર અને મહા દુઃખદાયક એવા રાગદ્વેષાદિક દો-
ષોનો સૂક્ષ્મ ભુદ્ધિજનોએ દૂરથીજ ત્યાગ કરવો. ૧૨૫

ગમે એવા કોપેલા કટ્ટા સમર્થ શત્રુ નુકશાન કરી ન
શકે તેટલું નુકશાન એ રાગદ્વેષાદિક દોષોને નહિ દબાવવાથી
થાય છે. ૧૨૬

એ રાગદ્વેષાદિક દોષોને સેવવાથી શરીર અને મનને ખેદ
થાય છે, દુનિયામાં અપવાદ થાય છે, સદ્ગુણોનો લોપ થાય
છે, અને પરલોકમાં પણ અનેક પ્રકારની આપદાઓ
અડી થાય છે. ૧૨૭

અહો ધિક્કારની વાત છે કે રાગદ્વેષનાં અતિ કડવાં ફળ
જાણતા છતાં પણ મૂઢ જીવો તે દોષોને સેવ્યાજ કરે છે. ૧૨૮

જો રાગદ્વેષ ન હોત તો દુઃખ કોણ પામત. સુખથી
ચકિત કોણ થાત ? અને અક્ષય અભ્યાસાદિ એવા મોક્ષસુખથી
એનશીખ કોણ રહેત ? એ કલ્પિત સુખ દુઃખના કારણિક તથા
સાચા સુખમાં અંતરાય કરનાર આ રાગદ્વેષાદિક દુષ્ટ દોષોજ છે.

સાલમ પડવાથી તેણે વારત્તકે મુનિને લોક સમક્ષ હાસ્યપૂર્વક કહ્યું કે હે નૈમિત્તિક મુનિ ! તમને નમસ્કાર ! મતલબકે ગૃહસ્થ સંબંધી આટલા અલ્પ પરિચયથી હાનિ થઈ તો વિશેષ પરિચયનું તો કહેવુંજ શું ? વધારે પરિચયથી તો મુનિને અવશ્ય-હાનિ થાયજ છે. ૧૧૩

વધારે પરિચયથી સ્ત્રીઓ સાથે સંબંધ વિધાસ, સ્નેહ અને કામલોગ વિગેરે અનર્થ પરંપરા સંભવે છે. તેથી તપ સંયમનો સર્વથા લોપ થઈ જાય છે. વળી ગૃહસ્થોના પરિચય-વડે જ્યોતિષ નિમિત્ત પ્રમુખ અનેક પ્રકારના પાપોપદેશ કરવા કરાવવા તથા અનુમોદવાનું બને છે. તેથી પણ સાધુના તપ સંયમનો ક્ષય થાય છે. ૧૧૪-૧૫

જેમ જેમ સાધુ ગૃહસ્થનો પરિચય કરતો જાય છે તેમ તેમ ક્ષણે ક્ષણે તે વધતો જાય છે. અતુકમે તે પરિચય એટલો બધો વધી જાય છે કે તે પછી રોકી શકાતોજ નથી. અંતે સાધુ સંયમથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે. ૧૧૬

જે સાધુ પિંડ વિશુદ્ધિ પ્રતિલેખન અને પ્રતિક્રમણાદિક ઉત્તમ ગુણોનો ત્યાગ કરે છે તે અલ્પ સમયમાંજ પંચ મહાવ્રતાદિક મૂળ ગુણોનો પણ નાશ કરે છે. જેમ જેમ સાધુ પ્રમાદને સેવતો જાય છે તેમ તેમ કષાયોવડે તેની કદર્યના થતી જાય છે. માટે પ્રથમથીજ પાણી પહેલાં પાળ બાંધવાની પેરે ગૃહસ્થના પરિચયથી દૂર રહી પ્રમાદ આચરણ પરીહરી, તપ જપ સંયમ સાધનમાં સદા સાવધાન થઈ રહેવું. ૧૧૭

“ ગ્રહણ કરેલાં વ્રતમાં કરવી જોઈતી દૃઢતા વિષે ”

જે મહાનુભાવ વ્રત નિયમને દૃઢ નિશ્ચયથી ગ્રહણ કરે છે

અને પ્રાણાંત સુધી શુરવીરપણે તેનું પાલન કરે છે તે ચંદ્રાવતસંક રાજાની પેરે સ્વહિત સાધી શકે છે. ચંદ્રાવતસંક રાજાએ એકદા મનથી પ્રતિજ્ઞા કરી કે જ્યાં સુધી રાત્રીમાં દીવો ખુબી નહિ ત્યાં સુધી મારે કાઉસગગધ્યાને રહેવું. એવી દૃઢ પ્રતિજ્ઞા કરીને તે કાઉસગગધ્યાને ઉભા રહ્યા. રાજાજી અધારે શી રીતે રહી શકશે એમ વિચારી દાસી બાલિકાએ નવું નવું તેલ પૂરીને આખી રાત સુધી દીપક જલાવી રાખ્યો છતાં લેશમાત્ર ધ્યાનથી ચુક્યાવિના તે શરીરની સુકુમારતાથી આયુષ્ય સમાપ્ત કરી સ્વર્ગે સધાવ્યા. ૧૧૮

જે સાધુ ક્ષુધા તૃષ્ણા શીત તાપ વિગેરે વિવિધ પરીસહ ઉપસર્ગને સમભાવે સહન કરે છે તે સાધુ તપ સંયમને સુખે સાધી શકે છે. કાયર થઇ પ્રમાદ આચરણ કરનાર તપ સંયમને નિષ્ફળ કરે છે. ૧૧૯

ધર્મરહસ્યને જાણનારા ગૃહસ્થ પણ ગ્રંથજ્ઞ કરેલાં વ્રત નિયમમાં દૃઢ રહે છે તો નિઃશય મુનિનુંતો કહેવુંજ શું? અત્ર સંખંધે કમલામેલાનું હરણ કરાવી તેનું પાણીગ્રહણ કરનાર સાગરચંદ્રનું દૃષ્ટાંત લક્ષમાં રાખવું—નભઃસેનને અપાયેલી કમલામેલાનું સ્વરૂપ ચિત્રમાં આલેખી નારદે સાગરચંદ્રને બતાવવાથી તે તેમાં આસક્ત થયો. તેથી તે સર્વત્ર કમલાનેજ જોવા લાગ્યો. સાંખકુમાર એકદા હાસ્યથી તેની આંખો દબાવી તેની પુઠે ઉભો રહ્યો, તો સાગરચંદ્ર તેને કમલામેલા માની લઇ કમલામેલા ! મૂંઝી દે. (૨) એમ બોલવા લાગ્યો. સાંખે કહ્યું કે હું કમલામેલા નથી

પણ કમલામેલો છું. એમ બાણી સાગરચંદ્રે કહ્યું કે એમજ છે તો આપ મને કમલામેલા મેળવી દો. સાંખે વિદ્યાબળથી વિવાહકાળે તેનું હરણ કરી ઉદ્યાનમાં લાવી તેની સાથે તેનો હસ્તમેળાપ કરાવી તેનો મનોરથ પૂર્ણ કર્યો. આથી નભઃસેન સાગરચંદ્ર સાથે વૈરભાવ રાખવા મંડ્યો. એકદા શ્રી નેમીશ્વર પ્રભુની દેશના સાંભળી સાગરચંદ્ર અણુવ્રતને આદરી ગાઠ વૈરાગ્યથી સ્મશાનભૂમિ સમીપે કાર્યોત્સર્ગ કરીને રહ્યો છે. એવામાં નભઃસેને તેને દૈવવશાત્ દેખી મરણાંત ઉપસર્ગ કર્યો, તેને સમભાવે સહન કરી સાગરચંદ્ર સ્વર્ગે સધાવ્યો. શ્રાવક છતાં પણ વ્રતમાં કેવી દૃઢતા ? ૧૨૦

કામદેવ શ્રાવકની ઇંદ્રે કરેલી પ્રશંસાને નહિ માનતા કોઈ દેવે વિવિધ પ્રકારના ભયંકર રૂપોપડે કામદેવને વ્રત નિયમથી ચલાયમાન કરવા પ્રયત્ન કર્યા છતાં તે લેશમાત્ર ચલાયમાન થયો નહિ. શ્રાવક છતાં વ્રત નિયમમાં કેવી નિશ્ચળતા ? ૧૨૧

માઠા અધ્યવસાયથી થતા અનર્થ વિષે.

ઇચ્છિત લોગને અણુલોગવતા છતાં મનના માઠા પરિણામથી કંઈક મૂઢાત્મા અધોગતિને પામે છે. જેમ એક લિક્ષુક નગરીમાં લિક્ષા અણુપામતો કોઈ પર્વત સમીપે ઉજેણી કરવા આવેલા લોકો પાસે લિક્ષાર્થે ભમવા લાગ્યો, ત્યાં પણ દૈવયોગે લિક્ષા નહિ મળવાથી અત્યંત કોપ પામી તે સર્વ લોકોને ચુરી નાંખવા પર્વત ઉપર ચઢી એક મોટા પથ્થરને ઢોલવતાં તેનાથી પોતેજ ચુર્ણિભૂત થઈ નર્કમાં ગયો. એ મહા માઠા પરિણામનું અત્યક્ષ દ્રુષ્ટ મળ્યું. ૧૨૨

“ પ્રમાદ આચરણ તજવા વિષે ”

લાખો ગમે લવમાં દુર્લભ અને જન્મ જરા મરણ નિવા-
રક એવા જિનવચનમાં હે લખ્યો ! અનાદર ન કરો. વિષય
કષાય અને વિક્ષાદિક પ્રમાદાચરણ તજીને હે લખ્યો ! તેમાં
આદર કરો. ૧૨૩

જો જિન વચનમાં શ્રદ્ધા ન આવે અને શ્રદ્ધા આંખ્યા
છતાં વૈરાગ્ય ન જાગે પણ વિષયસુખમાં જ રતિ પડે તો તે
રાગદ્વેષાદિકનો જ દોષ જાણવો ૧૨૪

સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રાદિક અનેક સદ્ગુણોનો
નાશ કરનાર અને મહા દુઃખદાયક એવા રાગદ્વેષાદિક દો-
ષોનો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિજનોએ દૂરથીજ ત્યાગ કરવો. ૧૨૫

ગમે એવા કોપેલા કટ્ટા સમર્થ શત્રુ નુકશાન કરી ન
શકે તેટલું નુકશાન એ રાગદ્વેષાદિક દોષોને નહિ દખાવવાથી
થાય છે. ૧૨૬

એ રાગદ્વેષાદિક દોષોને સેવવાથી શરીર અને મનને ખેદ
થાય છે, દુનિયામાં અપવાદ થાય છે, સદ્ગુણોનો લોપ થાય
છે, અને પરલોકમાં પણ અનેક પ્રકારની આપદાઓ
ખસી થાય છે. ૧૨૭

અહો ધિક્ષારની વાત છે કે રાગદ્વેષનાં અતિ કડવાં ફળ
જાણતા છતાં પણ મૂઢ જીવો તે દોષોને સેવ્યાજ કરે છે. ૧૨૮

જો રાગદ્વેષ ન હોત તો દુઃખ કોણ પામત. સુખથી
ચકિત કોણ થાત ? અને અક્ષય અંબ્યાખાધ એવા મોક્ષસુખથી
એનશીખ કોણ રહેત ? એ કલિપત સુખ દુઃખના કારણિક તથા
સાચા સુખમાં અંતરાય કરનાર આ રાગદ્વેષાદિક દુષ્ટ દોષોજ છે.

“વિષય કષાય ને વશ થણા સાધુ સંયમથી મ્રટ થાય છે.”

અભિમાની, ગુરૂથી પ્રતિકુળ વર્તનાર, અનાચારી, ઉન્માર્ગ-વર્તી એવા કુશિષ્યો ગોશાળાની પેરે મિથ્યા કાય કલેશ સહન કરે છે. નિરંતર કલહ અને ક્રોધ કરનાર, અપ શબ્દ બોલનાર તથા વિવાદ કરનાર તેમજ સદા ક્રોધથી ધમધમતો એવો સાધુ નિરર્થક સંયમ સેવે છે. કષાય કલુષિત સાધુની સંયમ કરણી નિષ્ફળ થાય છે. ૧૩૧

જેમ દાવાનળ ક્ષણવારમાં સમસ્ત વનને બાળીને ભસ્મ કરે છે, તેમ ક્રોધાદિક કષાયને વશ થએલો સાધુ પણ ક્ષણવારમાં સંયમ કરણીનો નાશ કરે છે. જે સંયમની સફળતા આહિ તો સાધુ યોગ્ય ક્ષમા મૃદુતાદિક દશવિધ યતિ ધર્મને યથાર્થ રીતે આદરવો જોઈએ, તે વિનાની કષ્ટ કરણી ફેક થાય છે. ૧૩૨

જો કે શુભાશુભ પરિણામની તરતમતા મુજબ ન્યુનાધિક કર્મબંધ થાય છે, તોપણ વ્યવહાર માત્રથી આવી રીતે કહ્યું છે કે ૧૩૩.

કોઈને કર્કશ કઠોર વચન કહેવાથી એક દિવસના તપ સંયમનો લોપ થાય છે. કોઈની નિંદા-હીલના કરવાથી એક માસના તપ સંયમનો ક્ષય થાય છે. કોઈને શ્રાપ દેવાથી એક વર્ષના તપ સંયમનો નાશ થાય છે અને કોઈને હુણવાથી સકળ સંયમ પર્યાયનો ક્ષય થાય છે. ૧૩૪

જો કોઈને જીવથી મારે તો સર્વ સંયમનો ક્ષય કરી પાપ કર્મ બાંધે છે. એવી રીતે અત્યંત પ્રમાદ આચરણથી જીવ સંસારચક્રમાં ભસ્મ કરે છે. ૧૩૫

“ સાધુની સમતા-સહનશીલતા. ”

અજ્ઞાની લોકોએ કરેલા આક્રોશ, તર્જના, તાડના, અપમાન અને ઉપસર્ગને લવલીઝ મુનિઓ દૃઢપ્રહારી સાધુની પેરે સારી રીતે સહન કરે છે. મનમાં લગારે ખેદ ધારતા નથી. પ્રથમ અન્યાય માર્ગે લોકોને ભારે ત્રાસ આપનાર દૃઢ પ્રહારી અંતે સંસારથી વૈરાગ્ય પામી, મહાવ્રત અંગીકાર કરી નિશ્ચળપણે કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહેા. પૂર્વના વૈરને સંભારી સંભારીને લોકો તેને બહુ ઉપસર્ગ કરવા લાગ્યા. છ મહિના સુધી સર્વ ઉપસર્ગોને સમભાવે સહન કરીને અંતે તે અક્ષયપદ પામ્યો. એવી રીતે આત્માર્થી સાધુએ સમતા ધારવી જોઈએ. ૧૩૬

વળી સહુસમદલ સાધુની પેરે મુનિઓ સમતાને ધારે છે. નીચ લોકોએ કરેલાં અડપલાંથી મનમાં ખેદ કરી મુનિઓ તેમની સામા થતા નથી. શ્રાપ આપનારને સામે શ્રાપ આપતા નથી, અર્થાત્ આક્રોશ કરનારની સામા આક્રોશ કરતા નથી. યાવત્ મરણાંત ઉપસર્ગને પણ સમભાવથી સહન કરે છે. પૂર્વે કાલસેન નામના કોઈ રાજશત્રુને જીવતો બાંધીને રાજાની સમક્ષ આજીવાથી સહુસમદલ ઉપર પ્રસન્ન થઈ તે રાજાએ તેને ઘણો ગિરાસ આપ્યો હતો. અન્યદા સુદર્શનાચાર્ય સમીપે ધર્મદેશના સાંભળી વૈરાગ્યથી તેણે જૈનદીક્ષા અંગીકાર કરી. એકદા તે મુનિને દેખી નલસેને તેના પરિવારને ઉશ્કેરી મુનિની કદર્યના કરાવી. મારા નિમિત્તે આ બાપડા જીવે દુર્ગતિમાં જશે એમ કંઈદૂર દીલથી વિચારતા તે મુનિ સમભાવે મૃત્યુ પામી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં ઉપન્યા, ત્યાંથી મનુષ્યલવ પામી મોક્ષે

જશે. એવી રીતે મોક્ષાર્થી મુનિયો સદા સમતારસમાં લીન રહે છે. ૧૩૭

દુર્જન લોક સંત સાધુજનોને જે વચનબાણુ મારે છે તે તેમને ક્ષમારૂપી ઢાલ આગળ ધરવાથી વાગતા નથી. સાધુઓ સિંહવૃન્તિને ધારણ કરીને ચાલે છે તેથી શુરવીરપણે કર્મશત્રુને હણવાજ તત્પર રહે છે પણ શ્વાનની પેરે કાયર થઈને જેની તેની ઉપર કોપતા નથી. ૧૩૮

જો શ્વાનને પથ્થર માર્યો હોય તો તે પથ્થરનેજ કરડવા દોડે છે અને સિંહને જો બાણુ મારવામાં આવે તો તે બાણુને નહિ છેડતાં બાણુ ક્યાંથી આવ્યું અને કોણે માર્યું તેનો વિચાર કરી બાણુ મારનારને પકડી ઠાર મારે છે. એવી રીતે જ્ઞાની વિવેકી પણ પૂર્વકૃત કર્મનું સ્વરૂપ વિચારી તે કર્મનોજ ક્ષય કરવા પ્રયત્ન કરે છે. સુખ દુઃખના નિમિત્તમાત્ર ઉપર રાગદ્વેષ કરતા નથી. ૧૩૯

દુઃખની વખતે જ્ઞાની વિચારે છે કે મેં પ્રથમ લવમાં એવું સુકૃત કર્યું હોત તો ગમે તેવો સમર્થ પુરૂષ પણ મારો પરાલભ કરી શકત નહિ. અત્યારે અન્ય ઉપર કોપ કરવાથી શો ફાયદો થવાનો છે ? એમ સમજી ધૈર્ય ધારીને જ્ઞાની પુરૂષ સંભલાવનેજ અંગીકાર કરે છે. ૧૪૦

ખંધક મુનિ ઉપર અનુરાગ (સ્નેહલાવ) થી તેના પિતા શ્વેતછત્ર ધરાવતા હતા પરંતુ તે મુનિ સ્નેહપાશમાં પડ્યા ન હતા. ૧૪૧

પિતા માતા પુત્ર અને પ્રિય સ્વજનોનો સ્નેહ અત્યંત ગ-

હું જાણીને મોક્ષાર્થી મુનિઓ તણ દે છે. સ્નેહને સંકલેશકારક સમણ સમતાવંત સાધુઓ તેને આદરતાજ નથી. ૧૪૨

સંસારનું સ્વરૂપ જોણે યથાર્થ જાણ્યું નથી તે તો સ્વજનો ના સ્નેહપાશમાં પડી જાય છે. પરંતુ જોણે સંસારનું સ્વરૂપ સારી રીતે જાણી લીધું છે એવા સાધુ-પુરૂષો તો રાગદ્વેષથી દૂર રહી સમભાવ ધારે છે. ૧૪૩

“સંસારિક સ્નેહ કેવો કૃત્રિમ અને અનર્થકારી છે ?

તે બતાવે છે-માતા, પિતા, ભાઈ, ભાઈયા, પુત્ર, મિત્ર, સ્વજનો, પણ આ લોકમાં પ્રત્યક્ષ રીતે અનેક પ્રકારનાં ભય અને એકને ઉત્પન્ન કરે છે. ૧૪૪

માતા પોતાનો ધારેલો અર્થ પાર ન પડે તો પુત્રનો પણ પ્રાણ હરે છે. વિષયસુખમાં અંધ બનેલી ચુલાણી માતાએ બ્રહ્મદત્ત (ચક્રી) ના પ્રાણ હરવા લાક્ષાગૃહ કરી તેને સળગાવી દીધો હતો. જ્યારે માતા પણ કામાંધ બની પુત્રના પ્રાણ લેવા તત્પર થાય તો અન્યનું તો કહેવુંજ શું ? એમ સમણ સંસારના સ્વાર્થી સ્નેહમાં વિશ્વાસ નજ કરવો. તેમાં વિશ્વાસ કરી બેસનારા ઠગાઈ બેસે છે. ૧૪૫

રાજ્યના લોભથી અંધ બની પિતા પુત્રને પણ ત્રાસ આપે છે. કનક કેતુરાજી પોતાના પુત્રના અંગોપાંગ અનેક રીતે છેદાવી નાંખતો હતો, એવી બુદ્ધિથી કે તે રાજ્યને લાયક રહે નહિ. ૧૪૬

એમ ભરત બાહુબળીને હણવા દોડ્યો તેમ તુરછ સ્વાર્થ ને માટે ભાઈ પણ સ્વબંધુને મારવા દોડે છે. એવા સ્વાર્થને ધિક્કાર છે. ૧૪૭

વિષય વિકારથી વિદ્વંસ બનેલી ભાર્યા પણ પોતાના પતિના પ્રાણ અપહરે છે. રાજ્યકુળમાં પેદા થયેલી સૂરીકંતા સ્ત્રીએ પણ પોતાના પતિ પ્રદેશીને હણી નાંખ્યો તો અન્યનું કહેવું જ શું ? ૧૪૮.

રાજ્યના લોભથી જેમ કોણિયે પોતાના પિતાનો નાશ કર્યો તેમ સ્વાર્થઅંધ પુત્રો પોતાના પિતાના પણ પ્રાણ લે છે. ૧૪૯.

સ્વાર્થી મિત્રો આપણા સ્વાર્થને સાધીને જેમ ચાણાક્યે પર્વતરાજનો ઘાત કર્યો તેમ મિત્રદોહ કરીને મિત્રને મારે છે.

પ્રથમતો પર્વત રાજની સહાય લઈને ચાણાક્યે, નંદરાજનો પરાજય કર્યો. પણ પાછળથી રાજ્યનો ભાગ આપવો ન થયે એવી સ્વાર્થબુદ્ધિથી વિપકન્ધ સાથે પર્વતરાજનો સંબંધ કરાવી તેને માર્યો. ૧૫૦.

સ્વજન-સંબંધી લોકો પણ પોતાનો સ્વાર્થ ખગડતો હોય તો તે પ્રસંગે રાતા પીળા થઈ જાય છે. જેમ પરશુરામે અને સુભ્રમચક્રવર્તીએ સર્વ ક્ષત્રિયોનો અને બ્રાહ્મણોનો ક્ષય કર્યો, તેમ અન્ય સ્વજન સંબંધી આશ્રી પણ સમજવું. ૧૫૧.

“ મુનિમાર્ગ ”

કુળ, ગ્રહ, સ્વદેશ, ક્ષેત્ર સ્વંજનાદિક સ્થાને પ્રતિબંધ રહિત વિચરતા મુનિવરો આર્યમહાગિરિ મહારાજની પેરે કોઈની સહાય ઇચ્છે નહિ. જન કલ્પનો વિચ્છેદ થયા છતાં આર્ય મહાગિરિજી મહારાજ આર્ય સુહરતીને સ્વસાધુ સમુદાય ભળાવીને જિનકલ્પી સાધુની પેરે વિચર્યા હતા. ૧૫૨.

રૂપથી, યૌવન વયથી, કળાથી, સારી કન્યાઓથી, અને સુખ સંપદાથી ઉત્તમ મુનિયો જાળુક્રમારની પેરે લોભાતા નથી!

જાંબુકુમારે ૯૯ કોડ સોનેયાની સાહેળી, તથા સુંદર રૂપવંતી
આઠ-કન્યાઓનો ભર યૌવનમાં એક સાથે ત્યાગ કરી સંયમ
માર્ગે અંગીકાર કર્યો હતો. ૧૫૩

ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા, અને રાજકુળમાં પણ સુ-
ગટ સમાન એવા મુનિવરો મેઘકુમારની પેરે-સારણા વારણા-
દિકને અથવા નાની વસતિ હોવાના કારણથી મુનિઓના પાદ-
સ્પર્શાદિકને સહન કરે છે. ઐલુક રાજાના અતિ સુકુમાર પુત્ર
મેઘકુમારે વીરપ્રભુની દેશના સાંભળી વૈરાગ્યથી દીક્ષા લીધી.
સ્થળસંકેત્યાદિકના કારણથી જતા આવતા મુનિઓના અરણ્ય
સ્પર્શનાદિકથી મેઘમુનિ પ્રથમ તો ખેદ પામ્યા. પરંતુ પછી
વીરપ્રભુએ પૂર્વભવનો વ્યતિકર કહેવાથી જાતિસ્મરણજ્ઞાન
પામી આરિત્રમાં સ્થિર થઈ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવપણે ઉ-
ત્પન્ન થયા. એવી રીતે અન્ય મુનિઓએ પણ આરિત્રમાં
સ્થિર થાવું. ૧૫૪

“ ગુરુકુલવાસના ફાયદા ”

ગુરુકુળ વાસમાં રહેતાં કવચિત્ સ્થળસંકેત્યાદિકથી અ-
ન્યોન્ય સંઘટ્ટ થાય, વિષયમુખ સેવાય નહિ, પરિસહ સહન
કરતાં શરીરમાં પણ પીડા થાય, તેમજ ગુરુ મહારાજને આધીન
રહી સારણા, વારણા, ચોયણા અને પડીચોયણાદિક સહન
કરવાં પડે. ૧૫૫

ગુરુકુળવાસને તજી એકાકી રહેનાર સ્વચ્છંદચારી સાધુ
શી રીતે સંયમ પાળી શકે ? અથવા કાર્યાકાર્યનો વિવેક શી
રીતે રાખી શકે ? નિરંકુશતાથી એકાકી સાધુ સંયમ સાચવી
શકે નહિ. ૧૫૬

વળી એકાકીને સૂત્ર અર્થની પ્રાપ્તિ, તથા શંકા સમાધાન શી રીતે થાય ? સંયમથી સ્થપિત થતાં તેને ઠેકાણે ઠેકાણે લાવે ? તેમજ વિનય, વૈયાવચ્ચ તથા મરણાંત આરાધનાનો લાભ શી રીતે મળે ? સ્વચ્છંદ મતિવાળા સાધુઓ ઉત્તમ લાભથી બે નશીબ રહે છે. વિનય વૃત્તિથી ગુરુકુળવાસમાં વસતાં સર્વ લાભ મળે છે. ૧૫૭

એકાકી સાધુ પિંડ વિશુદ્ધિ (નિર્દોષ આહાર પાણી) કરી શકે નહિ. એકાકી સાધુને જ્યાં ત્યાં સ્ત્રીજનોનો ભય રહેલો છે. પરંતુ ગુરુકુળવાસમાં તો બહુ સાધુ મધ્યે વસતાં લજ્જાથી પણ અકાર્ય : સેવી શકાય નહિ. ગુરુકુળવાસમાં રહેતાં ઘણા ફાયદા છે. ૧૫૮

વહીનીતિ, લઘુનીતિ, વમન, પિત્તપ્રકોપ અને વિશુચિક્ષદિક કારણથી બેલાન થએલો એકાકી સાધુ માર્ગમાં જતાં કદાચ જળપાત્ર પાકી નાંખે અને તેથી શાસનની લઘુતા થાય. ૧૫૯

એક દિવસમાં શુભાશુભ પરિણામ જીવના બહુવાર થાય છે. એકાકી સાધુ ક્વચિત્ અશુભ પરિણામને પામી ખોટા અવલંબનથી આરિત્ર થકી ચૂકે છે. તેવે વખતે તેને ઠેકાણે લાવે ઠેકાણે ? ૧૬૦

એવાં એવાં અનેક કારણોથી સર્વ જીનોએ એકાકી રહેવાનો નિષેધ કર્યો છે. વળી દેખાદેખી એકાકી વિહાર વધતો જાય છે. સ્થવીર કલ્પનો લેદ થાય છે અને અનેક જનોને શંકા ઉપજે છે. એકાકી રહેનાર સાધુ અપ્રમાદી હોય તોપણ તે ક્વચિત્ ફડાં નિમિત્તને પામી જોતાં જોતાંમાં તપ સંયમને હારે છે. ૧૬૧

“ સાધુજ્ઞ સ્ત્રીજનોનો પરિચય સર્વથાં તજવા વિષે ”

વેશ્યા, વૃદ્ધ કન્યા, પતિ વિરહિણી, બાળ વિધવા, પરિવ્રાજિકા, કુલટા, નવતરૂણી, તેમજ વૃદ્ધ સ્ત્રી, વિટ સહિત અને ઉદ્ભટ રૂપવાળી નારી દેખી થકી મોહને ઉત્પન્ન કરે છે એમ સમજી આત્મહિત ધન્યનાર સાધુપુરૂષો તેમનો દૂર થકી ત્યાગ કરે છે. ૧૬૨-૬૩

તત્ત્વજ્ઞાની અને તત્ત્વશ્રદ્ધાન યુક્ત છતાં અત્યંત વિષય-સુખના રાગને વશ થઈને સત્યકી વિદ્યાધરની જેરે મોહથી વિહ્વલ બની જીવ ભવસંકટમાં પડે છે. ૧૬૪

“ સંત સુસાધુ જનોનો વિનય કરવાનું ફલ ”

નિર્મળ તપ સંયમને સેવનારા સાધુજનો પ્રત્યે પૂજા, પ્રણામ, સત્કાર, સન્માન કરવામાં તત્પર રહેનાર પુરૂષ કૃષ્ણ વાસુદેવની જેરે પૂર્વે બાંધેલા અશુભ કર્મને પણ શિથિલ કરી નાંખે છે. જેમ શ્રી નેમીશ્વર પ્રભુના ૧૮ હજાર મુનિયોને બહુ માન-પૂર્વક વાંદતાં તેણે આતમી નર્કયોગ્ય કર્મદલને તોડી ત્રીજી નર્કયોગ્ય કર્યા. નિર્મળ સમકિત ઉપાજીયું તથા તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધ્યું. ૧૬૫

સાધુ મુનિરાજના સન્મુખ જવાથી, તેમને વંદન નમસ્કાર કરવાથી, અને સુખ સમાધિ પૂછવાથી ઘણા કાળનાં કર્મ પણ ક્ષણ વારમાં ક્ષય પામે છે. એવો મહિમા સંત સુસાધુ જનોને સદલાવથી નમસ્કાર કરવાનો છે. ૧૬૬

કેટલાક શિષ્યો સુશીલ, ધર્મ રૂચિવાળા, અને અત્યંત

સબળન હોવાથી ગુરૂ મહારાજને સુખશાંતિ ઉપજાવે છે. જેમ અંડરૂદ્ર આચાર્યને નવા દીક્ષિત શિષ્યે સમાધિ ઉપજાવી તેમ સુશિષ્યો ગુરૂ મહારાજને સમાધિ ઉપજાવે છે. ગુરૂ મહારાજ શિષ્ય પ્રત્યે કવચિત્ કારણપ્રશ્નાત્ તાડના તર્જના કરે. તો તેથી સુશિષ્યો 'એક નહિ' કરતાં પ્રસન્ન ચિત્તથી ગુરૂ મહારાજની સેવા બળવે છે, એવી નમ્ર વૃત્તિવાળા શિષ્યો ગુરૂ મહારાજના વિનયથી અંડરૂદ્ર આચાર્યના શિષ્યોની પેરે કેવળ જ્ઞાનાદિક સંપદા પામીને સુક્ષિત કમલાને વરે છે. એવા સુશિષ્યોની વિનય-વૃત્તિથી ગુરૂ મહારાજ પણ મોટો લાલ મેળવે છે. ૧૬૭

“ ધર્મહીન કુગુરુથી દૂર રહેવા વિષે ”

કવચિત્ વિજયસેનસૂરીના શિષ્યોએ સ્વપ્નામાં હાથીના ઘટ્ટ કોપાથી પરિવરેલા એક ભુંડને દેખી તે વાત ગુરૂમહારાજને જળપાત્રકરી. ગુરૂમહારાજે કહ્યું કે કોઈક અભાગ્ય ગુરૂ સુશિ-
અરિવરેલો અત્ર આવશે. એવીજ રીતે બન્યું. પરીક્ષા કરે છે. એકાક્રાંત્રી સમયે લઘુશંકા કરવાના સ્થાને કોલસા પથ-
અવલંબનર્થ શંકા કરવા જતાં તે સ્થાને કોલસા ઉપર નિઃશંકપણે લાવે કોણ ? પાચાર્ય આદ્યા ગયા. અને અન્ય સુશિષ્યો તો જી.

એવાં કે પાછા નિવર્તી આગ્યા. પ્રભાતે સર્વ વૃત્તાંત સુશિ-
નો નિષેધ કર્યો તેથી તેમણે તેવા ધર્મહીન ગુરૂનો ત્યાગ કર્યો.
છે. સ્થવીર કલાગ્ય આચાર્ય ભયંકર ભવસમુદ્રમાં ભમતો એ-
છે. એકાક્રાંત્રી. ઘણાભારથી પીડિત થતાં તે ઉંટને રા-
કે તે અભાગ્ય છે. કંડાં નિરી સ્વયંવર નિમિત્તે આવેલા પૂર્વભવના શિ-
ઉંટપણે ઉપર કંડાં નિરી સ્વયંવર નિમિત્તે આવેલા પૂર્વભવના શિ-
કરૂણાવડે તેને તેવા

દુઃખથી મુક્ત કર્યો અને તે રાજપૂત્રો વૈરાગ્યયુક્ત ચિત્તથી દિક્ષા ગ્રહણ કરી, સ્વહિત સાધવા લાગ્યા. ઉંટ તરીકે ઉત્પન્ન થયેલો શ્રદ્ધાહીન કુગુરૂ અનંત સંસારમાં પરિભ્રમણ કરશે. એવા કુગુરૂથી દૂરજ રહેવું હિતકારી છે શ્રદ્ધા અને ચારિત્રહીન કુગુરૂનું જ્ઞાનમાત્ર નિષ્ફળજ છે. ૧૬૮-૬૯

“ પરિણામની વિચિત્રતા વિષે ”

પુદ્ગલાનંદી અને ભવાભિનંદીઓ સંસારમાં થતી વિવિધ વિડંબનાને લેખતા નથી. તેમજ કેટલાક હલવા કર્મી જીવ તો પુષ્પચુલાની પેરે સહજમાં પ્રતિબોધ પામી જાય છે. સ્વપ્નગત દેખેલા સ્વર્ગ અને નરકના સ્વરૂપ માત્રથી પુષ્પચુલા વિષય-સુખથી વિરક્ત થઈ અણ્ણિકાપુત્ર આચાર્ય સમીપે દીક્ષા ગ્રહણ કરી કેવળજ્ઞાનાદિક સંપદાપામી મુક્તિગામી થઈ. ૧૭૦

જે વૃદ્ધ અવસ્થામાં પણ પ્રતિબોધ પામી અખંડ તપ-સંયમને આરાધે છે, તે અણ્ણિકાપુત્રની પેરે અલ્પકાળમાં અક્ષય સુખને સાધે છે. અણ્ણિકાપુત્ર આચાર્ય નાવ વડે ગંગા નદીને ઉતરતાં પૂર્વ વૈરી દેવે કરેલા ઉપસર્ગને સમભાવે સહન કરતા કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા. ૧૭૧

જેમ દુઃખિઓ માણસ વિષયલોગને તજે છે તેમ સુખિઓ માણસ તજી શકતો નથી એમ કહેવું અસત્ય છે. ચિકણાં કર્મથી ખરડાએલ સુખિઓ કે દુઃખિઓ વિષયસુખને તજી શકતો નથી. લોગ તજવામાં સુખીપણું કે દુઃખીપણું કંઈ કામનું નથી, હજવા કર્મીપણું હોય તોજ વિષયલોગ છૂટી શકે છે. ૧૭૨

હળવા' કર્મીપણથી જેમ ચક્રવર્તી ક્ષણ માત્રમાં ૫૮ અં-
કનું રાજ્ય તણ દેછે, તેમ ભારે કર્મીપણથી એક દુર્બુદ્ધિ નિ-
ર્ધન લિખારી લિક્ષા માગીલાવવાના રામપાત્રને પણ તણ
શકતો નથી. ૧૭૩

“ સાધુની સમતા. ”

કીડીઓએ ચિલાતિપુત્ર મુનીની કાયા ચાલણીની જેવી
કાણી કરી. તોપણ તે મુનિએ તેમના ઉપર લગાર કોપ કર્યો
નહિ. સુસિમા કન્યાનું હરણ કરીને નાસતા ચિલાતી પુત્રની
પછવાડે કન્યાના કુટુંબિઓ આવી પહોંચવાથી કન્યાનું મસ્તક
છેદીને આગળ ચાલતાં તેણે એક વિદાધર મુનિને ધ્યાનસ્થ દેખી
કહ્યું કે-મને ધર્મ જતાવ નહિ તો તારું મસ્તક છેદી નાંખીશ. ’
ઉપશમ વિવેક અને સંવર એ ત્રણ પદ ઉચ્ચરી મુનિ આ-
કાશ માર્ગે ઉડી ગયા; એ ત્રણ પદોનો અર્થ યથાર્થ વિચારી તે
પોતે સર્વ ઉપાધિને તણ તે સ્થળેજ ધ્યાનમાં નિશ્ચળ થઈ રહ્યા.
રૂધિરના ગંધથી આવી ચોટેલી કીડીઓએ મુનિનું શરીર ચાલણી
જેવું સંછિદ્ર કર્યું. પણ મુનિ ધ્યાનથી ચલાયમાન થયા નહિ.
ઝઢી દિવસ સુધી અખંડ ધ્યાન રાખી તે મુનિ સ્વર્ગે સધાવ્યા.
અન્ય મુનિઓએ પણ ધ્યાનમાં એવી દ્રઢતા કરવી. ૧૭૪

જે મુનિ પ્રાણાંતે પણ કીડી ઉપર કોપ કરવા ઇચ્છતા
નથી તે અન્ય મનુષ્યાદિક ઉપર તો કોપ કરેજ કેમ? દોષ
રહિત માર્ગે ચાલનાર મહામુનિઓ કોઈને કદાપિ પરિતાપ
કરતા નથી. ૧૭૫

પાપના કટુક ફળને સારી રીતે જાણનારા સાધુઓ અજ્ઞાની

અવિવેકી પાપી અને પરિતાપકારી જનોની ઉપર પણ અહિતઃ
બુદ્ધિ ધારતા નથી. ૧૭૬

“ પાપનું ફલ. ”

વધ, મારણ, મિથ્યા કલંક દેવું, પરદ્રવ્યનો વિનાશ કર-
વો વિગેરે પાપ એકજ વાર કરવાનું જઘન્ય ફળ દશ ગણું
સમજવું. ૧૭૭

પરંતુ ઉપર કહેલાં પાપ તિવ્રતર દ્વેષથી કરવામાં આવે-
તો તેનું શતગણું, સહસ્રગણું, ક્રોડગણું, ક્રોડક્રોડગણું અથવા તેથી
પણ અધિક કટુક ફળ ભોગવવું પડે છે. ૧૭૮

“ ધર્મ આચરણમાં થતી ઉપેક્ષા ”

કેટલાક મુગ્ધમતિ જનો, મરૂદેવી માતાનું આલંબન લ-
ઇને કહે છે કે જેમ તે મરૂદેવી માતા તપ સંયમ સંબંધી
કઠણ કરણી કર્યા વિનાજ મુક્તિપદ પામ્યાં, તેમ અમે પણ પા-
મશું. તેવું બોલી ધર્મસાધનમાં ઉપેક્ષા કરવી એ આત્માને ઠ-
ગવા બરોબર છે, એ દ્રષ્ટાંત આશ્ચર્યભૂત છે. એવી નિર્મળ-
ભાવના આવવી પણ મુશ્કેલ છે. બહુધા અભ્યાસ યોગેજ સિદ્ધિ
સંપન્ને છે. ૧૭૯

પૂર્વભવના અભ્યાસ બળથી આ જન્મમાં ક્વચિત્ કંઈક
નિમિત્ત પામીને વિષયભોગથી વિરક્ત થઈ તત્કાલ સ્વયમેવ
દિક્ષા લઈ પ્રત્યેકબુદ્ધો સુખે મોક્ષપદ પામે છે. એવા આલંબ-
નથી આત્મ સાધનમાં ઉપેક્ષા કરવી યોગ્ય નથી. કિંતુ વિશેષ
સાવધાન થઈ ધર્મ અભ્યાસજ કરવો યોગ્ય છે કેમકે આ જન્મમાં

જે ઉત્તમ ધર્મ બીજ વાળ્યા હશે તે બિવિધમાં ઉત્તમ ફળના અધિકારી થઈ શકાશે. તેથી ગમે તેવાં બાનાં કાઢી ધર્મ કરણી માં આળસ કરવી કોઈ રીતે ઉચિત નથીજ ૧૮૦

કોઈ નિર્ધન માણસ કદાચિત્ રત્નાદિકનો નિધાન પામ્યા છતાં પ્રેમાદથી તેનું આરાધન ન કરે તો તેથી બ્રહ્મ થાય છે તેમ પ્રત્યેક બુદ્ધાદિકની રૂદ્ધિ ઇચ્છતો છતો જે કોઈ કાયરતા કરી ધર્મકરણી કરે નહિં અથવા ધર્મકરણી તણ દે તો તે કદાચિ આત્મહિતને સાધી શકે નહિં. ૧૮૧.

સસક અને ભસક નામના સાધુઓની બેન સુકુમાલિકાના થયેલા હાલ સાંભળીને મોક્ષાર્થી સાધુએ મરણાંત સુધી રાગાદીક વિકારને વશ થવું નહિંજ. એકદા સસક અને ભસક નામના બંને ભાઈઓએ દીક્ષાગ્રહણ કરી, તે અનુક્રમે ગી-તાર્થ થયા. સુકુમાલિકા નામની પોતાની બેનને પ્રતિબોધી તે-મણે દીક્ષા આપી. પરંતુ તે સાધ્વી અત્યંત રૂપવંતી હોવાથી કામાંધજનો તેની કેડે લાગતા હતા. ૧૮૨

તે વાત જાણી સાધ્વીએ બહાર જવું આવવું બંધ કર્યું તો પણ ઉપાશ્રયના મુખ આગળ સાધ્વીનું રૂપનિહાળવા કામી જનો આવી ઊપદ્રવ કરવા લાગ્યા. તેથી આચાર્ય મહારાજની આજ્ઞાપામી, બંને સાધુ ભાઈઓ તેના શીલની રક્ષાર્થે ચોકી કરવામાં લાગ્યા. આવી વિટંબના જાણી સાધ્વીએ અનશન કર્યું. તે સાધ્વીને મૂર્છિત્ અવસ્થામાં મૂએલી સમજી. સાધુઓ તેનું ઉચિત કરીને સ્વસ્થાનકે ગયા. સાધ્વીતો શીતળ પવનના ચોગે સચેત થઈ ત્યાં આવેલા કોઈ સાર્થવાહે તેવી અવસ્થામાં સહાય કરવાથી તે તેના સાથમાં રહેવા લાગી. ગૃહસ્થની સાથે

રાગ બંધાયાથી તે સાધવી ચારિત્ર થકી ચૂકી. સાર્થવાહની ગૃ-
હિણી થઇ. એકદા તે તેના બંને સાધુ ભાઇઓ તેના આં-
ગણે આહાર પાણીને માટે આવ્યા. તેમને શંકા પડવાથી તેની
હકીકત પૂછતાં સાંચી વાત જણાઇ આવી. તેથી તેમણે સાર્થ-
વાહને સમજાવી બેનને પુનઃ દીક્ષા દીધી. રાગાદિક વિકારનું
એવું સ્વરૂપ સમજી સાધુ પુરૂષોએ સદા ચેતતા રહેવું, જેથી
પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરવો પડે નહિ-૧૮૨.

“આત્માનેજ દમવો સારો છે.”

ખર (ગર્હભ), કરભ (ઉંટ), તુરંગ (અશ્વ) વૃષભ
(બળદ) અને મદોન્મત્તહાથી પણ યુક્તિથી વશ થઇ શકે
છે; પરંતુ સ્વેચ્છાચારી, એવો આપણો આત્મા વશ થઇ
શકતો નથી. ૧૮૩

તપસંયમ વડે આત્માને સ્વાધીનપણે દમી લેવો સારો
છે નહિંતો પરાધીનપણે વધ બંધનાદિક વડે દમાવું તો
પડશેજ. ૧૮૪

ખીજી ખટપટ કરતાં આત્માનેજ દમવો યુક્ત છે કેમકે તે
બહુ કષ્ટથી દમાય છે. આત્મા દમ્યો છતો આ લોક પરલોકમાં
સુખી થાય છે. ૧૮૫

સદા રાગાદિક દોષ સહિત જીવકલિષ્ઠ અધ્યવસાય યુક્ત
છતો સ્વેચ્છાચારીપણાથી વિષયકષાયાદિક યોગે થતી હાનિને પણ
દેખી શકતો નથી. મુક્તપણાથી જીવનું બહુજ બગડે છે. ૧૮૬

જીવને સુગંધિ દ્રવ્યથી અર્ચ્યો છતો, ગુણ સ્તુતિવડે સ્ત-
વ્યો છતો, વસ્ત્ર અલંકારથી પૂજ્યો છતો, બહુમાન કરવાવડે

સત્કાર્યો છતો, મસ્તક નમનવડે પ્રણમ્યો છતો અને આચાર્યાદિ પદવી દેવાવડે સન્માન્યો છતો, મૂઠપણાથી તે એવું કામ કરે છે કે જેથી પોતાનું સ્થાનજ ફેડી નાંખે છે. અર્થાત્ અલ્પ સુખને માટે બહુ સુખને હારી જાય છે. બાહ્ય આડંબરમાં મુઝાયાથી ખરું સુખ હારી જાય છે. ૧૮૭

બહુ ફલદાયી શીલવ્રતાદિકને હણી જે મૂર્ખ સુખની ઇચ્છા કરે છે. તે દુર્બુદ્ધિ કોટી મૂલ્યથી કાંગણીને ખરીદે છે. ૧૮૮

મન ગમતાં સુખ ઇચ્છા મુજબ જીવગી પર્યંત લોગબ્યાં છતાં જીવને સંતોષ વંળતો નથી. પરંતુ તૃણાની વૃદ્ધિ થતી જાય છે. ૧૮૯

જેમ સ્વપ્ન અવસ્થામાં અનુભવેલું સુખ જાગૃત અવસ્થામાં જણાતું નથી. તેમ અતીત કાળમાં લોગવેલું સુખ પણ સ્વપ્નવત્ થઈ જાય છે. એમ સમજી સર્વ વિષય સુખનેતુર કલ્પિત અને ક્ષણિક માની વૈરાગ્ય લાવી આત્મદમન કરવું જ ઉચિત છે. ૧૯૦

“ વિષય લોલુપતાનાં વિરસ ફલ ”

મથુરામાં મંથુનામના આચાર્ય રસ લોલુપતાથી સ્થિર પાસ રહ્યા. અંતે ત્યાંથી કાળ કરીને તે નગરની ખાઈ પાસે ચક્ષુ મંદિર અધિષ્ઠાયક તરીકે ઉપન્યા. પશ્ચાતાપ કરતો તે જક્ષુ મંદિર સમીપે નીકળતા મુનિયોને પોતાની હકીકત જણાવી ઓધ કરતો હતો કે ગૃહવાસને તજી દિક્ષા લઈને રસગારવ, રિદ્ધિગારવ અને શાતાગારવને વશ થઈ મેં જૈન ધર્મનું આરાધન કર્યું નથી. તેથી આવી મારી દશા થઈ છે. તમે સર્વ સાધુઓ સાવધાન થઈ સંયમ પાળજો. ૧૯૧-૯૨

શિથિલાચારવડે સર્વ આયુષ ક્ષીણ થયે છતે ધર્મરૂપ સંબંધ વિના હું શું કરું ? હવે મને ઘણો શોચ થાય છે. પણ શોચ કરવા માત્રથી વળે શું ? ૧૯૩

લક્ષ ગમે ભવમાં દુર્લભ જિન ધર્મ પામીને પણ સ્વચ્છંદ આચરણથી હામિતિ ખેદે જીવને અનેક પ્રકારની જાતિ તથા યોનિમાં ભ્રમવું પડશે, ૧૯૪

વિષયકપાયાદિક પ્રમાદને વશ થઈને સંસારિક કાર્યમાં ઉભાળ થયેલો જીવ વિવિધ પ્રકારના સંયોગ વિયોગ અથવા જન્મ મરણનાં દુઃખથી ડરતો નથી કેમકે પુનઃ પુનઃ તેવાં દુઃખદાયિ કારણોને સેવ્યાંજ કરે છે. તેમજ ઇન્દ્રિય સંબંધી સુખથી સંતોષ પણ પામતો નથી. કેમકે વિષય સુખની નવનવી ચાહના કરતો જાય છે. અને પરમાર્નંદકારક અતીન્દ્રિય મોક્ષ સુખદાયી સાધનથી વિમુખજ રહે છે. ૧૯૫

જો સ્વાધિનપણે તપ સંયમ સેવાનો ઉદ્યમ કરવામાં ન આવે તો, પાછળથી પશ્ચાતાપ કરવા માત્રથી વિશેષ ફાયદો થઈ શકે નહિ. કેમકે શ્રેણિક રાજપણુ પશ્ચાતાપ કરતો છતો નર્કમાં જ ગયો ૧૯૬

લક્ષ જીવાયોનિમાં ભ્રમણ કરતાં જીવે .જેટલા દેહ ધારણ કરી કરીને તણ દીધાં, તેનાં અનંત ભાગના દેહથી પણ ત્રિભુવન સંપૂર્ણ ભરાય જાય તો સંપૂર્ણ ધારણ કરેલા દેહ પ્રમાણનું તો કહેવુંજ શું ? ૧૯૭

નખ, દાંત, માંસ, કેશ અને હાડકાનો હિસાબ કરીએ તો મૈત્ર પર્વત સરખા અનંતા ઢગલા થાય તોય પાર ન આવે. ૧૯૮

સંસાર ચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતાં હોયે જે જે આહાર આ-
રોગ્યાં તેનો દિસાળ કરે તો હિમવંત, મલય અને મેઢૂગીરિ તથા
અસંખ્ય દ્વિપ સમુદ્રથી પણ અધિક પ્રમાણવાલા દગ થાય. ૧૯૯

તૃપાતુર થઈ હોયે ભ્રમણ કરતાં જે જળ ખીધાં તેનો દિ-
સાળ કરીએ તો તે સર્વ કુવા તળાવ નદી સમુદ્રમાં પણ ન
માય. ૨૦૦

બાળપણમાં જે જે સ્તનપાન કર્યું તેનો દિસાળ કરિયે
તો તે સમસ્ત સમુદ્રના જળથી પણ અધિક થાય. કેમકે કવ-
ચક્રમાં ભ્રમણ કરતાં હોયે અનંત વાર નવનવા દેહને ધારણ ક-
રીને મૂક્યા. ૨૦૧

હોયે અનેક પ્રકારના કામ ભોગ અનંતીવાર પ્રાપ્ત કર્યા
છતાં અજ્ઞાનતાથી આ અર્ધ સુખ છે એમ મૂઠ આત્મા
માની લેછે. ૨૦૧

હોય જાણે છે અને પ્રત્યક્ષ દેખે છે કે આ સર્વ ભોગ
સામગ્રી અને સંપદા ધર્મહુન્ન કળ છે તોપણ અત્યંત મૂઠ
મનવાળા જનો પાપકર્મમાંજ રમે છે. ૨૦૩

જન્મ જરા અને મરણ સંખ્યા દુઃખને હોય જાણે છે
તેમજ મનમાં વિચારે છે તોપણ મહા મોહાંધતાથી મૂઠજનો
વિગય સુખથી વિરક્ત થતા નથી. કેમકે વિરક્તા મોક્ષગામી જનોજ
સંતોષવૃત્તિને ધારણ કરે છે. ૨૦૪

હોય જાણે છે કે મરતું તો છેજ અને નહિં મરતાને પણ
જરા વિણાસે છે. તોપણ હોય પરબાવથી ઠરતો નથી મોહહુન્ન જોતું
ગૃહ ચરિત્ર છે કે હોયને મિથ્યાશ્રમમાં નાંખી પાપમાં રક્ત
કરે છે. ૨૦૫

ખેપગા, ચારપગા, બહુપગા, અપગા, સધન અને નિર્ધન માત્રને કાળ સદા ખેદરહિત આઈ જાય છે. કાળ કોઈને છોડતો નથી. ૨૦૬

સર્વ કોઈને અવશ્ય મરવું પડશેજ. પરંતુ મરણનો મુકરર દિવસ જીવ જાણતો નથી, તેથી તે મોતના મુખમાં રહ્યો છતો આશાપાશમાં બધાઈને સ્વહિત સાધી શકતો નથી. ૨૦૭

જીવિત સંધ્યા રંગ સમાન છે. જળ તરંગ જેવું તે-મજ ડાલના અંતે રહેલા બિંદુ જેવું અધિરછે અને જોખન વચ નદીના વેગ જેવી ચપળ છે. તો પણ પાપ કર્મમાં રક્ત થયેલો જીવ ખુબતો નથી યાને ચેતતો નથી અને અહિત આચરે છે. ૨૦૮

સ્ત્રી જઘનાદિક જે જે અશુચિ સ્થાન છે અને જેને દુઃગંધનિક જાણીને જીવ લાજે છે તે તે અશુચિ અને દુઃગંધનિક સ્થાનની કામાંધ જનો અભિલાષા કરે છે. એ મોહમૂઢ જનોની પ્રગટ પ્રતિકુળ વૃત્તિ છે. ૨૦૯

સર્વ દુઃખને પેદા કરનાર મહાદુઃખદાયિ અને પરસ્ત્રી ગમનાદિક સર્વ દોષોનો પ્રવર્તક દુષ્ટ કામ ગ્રહજ છે. એ દુષ્ટ કામ ગ્રહથી જગત માત્ર પરાભવને પામ્યું છે. ૨૧૦

જે કામાંધ બની વિષય સેવે છે તેને તૃપ્તિ થતી નથી. શરીર બળ હારે છે, વીર્યહીન થાય છે, ચિત્તમાં ઉદ્વેગ થાય છે, તેમજ સ્વચ્છંદ આચરણથી ક્ષયરોગ પ્રમેહ અને ચાંદી વિગેરે અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. ૨૧૧

જેમ ખાજ રોગથી પીડિત માણસ ખાજને ખણતાં થતાં

દુઃખને સુખ માને છે. તેમ મોહમૂઢ માનવો કામ લોગમાં થતી વિડંબનાને સુખ માને છે. કામાંધજીવ વિષય સુખનેજ સાર-જૂત માને છે. ૨૧૨

જ્ઞાની વિવેકી મહાત્માઓ વિષયને હાલાહલ ઝેર માને છે. વિષયરૂપ ઉગ્ર ઝેરનું પાન કરનાર પ્રાણી તેના ભયંકર પરિણામથી જ્ઞાનંત દુઃખને પામે છે. મહા માઠા પરિણામથી મરી દુર્ગતીમાં જઈ પડે છે. ૨૧૩

એવી રીતે પાંચે ઇંદ્રિયોના વિકારથી અથવા હિંસાદિક ચુક્ત મલીન પરિણામથી ક્ષણે ક્ષણે કર્મ મળનો સંચય કરી ચારગતિ રૂપ સંસાર ચક્રમાં મોહમૂઢ જનો પરિભ્રમણ કરે છે. ૨૧૪

જે જિન વચનને રૂચિથી સાંભળતા નથી, તેમજ સાંભળીને પ્રમાદ કરે છે, તે કમનસીબ જનો પારાવાર સંસારમાં ભમશે. ૨૧૫

બહુ પ્રકારે ધર્મ ઉપદેશ માટે પ્રેર્યા છતાં મિથ્યા દૃષ્ટિ અધમ જનો કવચિત્ ધર્મ ઉપદેશ સાંભળે છે. પણ પૂર્વ નિકાચિત કર્મ બંધના કારણથી વિવેક આદરી ધર્મ સાધન કરી શકતા નથી. ૨૧૬

હિંસાદિક પાંચ આશ્રવ તણને તથા અહિંસાદિક પાંચ સંવર સેવીને અથવા પાંચે ઇંદ્રિયોનો સચોટજય કરીને સર્વ કર્મ મળથી મુક્ત થઈ મુમુક્ષુ જનો સર્વોત્તમ મોક્ષપદને પામ્યા છે અર્થાત્ પ્રમાદ રહિત ધર્મ કરણી કરનાર ભવ્યજનોજ પરમપદને પામે છે. ૨૧૭

સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્ દર્શન (તત્ત્વ શ્રદ્ધાન) અને સ-

મયગ્ આચરણુ, તપ સંયમ સમિતિ, ગુપ્તિ, પ્રાયશ્ચિત્ત, ઇન્દ્રિય દમન, ઉત્સર્ગ, અપવાદ તથા અનેક પ્રકારના અભિગ્રહ ધારવા વડે કરીને તેમજ સમજીને શ્રદ્ધા સહિત સદાચરણુ સેવવામાં સાવધાન રહેવાથી અને નિર્દોષ આહાર પાણીની ગવેષણા કરવાથીજ મુમુક્ષુ જીવો લવ સમુદ્રને તરી શકે છે. એવા અપ્રમાદી મુનિનોજ મનુષ્ય જન્મ પ્રવ્રજયા વડે સફળ થાય છે. ૨૧૮-૧૯

પરંતુ જે ગૃહવાસ તજીને પુનઃ પાપ આરંભમાં આસક્ત થાય છે, ત્રસ સ્થાવર જીવોનો વધ કરે છે, પરિગ્રહ રાખે છે, એવા અસંયતી ગૃહવાસ તજ્યા છતાં કેવળ વેશ વિડંબનાજ કરે છે. ૨૨૦

શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ આચરતાં જીવ અતિ ચિકણાં કર્મ ખાંધે છે, સંસાર જામણુ વધારે છે અને માયા મૃષાવાદને સેવેછે. ૨૨૧

“ હીણાચારી સાથે રહેતાં થતું નુકસાન ”

જે હીણાચારી સંબંધી આહારપાણી વસ્ત્રાદિક ગ્રહણુ કરે તો વ્રતનો લોપ થાય અને સાથે રહેતાં ન ગ્રહે તો શરીર ટકે નહિં. એમ વ્રત લોપના કારણથી હીણાચારીથી દૂર રહેવુંજ ચુક્ત છે. કેમકે હીણાચારી સાથે આલાપ, સંલાપ સહવાસ, વિશ્વાસ, પરિચય અને લેવડ દેવડ નહિ કરવાની સર્વ જીનેશ્વર ભગવાનની મજબૂત આજ્ઞા છે. ૨૨૨-૨૩

હીણાચારી સાથે રહેતાં અન્યોઅન્ય વાર્તાલાપથી તથા હાસ્ય પ્રહાસ્યથી ધ્યાન થકી ચુકી સાધુ દીવાના જેવો થઈ જાય છે. ૨૨૪

લોકમાં પણ માઠી સોખત કરનાર ઉદ્દભટ વેશધારી, અનિષ્ટ વ્યસન સેવનાર અને પ્રમાદી હીણાચારી અવશ્ય નિંદ્ય પાત્ર થાય છે. ૨૧૫

હીણાચારી હુમેશા શંકાતો રહે છે, પાપ પ્રગટ થઈ જવાના ભયથી ડરતો રહે છે, સર્વ તરફથી પરાભવ પામે છે, ઉત્તમ પુરૂષોમાં અળખામણો થાય છે અને છેવટે પણ દુર્ગતિ પામે છે. ૨૨૬

ભીલની પાસે વસનાર અને તાપસો પાસે વસનાર પોષ્ટના બે બન્ધ્યાની વાત સાંભળીને આત્માર્થી સાધુએ દુષ્ટ હીણાચારીની સોખત તજીને ચારિત્ર પાત્ર મુનિનીજ સોખત કરવી કેમકે જેવી સોખત તેવી અસર થાય છે. ૨૨૭

“ મવમીરુ શિથિલાચારીનું લક્ષણ ”

ચારિત્ર પાત્ર મુનિ મૂળ ઉત્તર ગુણમાં શિથિલતા ધરનાર સાધુને દીક્ષા પર્યાય વિગેરે કારણને લીધે વંદન કરવા બંધ થોડા તત્વજ્ઞ ભવભીરૂ, સાધુ તે સુવિહિત મુનિને વંદન કરતાં નિવારે અર્થાત્ મૂળ ઉત્તર ગુણવિના તેને વંદાવે નહિ. ૨૨૮

સુવિહિત સાધુને વંદાવતાં શિથિલાચારી પોતાના સન્માર્ગથી બ્રહ્મ થાય છે, કેમકે તે મૂઠ પોતે સાધુના તથા ગૃહસ્થના ઉભય માર્ગથી બ્રહ્મ છે એમ મિથ્યાભિમાનથી બાણી શકતો નથી. ૨૨૯

“ ગૃહસ્થ એવા શ્રાવકનો માર્ગ. ”

સુશ્રાવક પ્રાતઃકાલ, મધ્યાહ્નકાળ અને સાયંકાળ ત્રૈત્યવંદન

કરે. જીનમંદિરમાં ધુપ, પુષ્પ અને સુગંધિ દ્રવ્યોવડે જીનવર દેવની પૂજા કરવામાં ઉજમાળ રહે. ૨૩૦

જૈનધર્મમાં એક નિશ્ચયથી નિશ્ચય રહે, વીતરાગ દેવવિના અન્ય દેવને માને નહિ. તેમજ પૂર્વાપર વિરોધયુક્ત કુદર્શનમાં રાચે નહિ. સારી રીતે તત્ત્વ પરીક્ષાપૂર્વક ધર્મ આરાધન કરે. ૨૩૧

કુદર્શનીને વિવિધ રીતે ત્રસ સ્થાવર જીવોની વિરાધના કરતા દેખીને ઇંદ્રાદિક દેવોવડે પણ સ્વધર્મથી ચલાયમાન ન થાય. ૨૩૨

સુસાધુ જનોને બહુ માનપૂર્વક વંદન કરે, સ્વસંશય પૂછે, તેમની સેવા ચાકરી શાસ્ત્ર શ્રવણ કરે, શાસ્ત્ર ભણે અને યોગ્ય જનોને ધર્મ ઉપદેશ પણ આપે. ૨૩૩

શીલવ્રત પાળવામાં દૃઢ રહે, પોષધ પ્રતિક્રમણ અરુચિ-લિતપણે કરે, તેમજ મધ, મદિરા, માંસ તથા વડ ઉંદુળરાદિક પાંચે પ્રકારનાં ફળ તથા રિંગણ વિંગણ મહુડાદિક અનેક પ્રકારના ફળનો ત્યાગ કરે. અભક્ષ્ય અનંતકાયનું ભક્ષણ નજ કરે. ૨૩૪

પંદર પ્રકારના કર્માદાનના વ્યાપારથી દૂર રહે, વ્રત પચ્ચ-આણ કરવામાં સદા ઉજમાળ રહે, ધન ધાન્યાદિક વસ્તુનું પ્રમાણ કરે અને કદાચ તેમાં ભૂલ પડે તો તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રહણ કરે. ૨૩૫

જીનેશ્વર ભગવાનના જન્મ-દિક્ષા-જ્ઞાન અને નિર્વાણ સ્થાનમાં જઈ બહુમાનથી વંદન કરે. તેમજ દેવગુરૂની ભોગવાઈ રહિત સ્થાનમાંથીજે ગમે તેટલો લાભ થતો હોય તેપણ જીનમતમાં અનુરકત શ્રાવક વસે નહિ. ૨૩૬

કુદર્શનીને પ્રણામ, પર સમક્ષ ગુણોત્કીર્તન, સ્તવના, ભક્તિરાગ, સત્કાર સન્માન, પાત્રબુદ્ધિથી દાન અને વિનય કરવો વર્જે. ૨૩૭

પ્રથમ સુવિહિત સાધુને આદરપૂર્વક નિર્દોષ અન્નપાનાદિક દઇને પછી પોતે લોજન કરે. જો એવા સુપાત્રનો યોગ ન બને તો દિશાલોક કર્યા પછી પોતે ખાનપાન કરે. ૨૩૮

જ્યાં સુધી કોઇ દેશ કાલાદિકમાં કંઈ પણ મુનિને કદખે એવી ચીજ મુનિને દીધી ન હોય ત્યાં સુધી ખરા શ્રાવક તે આરોગે નહિ. ૨૩૯

સાધુને માટે રહેવા લાયક સ્થાનકં, પાટ પાટલા, આહાર, પાણી, ઓષધ, લેષજ અને વસ્ત્ર પાત્રાદિક કદાચ બહુ ધનાઢય ન હોય તો થોડામાંથી થોડું અવશ્ય દેવાનો લાવ રાખે. ૨૪૦

સંવચ્છરી, ચંઉમાસી અને અઠ્ઠાઈ વિગેરે પર્વ દિવસોમાં જિનવર પૂજા તથા તપ જપ કરવા સારી રીતે ઉજમાળા રહે. ૨૪૧

સાધુ તથા ચૈત્ય (જિનમુદ્રા) સાથે શત્રુલાવ રાખનારને તથા અવર્ણુવાદ બોલનારને, તથા જૈનશાસનનું અહિત કરનારને સર્વ શક્તિથી નિવારે, શાસનની કોઈ રીતે હેલના થવા દે નહિ. ૨૪૨

જીવહિંસા, અસત્ય લાપણુ, ચોરી અને પરસ્ત્રી ગમનનેદ સુશ્રાવક સર્વદા ત્યાગ કરે. અત્રતીપણુ રહેવું પસંદ કરે નહિ. ૨૪૩

અનંતી તૃષ્ણાને વધારનાર અપરિમિત પરિગ્રહનો એમ સમજીને ત્યાગ કરે કે તે બહુ દોષકારી તથા નર્કાદિક દુર્ગતિનું મૂળ છે. ૨૪૪

દુર્જનોની સોખત તણને સાધુ પુરુષોની સોખત સુશ્રાવક સદા આદરે. પરનિંદાનો પરીહાર કરે અને સર્વજ્ઞ દેશિત શુદ્ધ નિષ્ક્રિયા ધર્મનો આદર કરે. રાગદ્વેષને તણને સમતા ભાવનો સ્વીકાર કરે. ૨૪૫

જે શ્રાવકો તપ નિયમ અને શિલાદિક સદ્ગુણ સહિત હોય તેમને સ્વર્ગ અને મોક્ષ સુખ સંપાદન થવાં દુર્લભ નથી. ૨૪૬

“ સુશિષ્યની ફરજ. ”

કવચિત્ શુરૂ મહારાજ પ્રમાદ વશ થઈ ધર્મથી દખલિત થઈ જાય તો તેને પણ સુશિષ્યો વિનયયુક્ત મિષ્ટ વચનોથી જેમ સેલગ સૂરિને પાંચકેમુનિએ ઠેકાણે આણ્યા તેમ ઠેકાણે આણે છે. સેલગસૂરિ એકદા રોગગ્રસ્ત થયાથી સ્વપુત્રના આગ્રહથી ઔષધ ઉપચારને માટે રહ્યા. અનુક્રમે રોગ મુક્ત થયા. પરંતુ રસ લોભુપતાદિક પ્રમાદથી વિહાર કરતા ન હતા. પાંચકે શિવાય સર્વ શિષ્યો અવસર વિચારી અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા. પાંચકે શુરૂ મહારાજની ઈચ્છા અનુસાર સેવા ચાકરી કરતો સાથેજ રહ્યો. એકદા પ્રમાદ વશ પડેલા શુરૂને વંદન કરતાં તે જાગૃત થઈ રોષથી સ્વનિદ્રામાં અંતરાય કરવાનું કારણ પૂછવા લાગ્યા તો પાંચકે નમ્રતાપૂર્વક ક્ષમા માંગી કહ્યું કે ક્ષામણા ખાંમતાં મેં આપનો ચરણ-સ્પર્શ કર્યો. તેમાં આપને અશાતા ઉપજી હોય તે માફ કરશો. એવાં નમ્ર અને મિષ્ટ વચનથી શુરૂ મહારાજે તરત ઠેકાણે આવી સંયમમાં સાવધાન થઈ પ્રમાદ તણ અન્યત્ર વિહાર કર્યો. ૨૪૭

“ કર્મની અકલ ગાંતિ ”

નિરંતર દિવસે દિવસે દશ દશ અથવા તેથી પણ અધિક જનોને પ્રતિબોધે એટલી શક્તિ નંદિષેણ મુનિની હતી, અર્થાત્ એવી લબ્ધિ તેમને હતી કે જેથી દશ કે અધિક મનુષ્યોને પ્રતિબોધી દીક્ષિત કરી શકતા. તોપણ તેમને સાધુ વેષ તણને વેશ્યાને ઘેર રહેવાનો વખત આગ્યો.—ત્યાં પણ રહેતાં છતાં નિરંતર દશ દશકે તેથી અધિક જનોને ઉપદેશ આપી સંયમ રસીક કરતો હતો. એકઠા એક ન્યૂન રહ્યો અર્થાત્ દશમા માણસને પ્રતિબોધ લાગ્યો નહિ. તેવામાં લોજનને માટે અધીરી થઈને વેશ્યાએ કહ્યું કે આજે તો દશમા આપ પોતેજ થાઓ. એ વચન સાંભળી નંદિષેણ પોતેજ વેશ્યાનો સંગ તણ પુનઃ દીક્ષિત થયો ૨૪૮

ખદ્ધ. નિધત્ત, નિકાચિત અને સ્પૃષ્ટ એવા અનેક પ્રકારના કર્મ મેલના યોગે મલીન થયેલો આત્મા જાણતો હતો વિષય કષાય અને વિક્ષાદિક દુઃખદાયિક પ્રમાદમાં મુગ્ધાઈ જાય છે. ખદ્ધકર્મ કલુષિત જળ જેવું અથવા દોરાથી બાંધેલા સોયોના સમૂહ જેવું, નિધત્તકર્મ દૃઢ બંધનથી બાંધેલું અને નિકાચિત કર્મ અત્યંત આકર્ષ તથા સ્પૃષ્ટ કર્મ તો વસ્ત્ર ઉપર ચોટેલી રજ જેવું શિથિલ સમજવું. ૨૪૯

નિકાચિત કર્મને યોગે કૃષ્ણ વાસુદેવ વસ્તુ તત્ત્વને જાણતો હતો અને પાપ કરણી માટે પશ્ચાતાપ કરતો હતો પણ સ્વહિત સાધી લેવાને સમર્થ થઈ શક્યો નહિ. સ્વહિત સાધી લેવું કંઈ સહેલ નથી. ૨૫૦

એકહજાર વર્ષ સુધી વિશાળ ચારિત્ર કરણી કર્યા છતાં
અંતે કિલ્લ પરિણામને ધારણ કરનાર પ્રાણી કંડરીક મુનિની
પેરે મલીનતાને પામે છે. ૨૫૧

તેમજ કંઈક મહાનુભાવો પુંડરીક મહા મુનિની પેરે
સંયમધુરાને ધારણ કરી અદ્ય કાળમાંજ આત્મહિત સાધી લે
છે.—પુંડરીક અને કંડરીક બંને બંધુ રાજપૂત્રો હતા. એક સદ્-
ગુરૂ પાસે દેશના સાંભળી પ્રતિબોધ પામી પુંડરીકે લઘુ બાંધવ
કંડરીકને કહ્યું કે હું હવે દિક્ષા ગ્રહણ કરીશ અને રાજ્યધુરાને
તમે ધારણ કરો. કંડરીકે કહ્યું જે મનેજ દિક્ષા લેવાની અનુમ-
તિ આપો. ઘણા આગ્રહથી પુંડરીકે સંમતિ આપી. પુંડરીક
પોતે ઉદ્ધાસીન ભાવથી રાજ્યને પાળે છે. અને કંડરીક મુની
સંયમને અતિચાર રહિત પાળતા અંત પ્રાંત આહારવડે સ્વદેહ
ધારણ કરે છે. કવચિત્ શરીરમાં વ્યાધિ થઈ આવવાથી પુંડ-
રીકના આગ્રહથી તે ઔષધ ઉપચારને માટે રોકાયા. અનુક્રમે
શરીર નિરોગી થયું. પણ પ્રમાદને વશ થઈ વિહાર આદિ
સંયમ કરણીમાં શિથિલ થઈ ગયા. બહુ યુક્તિથી સમજાવવા
વડે કંડરીકે વિહારતો કર્યો. પરંતુ પરિણામ બગડવાથી પુનઃ
વિષય વાસના જાગી તેથી તે પુનઃ પાછા આવ્યા. તેની ખખર
પુંડરીકને પહોંચી. એકદમ પુંડરીકે આવીને કંડરીકને આવા-
ગમનનું કારણ પૂછ્યું તો તેણે પોતાની ખરી હકીકત જાહેર
કરવાથી પુંડરીકે તેનોજ વેશ ગ્રહણ કરી તેને રાજ્યધુરા સોંપી
દીધી; સંયમ તજીને આવવાથી કંડરીક પ્રતિ સર્વ અજ્ઞાતો
જણાવવા લાગ્યા. તેથી તેમને શિક્ષા કરવા તેની ઇચ્છા થઈ.
પરંતુ એકાએક વ્યાધિગ્રસ્ત થવાથી અત્યંત કિલ્લ પરિણામથી

તે મરીને સાતમી નર્કે ગયો. અને પુંડરીકમુનિ ચઢતે પરિણામે સદગુરૂ સમીપે આવી ચારિત્ર ગ્રહણ કરી અતિ વિશુદ્ધ ભાવથી તપ જપ સંયમની આરાધના કરવા લાગ્યો. તપના પારણે અંત આંત આહાર વાવરવાથી શરીરમાં એકાએક પીડા થઈ આવી. તે સર્વ પીડાને સમભાવે સહન કરી પુંડરીક મુનિ અદ્ય કાળ-માંજ મરણ પામી અનુત્તર વિમાનમાં જઈ ઉપગયા. ત્યાંથી એક મનુષ્ય અવતાર ધારણ કરી નિર્મળ ચારિત્રને પાળી તે સુક્રિત ક્રમજાને વરશે. ૨૫૨

મલીન પરિણામથી ચારિત્રને ડોળી નાંખ્યા પછી પુનઃ ચારિત્રની શુદ્ધિ કરવી દુષ્કર છે. તોપણ જે કોઈ શુભ અવસર પામીને પાછળથી ઉદ્યમ કરે તો કવચિત્ સ્વશુદ્ધિ કરી શકે. ૨૫૩.

પરંતુ જે સંયમ ગ્રહીને તેને અનેક પ્રકારના અતિચારાદિ દોષથી અથવા અનાચારથી ખંડિત કરે છે, તે સુખલપટ થયા પછી ઠેકાણે આવવો સુશ્કેલ છે. મન લાંગ કરી સુખશીલ થયેલા જીવથી સંયમ શુદ્ધિ માટે ઉદ્યમ થવોજ દુષ્કર છે. ૨૫૪

ચક્રવર્તી સ્વરાજ્યને સુખે તણ શકે છે. પણ શિથિલાચારી શિથિલાચારને તજતો નથી. ૨૫૫

નર્કમાં ગયેલા શરીર રાજાએ મોહવશાત્ આવેલા ભાઈને પૃથ્વી ઉપર પડેલા પોતાના મૃત કલેવરની બહુ પેરે કદર્થના કરવા દહ્યું. પરંતુ ભાઈએ જવામ દીધો કે હવે તે મૃત કલેવરની કદર્થના કરવાથી શું વળે વાડું ? જો પ્રથમ મારી શિખામણ મારીને સ્વાધિનપણે દેહનું દમન કર્યું હોત તો હે બંધુ ! આવી નર્ક સંબંધી વિડંબના વેઠવી પડત નહિ. ૨૫૬

એવી રીતે સંયમ લઇને સ્વર્ગમાં ઉત્પન્ન થયેલા સૂરસા-
જાએ નર્કમાં પડેલા લાઇને કહ્યું. ૨૫૭

“ હિત ઉપદેશ. ”

હે ભવ્યજનો જ્યાં સુધી જીવિત અવશિષ્ટ છે, જ્યાં સુધી
થોડો પણ ચિત્તમાં ઉત્સાહ છે ત્યાં સુધીજ આત્મહિત સાધી
લેવું શક્ય છે. નહિં તો પછી શશી રાજની પેરે પસ્તાવું.
પડશે. ૨૫૮.

ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને જે સંયમ કરણીમાં શિથિલતા કરે
છે તે સાધુ આ લોકમાં નિંદાપાત્ર થાય છે અને પરલોકમાં
દુર્ગતિ પામી દુઃખી થાય છે. શિથિલાચારીને ઉભય લોકમાં
હાની થાય છે. ૨૫૯

જે બાપડા જિન વચનને જાણતાજ નથી તે શોચવા યો-
ગ્યજ છે. પરંતુ જે જિન વચનને જાણતા છતાં પ્રમાદવશ
પડી તે સુજબ વર્તતા નથી તેવા પામર જીવો તો વિશેષે શોચ-
વા યોગ્ય છે. ૨૬૦

જે મૂઢજનો જિન વચનને જાણ્યા છતાં તે જાણપણું
નિષ્ક્રુણ કરે છે અર્થાત્ જે વિષય કષાયાદિક પ્રમાદને વશ પડી
ચોતાનું જાણપણું નિષ્ક્રુણ કરે છે, તેમનું એવું વિપરીત વર્તન
થાય છે કે તેમને ધનનો નિધાન દેખાડીને તેમની આંખોજ
ફોડી નાંખી હોય ! એવી રીતે હતભાગ્યો કંઈ પણ જ્ઞાનનું
ક્રુણ મેળવી શકતા નથી. ૨૬૧

ઉંચી કે વધારે ઉંચી, મધ્યમ હીણી કે વધારે હીણી એમ
જેવી ગતિમાં જીવને જંવાળું હોય છે તેવીજ કરણી કરવી

તેને સૂઝે છે તેથીજ કહેવત છે કે “ જેવી ગતિ એવી મતિ ” ૨૬૨

જે છડે ચોક ગુરૂમહારાજનો પરભવ કરે છે, સમતાવંત સાધુનો અનાદર કરે છે, ક્ષણે ક્ષણે મનમાં રોશ લાવે છે અને જેને ધર્મકરણી કરવી કડવી લાગે છે; તેને દુર્ગતિમાં જવાનોજ વિચાર છે. ૨૬૩

શરીર સંખંધી અને મન સંખંધી અનેક પ્રકારના દુઃખ પામવાના લયથી મુનિજનો જ્ઞાનરૂપ અંકુશવડે રાગરૂપ હાથીને દમે છે. આધિવ્યાધિ અને અનેક પ્રકારની ઉપાધિ ઉત્પન્ન કરનાર રાગ દ્વેષાદિ દોષોને દૂર ટાળવાને મુનિજનો સતત પ્રયત્ન કરે છે. ૨૬૪

સદ્ગતિનો માર્ગ ખતાવનાર, જ્ઞાન ચક્ષુને આપનાર ધર્માચાર્યને નહિં દેવા યોગ્ય એવું શું છે ? એવા સદ્ગુરૂને સર્વસ્વ સમર્પણ કરવા લાયક છે. જેમ ભક્તિવંત ભીલે શિવશંકરને સ્વચક્ષુ સમર્પણ કરી તેમ શુદ્ધ દેવગુરૂપ્રતિ સહુ કોઈએ ભક્તિ ભાવ રાખવો.—જંગલમાં રહેલા શિવમંદિરમાં શિવની સેવા કરવા એક ભોળો બ્રાહ્મણ નિરંતર ચંદનાદિક દ્રવ્યો લઈને આવતો હતો. એક ભીલ પણ ત્યાં આવી નિરંતર ખનતી સેવા બજાવતો હતો. તે ભિલની અંતરંગ ભક્તિ જોઈને ભોળાનાથ તુષ્ટમાન થયા. તે વાત જાણીને બ્રાહ્મણના મનમાં રોષ આવ્યો, તેથી તેણે શિવજીને આલભો દીધો. શિવજીએ કહ્યું તે ભિલની અંતરંગ ભક્તિ છે. તારે જોઈું હોય તો તને કાલે ખતાવીશ પ્રભાતે શિવજીએ ત્રીજી વેચન અંતર્ધાન કર્યું. તે દેખી બ્રાહ્મણ વિલોપાત કરવા લાગ્યો. યો-

ડીવાર વિલોપાત કરીને વિરમ્યો. એટલામાં ભિદ્ધ આંચો. તેણે શિવજીની ચક્ષુ નહિં દેખવાથી ખાલી વિલોપાત નહિં કરતાં આણ્વડે સ્વચક્ષુ નીકાળીને તે શંકરને ચોડી દીધી. ઉક્ત દૃષ્ટાંત સાંભળીને સર્વ ભક્તિવંત ભળ્યોએ સુદેવ ગુરૂ પ્રતિ શુદ્ધ ભક્તિ ભાવ દાખવવા કંઈ પણ ન્યુનતા રાખવી નહિ. ૨૬૫

સિંહાસન ઉપર બેઠેલા ચંડાલની પાસે જેમ ઐષ્ટિક રાજાએ આદર પૂર્વક ઉભા રહીને વિદ્યા માટે ચાચના કરી તેમ શ્રુતજ્ઞાન મેળવવાને માટે મુનિજનોનો વિનય સાચવવો જરૂરનો છે-એ કદા એકઠાંડીયા મહેલ વાળા બગીચામાંથી એક ચંડાળે પોતાની સ્ત્રીનો ગર્ભ દોહદ પૂરવાને માટે અડાળે આમ્રફળ વિદ્યાના બળથી ચોરી લીધાં. તે ચોરને અભય કુમારે સ્વબુદ્ધિ બળથી પકડી આણ્યો ત્યારે ઐષ્ટિક રાજાએ તેને મોતની શિક્ષા ફરમાવવાથી અભયકુમાર મંત્રીશ્વરે રાજાને કહ્યું કે પ્રથમ તેની પાસેથી વિદ્યા ગ્રહણ કરી દેવી ઉચિત છે. રાજાએ તેને વિદ્યા આપી દેવાને હુકમ કરવાથી તે સિંહાસન ઉપર બેઠેલા રાજાને વિદ્યા આપવા લાગ્યો. પરંતુ વિનય રહિત વિદ્યા માંગવાથી તે વિદ્યા આવી નહિ. તેથી અભયકુમારે કહ્યું કે મહારાજ આપ સિંહાસનથી ઉતરી વિદ્યા આપનારને સિંહાસન ઉપર સ્થાપી વિનયપૂર્વક વિદ્યા માંગશો તો તે તત્કાલ આવશે. એવી રીતે સવિનય વિદ્યા માંગવાથી તે તત્કાળ પામ થઈ. જ્યારે લૌકિક વિદ્યા માટે પણ એટલા વિનયની જરૂર છે, તો લોકોત્તર વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવા માટે કહેવુંજ શું ? ૨૬૬

કોઈ એક નાપિત પાસેથી વિદ્યા પ્રાપ્ત કરીને એક સંન્યાસી લોકમાં પૂજા સત્કાર પામતો હતો. પરંતુ પ્રસંગોચાન

કોઈએ તે વિદ્યા ક્યાંથી પ્રાપ્ત કરી એ હકીકત પૂછતાં સ્વવિદ્યા
 શુદ્ધિ' નામ ગોપવવાથી તે પ્રતિષ્ઠાહિન થયો એવી રીતે ધર્મ
 શુદ્ધિ' નામ ગોપવનાર અદિક્ક કલ્યાણ હોવાથી ધિક્કાર-
 યાત્ર છે. ૨૬૭

જન્મ મરણથી પીડાતા એક પણ જીવને જે જૈનધર્મ પ-
 માટે છે તે સર્વ જીવલોકમાં અમારી પડહો વગાડવા જેવો લાલ
 ઉપાજ છે. કેમકે જૈનધર્મને સમ્યક્ રીતે પામ્યાથી તે અનંતા
 જન્મમરણથી બચી જાય છે. તત્ત્વજ્ઞ અને તત્ત્વ ઉપદેશકની
 બલિહારી છે. ૨૬૮

અનેક લવ સુધી કોટિ ગમે ઉપગાર કરે તોપણ સત્યધર્મ
 દાતા શુદ્ધનો બદલો વળી શકતો નથી. સમકિત દાતા ધર્મ શુ-
 દ્ધનો ઉપગાર દુનીયામાં સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે. ૨૬૯

સમકિત રત્ન પ્રાપ્ત થયે છતે નર્ક તિર્થંચ ગતિ મટી જાય
 છે. અને દેવતા સંખંધી મનુષ્ય સંખંધી તથા મોક્ષ સં-
 ખંધી સુખ સ્વતઃ આવી મળે છે. સમકિતવંત મોક્ષનો
 અધિકારી છે. ૨૭૦

મિથ્યામતનો નાશ કરવાવાળું સમકિત રત્ન જેના હૃદયમાં
 પ્રગટયું છે, તેનું લોક પ્રકાશક જ્ઞાન અને આરિત્ર મોક્ષને માટે
 જ થાય છે. અર્થાત્ સમકિત વિનાનું જ્ઞાન અને આરિત્ર ન-
 કામું છે. ૨૭૧

તત્ત્વ પરીક્ષા કરીને જેણે તત્ત્વ શ્રદ્ધાન કર્યું છે, જ્ઞાનવડે
 જેણે તત્ત્વ સ્વરૂપ સારી રીતે પિછાણ્યું છે અને જે નિરંતર
 પરલાવથી વિરમી સ્વલાવમાંજ રમણ કરે છે, એવી રીતે રત્ન-

ત્રયીનું સમ્યગ્ આરાધન કરનાર અવશ્ય સ્વહિત સાધી શકે છે. ૨૭૨

જેમ મૂળ સૂત્રનો તાણો શ્વેત છતાં પાછળના ખરાબ વાળથી વચ્ચની શોભા વિણસે છે તેમ પ્રથમ સમક્રીત નિર્મળ છતાં પાછળથી વિષય કષાયાદિક પ્રમાદયોગે સમક્રિત મલીન થઈ જાય છે. ૨૭૩

જે ૧૦૦ વર્ષના આયુષ્યવાળા જીવ એક સાગરોપમ પ્રમાણ નર્કગતિ અથવા દેવગતિ સંબંધી આયુષ્ય બાંધે છે. તેને દિવસે દિવસે સહસ્ર કોટિ ગમે પદ્યોપમ પ્રમાણ તે તે ગતિનો બંધ આવે છે. ૨૭૪

જે જીવ પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ દેવગતિનું આયુષ્ય બાંધે છે. તે દિવસે દિવસે અસંખ્યાત કોડ વર્ષનો બંધ કરે છે. ૨૭૫

એવીજ રીતે નર્કગતિનો બંધ જાણીને સુજ્ઞ જીવ સર્વજ્ઞ દેશિત જૈનધર્મમાં એક નિમેષ માત્ર પણ પ્રમાદ કેમ કરી શકે ? ૨૭૬

દેવલોકમાં જેવાં દિવ્ય છત્ર સિંહાસનાદિક અલંકાર છે, મુકુટાદિક આભુષણ છે. નિર્મળ રત્નમય ઘર છે, રૂપ સૌભાગ્ય છે અને અતિ અદ્ભુત ભોગ સામગ્રી છે, તેવાં અત્ર મનુષ્ય લોકમાં ક્યાંથી હોય ? ૨૭૭

દેવલોકમાં દેવતાઓને જે સુખ છે તેનું વર્ણન ગમે તેવો પંડિત જિઠ્ઠાવડે સેંકડો ગમે વર્ષ સુધી કરે તોપણ તેનો પાર પામી શકેજ નહિ એવાં દિવ્ય સુખમાં દેવો મગ્નરહે છે. ૨૭૮

તેમજ નર્કગતિમાં જે અતિ આકરં અને કુડવાં દુઃખ

છે તે દુઃખને કોટો વર્ષ સુધી વર્ણવતાં પણ કોણ પાર પામી શકે ? ૨૭૯

અતિ સખત અગ્નિનો તાપ સહવો, કરવત જેવાં પત્રવાળાં શામલી નામના વૃક્ષથી નીચે પડવાનાં દુઃખ સહવાં, તલવારની ધાર જેવાં તીક્ષ્ણ દુઃખદાયી સ્થાનમાં ઝાહી તાહી પરવશપણે ફરવા સંખંધી, વતરણી નદિમાં સ્નાન કરવા સંખંધી અને સેંકડો ગમે શસ્ત્રોવડે ભોંકાવા સંખંધી જે જે કદર્યના નર્કના જીવો પામે છે તે તે સર્વ અધર્મ અનીતિ અન્યાય આચરણના ફળ છે. ૨૮૦

વળી લાત, અંકુશ અને પરોણાની આર મારવા સંખંધી તથા સેંકડો ગમે વધ બંધનાદિક સંખંધી જે તીખાં દુઃખ તિર્યંચ ગતિમાં જીવને અનુભવવાં પડે છે. તે પૂર્વજન્મમાં સ્વાધીનપણે ધર્મ સેવનારને સહવા પડતાં નથી. ૨૮૧

મનુષ્ય ગતિમાં પણ જીવિત પર્યંત સંકલેશ, નામમાત્ર વિષયસુખ, સેંકડો ગમે ઔશદ્ધિક ઉપદ્રવો અને નીચજનોનાં આક્રોશ પણ સહન કરવા પડે છે તેથી મનુષ્ય લોકમાં પણ સુખ નથી. ૨૮૨

વળી હેડમાં પૂરાવું, વધ, બંધન, વિવિધ વ્યાધિ, ધન હરણ, મરણાદિક કષ્ટ અને ચિત્ત સંતાપ વિગેરે વિડંબનાઓ મૃત્યુ લોકમાં છે. ૨૮૩

તથા ચિંતા સંતાપવડે અને દુષ્ટકર્મ જનિત દારિદ્ર, રોગાદિવડે અત્યંત ખેદને પામેલા જીવો મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છતાં કંઈ પણ સુકૃત કર્યા વિનાજ મરણ પામે છે. ૨૮૪

દેવલોકમાં દિવ્ય આભરણોવડે સુશોભિત શરીરવાળા દેવ-

તાને પણ ત્યાંથી મરવું પડે છે, તે તેમને મહા દુઃખરૂપ લાગે છે. ૨૮૫

એવાં દિવ્ય વૈમાનિક સુખને સાક્ષાત્ પામીને પુનઃ તે સર્વ રૂઢિને તણ આદ્યા જવું પડશેજ એમ વિચારી તેમનું હૃદય કૂટી જતું નથી તે હૃદયની કઠીનતા બતાવે છે. ૨૮૬

ઇર્ષ્યા, વિષાદ, મદ, ક્રોધ, માયા અને લોભાદિક મનના વિ-
કારોત્રયે દેવતા પણ પરાલવ પામેલા છે તો તેમને તત્ત્વથી સુખ ક્યાંથી હોય ? ૨૮૭

એવી રીતે અચુર દુઃખમય સંસારોચ્છેદક સર્વજ્ઞ દેશિત સદ્ધર્મને સદ્ગુરુ સમીપે જાણીને આત્મ કલ્યાણ સાધવાને ઉજ્જ-
માળ થયેલા સત્પુરુષોની પેરે જાગૃત થવાને બદલે સ્વહિત સા-
ધનમાં જીવ કેમ ઉપેક્ષા કરે છે ? શુદ્ધ દેવગુરુ અને ધર્મતત્ત્વને
ચથાર્થ જાણ્યા બાદ તેમનું આરાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવો અ-
ત્યંત અનુચિત છે. અરે ? એવો કોણ મૂર્ખ હોય કે સ્વામીપણું
તણને ઠાસપણું આદરે ? સર્વ સુખદાયી સર્વજ્ઞ દેશિત સદ્ધર્મ-
નો અનાદર કરી જે વિષય કષાયાદિક પ્રમાદ સેવવામાંજ તત્પર
રહે છે તે સદ્ગતિનો અનાદર કરી દુર્ગતિનીજ આહના
કરે છે. ૨૮૮

નિકટ મવીનાં લક્ષણ.

આ સંસારરૂપ કારાગૃહમાં અનેક પ્રકારના કર્મબંધનથી
જેનું મન ઉદ્વિગ્ન થયેલું છે. અર્થાત્ આ સંસાર બંધનથી હુ-
શી રીતે છુટીશ ? એવી વિચારણા અહોનિશ કરનાર તે નિ-
કટભવી છે. ૨૮૯

જે જીવ થોડાજ વખતમાં જન્મ મરણાદિકનો અંત કરી
મોક્ષગતિને પામવાનો હોય તે વિષય સુખમાં રાચે નહિ અને
આત્મ સાધનમાં સર્વ શક્તિનો ઉપયોગ કરવા ચૂકે નહિ. ૨૯૦

આત્મહિત સાધવામાં ઉપેક્ષા કરવાથી થતો અનર્થ.

દૈવ વશાત્ શરીરમાં તાકાત હોય અથવા ન હોય પણ મ-
નની ધીરજ બુદ્ધિબળ અને ચિતના ઉત્સાહના પ્રમાણમાં ઉદ્ધમ
નહિ કરીશ તો બળ અને કાળનો શોચ કરતાં ચિરકાળ પર્યંત
એસી રહેવું પડશે. પ્રાપ્ત સામગ્રીમાં સંતોષ નહિ માનવાથી કંઈ
પણ હિત સાધન કરી શકાશે નહિ. આગળ જતાં સામગ્રીયોગે
સાધશુ' એમ ધારી એસી રહેનારને લવિષ્યમાં પણ પુરૂષાર્થ
વિના તેવી સામગ્રી મળવાનોજ સંભવ નથી. તો પછી હિત
સાધનનું કહેવુંજ શું ? ૨૯૧

વર્તમાનકાળમાં જૈનધર્મ પામીને પણ જે તેનું આરાધન
કરતા નથી અને અમને ભવાંતરમાં જૈનધર્મની પ્રાપ્તિ થજો
એવી પ્રાર્થના કરે છે તેને તે જન્મમાંતરમાં શી રીતે મળી શકશે ?

અત્ર જૈનધર્મને સાક્ષાત્ પામ્યા છતાં વિષય કષાયાદિક પ્ર-
માદવશ વર્તીપણાથી જે તેનો અનાદર કરે છે તેને તે જન્મમાં-
તરમાં પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી. પ્રાપ્ત સામગ્રીનો યથાશક્તિ લાભ
લેનાર પ્રાણીને પરભવમાં પણ તે સુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ૨૯૨

સંઘયણ કાળ અને બળની હાનિ, દુઃખમઆરો તથા રો-
ગાદિકનાં બાનાં કાઢીને નિરૂદ્ધમી લોકો વ્રત નિયમની સુખદાયી
શૈલીનો ત્યાગ કરી એસે છે, આવા પ્રમાદી લોકો સ્વપરનો વિનાશ
કરે છે. ૨૯૩

“ સંયમ માર્ગમાં યતના રાખવાનીજ જરૂર છે, ”

દિન પ્રતિદિન કાળ પડતો આવે છે, તેમજ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર અને ભાવની પણ હાનિ થતી હોવાથી સંયમ સાધવાને જોઈએ તેવાં અનુકુળ ક્ષેત્રો મળતાં નથી તેથી લાભાલાભ વિચારી યતનાથી સંયમનું પાલન કરવું. યતના કરતાં છતાં સંયમ-શરીરનો લોપ થતો નથી. ૨૯૪

સુવિહિત સાધુએ સદા સમિતિ પાળવામાં સાવધાન રહેવું. કષાય, ગારવ, ઇંદ્રિય અને મદનો જ્ય કરવો. બ્રહ્મચર્યની સારી રીતે રક્ષા કરવી. પંચવિધ સ્વાધ્યાય કરવો, પંચવિધ વિનય સેવવો, યથાશક્તિ બાર પ્રકારનો તપ કરવો. ઉક્ત બાબતમાં અવશ્ય ઉપયોગ રાખવો. ૨૯૫.

“ પાંચ સમિતિનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ. ”

માર્ગમાં ચાલતાં ધુંસરા પ્રમાણાંતરે દષ્ટિ રાખી પગદો પગદો અશ્રુવડે ભૂમિને શોધતા સંકલ્પ વિકલ્પ રહિત અને ઉપયોગ સહિત વર્તતા મુની ઇર્થાસમિતિવંત કહેવાય છે. ૨૯૬

ભાષાસમિતિવંત મુનિ કાર્ય પ્રસંગે નિર્દોષ ભાષાજ બોલે, પણ પ્રસંગ વિના કંઈ બોલે નહિ, અને વિકથાદિક પ્રમાદનો સર્વથા પરિહાર કરે. જેથી સંયમની હાનિ થાય એવું વચન તે વહે નહિ. ૨૯૭

પિંડ એષણા પૈકી ૪૨ દોષો અને ભોજન સંબંધી પાંચ દોષોને શોધનાર સાધુ એષણા સમિતિવંત કહેવાય છે એવી જતના વિનાનો સાધુ કેવળ પેટભરો અથવા વેષ વિડંબક કહેવાય છે. ૨૯૮

પહેલા ચક્રવર્તે તપાસી પછી રજોહરણાદિક વડે પ્રમાર્જન કરી જે મુનિ કોઈ પણ વસ્ત્ર પાત્રાદિકને લે મૂકે છે તે મુનિ આદાન ભંડે નિશ્ચેપણા સમિતિવંત કહેવાય છે. ૨૯૯

વધીનીતિ, લઘુનીતિ મુખ શરીર કે નાસિકાનો મળ તથા વસ્ત્રાદિક ઉપર ચઢી ગયેલા વિવિધ જંતુઓને વિવેકથી નિર્દોષ સ્થળમાં પરઠવનાર સાધુ પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિવંત કહેવાય છે. ૩૦૦

“ ક્રોધાદિક ચાર કષાય.”

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોગ, ભય અને દુઃખ એ સર્વે પ્રત્યક્ષ કલેશનાં કારણભૂત અનર્થકારી છે. ૩૦૧

ક્રોધ, કલહ, ખાર, પરસ્પર મત્સર, ખેદ, અકળાશ, અધીરજ, તામસભાવ, સંતાપ, તિરસ્કાર, નિશ્ચિંતન, આપખુદી, પૃથક્વાસ, અને કૃતનાશ એ સર્વે દ્વેષના પર્યાયો છે. તે વડે ઘણા આકરાં ચિકણાં કર્મ બંધાય છે. ૩૦૨-૩૦૩

માન, મદ, અહંકાર, પરપરિવાદ, આત્મઉત્કર્ષ, પરપરાભવ, પરનિંદા, ઈર્ષ્યા-અસૂયા, હેલના નિરૂપકારિપણું, અકડાશ અવિનય અને પરગુણુ આચ્છાન એ સર્વે અભિમાનના પર્યાયો પ્રાણીને સંસારમાં રાખાવે છે. ૩૦૪-૩૦૫

માયા, -કંપટ છાતુંપાપ, કૂડ-કંપટ, ઠગબાણ, સર્વત્ર અવિશ્વાસ (અણુબનાવ) પરન્યાસાપહાર (થાપણુમેસો) છળ, છદ્મ, મંત્રલેદ, ગૂઢાચારિપણું, (કુટિલમતિ) અને વિશ્વાસઘાત એ સર્વે માયાના પર્યાયો પ્રાણીને કોડો ગમે ભવભયમાં નાંખે છે. ૩૦૬-૩૦૭

લોભ, અતિસંગ્રહશીલતા, કિલ્લટતા, અતિમમત્વ, કૃપ-
ણતા, (ખાવા પીવા લોગણવા યોગ્ય વસ્તુ છતાં અત્યંત લો-
ભથી તેનો અપરિભોગ) સહી વિણસી વસ્તુ ખાવા પીવાથી
રોગોત્પત્તિ, મૂર્છા, અતિ ઘણો ધનનો લોભ, અને સદા લોભ
લાવના એ સર્વે તૃષ્ણાના પર્યાયો મહા ભયંકર ભવ સમુદ્રમાં
ડૂબાડે છે. ૩૦૮-૩૦૯

ઉક્ત સર્વ કષાય વિકારોથી જે મહાનુભાવ દૂર રહે છે
તેણેજ આત્માને યથાર્થ ઓળખ્યો છે એવો નિષ્કષાય આત્મા મ-
નુષ્યોને માનસિક અને દેવતાઓને પણ પૂજનિક થાય છે. ૩૧૦

જે દુર્બુદ્ધિ પ્રચંડ ઝેરી દાઢવાળા ભયંકર સર્પનો સ્પર્શ કરે
છે તે તેથી વિનાશ પામે છે. કેાંઈ પણ એવો ભયંકર છે. ૩૧૧

જે કેાંઈ મદોન્મત્ત થયેલા કૃતાંત કાળ જેવા વનહસ્તીને
પકડી રાખે છે તેને તે ચૂર્ણ કરી નાંખે છે. એવોજ ભયંકરમાન-
હસ્તી છે. ૩૧૨

જે કેાંઈ વિષવેલીમય મહાવનમાં સામા પવને પેસે છે તે
તેના ઝેરી પવનના સ્પર્શ અને ગંધવડે તત્કાળ મરણ પામે છે.
માયારૂપી વિષવેલી પણ એવીજ ભયંકર છે. ૩૧૩

મરુછ, મગરમરુછ અને ગ્રાહાદિક જળ જંતુથી ભરેલા
મહા ભયંકર સાગરમાં પ્રવેશ કરે છે તે મરણાંત સંકટને સા-
ક્ષાત્ અનુભવે છે. લોભ સમુદ્ર પણ એવો અત્યંત ભયંકર છે.

જ્ઞાનાદિક અથવા ક્ષમાદિક ગુણો અને અજ્ઞાનાદિક અથવા
દ્વેષાદિક દોષોનો વિવેક સારી રીતે નહય્યા છતાં જો જનો દોષ-
નો ત્યાગ ન કરે તો તે ભારે કર્મીપણાને લીધેજ સમજવું ૩૧૪

“ હાસ્યાદિક દોષ તજવા વિષે. ”

અટ્ટક હાસ્ય (ખુદ્દે મુખે હસવું), ઠઠ્ઠા મશ્કરી, સા-
માન્ય હાસ્ય, હાસ્ય ગર્ભીત કાવ્યાલંકાર, રતિ, કંઠર્પ કે પરતુ-
ઉપહાસ્ય સાધુ પુરૂષો કરે નહિ “ હસતાં ણાંધ્યાં કર્મ, રોતાં
છૂટે નહિ ” એમ તે સમજે છે. ૩૧૬

રખે મને શીત તાપાદિક પીડા થાય એવી સંભાળ સાધુ
રાખે નહિ, માફ શરીર કેવું સુંદર છે અથવા મજબૂતકે નિ-
ર્બળ છે તેનો તપાસ કરવા આદર્શ વિગેરે દેખે નહિ, તપસ્યા-
થી કંટાળે નહિ, આપ વખાણુ કરે નહિ, તેમજ ગમે તેટલો
લાભ મળે તોપણ હર્ષ પ્રકર્ષ કરે નહિ. ૩૧૭

ઉદ્વેગ, ધર્મધ્યાન વિમુખતા, અરતિ, (અત્યંત ઉદ્વેગ)
ચિત્ત-ક્ષોભ અને અનેક પ્રકારે ચિત્તની ચપળતા સુવિહિત સા-
ધુને શા માટે હોય ? ૩૧૮

શોક, સંતાપ, અધીરજ, અત્યંત શોકજન્ય ક્ષોભ, વૈમન-
સ્ય, મંદ સ્વરથી રૂદન અને દીર્ઘ સ્વરથી રૂદન મુનિ માર્ગથી
વિરૂદ્ધ છે. ૩૧૯

ભય, સંક્ષોભ, ત્રિષાદ, ચાલતા પંથને તણ સિંહાદિ ભ-
યથી અન્ય પંથે ચાલવું, વૈતાલાદિકથી ડરી જવું, તથા ભયથી
ઘીજાને માર્ગ ખતાવવો અથવા કુદર્શનીના માર્ગનું કથન કરવું
એ દૃઢ ધર્મીને અતુચિત છે, પંથભેદ વિગેરે તો જન કલ્પી
મુનિ આશ્રી સમજવું. ૩૨૦

અત્યંત મલીન પદાર્થો દેખી મનમાં દુગંધા, મૃત કલે-
વરાદિ દેખી ઉદ્વેગ અને અશુભ વસ્તુને દેખી આંખ ફેરવી
નાંખવી, એ સુસંયમવંતને ઉચિત નથીજ. ૩૨૧

ઉક્ત કષાય નોકષાય વિગેરે દોષો તજવા યોગ્યજ છે એમ પ્રસિદ્ધ જીનવચનને જાણ્યાં છતાં તેમાં મુંઝાઈ તેને તજી શકે નહિ એ કેમતું પ્રબળપણું જણાવે છે. ૩૨૨

“ આગમ માર્ગના અજાણને આપદા. ”

જેમ જેમ શ્રવણ માત્રથી બહુ શ્રુત થયો હોય, તેવાજ લોકમાં પ્રિય થઈ પડ્યો હોય, મૂઠ શિષ્યોના પરિવારથી પરિવરેલો હોય અને સિદ્ધાંત માર્ગમાં અનિપુણ હોય તેમ તેમ તે શાસનનો શત્રુ છે એમ સમજવું. કેમકે તેનાથી શાસનની ઉલટી લઘુતા થવા પામે છે ૩૨૩

“ ગારવ ત્રિક. ”

પ્રવર વસ્ત્ર પાત્ર આસન અને ઉપગરણો આશ્રી મમતાથી મૂઠ સાધુ માને કે આ મારી દોલત છે, તેમજ હું આટલા બધા સાધુ સાધ્વી વિગેરેનો નાયક છું એમ માનનાર રૂઢિધ્-ગારવવાનું છે. ૩૨૪

રક્ત ગારવમાં ગૃહ થયેલો સાધુ અરસ વિરસ કે લુપ્ત ભોજન જેવું સ્વભાવિક મળી જાય તેવું લેવા ઈચ્છતો નથી. પરંતુ રસકસવાળું સ્નિગ્ધ અને મન ગમતું ભોજન ગવેષતો કરે છે. ૩૨૫

શાતાગારવ યુક્ત સાધુ શરીરની શોભા કરે છે, તથા કામળ, શયન, આસન અને વાહન વિગેરેનો વધારે પ્રસંગ રાખે છે. શરીરને કંઈ પણ કષ્ટ પડે એવાં કામથી તે સદંતર દૂર રહેતો કરે છે. ૩૨૬.

“ ઇન્દ્રિયો જીતવા વિષે. ”

ઇન્દ્રિયોને વશ પડેલા જીવોના તપનો, કુળનો અને પ્રતિ-
જ્ઞાનો લોપ થાય છે, વિષયાસક્ત થયેલા જીવની પંડિતતા પ-
લાયન કરી જાય છે. તેને અનિષ્ટ માર્ગે વળવું પડે છે અને
રણસંગ્રામ વિગેરે વિવિધ આપદાઓ લોગવવી પડે છે. ૩૨૭

તેથી સંયમધારી સાધુ વીણા મૃદંગાદિકના શબ્દોમાં
રક્ત થાય નહિં, મનોહરરૂપ દેખીને પુનઃ તે જોવાની લોભપ્રતાથી
જોવે નહીં, તેમજ સુંદર ગંધરસ અને સ્પર્શમાં મૂર્છિત નહિ
થતાં સુનિ માર્ગમાં સદા નિશ્ચળ રહેવા પ્રયત્ન કરે છે. ૩૨૮

યત્નપૂર્વક ઇન્દ્રિયોનો જય કરવો જરૂરનો છે. અર્થાત્ ઇ-
ષ્ટાનિષ્ટ વિષયમાં પ્રવૃત્તિ કરતાં થતા રાગ દ્વેષાદિક વિકારોનો
સર્વથા નાશ કરવા અત્યંત ચીવટ રાખવી. અહિતકારી કાર્યમાં
પ્રવર્તતી ઇન્દ્રિયોને અટકાવી હિતકારી કાર્યમાં જોડવી. સ્ત્રી
સંબંધી મનોહર રૂપાદિક અવલોકન, પર નિંદાદિક શ્રવણ વિગેરે
અહિત માર્ગમાં જતી ઇન્દ્રિયોને અટકાવી; પરમ શાંત રસમય
જીનખિંખાવલોકન, જીનવચન શ્રવણાદિક હિત માર્ગમાં પ્રવર્તા-
વવા અહોનિશ ઉપયોગ રાખવો જરૂરનો છે. કેમકે અહિત
માર્ગ પ્રવૃત્તિથી અપવાદ તથા સંસાર બ્રમણ અને અહિત
માર્ગથી યત્નપૂર્વક નિવર્તી હિત માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરવાથી યશ-
વાદ સાથે સંસાર બંધનથી મુક્ત થઈ આત્મા અવિનાશીપદ
પામે છે. ૩૨૯

“ આઠ મદનો ત્યાગ કરવા વિષે. ”

જાતિમદ, કુળમદ, રૂપમદ, બળમદ, વિદ્યામદ, તપમદ,

લાભમદ અને ઐશ્વર્યમદથી મદોન્મત્ત થયેલા જીવ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતાં અનેકવાર એજ વસ્તુ અનિષ્ટ પ્રકારની પામે છે. મદ કરનાર પ્રાણી અવશ્ય અધોગતિને પામે છે. ૩૩૦

ઉત્તમજાતિ, પ્રધાનકુળ, મનોહરરૂપ, મોટી ઠકુરાઈ, ઘણું-ખણ, ઘણીવિદ્યા અને તપ કરવાની શક્તિ અને લક્ષ્મી પેદા કરવાની શક્તિ પામીને જે તે વડે અન્ય જનોની હેલના કરે છે, તે સંસાર ચક્રમાં અનંતીવાર નીચ સ્થાનને પામે છે. એમ સમજી મદનો ત્યાગ કરવોજ ઘટે છે. ગમે તેવું દુષ્કર ચરિત્ર પાળતો છતો સાધુ જો જાતિમદ કે કુળમદ વિગેરે કરે તો તે ચેતાર્ય મુનિ તથા હરિકેશખળ સાધુનીપેરે પછળથી સી. ક્ષાય છે. ૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩.

“ નવબ્રહ્મગુપ્તિ અથવા બ્રહ્મચર્યની રક્ષા વિષે. ”

મન વચન અને કાયાને કાળુમાં રાખનાર, શાંત જીતેન્દ્રિય અને નિષ્કાયાથી (કષાય રહિત) મુનિ જે નવબ્રહ્મગુપ્તિને સાવધાનપણે સાચવે છે, પ્રમાદ રહિત તેનું પાલન કરે છે, તે નીચે મુજબ છે.

૧, સ્ત્રી, પશુ, અને પંડગ (નપુંસક) વિગેરે કામાંધ જનોવડે સંકીર્ણ સ્થાનમાં વાસો વસે નહિ, પણ નિર્દોષ એવા એકાંત સ્થાનમાં સંયમનું પાલન કરતા છતાં રહે. ૥

૨ સ્ત્રી સંબંધી રૂપ શૃંગારની કથા અથવા કેવળ સ્ત્રીઓની સમક્ષ ધર્મ કથન પણ કરે નહિ.

૩ સ્ત્રી સેવિત શય્યાદિક ઉપર બે ઘડી પહેલાં બેસે નહિ.

“ ઇન્દ્રિયો જીતવા વિષે. ”

ઇન્દ્રિયોને વશ પડેલા જીવોના તપનો, કુળનો અને પ્રતિ-
ષ્ઠાનો લોપ થાય છે, વિષયાસક્ત થયેલા જીવની પંડિતતા પ-
લાયન કરી જાય છે. તેને અનિષ્ટ માર્ગે વળવું પડે છે અને
રણસંગ્રામ વિગેરે વિવિધ આપદાઓ ભોગવવી પડે છે. ૩૨૭

તેથી સંયમધારી સાધુ વીણા મૃદંગાદિકના શબ્દોમાં
રક્ત થાય નહિ, મનોહરરૂપ દેખીને પુનઃ તે જોવાની લોભપ્રતાપી
જોવે નહીં, તેમજ સુંદર ગંધરસ અને સ્પર્શમાં મૂઢિત નહિ
થતાં મુનિ માર્ગમાં સદા નિશ્ચળ રહેવા પ્રયત્ન કરે છે. ૩૨૮

યત્નપૂર્વક ઇન્દ્રિયોનો જય કરવો જરૂરનો છે. અર્થાત્ ઇ-
ષ્ટાનિષ્ટ વિષયમાં પ્રવૃત્તિ કરતાં થતા રાગ દ્વેષાદિક વિકારોનો
સર્વથા નાશ કરવા અત્યંત ત્રિવટ રાખવી. અહિતકારી કાર્યમાં
પ્રવર્તતી ઇન્દ્રિયોને અટકાવી હિતકારી કાર્યમાંજ જોડવી. સ્ત્રી
સંબંધી મનોહર રૂપાદિક અવલોકન, પર નિંદાદિક શ્રવણ વિગેરે
અહિત માર્ગમાં જતી ઇન્દ્રિયોને અટકાવી; પરમ શાંત રસમય
જનનિંબાવલોકન, જનવચન શ્રવણાદિક હિત માર્ગમાં પ્રવર્તા-
વવા અહોનિશ ઉપયોગ રાખવો જરૂરનો છે. કેમકે અહિત
માર્ગ પ્રવૃત્તિથી અપવાદ તથા સંસાર ભ્રમણ અને અહિત
માર્ગથી યત્નપૂર્વક નિવર્તી હિત માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરવાથી યશ-
વાદ સાથે સંસાર બંધનથી મુક્ત થઈ આત્મા અવિનાશીપદ
પામે છે. ૩૨૯

“ આઠ મદનો ત્યાગ કરવા વિષે. ”

જાતિમદ, કુળમદ, રૂપમદ, બળમદ, વિદ્યામદ, તપમદ,

સામમદ અને ઐશ્વર્યમદથી મહોન્મત્ત થયેલા જીવ સંસારમાં પરિશ્રમણ કરતાં અનેકવાર એજ વસ્તુ અનિષ્ટ પ્રકારની પામે છે. મદ કરનાર પ્રાણી અવશ્ય અધોગતિને પામે છે. ૩૩૦

ઉત્તમજાતિ, પ્રધાનકુળ, મનોહરરૂપ, મોટી ઠંકુરાઈ, ઘણું-અળ, ઘણીવિદ્યા અને તપ કરવાની શક્તિ અને લક્ષ્મી પેદા કરવાની શક્તિ પામીને જે તે વડે અન્ય જનોની હેલના કરે છે, તે સંસાર ચક્રમાં અનંતીવાર નીચ સ્થાનને પામે છે. એમ સમજી મદનો ત્યાગ કરવોજ ઘટે છે. ગમે તેવું દુષ્કર ચરિત્ર પાળતો છતો સાધુ જો જાતિમદ કે કુળમદ વિગેરે કરે તો તે ચેતાર્ય મુનિ તથા હરિકેશળ સાહેનીપેરે પાછળથી સી. દાય છે. ૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩.

“ નવબ્રહ્મગુપ્તિ અથવા બ્રહ્મચર્યની રક્ષા વિશે. ”

મન વચન અને કાયાને કાળુમાં રાખનાર, શાંત જીતેન્દ્રિય અને નિષ્કામી (કામ રહિત) મુનિ જે નવબ્રહ્મગુપ્તિને સાન્નિધાનપણે સાચવે છે, પ્રમાદ રહિત તેનું પાલન કરે છે, તે નીચે મુજબ છે.

૧, સ્ત્રી, પશુ, અને પંડગ (નપુંસક) વિગેરે કામાંધ જનોવડે સંકીર્ણ સ્થાનમાં વાસો વસે નહિ, પણ નિર્દોષ એવા એકાંત સ્થાનમાં સંયમનું પાલન કરતા છતાં રહે. ૥

૨ સ્ત્રી સંબંધી રૂપ શૃંગારની કથા અથવા કેવળ સ્ત્રીઓની સમક્ષ ધર્મ કથન પણ કરે નહિ.

૩ સ્ત્રી સેવિત શર્યાદિક ઉપર બે ઘડી પહેલાં બેસે નહિ.

૪ સ્ત્રી સંબંધી અંગોપાંગને સરાગ દૃષ્ટિથી નીરખી જોવે નહિ ૩૩૪.

૫. પૂર્વે ગૃહસ્થપણે મોહને વશ થઈ કરેલી કામ ક્રીડાને કદાપિ પણ સંભારે નહિ.

૬ સ્ત્રી જન સંબંધી વિરહ વિલાપાદિક અથવા અતિ નિ-કટ સ્થાનમાં કામાસક્ત થયેલી સ્ત્રીઓના તુપૂર વિગેરેના શ્વેદો કાન દબને સાંભળે નહિ.

૭ અતિ સ્નિગ્ધ (રસકસ યુક્ત) ભોજન પુષ્ટ કારણુ વિ-ના કરે નહિ.

૮. લુક્ષ ભોજન પણ-પ્રમાણુ રહિત લોલુપતાથી કરે નહિ. ૩૩૫.

૯. શરીરની શોભા સ્નાન વિલેપન અથવા સુશોભિત વસ્ત્રો વડે શૃંગાર સજો નહિ જેથી સ્વપરને કામ ઉન્માદ જાગે એ-વા કોઈ પણ પ્રકારના અનાચરણથી બ્રહ્મચારી સાધુ સદંતર દૂર રહે ૩૩૬

ગુહ્ય ચિન્હ (અવાચ્ય સ્થાન) સાથળ;ચહેરો,કાખ,અને વ-ક્ષ સ્થળ તથા સ્તનાંતર કવચિત્ કથંચિત્ જોવામાં આવી જાય તે તે સ્થળથી દૃષ્ટિને સાધુએ તરત પાછી ખેંચી લેવી; પણ ત્યાં દૃષ્ટિ ઠેરાવવી નહિ. અથવા સ્ત્રીની દૃષ્ટિ સાથે દૃષ્ટિ મેળ-વવી નહિ ૩૩૭

“સ્વાધ્યાય ધ્યાન સંબંધી ઉપદેશ.”

શાસ્ત્ર સંબંધી વાચના પૃચ્છના પરિવર્તના અનુપ્રેક્ષા અને ઉપદેશ રૂપ પંચવિધ સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન રહેનાર મહા પુ-

રૂપના ધ્યાનની શુદ્ધિ થાય છે. તેમજ તેથી સર્વ પરમાર્થને તે સારી રીતે જાણી શકે છે સ્વાધ્યાયમાં વર્તનાર ક્ષણે ક્ષણે. વૈરાગ્ય દશાને પ્રાપ્ત થાય છે. ૩૩૮

ધ્યાનસ્વાધ્યાયવેદીને ઉર્ધ્વ લોક, અધોલોક અને તિર્થ લોક-સંબંધી; નારક, જ્યોતસી, વૈમાનિક તેમજ સિદ્ધ ભગવાન યાવત્ સર્વ લોકા લોક સંબંધી ભાવ પ્રત્યક્ષ જેવા ભાસે છે. ૩૩૯

નિરંતર તપસંયમ પાળતો છતો જે સ્વાધ્યાય ધ્યાનથી વિમુખ રહે છે એવો આગમ્ય મુખ શીલ સાધુ જ્ઞાનના અભાવથી સાધુ પદને લાયક ઠરતો નથી. આત્માને તારવા માટે સમ્યગ્ જ્ઞાનતુ મુખ્ય આલંબન છે. ૩૪૦

“વિનય ગુણ આદરવા ઉપદેશ.”

જૈન શાસનતુ મૂળ વિનય છે. વિનય ગુણથી અલંકૃત હોય તેજ સાધુપદને લાયક થઈ શકે છે. વિનય ગુણ રહિતને સંયમ તથા તપ શી રીતે હોય ? નજ હોય. કેમકે મૂળ વિના શાખાદિક સંભવેજ નહિ. વિનયવંત જગતમાં શોભા પામે છે, તેમજ યશ કીર્તિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પણ વિનય રહિત જીવ કદાપિ સ્વકાર્ય સિદ્ધિને સાધી શકતોજ નથી એમ સમજી સર્વ ગુણના વશીકરણ શૂન વિનય ગુણતુ આરાધન કરવા અવશ્ય.

❧ ચીવટ રાખવી ૩૪૧-૩૪૨

“યથાશક્તિ દેહ દમનરૂપ તપ કરવા ઉપદેશ.”

જેમ જેમ શરીર ખમી શકે અને પ્રતિ લેખન પ્રમુખ નિત્ય કરણી કરવામાં કંઈ ખામી પડે નહિ. અર્થાત્ નિત્ય નિ-

યમો પણ સુખે પળી શકે તેવી જ રીતે ઇચ્છા નિરોધ પૂર્વક દેહ દમન કરવા પ્રયત્ન કરવો. એથી અત્યંત કર્મનો ક્ષય થશે, દેહ અને આત્મા સિન્ન છે એવી અધ્યાત્મિક ભાવના જાગશે, તેમજ ઇન્દ્રિયોતુ પણ દમન થશે. ૩૪૩.

“ સંયમ યતના અધિકાર. ”

જો સાધુ પડિમાદિક દુષ્કર કરણી ન કરી શકાય તો પછી સાધુ યોગ્ય સંયમ યતના કરવામાં કેમ પ્રમાદ સેવાય છે ? ૩૪૪.

પ્રાણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત થયે છતે તો સદોષ આહાર ગ્રહણરૂપ અપવાદ પણ સેવન કરે, પરંતુ શરીરે કંઈ પણ હરકત નહિ છતાં પ્રમાદ શીલ થઈ અપવાદ સેવે તો સંયમ શી રીતે જળવાય ? ૩૪૫

શરીરમાં કંઈ વ્યાધિ પેદા થયો હોય તે સહન કરવા સામર્થ્ય હોય અને તે સહન કરતાં સંયમ કરણીમાં સ્થલના ન આવતી હોય તો સાધુએ તે વ્યાધિની પ્રતિ ક્રિયા કરવી નહિ અને તે સહન કરી શકાય નહિ અથવા સંયમ કરણીમાં હાનિ પહોંચતી હોય તો સાધુએ તેનો યોગ્ય ઉપચાર પણ કરવો. ૩૪૬

નિરંતર જૈન શાસનની શોભાને વધારનાર અને ચારિત્ર આર્ગ પાળવામાં ઉજમાળ એવા અપ્રમત્ત મુનિની સેવા ભક્તિ કરવામાં કોઈ રીતે પ્રમાદ કરવો નહિ. સંત સેવાથી શીઘ્ર આત્મ કલ્યાણ સધાય છે. ૩૪૭.

સંયમ માર્ગમાં શિથિલ છતાં વિશુદ્ધ પ્રરૂપણાવંત જ્ઞાનાધિક સાધુની પણ સેવા હિત બુદ્ધિથી કરવી ઉચિત છે. તેમજ

શાસનની હેલના નહિ થવા દેવા માટે પાસથાદિકની પણ અવસર ઉચિત સેવા સુસાધુ કરે છે, રોગાદિક પ્રસંગે અવસર ઉચિત વર્તવાનું કારણ એવું છે કે અન્ય મુખ્ય જનોને એમ વિચારવાનો અથવા માનવાનો અવકાશ ન મળે કે આ લોકો પરસ્પર મત્સરી છે ૩૪૮.

વેશ વિડંબક સાધુ સચેત જળનું પાન કરે છે, તેમજ સચેત કૂળ કૂલનો ઉપલોગ કરે છે; સદોષ આહાર લે છે, અને ગૃહસ્થ યોગ્ય આરંભ સમારંભાદિક પાપ કાર્યો મોકળાશપણે કરે છે. ૩૪૯

એવા અનાચાર સેવવાથી તે અત્ર લોકે પ્રત્યક્ષ હેલના પામે છે અને પરલવમાં પણ સન્માર્ગથી યેનસીમ રહે છે. જૈન શાસનની પ્રભાવના ઉન્નતિ કરવી એ સમકિત પામ્યાનું સાર છે. એવી ઉન્નતિ આત્માર્થી મુનિવરોથીજ થઈ શકે છે. પરંતુ સંયમ માર્ગમાં કર્મયોગે શિથિલ થયા છતાં જે ભવભીરૂપણાથી આત્મ નિંદાપૂર્વક આત્માર્થી મુનિઓની સદ્ભૂત સ્તુતિ કરે છે તે વિશુદ્ધ પ્રરૂપણાદિકથી શાસનની પ્રભાવના કરનાર હોવાથી પ્રશસ્ય છે. ૩૫૦

જે પોતે ગુણહીન છતો ગુણ સમુદ્ર મુનિરાજની હોડ કરવા જાય છે અને સુસાધુજનોની હેલના કરે છે, તેનું સમકિત-બીજ બળી ગયું છે એમ સમજવું. ૩૫૧

જન શાસનમાં અત્યંત ભાવિત મતિવાળા દૃઢ સમકિત વંતને કોઈ શિથિલાચારી સાધુ અથવા શ્રાવક પ્રતિ પણ ઉચિત

સાચવવા દ્રવ્ય ક્ષેત્રકાળ ભાવ અપવાદાદિક કારણે પ્રવૃત્તિ કરવી જરૂરની છે. ૩૫૨

સુવિહિત સાધુઓ પાસથ્યા, અવસન્ન, કુશીલ, સંસકત અને યથાછંદીને ઓળખી તેનાથી સાવધાનપણે દૂર રહે છે. ૩૫૩

“ પાસથ્યાદિક હીણાચારીનાં લક્ષણ ” ગૌચરીના ૪૨ દોષ ટાળે નહિં. ધાત્રીદોષ અને શય્યાતર પિંડને તજે નહિં. વારંવાર વિગઈનું લક્ષણ કરે. તેમજ સંગ્રહ કરી રાખેલી વસ્તુ ખાય. સૂર્ય ઉદયથી સૂર્યોસ્ત સુધી ખાધા કરે. વારંવાર આહાર આરોગે મંડલીની સાથે ભોજન ન કરે તેમજ આળસવડે શિક્ષા નિમિત્તે પોતે જાય નહિં. ૩૫૪-૩૫૫

સત્ત્વ હીન થઈ કેશનો લોચ કરે નહિ, કાયોત્સર્ગ કરતાં લાજે, શરીરનો મેલ ઉખેડી દૂર કરે, માર્ગમાં પગરખાં પહેરી ચાલે અને કારણ વિના કેડે ચોલપટ્ટો ખાંધે. ૩૫૬

અમુક ગામ, દેશ અને કુળ મારા છે એવો ખોટો મમત્ત્વ રાખે. ખાજોઠ અને ફૂલકનો અકાળે વર્ષાકાળ વિના ઉપલોગ કરવાનો પ્રતિબંધ રાખે ગૃહકાર્ય અથવા લોગ ચિંતનમાં આસક્ત રહે અને પરિગ્રહ રાખી ફરે છતાં હું નિબંધ સાહે છું એમ લોકને જણાવે. ૩૫૭

નખ દાંત, કેશ અને રૂંવાડાને સમારે ગૃહસ્થના પેરે ઘણા જળથી હાથ પગ વિગેરે ધોવે, પલંગ પાથરી શયન કરે અને પ્રમાણ રહિત સંચારાનો ઉપયોગ કરે, અર્થાત્ શયનાસનમાં ઘણી જ મોકળાશ રાખે ૩૫૮

આખી રાત્રી પ્રમાણુ નિર્ભર કાષ્ટવત્ મૂર્છિતપણે અચે-
તનની પેરે સૂઈ રહે પણ સ્વાધ્યાય ધ્યાન કરે નહિ. અંધારે ર-
જેહરણુવડે ભૂમિ પ્રમાર્જન કર્યા વિના વસતિમાં પેસે તેમજ
પેસતાં નિસ્સીહી અને નિસરતાં આવસ્સહી કહે નહિ ૩૫૯.

માર્ગમાં ચાલતાં રવિભતીય પૃથ્વીને સંક્રમતાં પગપ્રમાણે
નહિ, ધુંસરા પ્રમાણુ દૃષ્ટિ રાખી જયણથી ચાલે નહિ, તેમજ
પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિની વિરાધના કરતાં
નનમાં શંકા આણે નહિ. નિશુકતાથી અહીં તહીં હરે ફરે. ૩૬૦

સુખવશ્ચિકાની પણ પડિલેહના કરે નહિં તો અન્યવચ્છોલુ
તો કહેવુંજ શું ? દિવસે કે રાત્રે સ્વાધ્યાય કરેજ નહિ. રાત્રે
સુતાં મોટા શખ્દ કરે. કોઈની સાથે કલહ કલેશ કરે, અતિ તુ-
ચ્છ સ્વભાવને ધારણુ કરે અને ગચ્છનો લેદ અર્થાત્ ગચ્છમાં
વિષાદ કરવામાં તત્પર રહે એવી માઠી પ્રવૃત્તિ કરે. ૩૬૧

એ ગાઉ ઉપરાંતથી આણેલું અથવા ભીક્ષા ગ્રહણથી ત્રણ પહો-
ર ઉપરાંત રાખેલું ભોજન કરે, તેમજ કોઈએ નહિ દીધેલું એવું
અશનાદિક અથવા ઉપકરણુ સૂર્યોદય થયા પહેલાં પણ ગ્રહે. ૩૬૨

ગુર્વાદિકને લાયક અથવા ખાસ કારણે ઉપયોગી એવા
સ્થાપના કુળમાં કારણુ વિના આહાર અર્થે જાય. પાસથાદિક
સાથે સોખત કરે. નિરંતર માહું ધ્યાન ધ્યાવે. તથા પુંજવા
પ્રમાર્જવાનો ખપ કરે નહિ. ધસમસતો ચાલે. રત્નાદિક સાધુનેદ
પરાભવ કરે. પરાધ નિંદા કરે, કઠોર વચન બોલે તથા વિકથા
કરવામાં કુશળતા દાખવે. ૩૬૩-૩૬૪

વિદ્યા, મંત્ર, યોગ (યુર્ણુ) અને ઔષધ ઉપચાર કરે, ભૂતિ
કર્મ કરે તથા લેખશાળા અને નિમિત્ત જ્ઞાનથી આજીવિકા અ-

લાવે તેમજ આરંભ પરિશ્રમમાંજ અહોનિશ આસકત રહે. ૩૬૫

કારણ વિના ઇન્દ્રાદિકનો અવગ્રહ માગે. દિવસે શયન કરે સાધ્વીએ આણેલો આહાર વિગેરે ભોગવે. અને સ્ત્રીના આસન ઉપર બેસે. વહીનીતિ, લઘુનીતિ સુખમળ અને નાસિકાનો મગજ જ્યાં ત્યાં વિવેક રહિત નાખે. સંથારા તથા ઉપધિ ઉપર બેસીને પ્રતિક્રમણ કરે. ૩૬૬-૩૬૭

માર્ગમાં ચાલતાં પ્રાસુક (અચેત) જળ ગવેષણાદિકરૂપ જાતના રાખે નહિ, પગરખાં વાપરે, પગરખાં વિના શક્તિ છતાં ચાલે નહિ, તેમજ સ્વપક્ષ અને પરપક્ષમાં પ્રત્યક્ષ અપમાન થાય એવા ક્ષેત્રમાં ચતુર્માસ છતાં વિચરે. ૩૬૮

દૂધ સાકર વિગેરે પદાર્થનો મેળાપ કરીને કારણ વિના અત્યંત આરોગે, ખાતાં શુભાશુભ વસ્તુનાં વખાણ તથા નિંદા કરે, રૂપબળ વધારવા નિમિત્તે વિવિધ વસ્તુ ખાય તથા જયણ નિમિત્તે રજોહરણ પણ રાખે નહિ. ૩૬૯

સંવચ્છરી, ચઉમાસી અને પાક્ષિક દિવસે અકૃમ છક અને ઐથ લકત (ઉપવાસ આદિક) સુખ શીલતાથી કરે નહિ. તેમજ માસ કલ્પની મર્યાદાથી નવકલ્પી વિહાર કરે નહિ. ૩૭૦

નિત્ય પ્રતિ એકજ ઘરથી આહાર પાણી ગ્રહણ કરે. તેમજ ગૃહસ્થ સંબંધી કથા કરતો એકલોજ રહે, પાપોપદેશકારી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરે, તેમજ લોક રંજનાર્યે ક્રિયા કરે. ૩૭૧

દુષ્કર કરણી કરનારની હેલના કરે, મૂર્ખપણે શુદ્ધ માર્ગને ગોપવે તથા સુસાધ્વ જ્યાં વિચરતા ન હોય એવા ક્ષેત્રમાં સુખ શીલતાથી ફરતો ફરે ૩૭૨.

સુખ જોલીને મોટા શબ્દથી ગાય અને હસે, તેમજ પાન ને હસાવે, ગૃહસ્થ યોગ્ય કાર્યની ચિંતના કરે અને શિથિલા

આરીને વઆદિક દે, તેમજ તેની પાસેથી લે. ૩૭૩

આજીવિકા અર્થે ધર્મ કથા જાણે અને ઘરેઘરે તે કહેતો કરે. ગણતરી કરતાં ઉપગરણો પ્રમાણથી અધિક રાખે ૩૭૪

લઘુનીતિ તથા વડી નીતિ કરવા સંબંધી 'બાધા રાત્રે થાય તો તેને માટે દિવસ છતાંજ નજદિક તથા દૂર યથાયોગ્ય ભૂમિને શોધી રાખવી જોઈયે તેમ શોધી રાખે નહિ ૩૭૫.

‘સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ’ એવા આચાર્યને આપમતિથી તણદે તથા ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞા વિના કંઈ પણ લે અથવા દે ૩૭૬

જે શર્યાદિક ઉપગરણો ગુરૂ મહારાજના કામમાં આવતાં હોય તે ખોતેજ વાપરે તેમજ અવિનીત ગર્વિત તથા લુબ્ધ છતો ગુરૂ મહારાજની હેલના કરવા પ્રવૃત્તિ કરે ૩૭૭.

ગુરૂ, તપસ્વી, રોગી, નવદીક્ષિત, બાળ અને વૃદ્ધ સાધુ એથી સંકીર્ણ ગરછતું કંઈ પણ કાર્ય કરે નહિ તેમ પૂછે નહિ. કેવળ નિર્ધ્વંસ પરિણામ યુક્ત આજીવિકા અર્થે વેશ વિડંબના કરે ૩૭૮.

જયણાથી માર્ગે ચાલવું. નિરસીહી પૂર્વક સ્વાધ્યાય સ્થળમાં પેસી પુંજ પ્રમાણને સ્વાધ્યાય કરવો. ૪૨ દોષ રહિત આહાર ગવેષી લાવીને તે સમભાવથી વાપરવો. મળ મૂત્રાદિક નિર્દોષ સ્થળે વિવેકથી કરવા અને વધી પડેલા અથવા અશુદ્ધ આહાર પાણી ઉપગરણ વિગેરેને વિવેકથી પરઠવવાં એ સર્વ આચાર વિચારને યથાર્થ જાણે નહિ. તેમજ કદાચ જાણે તોપણ નિઃશુક પરિણામથી તે આદરે નહિ ૩૭૯

સ્વચ્છંદપણે ગમનાગમન શયનાદિક કરતો, જ્ઞાનાદિક ગુણ

રહિત અનેક જીવોનો સંહાર કરતો હતો સ્વમતિ કલ્પિત આ-
ચરણ સેવતો થકો ગમે ત્યાં (રણના રોઝની પેરે) ભટ-
કયા કરે ૩૮૦.

જૈન માર્ગને અણુઝાણુતો અત્યંત ગર્વિત હતો સ્તબ્ધપણે
જ્ઞાનવિજ્ઞાન રહિત છતાં સહુ કોઈને પોતાથી ન્યૂન લેખે. ૩૮૧

ગુરૂ પરતંત્રતા તણે સ્વઅછંદતાથી મોજમાં આવે તેમ કરતો
ફરે અને ગૃહસ્થોની મધ્યે ભોજન કરે એ વિગેરે પાસશ્વાદિક
હીણાચારી સાધુઓનાં લક્ષણ કહ્યાં છે. ૩૮૨.

“સંયમ માર્ગમાં યથાશક્તિ ઉદયમ કનારનેજ હિત છે”

શરીર રોગ ગ્રસ્ત થઈ જવાથી અથવા દેહ જરાવડે જા-
જડ થઈ જવાથી અથવા શરીરનો ખાંધો શિથિલ હોવાથી સં-
યમ સંખંધી સકળ કરણી કરવા જેવું શાસ્ત્રનું ફરમાન છે તેવું
કદાચિત્ યથાર્થ રીતે પાળી ન શકાય, તોપણ યથાશક્તિ ઉદયમ
સેવી કપટ વૃત્તિને તણ તનમનથી બની શકે તેટલી સંયમ
માર્ગની સેવા કરનાર સાધુ પદને લાયક ઠરે છે. સ્વશક્તિ છુપા-
વ્યા વિના સરલ સ્વભાવીપણે તનમનથી સંયમ માર્ગની સેવા
કરનાર પણ ધન્ય કૃત પુન્ય છે ૩૮૩-૮૪.

“ધર્મ ઠગને પાછલ્લથી પસ્તાવું પડે છે”

આળસુ, ઠગ, અભિમાની, ફૂંડાં આલંબન લેવાવાળા અને
અતિ પ્રમાદી છતાં જે મનમાં માને કે હું સંયમવંત સાધુ
છું. ૩૮૫.

એવો કપટી સાધુ માયા મોસનામના ૧૭ મા પાપસ્થાનક

ને સેવી મુગ્ધ જનોને વિવિધ કુઠ ચેષ્ટા વડે વશ કરી મિથ્યા પાશમાં પાડે છે અને ત્રિગ્રામવાસી ધૂર્ત તપસ્વીની પેરે અતિ પ્રશ્નાતાપ પામે છે. કોઈ એક અતિ ધૂર્ત બ્રાહ્મણ ચોર લોકોને સળી ગયો અને તેમને કહેવા લાગ્યો, કે હું સાધુનો વેષ ધારણ કરી આસપાસના ત્રણ ગામના મધ્યમાં રહું; તમે ત્યાં સર્વત્ર મારી પ્રશંસા કરો, તેથી લોકો સહેજે વશ થશે અને એમ વિશ્વાસ બેસાડી આપણે સુખે ચોરી કરી શકશું. ચોરોએ એવીજ રીતે તેની પ્રશંસા શરૂ કરવાથી લોકો તે ધૂર્ત સાધુની સમીપે આવી તેનો આદર સત્કાર કરવા લાગ્યા. તેમજ તેનું બહુમાન કરી તેને પોતાના પોતાના ગામમાં લાવી ભોજન કરાવી પોતાનું સર્વસ્વ વિશ્વાસ પૂર્વક બતાવવા લાગ્યા. એ સર્વ વસ્તુ લક્ષમાં રાખી રાત્રી સમયે પૂર્વલા સંકેતિક ચોરો સાથે આવી તે વિશ્વાસુ મુગ્ધ જનોનું દ્રવ્ય ચોરી લાવવા તેણે શરૂઆત કરી, આંધી દિનદિન દ્રવ્ય હાનિ થવાથી લોકમાં કોલાહલ અચી ગયો. બહુકાળ વીત્યે છતે એક ચોર પકડાયો. તેને સખત આર પઠતાં તેણે સર્વ હકીકત યથાસ્થિત કહી, તેથી તે સર્વ ચોરોનો લોકોએ વિનાશ કર્યો અને તે ધૂર્તને બ્રાહ્મણ જાણીને છવતો મૂક્યો પણ તેની આંખો કાઢી લીધી. તેથી તે મહાવેદનાથી હ્રુઃખી થતો અને લોકો વડે નિંદાનો છતો ભૂંડા હાલે મરીને દુર્ગતિ પામ્યો. એવી રીતે જાણી જોઈને ધર્મ ઠગાઈ કરનારના એવાજ હાલ થવાના. ૩૮૬

“વિરાધક અને આરાધક સાધુનાં સ્થાનક”

૧ આપમતિથી એકાકી રહેવાપણું ૨ જ્ઞાનાદિકથી વિમુખ

રહેવાપણું ૩. સ્વચ્છંદાચારિપણું ૪ નિયત સ્થાનવાસીપણું અને પાંચમું શિથિલાચારસેવવાપણું. સાધુ જેમ જેમ, તેમાંથી અધિક નિમિતોને સેવે તેમ તેમ અધિક વિરાધકપણું પામે. ૩૮૭

૧ ગુરુકુળ વાસમાંજ વસવાપણું ૨ સમ્યક્ જ્ઞાનાદિકનો અભ્યાસ કાયમ રાખવાપણું ૩ ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાને વશવર્તી રહેવાપણું ૪ અનિયતસ્થાનવર્તીપણું (અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરવાપણું) અને ૫ સમ્યક્ ક્રિયાકાંડમાં દત્તચિત્તપણું એમાંથી જેમ જેમ અધિક સારાં નિમિત્ત સેવે તેમ તેમ અધિક આરાધકપણું સંભવે છે. ૩૮૮

નિર્મમ (મમત્વ રહિત) અને નિરહંકારી છતા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રમાં ઉપયોગ યુક્ત સાધુ કારણ વિશેષથી એક ક્ષેત્રમાં રહ્યા છતાં પૂર્વ સંચિત કર્મનો ક્ષય કરે છે. ૩૮૯

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ રહિત તેમજ શુભ પરિસહ એવા ધીર સાધુ વૃદ્ધાવસ્થામાં એક સ્થાને પણ રહ્યા છતા ઘણા કાળના કર્મનો ક્ષય કરે છે. ૩૯૦

પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુણિને યથાર્થ પાળનારા તથા તપ સંયમમાં સદા સાવધાન રહેનારા એવા મુનિયો કારણ વિશેષે એક સ્થળે સેંકડો વર્ષ પર્યંત રહેતા છતાં આરાધક કહ્યા છે. ૩૯૧

“આજ્ઞારહસ્ય.”

ઉપરલી હકીકત ઉપરથી એમ સમજી શકાય છે કે સર્વથા આમ કરવુંજ અથવા આમ નજ કરવું, એમ એકાંત વિધિ

નિષેધ જીનશાસનમાં નથી. તેથી લાલાકાંક્ષી વણિકની પેરે લાલાલાલ વિચારીને કરવા યોગ્ય કરવું અને તજવા યોગ્ય તજવું. ભવભીરૂ ગીતાર્થ મુનિયો સમયજ્ઞ હોવાથી લાલાલાલને વિચારીનેજ સ્વકર્તાવ્ય કર્મ કરે છે તેથી એના ભવભીરૂ ગીતાર્થ ગુરુનુંજ શરણ કરવું યોગ્ય છે. ૩૬૨

સર્વજ્ઞ નિરૂપિત ધર્મમાં માયા જાળ નથી, લોકવચ્ચના નથી, તેમજ જન રંજનાર્યે કંઈ કહેલું નથી, પરંતુ ધર્મ વચ્ચન સ્ફુટ, પ્રગટ, કપટ રહિત અને નિઃસંશય મોક્ષ પ્રદાયી છે એમ સમજ ? ૩૬૩

વળી શુદ્ધ ધર્મમાં મિથ્યાડંબર નથી. તેમજ એવી પણ સરત નથી કે તું મને આ દ્રવ્યાદિક દે તો હું તુજને આટલું કરી આપું. અન્ય દર્શનીમાં જેમ છળ પ્રપંચાદિ દેખાય છે તેવા છળ પ્રપંચ શુદ્ધ ધર્મમાં નહિ હોવાથીજ તે જૈનધર્મ સર્વત્ર નિર્દોષ છે. ૩૬૪

મુનિ માર્ગમાં વર્તતા સાધુઓ બે પ્રકારના હોય છે. કોઈ આગમના અજાણ અર્થાત્ અગીતાર્થ હોય છે અને કોઈ પદસ્થ અર્થાત્ જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રની સંપદાથી અધિક હૃદ પામેલા એવા આચાર્ય ઉપાધ્યાય કે સ્થવીરાદિક હોય છે. આ પ્રમાણે જ્ઞાનાદિક ગુણ યુક્ત પુરૂષાદિક તેમજ અન્ય પદાર્થો પણ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવની અપેક્ષાથી ચાર પ્રકારે હોય છે. ૩૬૫

ચારિત્રાચાર મૂળ ગુણ વિષયક અને ઉત્તર ગુણ વિષયક એમ બે પ્રકારનો છે. તે બેમાં પણ મૂળ ગુણ વિષયક ચારિત્રાચાર છ પ્રકારનો છે. ૧ અહિંસા, ૨ સત્ય, ૩ અસ્તેય, ૪ બ્રહ્મચર્ય, ૫ અસંગતા (મૂઠા રહિતપણું) અને ૬ રાત્રીસોજન ત્યાગ. તેમાં પ્રથમ અહિંસા પાંચ સ્થાવર અને ત્રસચતુક સં-

અંધી હિંસાના ત્યાગથી નવ પ્રકારે છે. બાકીના સત્યાદિક મૂળ ગુણો તો ઉત્કૃષ્ટ મધ્યમ અને જઘન્ય લેહથી ત્રણ પ્રકારના અથવા દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ લેહથી ચાર પ્રકારના છે અને ઉત્તર ગુણો તો પિંડ વિશુદ્ધિ પ્રમુખ અનેક પ્રકારના છે. તેમાં દર્શનાચાર અને જ્ઞાનાચારના આઠ આઠ લેહ સુપ્રસિદ્ધ છે. સર્વજ્ઞ દેશિત સર્વ સદાચાર સારી રીતે જાણીને તેને અતિચારાદિ દોષ રહિત આરાધવા પ્રયત્ન કરવો એજ સાર છે અન્યથા જ્ઞાન શૂન્યની કરણી અંધવત્ અનર્થકારી થાય છે. તેથી શાસ્ત્રકાર ભાર દઇને ગીતાર્થ ગુરુત્વ દૃઢ આલંબન લેવા ફરમાવે છે. અને તેથી વિરૂદ્ધ વર્તનારના કેવા હાલ થાય છે; તે બતાવે છે. ૩૬૬-૩૬૭

જે અજ્ઞ-અગીતાર્થ છતો તપ જપ સંયમસેવે છે; અથવા એવાજ અજ્ઞ અગીતાર્થને ગુરુ ધારી તેની નિશ્ચાયે જે તપ જપ કરે છે; અથવા સાધુ સાધ્વી રૂપ ગરુડનું પાલન કરે છે તે (સર્વજ્ઞ આજ્ઞા વિરૂદ્ધ વર્તવાથી) અનંત સંસાર ભ્રમણ કરે છે. ૩૬૮

અત્ર શિષ્ય આશંકા કરે છે કે તપ જપ સંયમ યુક્ત છતાં ગરુડનું પાલન કરનાર અગીતાર્થ સાધુ અનંત સંસાર કેમ પરિભ્રમણ કરે? ગુરુમહારાજ તેનો ઉત્તર આપે છે. ૩૬૯

આગમતત્ત્વનો અજાણ અજ્ઞઅગીતાર્થ સાધુ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, યુરૂષ પ્રતિસેવના ઉત્સર્ગ તથા અપવાદને જાણી શકતો નથી. તે વિના સંયમ ક્રિયાની સફળતા શી રીતે થાય? ૪૦૦ વળી અગીતાર્થ સાધુ યથાસ્થિત દ્રવ્યને ન જાણે, કલ્પ્યા કલ્પ્ય (સંયમવંતને ખપે ન ખપે એવી) વસ્તુને ન જાણે;

તેમજ કંઈ વસ્તુ કોને લાયક છે એમ યથાસ્થિત જાણી ન શકે તો આરિત્ર શી રીતે સફળ થાય ? ૪૦૧

વળી તે સંયમ અનુકુળ ક્ષેત્રને ન જાણે. માર્ગમાં ચાલતાં વસ્તિ વિનાના સ્થાને તથા જનાકુળ દેશમાં કરવા યોગ્ય શાસ્ત્રોક્ત કર્તવ્ય કર્મ ન જાણે. સુભિક્ષ દુર્ભિક્ષ કાળ યોગ્ય કલ્પ્યાકલ્પ્ય વિવેક ન જાણે અર્થાત્ કાળના સ્વરૂપને યથાર્થ ન જાણે. ૪૦૨

તેમજ, તે અગીતાર્ય રોગી તથા નીરોગી અવસ્થા યોગ્ય સામાન્ય કારણે તથા વિશિષ્ટ કારણે લેવા યોગ્ય અને સમર્થ તથા અસમર્થ શરીરવંતને તેમજ વસ્તુ અવસ્તુને ન જાણે ૪૦૩

આ કુટ્ટીકા, દર્પ, પ્રમાદ અને કલ્પ્યરૂપ ચાર પ્રકારની પ્રતિ સેવનાને તથા તદ્યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્તને ન જાણે. ૪૦૪

જેમ કોઈ ચક્ષુરહિત અને માર્ગનો અજાણ માણસ મહા લયંકર અટવી મધ્યે માર્ગ ભ્રષ્ટ થયેલા માણસોને માર્ગે ચઢાવવાનો ફાંકો રાખે તે પોતેજ માર્ગને નહિ જાણતો તથા અંધ છતો બીજાને માર્ગે ચઢાવવા સમર્થ થઈ શકે ? ૪૦૫-૪૦૬

એવીજ રીતે જીન વચનરૂપ ભુવન પ્રકાશક દીપક અથવા ચક્ષુ રહિત દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, ઉત્સર્ગ અને અપવાદાદિકને નહિ જાણતો એવો અગીતાર્ય શી રીતે આત્મહિત સાધી શકે ? અથવા એવા અગીતાર્યની નિશ્રાવંત સાધુ પણુ શી રીતે સ્વહિત સાધી શકે અથવા તો તેવો અગીતાર્ય અનેક બાળગ્દાન વૃદ્ધ અને પ્રાધુર્ણિક (પાડૂણા) સાધવડે વિશાળ ગરબુ શી રીતે પાલન કરી શકે ? ૪૦૭-૪૦૮

સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં આવી રીતે કહ્યું છે કે જે જ્યાં પ્રાય-

શ્ચિત ઘટેજ નહિ ત્યાં પ્રાયશ્ચિત આપે અર્થાત્ નિર્દોષને પ્રાયશ્ચિત્ત (હંડ) આપે અને પ્રાયશ્ચિત યોગ્યને પ્રાયશ્ચિત્ત ન આપે અથવા ન્યૂનાધિક આપે, તે તે પ્રાયશ્ચિત્ત આપનારને સર્વજ્ઞની આજ્ઞાનો ભંગ કરવારૂપ મોટી આશાતના લાગે છે. ૪૦૬

આજ્ઞા ભંગરૂપ આશાતના કરવાથી મિથ્યાત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે અને આશાતના વર્જવાથી સમકિત રત્નની પ્રાપ્તિ થાય છે અર્થાત્ જીન આજ્ઞાને ચત્નથી આરાધનાર સુખે બોધી રત્નને પામી શકે છે. પરંતુ સ્વેચ્છાચારીપણે આજ્ઞા ભંગરૂપ મોટી આશાતના કરનારને ચિરકાળ પર્યંત ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવું પડે છે. ૪૧૦

ઉપર બતાવેલા દોષો આગમ રહસ્યના અભાણુ એવા અગીતાર્થને સ્વયં સ્વતંત્રપણે તપ જપ કરતાં થકાં સંભવે છે. તેમજ અગીતાર્થની નિશ્રા એ વર્તનારને, સ્વયં અગીતાર્થ છતાં ગચ્છ ચલાવનારને તથા અગીતાર્થને ગચ્છ સોંપનારને પણ (તેવાજ દોષ) સંભવે છે. ૪૧૧

જે સાધુ અગીતાર્થ હોવાથી જનમાર્ગને યથાર્થ બાણ્યાવના જ્યાં ત્યાં વિચરવા ઇચ્છે છે તે સેંકડો ગમે દોષોને સેવતો છતો પોતે સમજી શકતો નથી. એવો અજ્ઞ સાધુ શી રીતે આત્મહિત કરી શકે ? તતમાં લાગેલાં દૂષણ સંખ્યાથી આલોચના દિનરાત કરવાની પદ્ધતિ જે વિધિવત્ આદરે નહિ તે સદોષ સાધુ ગુણમાં આગળ વધી શકે નહિ. ૪૧૨-૪૧૩

૧ અલ્પ શ્રુત સાધુ જે કે સારી બુદ્ધિથી અતિ દુઃકર તપ સં-

યમ સેવે તોપણ તેથી તે કષ્ટરૂપ ફળને પામે. કેમકે આજ્ઞાર-
હિત આપ મતિથી કરેલી ગમે તેટલી કઠણ ક્રિયા પણ મોક્ષ
ફળ આપી શકે નહિ. ૪૧૪

શાસ્ત્ર રહસ્યના અબજાણ છતાં કેવળ સૂત્ર માત્રથી વિશેષ
સમજ પામ્યા વિના ઉપલક કરણી કરવા ગમે તેટલો પ્રયત્ન
કરે તોપણ તે અજ્ઞાન કષ્ટરૂપ ગણાય છે. ૪૧૫

જેમ કોઈએ જતાવેલા માર્ગના વિશેષને અણુઅણુતો વટે-
માર્ગ માર્ગમાં ભૂલો પડી ખેદ પામે છે તેમ આગમ રહસ્ય
પામ્યા વિના સૂત્ર માત્રથી ઉપલક કરણી કરનાર આશ્રી પણ સ-
મજવું. અર્થાત્ સુખુદ્ધિથી પણ આજ્ઞા શુન્ય કરેલી કરણી
ફેગટ છે. ૪૧૬

કલ્યા કલ્યા, એષણા અનેષણા, ચરણ કરણ (મૂળ ઉત્તર
ગુણ) સંખંધી તથા નવા દિક્ષિત સંખંધી અને પ્રાયશ્ચિત સં-
ખંધી વિધિ તેમજ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ સંખંધી સમગ્ર વિ-
ધિને અણુઅણુતો.-૪૧૭

વળી લઘુ દીક્ષા અને વડીદીક્ષા વિધિ, સાધ્વી પ્રતિપાલન
વિધિ અને સમગ્ર ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગને અણુઅણુતો સાધુ
શી રીતે આત્મહિત સાધી શકે ? ૪૧૮

ગુરૂ શિષ્યના 'ક્રમથીજ જનોવડે ગ્રહાતાં બહુ પ્રકારના
શિષ્ય શાસ્ત્રાદિક સમ્યક્ જાણી શકાય છે. અર્થાત્ વિનયપૂર્વક
બહુ માનથી ગ્રહણ કરવામાં આવતાં શાસ્ત્ર સફળ થાય છે. પણ
સ્વખુદ્ધિ માત્રથી ગુરૂ આમનાય રહિત દૃષ્ટિગોચર કરેલાં શાસ્ત્ર
ફળીભૂત થતાં નથી. ૪૧૯

જેમ તપ સંયમ સંબંધી ઉપાયનો જાણુ પુરૂષ ચિત્ત શુદ્ધિરૂપ ખરો ઉદમ કરી શકે તેમ ક્રૂર દેખાદેખી સામાચારી સેવનાર માણસ આત્મકલ્યાણનો ખરો ઉપાય જાણ્યા વિના શી રીતે ચિત્ત શુદ્ધિ કરવારૂપ સફળ ઉદમ સેવી શકે ? ૪૨૦

શિષ્ય-કળા અને શાસ્ત્રોને જાણતો છતો જે તેનો સદુપ-યોગ કરે નહિ તે તેનું ફળ પામી શકે નહિ. એવીજ રીતે પ્રમાદ વશ થઈ જે શાસ્ત્ર વિહિત ક્રિયા કરતા નથી તેમનું જાણપણું નિષ્ફળ છે. ૪૨૧

કઈક સાધુઓ રસ ગારવ, રિદ્ધિ ગારવ અને શાતા ગારવના પ્રતિબંધથી સંયમ અનુષ્ઠાનમાં મંદ ઉત્સાહવંત છતાં વિષય કષાય વિકથાદિક દોષ વિઘ્નોથી પરિપૂર્ણ એવા પ્રમાદ અસ્વય-માં પેસે છે. ૪૨૨

સંયમ કરણીમાં ન્યુન છતા શુદ્ધ પ્રરૂપણાવડે શાસનની પ્રભાવના કરનાર બહુ શ્રુતની બલિહારી છે. અર્થાત્ દુષ્કર કરણી કરનાર અદ્ય શ્રુત કરતાં યથાશક્તિ કરણી કરનાર ભવભીરૂ ગીતાર્થ અધિક છે. ૪૨૩

સમ્યગ્ જ્ઞાનયોગે ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે, માટે 'જ્ઞાનઃ ધિકતુ' જ્ઞાન પૂજય છે, પરંતુ જેમાં જ્ઞાન કે ચારિત્ર ક્રિયામાંથી એકે ગુણ નથી તેનું શું પૂજય ? ૪૨૪

ચારિત્ર (ક્રિયા) શુન્ય જ્ઞાન નિરર્થક છે. સમકિત વિના સાધુવેશ નિષ્ફળ છે. અને દયા શુન્ય તપસ્યા ફોગટ છે. ૪૨૫

જેમ ચંદનના ભારને વહન કરનાર ગધેડો દેવળ ચંદનના

ભારનેજ વહે છે પણ વિદેપન શીતળતાદિક તેના ફળને પામતો નથી, તેમ ચારિત્ર ક્રિયા શુન્ય જ્ઞાની પણ કેવળજ્ઞાનનોજ ભાગી છે. અર્થાત્ લોકમાં ફક્ત જ્ઞાની કહેવાય છે, પરંતુ ચારિત્ર શુન્ય હોવાથી મોક્ષ સુખ મેળવી શકતો નથી માટે જ્ઞાનયુક્ત ચારિત્રનું આરાધન કરવા સતત કાળજી રાખવી જરૂરની છે. એજ મોક્ષનો અમોઘ ઉપાય છે. એ વડેજ પૂર્વ મહા પુરૂષોએ આત્મહિત સાધ્યું છે. ૪૨૬

જે નિઃશુકતાથી પ્રગટપણે પાપને સેવે છે અને જીવરક્ષા કરવામાં તથા ગ્રહણ કરેલાં વ્રત પાળવામાં ઉપેક્ષા કરી ધર્મની લઘુતા કરાવે છે તેનું સમકિત નિર્ણય છે એમ સમજવું. ૪૨૭

જે ચરણ કરણ (મૂળ ગુણ તથા ઉત્તર ગુણ) રહિત છતો 'માસ ક્ષમણાદિક દુષ્કર તપસ્યા કરે છે તે એક મૂર્ખની પેરે કેવળ કાયકલેશ કરે છે. અર્થાત્ દુષ્કર તપસ્યા કરવા કરતાં અહિંસાદિ મહાવ્રતોનું પાલન કરવું તથા ચિત્તની શુદ્ધિ અર્થે શાસ્ત્ર વિહિત માર્ગનું સેવન કરવું વધારે શ્રેયકારી છે. એવી સંયમ યુક્ત તપસ્યા અધિક લાભ લાણી થાય છે. તે વિના કેવળ તપસ્યા કલેશરૂપ થાય છે. જેમ એક મૂર્ખ આદર્શ (આરીસા) વડે ભરી ભરીને તેલ વેચી તેના બદલામાં તેજ આદર્શવડે ભરીને તેલ લેતો લાભના બદલે ઉલટો તોટો પામ્યો તેમ વિવેક શૂન્ય સંયમ કરણીની અવગણના કરી કાયા કલેશ કરનાર સમજવો. ૪૨૮

સર્વ જીવની આત્મવત્ રક્ષા કરવાથી અને મહાવ્રતોત્તુ યથાવિધિ પાલન કરવાથી સાધુ ધર્મ હોઈ શકે છે. એવી સાધુ-ધર્મ યોગ્ય કરણીનોજ અનાદર કરવામાં આવે તો પછી ધર્મ શાનો ? ૪૨૯

જેણે લિંગ (સાધુ વેષ) લઈને સર્વ જીવની દયાનોજ ત્યાગ કર્યો તે દિક્ષિત પણ નથી અને ગૃહસ્થ પણ નથી. કેમકે તે સાધુ ધર્મથી પણ ચૂક્યો છે અને ગૃહસ્થ યોગ્ય દાન ધર્મથી પણ ચૂક્યો છે. ૪૩૦

જેમ કોઈ અમાત્ય રાજાની કૃપાથી સર્વ અધિકારને પામ્યો છતો રાજાની આજ્ઞાતું ઉલ્લંઘન કરે તો વધ બંધન અને સર્વસ્વ હરણરૂપ મોટી શિક્ષાને પામે છે. તેમ આત્મવત્ સર્વ જીવની રક્ષા કરવા નિમિત્તે મહાવ્રતો ગ્રહણ કરવારૂપ મહા અધિકારને પામી સ્વેચ્છાચારથી જે તેતું બંડન કરે છે તે સમક્ષિત રત્નને હારી મહા વિંડળના પાત્ર થાય છે અર્થાત્ પ્રમાદને વશ પડી ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ રૂપ પરમ કષ્ટને પામેછે ૪૩૧-૩૨

એમ સમક્ષિત રત્નને ગમાવી નાંખી સ્વ અપરાધ સદૃશ શિક્ષા ને પામતો અનંત કાળ પર્યંત સંસાર સમુદ્રમાં ડુબી થાય છે. ૪૩૩

જે ભાગ્યહીન જીવે પોતાનાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છંડ્યાં તેને અન્ય જીવ ઉપર પણ કરૂણા નથી એમ સમજવું ૪૩૪

સર્વ જીવ નિકાયના શત્રુ ભૂત અને લિંગ માત્રને ધારણ

કરનાર સંયમ બ્રહ્મ જનો આર્થ'ત ¹અસંયમ જન્ય પાપ મળથી.
પોતાના આત્માને મલીન કરે છે ૪૩૫

સંયમ માર્ગથી વિમૂખ રહેનારને સાધુ વેશથી કંઈ ફાયદો નથી, ખોટો ઘટા ટોપ રચવાથી કંઈ પણ હિત થઇ શકવાનું નથી. શું પોતાની મેળે છત્ર ચામરાદિક ઘટા ટોપ રચવા માત્રથી કોઈ રાજા હોઈ શકે? નહિ જ ખાલી ઘટાટોપ તો ઉલટો દુઃખદાયી થાય છે અર્થાત્ ગુણ વિના સાધુ વેશ કેવળ હાંસી પાત્ર થાય છે ૪૩૬

જે આગમ રહસ્યનો જાણકાર છતો મૂળ ઉત્તર ગુણોને સારી રીતે સેવે છે અર્થાત્ સંયમ કરણીમાં સદા સાવધાન રહે છે તે ખરેખર સાધુની ગણતરીમાં ગણાય છે ૪૩૭

અજ્ઞાન ક્રોધાદિક અનેક દોષ યુક્ત ચપળ સ્વભાવી સાધુ ઘણી કષ્ટ ક્રિયા કરતો છતો આત્માનું કંઈ પણ હિત કરતો નથી ૪૩૮.

આ જગતમાં કેટલાક જીવોનું મરણ શ્રેયકારી છે, કેટલાકનું જીવિત શ્રેયકારી છે, કેટલાકનું મરણ અને જીવન બંને શ્રેયકારી છે. અને કેટલાકનું મરણ અને જીવન બંને દુઃખદાયી છે, કેટલાક જીવોને પરલોક હિતકારી છે, કેટલાકને આ લોક હિતકારી છે, કેટલાકને આલોક અને પરલોક બંને હિતકારી છે. અને કેટલાકને આ લોક અને પર લોક બંને દુઃખદાયી છે. પ્રસંગે દર્દુર દેવનો અધિકાર જાણવા યોગ્ય છે.—

એકદા વીરપ્રભુ રાજગ્રહી નગરીના ઉદ્યાનમાં સમવસર્યા.

હતા. શ્રેણિકરાજ સમસ્ત પરિવાર સાથે લઈ પ્રભુને વંદન કરવા જતો હતો. વાટમાં એક 'દર્દૂર કૂદતો કૂદતો પ્રભુના દર્શન માટે ઉતાવળથી જતો હતો. કોઈ એક ઘોડાથી તે ચગદાઈ શુભભાવ યોગે મરી દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. અવધિ જ્ઞાનથી સ્વવૃત્તાંત જાણી તે પ્રભુના સમવસરણમાં આવ્યો ' શ્રેણિક રાજ દેહ સમકિતવંત છે ' એવી ઇંદ્રે પ્રશંસા કરેલી જાણી તેની પરીક્ષા કરવા માટે એક કોઠીયાનું રૂપ કરી તે દેવ કોઈ અશુચિ દ્રવ્યોવડે પ્રભુની પૂજા કરતો દેખાયો. વળી પ્રભુને છીંક આવ્યે છતે ' તમે મરો ' શ્રેણિકને છીંક આવ્યે છતે તેને તમે જીવો ' અભય કુમારને છીંક આવ્યે છતે તેને તમે મરો યા જીવો ' અને કાલિકસૂરિ કસાઈને છીંક આવ્યે છતે તેને ' તું ન મર ન જીવ ' એમ તે દેવે કહ્યું. પ્રભુને ' તમે મરો ' એમ કહેવાથી શ્રેણિકને ઘણોજ રોષ આવ્યો અને તેને શિક્ષા કરવા પોતાના માણસોને તેણે હુકમ આપ્યો. પરંતુ તે દેવ હોવાથી હાથમાં આવ્યો નહિ. બીજે દિવસે રાજાએ તેનો સર્વ અધિકાર પ્રભુને પૂછ્યો. ભગવાને યથાસ્થિત વાત કહેવાથી તેના મનનું સમાધાન થયું, વળી શ્રેણિકે, તે દેવે કરેલી અશુચિ દ્રવ્યથી પૂજા તથા તેણે ઉચ્ચરેલાં વચનો આશ્રી પૂછવાથી ભગવાને કહ્યું કે તેણે તો આવના ચંદનવડે પુજા કરી હતી અને 'અમને તમે મરો' એમ કહ્યું તે એવી બુદ્ધિથી કે આપ વહેલાં મોક્ષમાં પધારો. આ શરીર વિગેરે મોક્ષમાં જતાં વિદ્યમૂત હોવાથી એમ કહ્યું છે. વળી તુજને 'તમે જીવો' એમ કહ્યું તે એવી બુદ્ધિથી કે અત્ર જીવશે ત્યાં સુધી ઠીક છે. પછી નર્કમાં જઈ દુઃખ ભો-

ગવતું પડશે. અમ્ય કુમારને ' તમે મરો યા જીવો ' એમ કહ્યું તે એવી બુદ્ધિથી કે તેને જીવતાં પણ ધર્મ આરાધનથી સુખ છે અને મરણ પછી પણ દેવગતિનું સુખ મળશે. તેમજ કસા-મને કહ્યું કે તું ' નમર અને ન જીવ ' તે એવી બુદ્ધિથી કે જીવતો છતો તે અનેક જીવોનો સંહાર કરી મહા પાપ ઉપાર્જ-શે અને મૂવા પછી તે સાતમી નર્કે જશે, ત્યાં અનંત દુઃખ દાવાગ્નિમાં અહોનિશ પચાશે. આવાં પ્રભુનાં બોધકારી વચન સાંભળી શ્રેણિક અત્યંત ખુશી થયો. બીજી ગાથાનું કંઈક સ-માધાન તો ઉપરલો સવિસ્તર અધિકાર લક્ષમાં આવવાથી સ-હજે થઈ શકે છે. વળી તેનો વધારે ખુલાસો શાસ્ત્રકાર આગળ ચોતેજ કરે છે. ૪૩૯-૪૪૦

પંચાગ્નિ તાપ વિગેરે અનેક કંટ કરણી કરતાં જીવ હિંસામાં આસક્ત એવા અવિવેકી તપસ્વી તાપસો વિગેરેને અત્ર પ્રત્યક્ષ સુખના અભાવે આલોકતો સુખદાયી નથીજ. ફક્ત કંટ કરણીયોગે સ્વર્ગાદિક સુખની પ્રાપ્તિ થવાથી પરલોકજ સુખદાયી છે. ૪૪૧

નર્કાદિક નીચ ગતિમાં યોગ્ય કરણી કરનાર નરપતિ પ્ર-સુખને અત્ર આ મનુષ્ય લોકમાં પ્રત્યક્ષ રાજ્યાધિકાર સંબંધી સુખ ભોગવવાથી જીવિત શ્રેયકારી છે અને રોગાદિક અનેક દુઃખાકાંત શરીર છતે પ્રશસ્ત ધ્યાનથી નિર્મળ થનાર જીવનું મરણ શ્રેયકર છે. ૪૪૩

તપ જપ સંયમને સારી રીતે સેવનાર સત્પુરુષેનું જીવિત અને મરણ બંને શ્રેયકારી છે કેમકે વધારે જીવનથી તે વધારે

ગુણ પેદા કરી શકે છે અને મરણ પછી પણ અવશ્ય સદ્ગતિ પામે છે. ૪૪૪

જીવ હિંસાદિક પાપકર્મ કરનારનું મરણ અને જીવન બંને દુઃખદાયી છે કેમકે મૂત્રા છતા નર્કમાં પડે છે અને જીવતાં છતાં અનેક જીવોનો સંહાર કરે છે. ૪૪૫

કાલસૌકરિક કસાઇના પુત્ર સુલસની પેરે જેણે મોક્ષ માર્ગ સારી રીતે જાણ્યો છે તે પોતાને મરણ જેટલું દુઃખ થાય તોપણ પરજીવને મનથી પણ પીડા ઉપજાવવાને ઇચ્છતા નથી. અભય કુમાર મંત્રીશ્વર પાસે ધર્મનું સ્વરૂપ સમજી તેમાં નિશ્ચિન બુદ્ધિ રાખનાર સુલસને તેના પિતાના મરણ પછી તેના સ્વજનોએ મળીને કહ્યું કે સ્વકુળ પરંપરાગત ધંધો કરીને હવે તું સ્વકુટુંબનું પાલન કર. વળી તું કસાઇનો ધંધો કરવાથી પાપ લાગશે એવો ડર રાખીશ નહિ. કેમકે તે પાપ અમે સઘળા ભાગે પડતું વહેંચી લેશું, એમ ખોટી દલીલ કરનાર તે મુખ સ્વજનોને સમજાવવા તેણે કુવાડો પગ ઉપર પડતો મુકી પોકાર કરી મુક્યો, કે ધાઓ ધાઓ મને ઘણી વ્યથા થાય છે. સહુ કોઇ ભાગે વહેંચી લ્યો, એમ કહ્યાથી તે સહુ મૌન થઇ રહ્યા અને સુલસ સારી રીતે શ્રાવક યોગ્ય કરણીમાં દ્રઢ ટેકથી પૂર્વની પેરે જતવા લાગ્યો. એવી રીતે કુટુંબી જનોની ખોટી ખુશામત નહિ કરતાં સ્વકર્તાવ્ય કર્મમાં દૃઢ ટેકથી વર્ત્યા કરવું એજ હિતકર છે. ૪૪૬

જેમ કોઇ મૂર્ખ ગાય ઘોડા હાથી પ્રમુખને લાયક સઘળા શાણગાર સજ્જ કરી શોખે સર્વ સામગ્રીનો સંચય કરે પણ એક

ગાય સરખી પણ પાસે હોય નહિ તે કેવું હાસ્યજનક
ગણાય ? ૪૪૭

તેમ વસ્ત્ર પાત્ર દંડક પ્રમુખ સંયમની સકળ સામગ્રીનો
કોઈ મમતાથી સંચય કરે પણ જે માટે તે સામગ્રી રાખવાની
છે તે જ્યણનો લગારે ખપ કરે નહિ તે પણ મૂર્ખની જ
ગણત્રીમાં ગણાય છે અને જગતમાં હાંસીપાત્ર થાય છે. ૪૪૮

અરિહંત ભગવંત કોઈનું કિંચિત્કિત કે અહિત કરતા કે
કરાવતા નથી અર્થાત્ કોઈના હાથ અલીને બલાત્કારથી કંઈ ક-
રતા કે કરાવતાં નથી પ્રભુ તો કેવળ સાક્ષીરૂપે રહે છે ૪૪૯

જીનેશ્વર ભગવાન સ્વકર્તવ્ય સમજીને ભવ્યજનોને હિતોપ-
દેશ દે છે તે સુજળ વર્તિને ભવ્યજનો ઉત્તમ પ્રકારનાં દેવતાઈ
સુખ પામે છે. તો મનુષ્ય સંબંધી સુખનું કહેવું જ શું ? ૪૫૦

સુગટ અને કુંડલાદિક દિવ્ય આભૂષણને ધારણ કરનાર
શકે પણ જીનોપદેશથી સૌધર્મ ઇંદ્રની પદવી પામ્યો. ૪૫૧

દિવ્ય રત્નાદિકથી વિભૂષિત ૩૨ લક્ષ વિમાનની મહાવિ-
ભૂતિ સૌધર્મેન્દ્ર પામ્યો, તે હિતોપદેશનું જ દ્વંદ્વ સમજવું. ૫૫૨

ભરતચક્રવર્તી ઇંદ્રસમાન મહારૂદ્ધિ આ મનુષ્યલોકમાં
પામ્યો તે જીનેશ્વર પ્રભુની ઉત્તમ દેશનાનો પ્રભાવ સમજવો ૪૫૩

અમૃત સમાન સુખદાયી જીન વચનામૃતનો સ્વાદ લઈ
ભવ્ય જનોએ જરૂર સ્પહિત કરી લેવું અને અહિતથી
અવશ્ય પાછું ઓસરવું. જગહિતકારી જીનવાણી સાંભળવાનું
એજ સાર છે. ૪૫૪

સમજીને સ્વહિત કરનાર કોને માન્ય ન થાય ? અને :
હિત આચરનાર કોને અપ્રિય ન થાય ? ૪૫૫

જે ભાગ્યશાળી ભગ્ય તપ જપ સંયમાદિક વડે સ્વર્ગ
સાધે છે તે દેવતાની પેરે પૂજ્ય છે અને મંગળકારી દ્રવ્ય
પેરે મનાય છે. અર્થાત્ સિદ્ધાર્થ કે (સર્વપ) ની પેરે તે
આજ્ઞા મસ્તકે વહાય છે. ૪૫૬

જ્ઞાનાદિક ગુણથી પ્રધાન એવા સમગ્ર ગુણુશાળી ભગવ
શ્રીવીર પ્રભુ સમીપે સર્વ ઇંદ્રો આવીને મસ્તક નમાવતા,
ઉત્તમ પ્રકારના જ્ઞાન અને ચારિત્રનોજ પ્રભાવ સમજવો. ૪૫૭

ચોરી, શઠતા, કૂડ, કપટ અને પરસ્ત્રીગમનાદિક મ
પાપ મતિવાળા જનોતું હૃદયજ કૂટેલું સમજવું કેમકે તે ઉ
લોકમાં હુઃખદાયી કામ કરે છે અને લોકો પણ તેની ઉપર
રહી નજર કરી કહે છે કે “આ પાપી છે” ‘આ અદકિ કલ
ણ છે. ૪૫૮

જ્યારે તૃણ અને કાંચન, લોહ અને રત્નમાં સરખી ખુ
થાય ત્યારે લોહ તૃણાનો વિચ્છેદ થયો સમજવો. ૪૫૯

નિન્હવગચ્છના નેતા જમાલીએ રાજ્યલક્ષ્મીનો ત્ય
કરીને જીન આજ્ઞા મુજબ સ્વહિત સાધ્યું હોત તો તે નિંદાપ
થાત નહિ. મિથ્યાભિમાન (હઠકદાચહ) વડે ‘કરેમાણે કરે
એવાં વીર વચનને ઉત્થાપી જમાલી જગતમાં બહુજ નિં
યાત્ર થયો. પ્રભુના જમાઈ એવા જમાલીએ વૈરાગ્યથી રાજ્ય
તૃણવત્ તજી સંયમ ગ્રહું હંતું તેમજ તે ઘણીજ કઠણ કિ

કરતો હોતો તોપણ સર્વજ્ઞ પ્રભુની આજ્ઞાથી વિપરીત પ્રરૂપણા કરવાથી તેને સંસારમાં ઘણુંજ પરિભ્રમણ કરવું પડશે, એમ સર્વ આશ્રી તે સમજાવું. ૪૬૦

ઇન્દ્રિય કષાય, ગારવ અને મદ વિગેરે પ્રમાદ આચરણવડે દિનરંતર કલુષ અધ્યવસાય યોગે જીવ પ્રતિસમય ઘણાં ચીકણાં કર્મ બાંધે છે તેથી તેના માઠા વિપાકનો વિચાર કરી પૂર્વોક્ત પ્રમાદાચરણથી પ્રયત્નપૂર્વક વિરમવું ઘટે છે. ૪૬૧

પરપરિવાદ રસિકતા અને કંદર્પ વિષય લોગવડે સંસારી જીવ વારંવાર અરતિ વિનોદ અને પરપરિતાપાદિક કર્યા કરે છે, એજ રાગદ્વેષાદિક વિકારો જીવને સંસારબ્રમણના પુષ્ટ કારણ છે. ૪૬૨

લૌકિક રૂપિઓ તથા કુલિંગિઓ અનેક પ્રકારના પાપ આરંભમાં આસક્ત થયા છતાં ઉભયથી બ્રહ્મ થયા સમજવા. કેવળ દીનવૃત્તિથી સ્વઉદ્ધર પૂરણ કરવા જગતમાં તે સ્વજીવન ગાળે છે. ૪૬૩

અહિંસા વ્રતના ઉપાસકે કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવી અહિ અર્થાત્ રાજા કે રંક ગમે તે હોય તેની ઉપર સમદ્રષ્ટી રાખવી, અભયદાન વ્રતીએ કદાપિ પણ નીચને લાયક કઠોરતા કરવી નહિ. સર્વત્ર અમૃતદિષ્ટથી જોવાનો સદા અભ્યાસ રાખવો. ૪૬૪

“ આ પુરૂષાર્થહીન છે ” અશક્ત છે એમ કહી ક્ષમાવંત સમભાવી જીવની નીચજનો હેલના કરે છે. પરંતુ તેથી સમતાવંત જીવ પોતાની ઉત્તમ વૃત્તિ તણ દેતા નથી એમ સમજીને

કે દૂધમાં પોરા જોવા જેવું કામ હુજનો કરતાજ રહે છે, વળી કોઇ દેવતાદિકને વાઘના રૂધીરથી બલિદાન દેતા નથી. પણ બધા બકરાદિક ગરીબ જીવની બલિ આપે છે. ૪૬૫

ક્ષણમાત્રમાં જીવને અનેક પ્રકારના વાત પિત્ત અને કફના વિકારો અથવા ધાતુ અને રસના વિકારો પ્રગટ થાય છે એમ વિચારી ધર્મસાધન યોગ્ય જે હુલેલ સામગ્રી મળી છે તેને લાલ લઇ લેવા બનતો પ્રયત્ન કરવો પણ પ્રમાદ સેવવો નહિ. દેમકે એવી શુભ સામગ્રી પુનઃ પુનઃ મળવી સુફલ છે. ૪૬૬

‘પંચેન્દ્રિયપણું’, મનુષ્યપણું આર્યદેશમાં ઉત્પત્તિ, ઉત્તમ કુળમાં જન્મ, સંત સમાગમ શાસ્ત્ર શ્રવણ, તત્ત્વજ્ઞિ (ધર્મશ્રદ્ધા), શરીર આરોગ્યતા અને દીક્ષા (વ્રત) ગ્રહણ ઉત્તરોત્તર હુલેલ છે. ૪૬૭

આયુષ્યના અંતે શરીરના અંગોપાંગ શિથિલ થઇ જાય છે અને જ્યારે દેહ, પુત્ર, કલત્રાદિક તજીને જવાની તૈયારી થાય છે ત્યારે જીવવિવેકી જનોને કણ્ઠા ઉપજે એવી રીતે પશ્ચાતાપ કરે છે કે હા ઇતિજેદે સર્વોત્તમ એવું સર્વજ્ઞ શાસનને પામ્યા છતાં વિષય લવની લોહુપતાવડે પ્રમાદથી મેં કંઈ પણ આત્મહિત સાધ્યું નહિ. હવે મારી શી દશા થશે ? મેં એક પણ એવું સુકૃત સંચ્યું નથી કે જેની સહાયથી હું ભવાંતરમાં સુખી થઇ શકું. છતી સામગ્રીને વ્યર્થ ગમાવી દેનાર એવા મંદભાગ્ય જીવને પરભવ જતાં કોનો આધાર ? ૪૬૮-૪૬૯

શુભ, વિષ, સર્પ, વિસૂચિકા, જળ, શસ્ત્ર અને અગ્નિ પ્રમુખ ઉપઘાતવડે જીવ ક્ષણ માત્રમાં દેહનો ત્યાગ કરી નાંખે છે. શરીરની એવી ક્ષણભંગુર સ્થિતિ હોવાથી જે સાવધાન થઇ

આત્મહિત સાધી લે છે તેને પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરવો પડતો નથી. ૪૭૦

જે સાધુ સારી રીતે તપ સંયમને સેવે છે, ઉત્તમ ગુણોના સારી રીતે અભ્યાસ કરે છે અને ઉત્તમ પ્રકારના વ્રત નિયમોને અડગ રીતે પાળે છે; એવા સદ્ગતિગામીને ચિંતા કરવાનું શું કારણ છે ? ૪૭૧

માસાહસ પક્ષીની પેરે કેટલાક લોકો બીજાને પ્રગટ રીતે શિખામણ આપે છે પણ ભારે કર્મીપણાથી તે મુજબ પોતે પાળી શકતા નથી. વાઘના મુખમાં પેસી તેમાં રહેલી માંસની પેશી લઇ આવી એક પક્ષી કોઇ વૃક્ષ ઉપર બેસી બીજાને શીખામણ દેવા લાગ્યું કે કોઈ સાહસ કરશો નહિ. એમ કહી ફરી ફરીને માંસના લોભથી સૂનેલા વાઘના મુખમાં રહેલા માંસને લેવા જતાં તે વાઘ બગી ઉઠવાથી ક્ષણવારમાં તેનું ભક્ષણ કરી ગયો. એવી રીતે બીજાને શિખામણ આપે અને પોતે અવળે રસ્તે ચાલે તેની પણ એવીજ દુર્દશા થવાની. ૪૭૨

અંત્યાર્થ વિસ્તાર અને પરમાર્થને પણ જાણીને ભારે કર્મીપણાથી તે મુજબ નહિ વર્તવાથી કંઈપણ સ્વપરહિત સાધી નહિ શકતાં સકળ ચેષ્ટા નટવત્ કરીને છવ ઉલટું અહિત કરે છે. ૪૭૩

નાટકીયા જે વૈરાગ્યની વાતો કરે છે તેથી અનેક જનોને વૈરાગ્ય ઉપજે છે એવી રીતે અંત્યાર્થ જાણીને શક લોકો માયા-જ્ઞાન રચીને મુગ્ધ જનોને વશ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. એવી માયા યુક્ત ચેષ્ટા કરનારનું કદાપિ હિત થઇ શકતું નથી. પણ માયા-જ્ઞાનને તજી સરલ સ્વભાવ રાખી ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરવામાંજ

હિત છે. ૪૭૪

વિવેકવંત મનમાં એમ વારંવાર વિચારે કે હું શી રીતે આત્મહિત કરું ? અર્થાત્ સ્વહિત સાધવાનો ઉપાય વારંવાર વિચારે અને જે શુભ અનુષ્ઠાન કરાય છે તે કેવી રીતે, કેવા ભાવથી કરાય છે તેનો ઉપયોગ રાખ્યા કરે એવી ખેવના રાખનાર સ્વહિત કરી શકે. ૪૭૫

શિથિલ પરિણામથી, અનાદરથી, પર વશપણથી તેમજ સ્વેચ્છાચારથી વર્તતાં પ્રમાદશીલ જીવને સંયમ શી રીતે સિદ્ધ થાય ? ૪૭૬.

જેમ ચંદ્રમા કૃષ્ણ પક્ષમાં ક્ષીણ થતો જાય છે તેમ પ્રમાદી સાધુ પણ દિનદિન ગુણમાં ક્ષીણ થાય છે, અને દીક્ષિત છતાં કિલ્લટ અધ્યવસાયથી નિષિદ્ધ વસ્તુની વાંછા કરતો છતો વાંછિત વસ્તુને પામી શકતો નથી તેથી તે ઉભય બ્રષ્ટ થયો છતો ખંને ભવ બગાડે છે. ૪૭૭

ભય અને ત્રાસ પામ્યાથી સ્વદોષને છૂપાવનાર તથા સેંકડો ગમે છાનાં અને પ્રગટ પાપને સેવવાથી લોકમાં અવિશ્વાસને ઉત્પન્ન કરનાર સાધુ નિંદા જીવિતને વહે એ એવા નિંદા જીવિતથી એકાંત અહિતનીજ વૃદ્ધિ થાય છે. ૪૭૮

જે દિવસ, પક્ષ, માસ કે વર્ષ શુન્ય ગાળ્યા તે કેવળ નકામા છે. ફક્ત જેમાં મૂળ તથા ઉત્તર ગુણોનું અતિચાર રહિત આરાધન કરવામાં આવ્યું છે તેજ સાર્થક છે અર્થાત્ ધર્મ-યુક્ત જીવનજ સફળ છે, જેટલો વખત નિર્દોષ ધર્મ સેવનમાં ગાળ્યો તેજ લેખે થાય છે. ૪૭૯

આજ મેં કયા કયા જ્ઞાનાદિક ગુણો પેદા કર્યાં ? અને

કયા કયા મિથ્યાત્વાદિક દોષોથી હું બચ્યો ? એ સંબંધી મેળ
જે દિનરાત મેળવતો નથી તે શી રીતે આત્મહિત કરી શકે !
આત્મનિરીક્ષણ કરનાર અવશ્ય સ્વહિત સાધી શકે છે પણ
તેમાં ઉપેક્ષા કરનાર સ્વહિત સાધી શકતો નથી. ૪૮૦

આ શાસ્ત્રમાંજ અનેક સ્થળે અનેક પ્રકારે સદ્ગુણ સેવના
સંબંધી રૂપભદ્રેવ, અવંતિસુકુમાળ, આર્ય મહાગિરિ પ્રમુખના
દૃષ્ટાંત દર્શ સમજાવ્યું છે તેમજ વિષયકષાયનો નિરોધ કરવા
પણ ઉપદેશ્યું છે છતાં જો જીવ પ્રતિબોધ પામે નહિ તો તે
ભારે કર્મી અને દીર્ઘસંસારી છે એમ સમજી લેવું. હલવાકર્મી
તો તેથી પ્રતિબોધ પામે જ છે. ફક્ત ભારેકર્મી ભવાસિન દી
જીવને જ હિતોપદેશ રૂચતો નથી. ૪૮૧

વળી જે દીક્ષા આદરી સંયમમાં શિથિળતા કરે છે, તેની
શિથિળતા દિનદિન વધતી જાય છે. પછીતે બહુ કष्ट તણ
શકાય છે. ૪૮૨.

જો પૂર્વોક્ત સર્વ વાત સારી રીતે સમજાણી હોય અને
ઉપશમ ભાવથી આત્માને ભાળ્યો હોય અર્થાત્ જો સમતારસને
ચાખ્યો હોય તો હે વિવેકી જનો ! તમારા મન વચન અને
કાયાને પ્રમાદ આચરણથી અવળે રસ્તે જવા દેશો નહિ. ૪૮૩

પ્રયોજન વિના તમારા હાથ પગને પ્રસારશો નહિ જ્ઞાના-
દિક ગુણના અભ્યાસ અર્થે શુદ્ધસેવા નિમિત્તે અથવા એવાજ
કોઈ અનિવાર્ય કારણાર્થે કાયાને પ્રવર્તાવવી પડે તોપણ પોતાના
શરીરને અંગોપાંગોને કાચબાની પેરે ગોપવી રાખજો. ૪૮૪.

વિકથારૂપ ભાષણ, વિનોદ નિમિત્તે ભાષણ, શુદ્ધ બોલતા

હોય તેની વચમાં બોલવું, અવાચ્ય-નહિ બોલવા યોગ્ય બોલવું ચાવત્ જે કંઈ કથન કોઈને અનિષ્ટ લાગે એવું તેમજ પ્રયોજન વિનાનું કથન તમે કરશો નહિ. ૪૮૫

જેનું મન અનવસ્થિત છે, જે ઘણું આહટ્ટ દોહટ્ટ ચિંત-
ન્યા કરે છે અને ઇચ્છિત વસ્તુ જે મેળવતો નથી તે ઘણું પા-
પકર્મ બાંધે છે. ૪૮૬.

જેમ જેમ શાસ્ત્રરહસ્ય જાણે અને ચિરકાળ પર્યંત સા-
ધુની સંગતિમાં રહે તેમ તેમ ભારેકર્મી જીવ સંયમ માર્ગથી
વિમુખ થતો જાય. ૪૮૭.

જેમ જેમ સુવૈદ્ય વાતુલને વાતહરણ ઔષધ પાય તેમ તેમ
તેનું પેટ વાતવિકારથી વધારે આક્રીર્ણ થાય એ અસાધ્ય
રોગનું લક્ષણ છે, તેમ સર્વજ્ઞ વીતરાગનાં અમૃત વચનનું પાન
કરતા છતાં જેનું ચિત્ત પાપવિકારથી વધારે પૂરાય તે જીવ ભારે
કર્મી જ હોવો જોઈએ. અન્યથા એકાંત હિતકારી એવાં જીવ
વચનથી કદાપિ વિકારની વૃદ્ધિ થાય જ નહિ. અસાધ્ય રોગી
જેવા ભારે કર્મી જીવને તો તેમ થવું સંભવે છે. ૪૮૮

જેમ બાળેલી લાખ નકામી થઈ જાય છે. ભાગી ગયેલો
શંખ ફરી સાંધી શકાતો નથી અને લોહ મિશ્ર કરેલું તાંબુ પ-
રિકર્મણ યોગ્ય રહેતું નથી એવી રીતે ભારે કર્મીજીવનું પણ
હિત થવું અશક્ય છે. ૪૮૯.

જાણુતા છતાં સંયમમાં આગસ કરનાર દુર્વિદ્વદ્ધ સાધુને
ઉપદેશ દેવો નકામો છે. ઇંદ્રને દેવલોકનું સ્વરૂપ સમજાવવું
શું કામનું. ૪૯૦

જન્મ, જરા અને મરણથી મુક્ત થયેલા જીવન-
વરોએ મોક્ષના મુખ્ય બે માર્ગ છે. સુસાધુધર્મ અને સુ-
શ્રાવકધર્મ. ત્રીજો સંવિજ્ઞપક્ષી ધર્મ છે તે ઉપલા બંને ધર્મ
માં અંતર્ભાવ પામે છે. ૪૬૧.

જીનેશ્વર પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે અહિંસાદિક મહાવ્રતોને
અખંડ પાળતા છતાં પ્રતિબંધરહિત વિચરવું તે લાવપૂજારૂપ
સુનિમાર્ગ છે અને સુશ્રદ્ધા સહિત સ્થૂલ હિંસાદિકના ત્યાગ પ્ર-
મુખ અભ્યુત્પત્તાદિકને પાળવા રૂપ અને જળ, ચંદન, પુષ્પાદિક વડે
જીનેશ્વર પ્રભુની દ્રવ્ય પૂજા કરવી એ સુશ્રાવક માર્ગ છે. જે સુ-
નિમાર્ગ પાળવાને અસમર્થ હોય તેને શ્રાવકનો માર્ગ આદરપૂર્વક
સેવવો શ્રેયકારી છે. ૪૬૨.

પરંતુ જે સુખશીલપણથી ઉભયબ્રહ્મ રહે છે અર્થાત્
સંયમ પાળવા અશક્ત હોય શ્રાવક માર્ગને પણ કપટરહિત
અંગીકાર કરી પાળતો નથી તેને મોક્ષની કે સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થ-
તીજ નથી ૪૬૩

કંચન મણિના પગથિયાવાળું સહસ્ર ગમે સ્થંભવાળું વિ-
શાળ અને સોનાના તળિયાવાળું જીનમંદિર કરાવવા કરતાં પણ
પ્રભુઆજ્ઞા મુજબ તપ જપ સંયમનું સેવન કરવું અધિક
લાભકારી છે ૪૬૪.

જેમ કેાઈ રાજાએ બીજા દ્વીપમાંથી અન્ન (ખીજ) લાવીને
અત્રિનિર્ણીજ થયેલા દુર્ભિક્ષ કાળમાં ખેડુ લોકને વાવવા માટે
આપ્યું ૪૬૫.

તેમાંથી કેટલાક જેડુતોએ તે સર્વ બીજનું ભક્ષણ કર્યું, કેટલાકે અર્ધ ખાધું અને અર્ધવાળું, કેટલાકે સર્વ બીજ વાળું અને કેટલાકે તો ક્ષેત્રમાં ઉગેલું ધાન્ય કુટી નાંખ્યું. ૪૯૬

એવી રીતે રાજા તો જીવનવ્યંદ્ર છે. ધર્મ વિરહિત કાળ એનિર્ગિજકાળ છે કર્મ ભૂમિરૂપ ક્ષેત્ર છે અને નીચે મુજબ ચાર પ્રકારના જેડુલોક છે. ૪૯૭

અસંયત (સર્વથા વ્રત નિયમ રહિત) લોકો, દેશવિરતિ-વંત (થોડા ઘણા વ્રત યુક્ત) લોકો, સુસાધુ (મહા વ્રતાદિક યુક્ત) લોકો અને પાસંથાદિક (શિથિલાચારી સ્વેચ્છાચારી) લોકો એવા ચાર પ્રકારના લોકોને જીવન દેવે કેવલાલોક (સર્વ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનથી ધર્મ બીજ મોક્ષપ્રાપ્તિ અર્થે આપ્યું. તે માંથી અસંયત લોકોએ તો સર્વ ધર્મ બીજનું સમૂળનું ભક્ષણ કર્યું. દેશ વિરતિ વંત લોકો એ તો અર્ધ બીજનોજ સદુપ-યોગ કર્યો, સુસાધુજનોએ સર્વ ધર્મ બીજનો સર્વથા સદુપયોગ કર્યો અને સ્વેચ્છાચારી સાધુઓએ ઉગેલાં ધર્મરૂપ ધાન્યનો સર્વથા લોપ કરી નાંખ્યો. ૪૯૮-૯૯

પૂર્વોક્ત ઉભય માર્ગનું આપમતિથી ઉદ્ધંધન કરનાર જીવ સર્વ જીવજોની આજ્ઞાનું ઉદ્ધંધન કરે છે અને એવી રીતે સ્વેચ્છાથી જીવ આજ્ઞાનો ભંગ કરનાર ભયંકર ભવ અટવીમાં ભગ્યા કરે છે. ૫૦૦

જે ઉત્તમ ગુણ સમેત પંચ મહાવ્રતાદિકરૂપ મૂળગુણને ધારી રાખવા સાધુ સમર્થ ન હોય તો સાધુવેશને તજી સુશ્રાવકની મર્યાદા આદરી તેને પ્રયત્નથી પાળવી હિતકારી છે. દંભ

સુક્રં સાધુ સુદ્રાને જાળવી રાખવા કરતાં કપટરહિત શ્રાવકનાં
મત પાળવાં શ્રેષ્ઠ છે. ૫૦૧

અરિહંત ભગવાનની સુદ્રા અને સુસાધુજનોની પૂજા કર-
વામાં રક્ત અને મત નિયમમાં દૃઢ એવા શ્રાવક થવું શ્રેયકારી
છે; પણ ધર્મબ્રષ્ટ થઈ સાધુ વેશ રાખવો તો હિંતકારી
નથીજ. ૫૦૨

હિંસાદિક સર્વ પાપ વ્યાપારનો સર્વથા ત્યાગ કરું છું
એવી મોટી પ્રતિજ્ઞા કર્યા છતાં જે દેશમાત્ર પણ પાપથી પાછો
નિવર્તતો નથી તે ઉભય માર્ગથી ચૂકી સર્વથા ધર્મબ્રષ્ટ
થાય છે. ૫૦૩.

જે પોતે પ્રતિજ્ઞા કરી તે મુજબ વર્તતો નથી તેનાથી
ખીન્ને મિથ્યાદ્રષ્ટિ કોણ છે? કેમકે પરને ગેરવિશ્વાસ ઉત્પન્ન
કરતો તે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરે છે. ૫૦૪

સર્વજ્ઞ બ્રહ્મની આજ્ઞાએ વર્તતાંજ ચારિત્ર પ્રમાણ છે. આજ્ઞા
ભંગ કર્યે છતે બાકી શું રહ્યું ! આજ્ઞા ભંગ કરનાર કોની આ-
જ્ઞાથી શેષ અનુષ્ઠાન કરે છે? અર્થાત્ તેની સર્વ કરણી નિષ્ક્રિય
છે. મોક્ષજ્ઞાથી નથી. ૫૦૫

જેણે પાંચ મહાવ્રત રૂપ ઉચ્ચ કિલ્લો તોડી નાંખ્યો છે
તેના ચારિત્રબ્રષ્ટ વેશધારી અનંતકાળ પર્યંત સંસારઅટવીમાં
અટ્ટે છે. ૫૦૬

હું કંઈ પણ પાપ નહિં કરૂં, નહિ કરાવું તેમજ કરનારને
ઠીક નહિ માનું. એમ પ્રગટ પ્રતિજ્ઞા કરી તેવાંજ પાપને યુનઃ
યુનઃ સેવેછે તે અત્યક્ષ મૃષાવાદી છતો માયા કપટને સેવે છે. ૫૦૭

કહ્યા છે તેમ આ ઉપર કહેલા ત્રણ પ્રકારના સંસારમણુના માર્ગ છે. પર૦

આ સંસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતાં સર્વ જીવોએ અનંત વખત રજોહરણાદિક દ્રવ્ય લિંગ આદર્યું અને તજ્યું છે. પર૧ સંયમમાં શિથિલતાદિક કારણથી પ્રમાદશીલ સાધુને આ-આર્ય પ્રમુખે બહુ રીતે સમજાવ્યા છતાં જેને લિંગમાં ગાઢ અનુરાગ છે અર્થાત્ સાધુવેશ તજવો જેને જરાએ રૂચતો નથી તે પૂર્વોક્ત લક્ષણવાળું સંવિજ્ઞ પક્ષીપણું આદરે છે અને તે વડે પણ અનુક્રમે મોક્ષમાર્ગને પામે છે. પર૨

મહા અટવી, શત્રુ સૈન્ય વડે નગર નિરોધ, માર્ગ ગમન, હુલિક્ષાદિક કાળ અને મંદગી પ્રમુખ કારણે સર્વ પ્રયત્ને સાધુ યોગ્ય કરણીમાં સાવધાનપણે આગમોક્ત યતના પૂર્વક તે વર્તે અર્થાત્ તેવા અનિષ્ટ પ્રસંગે પણ સંવિજ્ઞપક્ષી સાધુ સુસાધુ જનોની ઉચિત સેવા સાવધાનપણે કર્યા કરે. પર૩.

જેમાં સુસાધુ જનોની અત્યંત આદરપૂર્વક સેવાભક્તિ કરવાની છે એવું સંવિજ્ઞ પક્ષીપણું આ અભિમાનથી ભરેલા લોક મધ્યે શિથિલાચારી સાધુએ પ્રગટ રીતે પાળવું બહુ જ દુષ્કર છે. માનઅસ્ત લોકમાં સ્વમાનનું મર્દન કરી અત્યંત નમ્રતા અને સરલતાથી સુસાધુ જનોની સેવા કરવાથી જ તે પળે છે. પર૪

સારણા વારણા ચોયણાદિકને સહન નહિ કરી શકવાથી જે ગરજનો ત્યાગ કરી આચાર વિચાર તજી સ્વચ્છંદપણે વિચરે છે તેવા સ્વેચ્છાચારી સાધુ જૈનસાસનમાં પ્રમાણ કરવા લાયક નથી પર૫

સંયમ માર્ગમાં શિથિલ છતાં શુદ્ધ પ્રરૂપણાકારક સંવિદ્ધ પક્ષી સાધુ ચારિત્ર પાળવામાં જેટલી જેટલી જતના કરે તેટલા પ્રમાણમાં તે કર્મનો ફલ કરી શકે તો સંયમ માર્ગમાં વિશેષે સાવધાન થઈ શુદ્ધ પ્રરૂપણા કરે તેવા ઉત્તમ મુનિવરનું કહેવું જ શું ! એ તો સોનું ને વળી સુગંધ જેવું જાણવું. ૫૨૬

ખરાબત કાઢતાં જેમાં ચોખ્ખો થોડો ઘણો પણ લાભ મળતો હોય તે વ્યાપાર જેમ વાણીયો કરે છે તેમ સૂત્રાર્થના જાણ એવા ગીતાથો પણ લાભાલાભ વિચારી કરવા યોગ્ય કાર્ય કરે છે ૫૨૭

સંયમ વ્યાપારમાં શિથિલ પરિણામી એવા લવલીડ સાધુના મનમાં પણ થોડી ઘણી દયા તો બનીજ રહે છે તેથી જ સંવિદ્ધ પક્ષી સાધુની સમયોચિતજ જયણા પણ સુખદાયીજ કહી છે. ૫૨૮.

“ યોગ્યા યોગ્ય વિચાર ”

ઉદરને અર્થ (ધન) નું શું પ્રયોજન છે ? અને કાગડાને કેનક (સુવર્ણ) માળાનું શું પ્રયોજન છે ? તેમ મોહ મિથ્યાત્વથી ખરડાયેલા મંદભાગ્ય જીવોને પણ આ ઉપદેશમાળાનું શું પ્રયોજન છે ? મહા મલીન આત્મા આ ઉપદેશમાળાનો અધિકારી નથી. હલુકમી જીવનેજ તે અત્યંત હિતકારી થઈ શકે છે. ૫૨૯

ચરણ કરણમાં આળસુ અને અત્યંત અવિનીત જીવ આ ઉપદેશમાળા પ્રકરણને માટે કદાપિ યોગ્ય નથી. લક્ષ મૂલ્યનું મણિ કાગડાની કોટે ખાંધવાને યોગ્ય છે, શું ? કદાપિ નહિ. ૫૩૦ હથેળીમાં રહેલા આંખજાની પેરે સર્વ સુખદાયી માર્ગને

લોકમાં પણ જે પાપભીડ છે તે એકાએક કંઈપણ જીવ
ખાલતો નથી અને દીક્ષિત છતાં જે જીવ ખાલે તો તે દીક્ષાજ
નિષ્ફળ છે. ૫૦૮

જે સૂર્ય મહાવ્રતને અથવા અણુવ્રતને તજી દઈ અજ્ઞાન
તપ કરે છે તે લોહના ખીલા માટે નાવને લાંગવા જેવું
કરે છે. ૫૦૯

જે અનેક પ્રકારના પાસથા (શિથિલાચારી સાધુ) ને
જોઈ મૌન ધારતા નથી અને તેમને શિખામણ દેવા જાય છે
તે ઉલટું પોતાનું ખગાડે છે અને સામાનું કંઈ સુધરતું નથી.
કેમકે મિથ્યાભિમાનથી કલેશ કરી જે સ્વદોષને ગોપવી ઉલટું
પોતાનામાં સાધુપણું સિદ્ધ કરવા વ્યર્થ પ્રયત્ન કરે છે તે સદુ
પદેશને યોગ્યજ નથી. ૫૧૦

સારી રીતે વિચારી જોતાં જે મહાવ્રતનો ભાર વહી શ-
કાશ નહિં એમજ જણાય તો લોકરંજન માટે સાધુવેશ રા-
ખવો હિતકારી નથી. ૫૧૧

નિશ્ચય નયનો અભિપ્રાય એવો છે કે ચારિત્રનો લોપ થાય
તો જ્ઞાનદર્શનનો પણ લોપ થાયજ છે. અને વ્યવહારનયનો
એવો અભિપ્રાય છે કે ચારિત્રનો લોપ થાય તોપણ જ્ઞાનદર્શ-
નનો લોપ ન થાય. જ્ઞાનદર્શન સામેત હોય તો ચારિત્ર પણ
પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. જ્ઞાન દર્શન વિના ચારિત્ર ગુણ સંભવ
તોજ નથી. ૫૧૨

શુદ્ધ ચારિત્રપાત્ર સાધુ આત્મહિત કરી શકે છે, શુદ્ધ
શ્રદ્ધાદિક ગુણ યુક્ત શ્રાવક પણ આત્મહિત કરી શકે છે. અને

ચારિત્રમાં શિથિલ છતાં સંવિજ્ઞ પક્ષી સાધુપણુ સ્વહિત સાધી શકે છે. ૫૧૩

ચારિત્રમાં શિથિલ છતાં જે વડે કર્મની નિર્જરા થાય છે તે સંવિજ્ઞ પક્ષી સાધુનાં લક્ષણ સંક્ષેપથી આવી રીતે કહેલાં છે. ૫૧૪

શુદ્ધ સંયમ માર્ગનાં વખાણુ કરે, પોતાના શિથિલાચારની નિંદા કરે અને સુસાધુ સમીપે સર્વથી લઘુ થઈ રહે. ૫૧૫

સકળ સુસાધુઓને પોતે વંદન કરે પણ વંદાવે નહિ, પદ્મ-સ્થાને દ્વાદશાવર્ત વંદન કરે પણ કરાવે નહિ. સ્વાર્થને માટે કો-ઈને દીક્ષા આપે નહિ પણ સામાને પ્રતિબોધ કરીને સુસાધુ પ્રત્યે સમર્પણુ કરે. ૫૧૬

શિથિલાચારી સાધુ સ્વાર્થને માટે બીજાને દીક્ષા દે તો સ્વ-પરતું બગાડે છે, સામાને દુર્ગતિમાં નાંખે છે અને પોતે પણ લવસાગરમાં ડુબે છે. ૫૧૭

જેમ શરણાગત જીવનું કોઈ મસ્તક કાપી નાંખે તેમ આ-ચાર્ય પણ ઉત્સૂત્ર-શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા કરતો છતો પાપ બાંધે છે. ૫૧૮.

પાપ વ્યાપારનો સર્વથા લાગ કરવા રૂપ સુનિમાર્ગ સર્વો-ત્તમ છે. બીજો સમકિત મૂળ શ્રાવક ધર્મ છે અને ત્રીજો સં-વિજ્ઞ પક્ષી માર્ગ છે. ૫૧૯

તે સિવાય બાકીના ગૃહસ્થલિંગ, કુલિંગ અને દ્રવ્ય વડે, મિથ્યા દ્રષ્ટિ સમજવા. અર્થાત્ જેમ ત્રણ પ્રકારના મોક્ષ માર્ગ

કહ્યા છે તેમ આ ઉપર કહેલા ત્રણ પ્રકારના સંસારબ્રમણના માર્ગ છે. ૫૨૦

આ સંસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતાં સર્વ જીવોએ અનંત વખત રજોહરણાદિક દ્રવ્ય લિંગ આદર્યું અને તજ્યું છે. ૫૨૧

સંયમમાં શિથિલતાદિક કારણથી પ્રમાદશીલ સાધુને આચાર્ય પ્રમુખે બહુ રીતે સમજાવ્યા છતાં જેને લિંગમાં ગાઢ અનુરાગ છે અર્થાત્ સાધુવેશ તજવો જેને જરાએ રૂચતો નથી તે પૂર્વોક્ત લક્ષણવાળું સંવિજ્ઞ પક્ષીપણું આદરે છે અને તે વડે પણ અનુકંમે મોક્ષમાર્ગને પામે છે. ૫૨૨

મહા અટવી, શત્રુ સૈન્ય વડે નગર નિરોધ, માર્ગ ગમન, દુર્લભિક્ષાદિક કાળ અને મંદગી પ્રમુખ કારણે સર્વ પ્રયત્ને સાધુ યોગ્ય કરણીમાં સાવધાનપણે આગમોક્ત ચતના પૂર્વક તે વર્તે અર્થાત્ તેવા અનિષ્ટ પ્રસંગે પણ સંવિજ્ઞપક્ષી સાધુ સુસાધુ જનોની ઉચિત સેવા સાવધાનપણે કર્યા કરે. ૫૨૩.

જેમાં સુસાધુ જનોની અત્યંત આદરપૂર્વક સેવાભક્તિ કરવાની છે એવું સંવિજ્ઞ પક્ષીપણું આ અભિમાનથી ભરેલા લોક મધ્યે શિથિલાચારી સાધુએ પ્રગટ રીતે પાળવું બહુ જ દુષ્કર છે. માનગ્રસ્ત લોકમાં સ્વમાનનું મર્દન કરી અત્યંત નમ્રતા અને સરલતાથી સુસાધુ જનોની સેવા કરવાથી જ તે પળે છે. ૫૨૪

સારણા વારણા ચોચણાદિકને સહન નહિ કરી શકવાથી જે ગરજનો ત્યાગ કરી આચાર વિચાર તજી સ્વચ્છંદપણે વિચરે છે તેવા સ્વેચ્છાચારી સાધુ જૈનસાસનમાં પ્રમાણ કરવા લાયક નથી ૫૨૫

સંયમ માર્ગમાં શિથિલ છતાં શુદ્ધ પ્રરૂપણાકારક સંવિજ્ઞ પક્ષી સાધુ ચારિત્ર પાળવામાં જેટલી જેટલી જતના કરે તેટલા પ્રમાણમાં તે કર્મનો ફલ કરી શકે તો સંયમ માર્ગમાં વિશેષ સાવધાન થઈ શુદ્ધ પ્રરૂપણા કરે તેવા ઉત્તમ મુનિવરનું કહેવું જ શું ! એ તો સોનું ને વળી સુગંધ જેવું જાણવું. ૫૨૬

ખરાબત કાઢતાં જેમાં ચોખ્ખો થોડો ઘણો પણ લાભ મળતો હોય તે વ્યાપાર જેમ વાણીયો કરે છે તેમ સૂત્રાર્થના જાણ એવા ગીતાયો પણ લાલાલાલ વિચારી કરવા યોગ્ય કાર્ય કરે છે ૫૨૭

સંયમ વ્યાપારમાં શિથિલ પરિણામી એવા ભવલીરૂ સાધુના મનમાં પણ થોડી ઘણી હયા તો ખનીજ રહે છે તેથી જ સંવિજ્ઞ પક્ષી સાધુની સમયોચિત જયણા પણ સુખદાયીજ કહી છે. ૫૨૮.

“ યોગ્યા યોગ્ય વિચાર ”

ઉંઢરને અર્થ (ધન) તું શું પ્રયોજન છે ? અને કાગડાને કનક (સુવર્ણ) માળાતું શું પ્રયોજન છે ? તેમ મોહ મિથ્યાત્વથી ખરડાયેલા મંદભાગ્ય જીવોને પણ આ ઉપદેશમાળાનું શું પ્રયોજન છે ? મહા મલીન આત્મા આ ઉપદેશમાળાનો અધિકારી નથી. હલકમી જીવનેજ તે અત્યંત હિતકારી થઈ શકે છે. ૫૨૯

૧ ચરણ કરણમાં આળસુ અને અત્યંત અવિનીત જીવ આ ઉપદેશમાળા પ્રકરણને માટે કદાપિ યોગ્ય નથી. લક્ષ મૂલ્યનું મણિ કાગડાની કોટે ખાંધવાને યોગ્ય છે, શું ? કદાપિ નહિ. ૫૩૦ હથેળીમાં રહેલા આંગળાની પેરે સર્વ સુખદાયી માર્ગને

સારી રીતે જાણતાં છતાં જે પ્રમાદને વશ થઈ ધર્મકાર્યમાં સી-
દાય છે તે ભારે કર્મીપણાનું લક્ષણ સમજવું. હળવાકર્મી જી-
વને ધર્મકાર્યમાં સ્વભાવિક રીતે રૂચિ પ્રીતિવિશેષે પ્રવર્તે છે. ૪૩૧

ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષનું સ્વરૂપ સાંભળતાં જેનો
ભાવ પુદ્ગલિક બાળતમાં પ્રસંગવશાત્ ઢળી જાય છે તે જીવને
એકાંત શાંત રસ વૈરાગ્ય રસથી ભરપૂર આ સકળ પ્રકરણ સો-
હાશે નહિ; કેવળશાંત રસના અર્થો એવા આત્માર્થો જીવનેજ
આ સમસ્ત પ્રકરણ ઉત્તમ પ્રકારના વૈરાગ્યનું પોષણ કરી સુ-
ખદાયી થશે. ૫૩૨

સંયમ અને તપ સેવનમાં મંદ પરિણામી એવા જીવોને
આ ઉપદેશમાળારૂપ વૈરાગ્ય કથા કાને સાંભળતાં પણ રૂચતી
નથી. પરંતુ પૂર્વોક્ત સંવિજ્ઞપક્ષી સાધુઓને તો તે સમ્યગ્
જ્ઞાન ક્રિયાના રાગથી રૂચિકર થઈ શકે છે. ૫૩૩

વૈરાગ્યરસથી ભરપૂર આ ઉપદેશમાળા પ્રકરણ સાંભળીને
જેને ધર્મ સાધવાનો ઉદ્દેશ જાગે નહિ તેમજ વૈરાગ્ય આવે
નહિ, તેને અનંત સંસાર બંધન કરવાનું બાકી છે એમ સમજી
લેવું. ૫૩૪

મિથ્યાત્વ આદિ ઘણાં કર્મોનો ક્ષયોપશમ જેને થયો છે
તેને આ ઉપદેશમાળા પ્રકરણથી ઘણો સારો બોધ થઈ શકે છે
અને મિથ્યાત્વ આદિ મળથી મઢીન થયેલા જીવોને તેનું રહસ્ય
ગળે ઉતરતું નથી. અર્થાત્ ભારે કર્મી જીવને તેનો પરમાર્થ
સમજી શકાતો નથી તો તે સુજળ વર્તવાનું તો કહેવું જ
શું ૪૩૫

“ ઉપદેશમાળાનું ફલ ”

આ ઉપદેશમાળા જેલણે-ગણે છે અને હૃદયમાં ધારે છે. તે તેનો પરમાર્થ સમજી આત્મહિત જાણે છે, એટલે આ-લોક અને પરલોક સંબંધી હિતમાર્ગને તે સમજી શકે છે અને સ્વહિત માર્ગને સમજી નિર્ધારી સુખે તે આદરી શકે છે. અર્થાત્ સુખકારી માર્ગે સ્વાભાવિક રીતે આલીને તે સુખી થઈ શકે છે. ૫૩૬

ધનંત મણિ દામ સશી ગજ અને શિલ્પિ (નિધિ) એ છ પદોના આદિ અક્ષરોથી જેનું નામ બનેલું છે. એવા ધ-મ્મદાસ ગણિ-ધર્મદાસ ગણીએ સ્વપરહિત અર્થે આ ઉપદેશ-માળા પ્રકરણ રચ્યું છે. ૫૩૭.

અનેક શાસ્ત્રાર્થરૂપ શાખાઓ વડે વિશાળ, તપ નિયમરૂપ પુષ્પના ગુચ્છાવાળો અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષરૂપ ઉત્તમ ફળને આ-પનારો જીનવચનરૂપ કલ્પવૃક્ષ સદા જયવંતો વર્તે છે. ૫૩૮.

આ ઉપદેશમાળા વૈરાગ્યવંત મુનિઓને, સુશ્રદ્ધાવંત શ્રાવકોને અને આત્મહિતકાંક્ષી સંવિજ્ઞ પક્ષી સાધુઓને તથા વિવેકશાસ્ત્રી એવા બહુશ્રુત જનોને પઠન પાઠન માટે અત્યંત ઉપયોગી ઉપગારી જાણીને સમર્પણ કરવી યોગ્ય છે, કેમકે આત્મહિત કરવા ઉજમાળ થયેલા લગ્ય સત્વોજ આ ઉત્તમ ગ્રંથના અધિકારી છે. ૫૩૯.

“ ઉપસંહાર ” અથવા છેલ્લા વે વોલ.

ચરમતીર્થંકર શ્રી મહાવીર પ્રભુના અંતેવાસી શિષ્ય શ્રી ધર્મદાસગણિ મહારાજે અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી કલિકાલથી

કદર્યના પામતા પણ પાપભીડ એવા લબ્ય જનોના અનુગ્રહાર્થે
 તથા મોક્ષફળ પ્રાપ્ત કરવા નિમિત્તે આ અત્યંત ઉપગારી અને
 ગંભીર આશયવાળું ઉપદેશમાળા પ્રકરણ રચ્યું છે; તેની સરલ
 વ્યાખ્યા લબ્ય જીવોને વિશેષે ઉપગારી થાય એવી સદ્બુદ્ધિથી
 પ્રેરાઈ શ્રીમદ્ સિદ્ધર્ષિકૃત ટીકા ઉપર જનતું લક્ષ રાખી સ્વ-
 બુદ્ધિ અનુસારે લખવા પ્રયત્ન કર્યો છે તેમાં મૂળ ગ્રંથકાર અને
 ટીકાકારના પવિત્ર આશયથી કંઈપણ વિરૂદ્ધ મતિમંદતાથી સ-
 મજાયું અને લખાયું હોય તે બુદ્ધિશાળી શાસ્ત્રવિશારદ સજ્જ-
 નો સુધારી સદ્ધિવેક ચંચુવડે રાજહંસવત્ સાર-સત્વ-ગુણ ખે-
 ચી લેવા અનુગ્રહ કરશે. સુન્નેષુ કિં જહુના

ઈતિશમ્.

॥ ॐ अहंनमस्तत्त्वज्ञाय ॥

अथ मतिश्रुत अवधि (त्रय) ज्ञानधारक श्रीमद्-
वीरप्रभुना शिष्य श्रीमद् धर्मदास गण्डी ७ कृत
उपदेशभाषा तदंतर्गत सर्व कथागाथानुवाद
छप्पय छंद पद्यपद्य रचनार.

श्री रत्नसिंह सूरि शिष्य.

गाथा १ नमिऊण इत्यादि

छप्पय छंद.

विजय नरिंद जिण्णिंद वीर हृथिहिं वय देविण्ण,
धम्मदास गण्णि नामि गामि नयरिहिं विहरधं पुण्ण;
निय पुत्तह रण्णसीहराय पडिओहण्ण सारिहिं,
करधं ओस उव ओसभास जिण्ण वयण्ण विचारिहिं;
सयपंथ रयास गाहा रयण्ण, मणि करंउ मडियदि मुण्णु;
सुहुलावि सुद्ध सिद्धंत सम सवि सुसाहु सावय सुण्णु. १

मूल-गाथा ३ संवच्छर०

रिसहनाहु निरहार वरिस विहरिउ अपमत्तउ,
वध्धभाण्ण छम्भास करधं तप गुण्णुहि निज्जत्तउ;

અવર વિજિણુવર દિગ્ગજ લેવિ તવ તવઇ સુ નિમ્મલ,
 તિણિ કારણિ ઉપદેશમાલ ધુરિ તપ કિય બહુકલ;
 નિય સત્તિ સારિ આણુસારિ ઇણિ તપ આદર અહનિસિ કરઉ;
 લો ભવિય ભાવિ જન્મણુ મરણુ દુહ સમુદ્દ દુત્તર તરઉ. ૨

મૂલ ગાથા ૪ જહતાં

સંવ સાહુ તુમ્હિ સુણુઉ ગણુઉ જગ અપ્પ સમાણુઉ,
 કોહ કહવિ પરિહરઉ ધરઉ સમરસ સપરાણુઉ;
 તિહુયણુ શુરૂ સિરિ વીરધીર પણુ ધમ્મ ધુરંધર,
 દાસ પેસ દુવયણુ સહઇ ઘણુ દુસહ નિરંતર;
 નરતિરિય દેવ ઉવસગ્ગ બહુ જહ જગશુરૂ જિણુવર ખમઇ;
 તિમ ખમઉ ખંતિ અગ્ગલિ કરી જેમ્મ રિઉદ્દલબલ નમઇ. ૩

મૂલ ગાથા ૬ ટી-મદ્દો

સંવ સુણુઇ જિણુ વયણુ નયણુ ઉદ્દહાસિહિં ગોયમ,
 જાણુઇ જઇ વિસુયથ્થ તહવિ પુછંઇ પહુ કહુ કિમ;
 ભદ્ધક ચિત્ત પવિત્ત પઠમ ગણુહર સુયનાણી,
 ન કરઇ ગંવ અપુવ્વ કરવિ મનિ મન્નઇ વાણી;
 છંડીઇ માનુ જ્ઞાનહ તણુઉ વિણુઉ અંગિ ઇમ આણીઇ;
 શુરૂભત્તિ કહવિ નવિ મિલ્હીઇ અંથ કોડિ જઇ જાણીઇ. ૪

મૂલ ગાથા ૧૩ મી-૧૪-દિણદિં અણુગં

દહિવાહણુ નિવધુય વીરજિણુ પઠમ પવત્તણિ,
 અંદનખાલ વિસાલ શુણિહિં ગજ્જઇ શુહિ રખણિ;
 અહનિસિરાય કુંચારિ સહસ સેવઇ પય ભત્તિહિં,

જાણુઈ નાણુ નિહાણુ માણુ પુણુ નાણુઈ ચિત્તિહિં;
 દિણુ દિખિખય દેખિખય આવતુ દ્રમક સાધુ સા ઉઠિ કરી,
 અભિગમણુ નમણુ વંદણુ વિણુય સુણુઈવયણુ આણુંદ ભરી પ

મૂલ ગાથા ૧૭-૧૮ સંવાહ૦ તહવિ૦

આણુરસિ નયરી નરિદ નામિહિં સંવાહણુ,
 પુર અંતેઉર પવર અવર હય ગય બહુ સાહણુ;
 કન્ના સહસ સુરવ અછઈ પુણુ પુત્ત ન ઈછય,
 રાયપત્ત પંચત્ત લક્ષ્મિ લિવઈ રિઉ હુછય,
 નેમિત્તિ વયણિ રાણી ઉયરિ કુંયર જાણિ પટ્ટિહિં અવિડે,
 તિણિ અંગવીરિ અરિ ત્રાસુવી રજજખંધ સહુ રાહ વિડે. ૬.

ગાથા ૨૦ કિંપર૦ ॥

ક્રિય સિંગાર ઉદાર અગ આરીસઈ પિખખઈ,
 ખાણી પડી મુંદ્રડી સયલ તાણુ તિણિપરિ દિખખઈ;
 અંતેઉર આવાસિ પાસિ ભવ વાસિ વિરત્તઉ,
 ભરહેસરવર ઝાણુ નાણુ કેવલ સંપત્તઉ;
 એઉ અછવટ્ટિ વિસયા રસિહિં, રમઈ રંગિજાણુ ઈમ ગણુઈ;
 તસુ અપકજજ અપિહિં સરિકં કિંપરજાણુ જાણુ વણુઈ. ૭
 સેણિય કરઈ પસંસ હુમુહ હુવયણિ નિવારઈ,
 રાય રિશ્તિ કાસગિ રહિઉ રણિ અરિઆણુ મારઈ;
 સિરક કંજિજ સિરિહથ્થ ઘણિ સંજમ સંભાલઈ,
 મનિહિં બદ્ધ બહુ પાપ આપ આપિહિ પખખાલઈ;
 ગતિ કહુઈ નીર સત્તમ નરય મગહ રાય અચરિજ ભયઉ,
 તિણિ સમઈ દેવ જય જય ભણુઈ પ્રસનચંદ કેવલિ જયઉ. ૮

ગાથા ૨૫ ધમ્મોમં

ભરહ સરિસુ બલ ઝુઝિ યુઝ સંજમ આણુસરયુ,
 કુણ વંદઈ લહુ ભાય ઠાય તિણિ કાસગ્ગ કરયુ;
 ઈહ ઊપાનં નાણુ માણુ ધરિ વંજીર રહિયુ,
 સહઈ ભુજખ બહુ દુજખ તહવિ નહુ કેવલ લહિયુ;
 નિયબહિનિ બંલિ સુંદરિ વયણિ મય મયગલ જવ પરિહરઈ,
 રિસહેસર નંદણુ બાહુબલિ સયલ કંજજ તતખખણિ સરઈ. ૯

ગાથા ૨૮ થોવેણં

કહિય ઈંદિ અતિ રૂપ સુણિય સુર બંલણુ વેસિહિં,
 પુહવિપત્ત મજ્જણુઈ રૂપ પિખખઈ સુવિસેસિહિં;
 કીય સિણુગાર સણુકુમાર નરનાહ નિરંતરૂ,
 હક્કારઈ અથથાણિ બાણિ આવિ દેસંતરૂ;
 બણિ દેહિ હાણિ ઈમ વયણુ સુણિ રજ્જઈંડિ સંજમ ગ્ગહિઉં;
 સયસત્ત વરિસ આરિત્ત ધર સહઈ રોગ લલ્લિહિં સહિઉં. ૧૦

ગાથા ૩૧ ઉવણસં

કરઈ રજ્જ કંપિદ્ધ નયરિ છખખંડ નરેસર,
 બઈસમરણિ બાણિ પુન્ન ભવ બંધવ મુણિવર;
 બોહઈ બહુ ઉવએસ સહસિ પુણુ તોઈ ન બુજ્જઈ,
 ભોગ ભવંતરિ બદ્ધ તિણુ વિસયારસ સુઝ્ઝઈ;
 સો બંલદત્ત બંલણિકીઉ અધ અધિક પાતગ કરી,
 સંપત્તઉ સત્તઉ સત્તમ નરગિ સુન્નિ સાધુ પત્ત સિદ્ધહંપુરી. ૧૧
 સેણિય કુલિ કોણિય નરિંદ સુય નિવઈ ઉદાધય,

પાડલિપુરિ ગુરૂ ભત્ત રત્ત પોસહ સામાઈય;
 ખત્તિય પુત્ત જાણિ તિણિ દેસહ કઠિઉ,
 ઉજ્જેણિં પુજ્જેય રાય ઓલગઈ અણિદ્ધિઉ;
 ઇણિ વયરિ અવર અલહંત છલ વરિસ ખાર વ્રત ધારયું;
 તિણિ દુઠ્ઠિ તહવિ અવગર લહવિ નિવ ઉદાઈ નિસિ મારયુ ૧૨

ગાથા ૩૩ વુત્તૂળવિં

ચંપાપુરિ સુનાર નારિ સય પંચહ સામી,
 સાસિમત્ત અહરત્તિ ગેહ નવિ છંડઈ કામી;
 તિણિ મારી ઇક નારિ અવર નારિહિં સો મારીઉ,
 પઠમ ભજજ નર રૂપિ વિખપકુલિ સો પુણુ નારીઉ;
 સયપંચ ભજ્જ જે ચોર તસ ઘરણિ ઇકુસા નારિ હૂય,
 પહુવીર પાસિ પુછ્છિં સુનર જા સા સા સા વિખપધૂય. ૧૩

ગાથા ૩૪ પડિવં

કેસંખી સસિ સૂર વીર વંદઈ સવિમાણુય,
 મિગ્ગવઈ મહાસત્તિ જંત ચંદણુ નવિ જાણુઈ;
 નિસિ એકલ્લી જઈ પાઈ લગ્ગેવિ ખમાવઈ,
 પડિવજ્જઈ નિયદોસ રોસ મિલ્હઈ મિલ્હાવઈ;
 સુહ ભાવિ શુદ્ધ કેવલ ભયુ ભુજગ વિનાણિહિ જાણિયઉ,
 જિમ પવત્તાણીસ ભવપાર ગય વિનય અંગિ તિમ આણિયઉ. ૧૪

ગાથા ૩૭ સંતેવિકોં

જંખૂકુમર વિલાસ ભવણિ પડિખોહઈ ભજજહ,
 પ્રભવ પંચસય જુત્ત પત્તતહિં પરધણુ કંજજહ;

કણ્ય નવાણું કેડિ છેડિ પ્રત વંછઈ સુહમણિ,
 તંપિખખવિ તસુ વયણિ સયલ પડિ બુઝેઈ તખખણિ;
 સગવીસ અધિક સય પંચસિઈ રાયગિહિ સંજમ લયઉ,
 સો દ્વસમિ પંચમ ગણુહરહસીસ ચરિમ કેવલિ લયઉ. ૧૫

ગાથા ૩૮ દોસંતિ૦

સુંસુમ રાગિહિં રત્ત પત્ત રાયગિહિ નયરિહિં,
 દાસ ચિલાઈ પુત્ત જુત્ત ધણુ ઘરિ બહુ ચોરિહિં;
 કુંચરિ કરીય કરિ નકું દુકું અડવિહિં આણુસરિઈ,
 વાહર પત્તઉ પુકું સિકું પુત્તિહિં પરિવરિઈ;
 સો રિખિખ દિક્ષિ ત્રિહુ અક્ષરિહિં ખગ્ગસીસ છંડઈ કરમ;
 કીડિયહં કકું અઢઈ દિવસિ સહસ્સારિ દીસઈ પરમ. ૧૬

ગાથા ૩૯ પુષ્પિય૦

જાયવ પુત્ત જિણિંદ મીસ ઠંઠણુ ગુણુ જુગ્ગહ,
 અંતરાય જાણિઈ દોઈ નિય લલિ અલિગ્ગહ;
 ખારવઈ છમ્માસ ભમઈ ગુણિ રમઈ સમિદ્ધઉ,
 ભુખખ દુખખ બહુ સહઈ લહઈ આહાર ન સુદ્ધઉ;
 મોદદ્ધ સીહ કેસર સહિય કર્મ કૂદિ કેવલ કલિઉ,
 સંપત્ત સિદ્ધિ સંપત્તિ સુહ તપ તરૂ ઈમ પુષ્પિય દ્વલિઉ. ૧૭

ગાથા ૪૨ જંતેહિં૦

હુંતિજી પિંડિય પવર અવર દુન્વયણિ ન કુખપઈ,
 ખંદગ સૂરિ સુસીસ જેમ આચાર ન લુખપઈ;
 પાલય કય ઉવસગ લગ્ગ મણુતીહં સજ્જાણિહિં,

જ'ત્રિહિં ભવિય ચત્ત પત્ત સવિ સિદ્ધહ ઠાણિહિં;
 સો અગિહદ્દુ નરગિહિં ગયઉ વાડવભવ ભમિસિધ ઘણુકિ;
 સો ભવિય ભાવિ ધમ કોહુ અરિ ખંતિ ખગિ હેલાં હણુકિ. ૧૮

ગાથા ૪૪ નકુલં.

પુનજઈ સુરવર પાય રાય નિતુ નમઈ નિરગ્ગલ,
 તપિસિજ્ઞઈ નવનિદ્ધિ સિદ્ધિ સવિ સરઈ સમગ્ગલ;
 તપહંલેસ હરિએસખલહુ જિમ જગિ જસ હોવધ,
 ન કુલક્કમ ન પ્પસિદ્ધિ રિદ્ધિ નવિ તસુ કુઈ જોવધ;
 તિંદુકક જખખ પયતલિ લુલઈ બહુ બંભણુ બોહિય બલિહિં;
 કોસલિય ધુય પરિણીતિ જીય સુદ્ધિ અઠ્ઠીપ કુલિહિં. ૧૯

ગાથા ૪૮ કોર્ડાસં.

સુસાહુ આચાર સાર જઈ લોલિ ન કુલઈ,
 વયર સામિ સંપત્ત નયરિ પાડત્ત સમ તુલઈ;
 સુણુવિ તાસુ શુણુ વત્ત રત્ત ધણુ સિદ્ધિ કુમારી,
 કણુયકોડિ સંબુત્ત પત્ત સાસઈ વરનારી;
 ગુરૂ રચણુ વયણુ પડિબોહુ સુણિ સુદ્ધ સીલ સંજમિ રહિ,
 જિમ તેણિ મુલ્લ તિમ મુલ્લીઈ રમણિ રચણુ કોડિહિં સહી. ૨૦

ગાથા ૫૩ કિંઆસિં ૫૪ વિદ્જ્ઞાહં.

નંદિસેણુ દોહગ્ગ નડિઉ નિદ્ધણુ બંભણુ સુય,
 ભવવિરત્ત ચારિત્ત ગહુવિ તવ તવઈ અચખ્ખુય;
 વેયાવચ્ચ પસંસ ઇંદકિયકસિહિં પેહુત્તઉ,
 બંધિય અંતિ નિયાણુ સગિ સત્તમિ સોપત્તકિ;

દસ ચઉર સાર નર ખયર ધુય સહસ ખહુત્તરિ રમણિવર;
સોહગસાર વસુદેવહૂય હરિકુલવંસ પયાસકર, ૨૧

ગાથા ૫૫ સપર૦

પત્તદિવસી ચારિત્ત કન્હ લહુ ખંધવ રયણિહિં,
ગયસુકુમાલ મસાણિ રહિઉ કાઉસગિ જિણ વયણિહિં;
ખંભણિ ખંધવિ પાલિ સીસિ વર્ધસાનર દિદ્ધઉ,
સિરહસરિ સદુલ્લમ્મ દહવિ મુણિ તખખણિ સિદ્ધઉ;
તસ દુઠ્ઠ દુરિય ભાર ભૂરિય ઉયર કુદ્દ નરય ગગમહ,
જિમ સહિઉ તેણિ તિમ સંસહુ લહુલહિં સુપરલ્લમહ. ૨૨.

ગાથા ૫૯ તેધન્ના૦

થુલભદ્ ગુરૂ વયણિ કોસ વેસાહરિ પત્તઉ,
ચિત્તસાલિ ચઉમાસિ રહિઉ રસ વિગઇ નિરત્તઉ;
પુન્નવેર સંભારિ સમર સમરંગણિ જિત્તઉ,
જિણ સાસણિ જયવંત સુહઠ સુપરિહિં સુવિદિત્તઉ;
ખરખગગધાર સિરિ સંચરિઉ સરિઉ સીહુ જિમ ઇલ્લ મન,
જે સીલ ભાવ દુદ્ધર ધરઇ તે સુસાહુ તે ધન્ન ધન. ૨૩

ગાથા ૬૧ જોઠ્ઠુણ૦

તવસી ઇલ્લ ઉપકોસ ગેહિ ગિજી ગુરૂ અવમન્નિય,
થુલભદ્ મુણિ સરિસુ કરિસુ તવ ઇમ મનિ મન્નિય;
અથ્થલાભ સુણિ વયણ રયણ કંખલ લણિ ચદ્દલઇ,
સહવિ અવથ્થ સુવથ્થ આણિ વેસા કરિ મિદ્દલઇ;

અપેવિ ખાલિ પરિખોહિઉં સુગુરૂ પાસિ પત્તજી ભણુઈ,
નિંદીઈ લોકિ સો ગુરૂ વચણુ અપમાણુ ઇહજો કુણુઈ.

૨૪

ગાથા ૬૬ જઈદું

ગુણિ અણુ સરિસઉં ગવ મકરિ મૂરખ મહીરિ વસિ,
નહુનિવડઈ સમથ જઈવિ ગદ્દ ગય મરકસિ,
સુહડભણી સંભૂતવિજય દુહરતિ પસંસિય,
તસુસીસિહિં પુણુ થુલભદ્ર મુણિવર ગુણુ ખિંસિય;
તિણિકમિમ કોસા વસિહિં નરિજી ચડિઉં હૃથ દુનજણુ તણુઈ
અપકિત્તિ અલિય અજજવિ અજસ મહિમંડલ માહિરૂણુ ઝણુઈ. ૨૫

ગાથા ૬૮ અઈસું

મકરઉ મહીર માણુ જાણુ સરિસઉંજગિ કોઈ,
પૂરઉ પુણ્ય પ્રભાવિ પાવિ પુણુ હીણુઉ હોઈ;
બાહુમુખાહુ સુસાહુ સુણુવિ ગુણુકિઉં મનિહીર,
તિણિહીણુતણુ પત પીઠ મહ પીઠિહિં દુહકર;
પરજમિમ બંભિસુંદરિ સુધૂય મહિલા મહિલા મહિયલિ મુણુઉ,
સિરિરિસહ ભરહ બાહુબલિહિં ત્રિહું પ્રભાવ પુત્રહ તણુઉ. ૨૬

ગાથા ૮૧ સઠિં

અણુગલ નીર વિપાર સુહમ જીવાઈ અરખખણુ,
ઇણુ કારણિ બહુ કઠુ અપકલ કહઈં વિચખખણુ;
છકિહિં સકિ સહસ્સ વરિસ તપ તપઈં અજ્ઞાનિહિં,
પારણુ પુણુ ઇકવીસવાર જલ ધોઈય ધાનિહિં;
સો તાંમલિ રિસિ એરિસ તપી માસ દુન્નિ અણુસણિ સરિઉં,

ઉપાન્નઈંઈ ઈંસાણિ તિણિ સુખખ મગ્ગ નહુ અણુસરિઉ. ૨૭

ગાથા ૮૫ મણિકં ૮૭ સુંદરં

કંબલ રચણુ વિનાણિ જાણિ જગ ઉત્તમ ચંચિમ,
નરવર પિગખણિ જાઈ માઈ પુત્તક પમણુધમ;
આવિધકક ખણુ પુત્ત પત્ત સેણિયતુહ મંદિર,
લેઉ ક્રિયાણુકંમાઈ ઠાઈ ઠાવઉ જિણિ તિણિ પરિ;
ન કયાણુઉં કુઈ એઉ સામિ તુમ્હ સલિભદ્ય વચણુ સુણિ,
લવવાસ વિરત્ત ચરિત્ત લિઈ છંડિ સુખખ સહુ કણુયમણિ. ૨૦

ગાથા ૮૮ દુક્કરં

અયવંતી સુકુમાલ નયરિ ઉજ્જેણિ પસિદ્ધઉ,
નલિણી ગુણમ વિચાર સુણુવ તગખણિ પડિબુદ્ધઉ;
અજ્જ સુહચિ મુણિંદ હચિ વચ્ચેવિ મસાણિહિં,
કાસગિ રહિઉ સીયાલિ ખદ્દમણુ લગ્ગુ વિમાણિહિં;
સુહઝાણિ ઠાણિ તિણિ સુર હૂઓ રમણિ ખત્તિસે મત લીઉ,
તમુનંદણિ તિણિ થાનકિ પછઈ મહાકાલ ઉલકીઉ. ૨૬

ગાથા ૯૧ સીસાવેં

સચગિહિ મેયજ્જ લજ્જ નવ વર વિવહારિઉ,
પુન્નમિત્ત સુરિ ખોહિ દિખખ દુખખહિં દેવારિઉ;
વિહરંતઉ તિહિં પત્ત દુકુ સોનારહ મંદિરિ,
કોણિ કણુય જવ ખદ્દ વદ્દ ખદ્દઉ તિણિ તસસિરિ,
દઢ ઘાઈ દિહિં દુઈ નીકલીય ઢલિય ધરણિ નિચ્ચલુ લયઉ;
તમ્મપંખિ પ્રાણુ રક્ષા કરી ધરી ધ્યાન સિદ્ધિહિ ગયઉ. ૩૦

ગાથા ૧૩ સાહગિરિં

ધણુગિરિ ઘરણિ સુનંદ ઉયરિ જાયુ જાઈસર,
 છમ્માસિઉ પિઉ પાસિ વયર સંપત્તઉ વયધર;
 તસ સમીત્રિ મુણિ કન્નિજ ગુરિહિં વાયણુ આણુજાણીય,
 ધન્નસીહગિરિ સીસ જેહિં મન્નિય ઇય વાણીય,
 જે માણુ ગણુમનિ પરિહરી સુગુરૂ વયણુ ઇમ સદ્દુહધં;
 તે સુદ્ધ સાધુ સુકુલીણુ સવિગુણુ નિહાણુ ગુરૂયડિ લહધં. ૩૧

ગાથા ૧૧ બુદ્ધાવાં

સંગમ સૂરિ ગિલાણુ વાસિ સંજમ વિહિ રખખધં,
 ધમ્મહુંદિ તસ સીસ હતગુરૂ દોસ નિરિખખધં;
 ખિત્ત વિહાર સવિજ્ઞ પિંડ અંગુલિ દિપ્પંતિય,
 નિત્યવાસ નિતુ સરસુઅ સુણુ દીવય લણિ ચિંતિય;
 મન્નંતઉ મુનિ અપ્પંઉ સગુણુ નિગુણુ લણુવિ ગુરૂ પરિભવધં;
 ઘોરંધયાર ઘણુ સદ્દુકરિ સમ્મદ્દિહિ સુર સિખખવધં, ૩૨

ગાથા ૧૦૦ આયરિયં

વદ્ધમાણુ વિહરંત નયરિ સાવત્થિહિં આવધં,
 ગોસાલ્લઉ વહિસાલ આપ તિથ્થયર લણુવધં;
 મંખલિ પુત્ત સરૂવ કહધં પહુ પુાહુંઉ સીસિહિં,
 જિણુવર સંમુહ મુકક તેઉ લેસા તિણિ રીસિહિં;
 તં પિખિખ સુગુરૂ પરિભવ અસહ સુનખખત્ત મુનિ વિચ્ચિ થયઉ;
 તિણિ તેજિ દઢ આરાધના કરવિ સગ્ગિ અચ્ચુતિ ગયઉ. ૩૩.

ગાથા ૧૦૨ વહુસુલ્લ ૧૦૩ નરયગં

નાહિયવાહિ નરિંદ નયરિ સેતંવી પચેસી,

પાસસીસ વિહરંત પત્ત તહિં ગણુહર કેસી;
 નરય ગમણિ ઇક ચિત્ત સુગુર વયણિહિં પડિઓહિઉ,
 સાવય ધમ્મ સુરમ્મ કરવિ તિણિ અપ્પઉં સોહિઉ;
 અહુ કાલિકાલ કરિસુ જિસ રિઉ સૂરિઆલ સુવિમાણિ સુર,
 ઇમ દુરિય દુખ દુરિહિં હણી સયલ સુખખ સાધઇ સુગુર. ૩૪.

ગાથા ૧૦૫ જીયં

તુરમિણિ પુરી નરિંદ દત્ત બંલણ કુલિ બહુ બલ,
 માઉલ કાલિગસૂરિ પાસિ પુછુંઇ જન્નહ ફલ;
 અંગ પીડ અંગમિય સુગુર સંવચિય જંપઇ,
 જાગિ જીવ વધિ નરય સુણવિ સુજિ કોપઇ કંપઇ;
 સહિ નાણુ જાણુ સત્તમ દિવસિ મલ પ્રવેશ મુહિ તુઝ તણુઇ,
 દખિખન્ન દુકુ લય પરિહરિય ધમ્મ વયણુ મુણિ ઇમ ભણુઇ. ૩૫

ગાથા ૧૦૬ ફુડપાં

આસિમરીઇ મુણિંદ ભરહ સુય નિય વય છંડઇ,
 કિય પરિવાયગ વેસ રિસહ પહુ સરિસહિ હિંડઇ;
 પડિઓહઇ બહુલોય દિખખ જિણુ પાસિ લિવારઇ,
 અન્ન દિવસિ અતિકુટિલ કપિલ તસુ વયણુ વિચારઇ;
 તસુ શિષ્ય કાજે કુડં નવિ કહઇ ઇત્થ ઉત્થિ બહુ ધમ્મ છઇ;
 ભવ કોડિ સાગર ભમિઉ હુઉ વીર જિણુ તઉ પછઇ. ૩૬

ગાથા ૧૦૮ અપ્પહિયં

કન્હ મરણિ બલભદ્ર તવઇ તવ તું ગિય ગિરિસિરિ,
 જાઇ સરણુ ઇક હરિણુ રહઇ અહનિસિરિય પરિસરિ;

કઠું કળજ રહકાર પત્તવનિ સંખ કપાવઈ,
 જિમણ વેલ જાણેવિ લેવિ મુણિ મૃગ તહિં આવઈ;
 ઓ દિયઈ દાનઉ સુદ્ધ તપઓ બિહુ ગુણ મનિ ચિંતવઈ;
 સિરિ પડઈ ડાલ સમકાલ ત્રિહું બંભલોય સુર ગતિ હવઈ. ૩૭.

ગાથા ૧૦૯ જંતંકયં

પૂરણ સિદ્ધિ બિલેલ ગામિલિઈ તાપસ દિખખા,
 દીણ ખયર જલચરહ અખ ચિહુ ભાગિહિં ભિખખા;
 ખાર વરિસ બહુ કઠું છકું તપ કરઈ દયાવિણ,
 પાયાલિહિં ચમરિંદ ચમર ચંચાહિ વહુચ તિણ;
 અભિમાણિ સગિ સોહરિમ ગયઉ વજ્રદંડ પિખખવિ પુલિઉ;
 સિરિવીર નાહુ પયતલિ રહિઓ તઉ સયલ વિથંથ લુટલિઉ ૩૮

ગાથા ૧૧૦ કારણનિ ૦ થોવાવિ ૦ ૧૧૩

સુસુમાર પુર રોહિ કહઈ નિવસઉણ સમીહઓ,
 વારત્ત ધરિણિ લીય બાલ પ્રતિ લણઈ મ ખીહઉ;
 ઇય વચણહ બલિ ધંધ મારિ પુજ્જોય સુજિતઉ,
 નેમિત્તઉ લણિ હસઈ રાઉરિસિ પાસિ પહુતઉ;
 ઇમગિહિ પસંગ સુકૃય મુણિહ થોડઉ અઈ માલિન કર,
 પરિહરઈ દુરિ ઇણ કારણિહિં સન્ન સંગ આરિત્તધર. ૩૯

ગાથા ૧૧૮ જોનિછ.

અંદવડિંસ નરિંદ નયરિ સાકેઈ સુસાવય,
 નિશ્ચિઈ નિય આવાસિ સુકું સામાઈય ઠાવય;
 દીવ અવધિ કાસગ કરિય નિચ્ચલ હુઈ પાલઈ.

દાસી પુણુ દીવેલ ઘણિ ચઉ પહરઉ જાલઇ;
 પૂરિય પ્રતિજ પ્રહ ઉગમણિ પરમ પ્રીતિ પામિઉ પવર,
 સુકુમાલ અંગ સુહાણુ મણુ સગ્ગ લોઈ સંપન્ન સુર. ૪૦

ગાથા ૧૨૦ ધમ્મમિણં

સાવય સાગરચંદ્ર રહિઉ કાસગ્ગિ મહાવનિ,
 કમલામેલા હરણુ વૈર નલસેન ધરઇ મનિ;
 ઘણઇ સિરિ અંગાર તહવિસો ઝણુ નિરત્તક,
 પોસહ વય દઠ પાલિટાલિ દુહસગ્ગિ પહુત્તઉ;
 જઇ હુતિ દુસહ ઉવસગ્ગ સહઇ મગિ હથ્થ સુકુમાલ તણુ,
 તા અઇ દુદ્ધર ચારિત્તધર સાહુ કે મન સહતિ પુણુ. ૪૧

ગાથા ૧૨૧ દેવેહિં

ચંપાપુર અઠાર કેડિ ધણુવઇ કેડુંખિય,
 પોસહ કરિ કાસગ્ગિ રહિઉ નિસિ ભુજ આલંખિય;
 ઈંદ્ર પ્રસંસ અસદ્દંત અમરેહિં પરખિખય,
 મત્ત ગઇંદિ ભુયંગ ઘોર રખખસ ભય દખિખય;
 નહુ ચલિઉ મેરૂ ચૂલા અચલ કામદેવ ગિહવઇ સુથિર;
 પહુવીર પયાસિઉ પ્રહસમઇ સીસ વગ્ગ અગ્ગલિ સુવિર. ૪૨

ગાથા ૧૨૨ મોમેઅં

રાયગિહિ ઇંકરંઠ અછઇ અઇ દુખિખઉ અગ્ગઇ,
 ઉન્નળણી જણુ જત્ત પત્ત તહિં ભિખખ સુમગ્ગઇ,
 અલહંતઉ અઇરોસિ દોસિનિય કમ્મિહિં નડિઉ,
 ચૂરિસુ લોગ સમગ્ગ એમ ચિંતિય ગિરિ ચડિઉ;

ઢેલેછટોલ પરખત તણા ગડઘડાટ સુણિ નકું સહું;
પાપાણિ તેણિ સો ચંપિગી નરયદુખખ પામિગી દુસહું.

૪૩

ગાથા ૧૩૦ માળી૦

વદ્ધમાણું વય લિદ્ધ જાવ ખીજગી વરસાલગી,
મુંડ તુંડ મંડેવિ પુઠિ વિલગગી ગોસલગી;
જિણ વયણિહિં વિધિજાણી તેજ દેશ્યા તપિ સાધી,
યા તહ અઠુંગ નિમિત્ત કહવિ વિજ્ઞાતિણુ લાધી;
થાઉમ્મગગ્યારિ અનરથ ભરિઉ ગુરૂદ્રોહી ગરવિહિં નડિઉ,
મંખલિસુય મોઘ કિલેસ કરિ દુહ સાયરિ દુત્તરિ પડિઉ. ૪૪

ગાથા ૧૩૬ અકોસણ૦

દઢ પહારિ વડચોર જાઈ કુસથલિસિઉ ચોરિહિં;
ખીરકજિજ ધાવંત વિખ મારિઉ તિણિ ઘોરિહિં;
ખંભણુ ભજજ સગલ્લ હણિય ખાલક કુરકંતઉ,
પિખખવિ ભવવેરગિ દોઈ સંજમ દિખપંતઉ;
સંભરણુ અવધિ છંડિય અસણુ તિણિજ ગામિ છમ્માસ રહિ,
અઝોસ ખંધ વહ દુસહ સહ સિદ્ધિ પત્ત દુલ્લભ દહિ. ૪૫.

ગાથા ૧૪૦ અહમા૦

વીરસેણુ સેવછ સહસમદ્વંતિ પસિદ્ધઉ,
કાલસેન રિઉ જેણુ ખિહુ ખાંહિહિં ખદ્ધઉ;
તિણિ ગુણિ સંખ નરિદિ કિદ્ધ સામંત વિદિત્તઉ,
વેરગિહિં વ્રત લેવિ તીણુ અરિ દેસિ પહુતઉ;
પરચારિય પૂરવ ખાહુખલ કાલસેનિ કુટ્ટાવિઉ,
સંવદ્ધ સિદ્ધિ સુરવર સરિઉ કોહ કહવિ તસ નાવિઉ.

૪૬

ગાથા ૧૪૧ અણુરા૦

સાવચ્છી નિવ કણુય કેતુ સુય ખંદગ નામિહિં,
 દિખખ લેવિ જિણુ કચ્ચ કરઈ વિહરઈ પુર ગામિહિં;
 તતલિદ્ધઈ તસ તાય નેહિ સિરિ છત્ત ધરાવઈ,
 તહેવિ અખદ્ધઉ ખંધુ પાસિ કંતી પુરિ આવઈ;
 તસ ખહિન સુનંદા રાયઘરિ, મગ્ગિ જંતુ તિણિ દિઠ્ઠ સુણિ,
 નરવરિ અલીક શંકા ધરિય, હરિય પ્રાણુ તસ તિણિ રયણિ. ૪૭

ગાથા ૧૪૫ માયાનિ૦

દીરગસિહં કઈ રત્ત ચિત્ત ચુલુણી મયણા તુરિ,
 ખંભદત્ત નિયપુત્ત દહણુ દખખઈ લખખાહરિ;
 વરધન મંત્રિ સુરંગ સંગિ રખિખઉ પરપચિહિં,
 ફિરિય ફિરિય મહિ મઝિં રજ્જ પુણુ લહઈ સુસંચિહિં;
 ઇહ કસ્સ કોઈ નહુ વણ્ણઉ ભવ સરૂપ નડ પિખખણુઉ,
 સુહિયાંનિ મૂઠ મોહિયા ભણુઈ હણુઈ કજ્જ પર તહતણુઉ. ૪૮

ગાથા ૧૪૫ સવંગો૦

તેયલિપુરિ નિવ કણુયકેતુ પઉમાવઈ રાણી,
 મંત્રી તેયલિપુત્ત ભજ્જ તસ પુટ્ઠિલ નાણી;
 જાય મત્ત સવિ પુત્તરાય નિય લોભિ ભરાવઈ,
 રાણી મંત્રિ કહેવિ એક સુય છન્નર હાવઈ;
 નરનાહ પત્ત પંચત્ત સુજિ કુંચર રાય મહતઈ કિયઉ,
 મહતઉ પુણુ પુટ્ઠિલ સુર વયણિ પડિણુદ્ધઉ કેવલિ ચિયઉ. ૪૯

ગાથા ૧૪૬ વિસય૦

•રજ્જલોભ મનિ ધરવિ ભરહ તઉ સમરંગણિ; પહુ

ખાહુખલિહિં તહિં દિહિં મુહિં મુહિંહિં જિત્તઉ ખણિ;
 રોસિ ચડિઉં રણિ ચક્ક ભરહ ભાઈ સિરિ મિલ્લઈ,
 ધિગ વિસયા રસિ લુદ્ધ મુદ્ધ સાસય મુહ હિલ્લઈ;
 ઈંમચિત્તિ ચિંતિ સંજમ સખલ ખાહુખલિ કાસગિ રહિઉ,
 ભરહેસર પત્ત અવઝુપુરિ ભાય નેહ કિત્તિમ કહિઉ, ૫૦

ગાથા ૧૪૭ મજ્જાવિં

ભજ્જા વિસય વિકારિ ભારિ પઇ મારણિ ચલ્લઈ,
 સૂરિયકંત કલત્ત ભત્ત ભીતરિ વિસ ઘલ્લઈ;
 રાય પચ્છેસિ સુધમ્મ રમ્મ પોસહ વય પારિય,
 કરઈ પારણુઉં જાવ તાવ તખખણિ વિસિ ધારિય;
 સુહ આણિ ઠાણિ નિબ આણિ મણુ સગ્ગ લોઇ સંપન્ન સુર,
 દુલ્લમ્મ આરિસાનારિ પુણુ લમઈ ભૂરિ ભવ ભીડભર. ૫૧

ગાથા ૧૪૮ સાસયં

વીરવયણિ જાણેવિ નરય સેણિય ચિંતઈ મનિ,
 કોણિય રજ્જ ઠંવેસુ લેસુ સંજમ જાઈ વનિ;
 હલ્લ વિહલ્લ હંહાર ગુર્ય ગય વરસિઉ દિહિઉ,
 દૂડ કરી કોણિલ્લિ રાય સેણિય તવ બદ્ધકિ;
 નિય તાય કહુ પંજરિ ધરી ખાણુ પાણુ ખેરાહવઈ,
 સય પંચ ધાય દિણિ દિણિ દિયઈ પુત્તનેહ એરિસ હવઈ. ૫૨

ગાથા ૧૪૯ લુદ્ધાસકં

વણિય પુત્ત આણિલ્લ કવડ બહુ બુદ્ધિ વિચાણુઈ,
 અંદગુત્ત સહિજ્જ કજ્જ પંચય નિવ આણુઈ;
 તસ સરિસી અતિ પ્રીતિ કરીય અરિ કંટય ટાલિય,

નંદ નરિંદહ રજજ નયરિ પાડલિ ઉદ્દાલિય;
 વિસકન્ન જાણિ પરિણાવિઉ સોવિ મિત્ત જમ પુરિ લયઉ,
 નિય કજજ કરવિ વિહરિઉ પછઇ મિત્ત નેહ એરિસ લયઉ. ૫૩

ગાથા ૧૫૧ નિયયાષ૦

કરસુરામ જમદગિ પુત્ત રેણુય અંગુલમ,
 કત્ત વિરિય નરનાહ હણઇ માસી સુય હુદ્દમ;
 અખણ પઇ તસ રજજ લેવિ હથિયણ પુરિ રહિયઉ,
 ખત્તિય વંસ અસેસ કરસુ અલિહિં તિણિં દહિયઉ;
 નિવ ઘરણિ નકુ પછીન્ન કિય તસ સુભૂમ સુય ચક્ષવઇ,
 નિદ્દેલઇ વંસ અંભણ તણઉ નિયય નેહ એરિસ હવઇ ૫૪

ગાથા ૧૫૧ કુલઘ૦

અજજમહાગિરિ સૂરિ ભૂરિ ભવ પાવ નિવારણ,
 ગિઇ જિણ કચિય કરંતિ તસસ તુલણા અઇ દારણ;
 કુલઘર નિય સુહ સયણ સંગ નિરસા સવિ છંડિય,
 અખડિખદ્ધ વિહાર સાર સંજમ ગુણ મંડિય;
 સાવય ઘરિ અજજ સુહથિય ગુરિ ગુણ પસંહર પિહિં કરિય,
 અઇ આદર દિખિખ સુકારણિ હિં પાડલ પુરતિણિ પરિ હરિય ૫૫

ગાથા ૧૫૩ ઉત્તમ૦

સેણિય ધારણિ પુત્ત મેહ લજજકુ વિમુક્ષિય,
 વીર પાસિ વય લિધ નિસિ સંજમ ચુક્ષિય;
 પુન્વ જન્મ પરિ કહિય પુણવિ થિર કિદ્ધઉ વીરિહિં;
 ખહુ જઇ જણ સંઘટ્ટ સહઇ અઇ હસહ સરીરિહિં;
 સો રાયવંસ અવયંસ મણિ મણિન અખ તૃણ સમ ગણઇ,
 આપરઇ વિજય વેમાણિ સુહરહિઉ સિદ્ધિ ઘર અંગણઇ. ૫૬

ગાથા ૧૫૩ સમ્મદિં

ચેડય ધૂય સુન્નિઠુ સુદ્ધ મહાસય અંગુલમ,
 વિજ્ઞાહર પેઠાલ ચુત્તુ વિજ્ઞામલ હુદ્ધમ;
 ખાયગ સમ્મદિઠિ અંગ ઇગ્યા રઇ જાણુઇ,
 તહવિ વિસય રસરંગિ અંગિ અતિ દૂષણુ આણુઇ;
 ઉજ્જેણિ ઉમાવેસા વસિહિ કરવિ કૂડ હેલા હણિઉ,
 સો સંવઇ સચઇ નરય ગય વિસય દોસ એરિસ લણિઉ. ૫૭

ગાથા ૧૬૪ સુતં

ખારવઇ પુરિ પત્ત નેમિ પહુ કેવલ નાણી,
 દસ દસાર નરનાહ કન્હ નિસુણુઇ જિણુવાણી;
 સહસ અઢાર મુણિંદ અંદ વિધિ વંદણિ વંદઇ,
 નરય ભૂમિ ચિહુ દુખખ રૂખ નિમ્મૂલ નિકંદઇ;
 તિથયર ગુત્ત ખંધઇ સુદઢ અમુહ કર્મ હેલા હરઇ,
 પૂજા પ્રણામ વંદણુ વિણુય સગુણુ સાહુ સંગતિ કરઇ. ૫૮

ગાથા ૧૬૬ કેદસું

અંડરૂં ગુરૂં રોસિ રીસાલ વિદિત્તઉ,
 ઉજ્જેણિ ઉજ્જાણિ સગુણુ સીસિહિંસિઉં પત્તઉ;
 નવપરણીત કુમારહસિય પલણુઇ દિઉ દિખખા,
 સૂરિ સીસ તસ અંપિ કેસ હુંચિય દિય સિખખા.
 સો સીસ ભાવિ સંજમ લિયઇ મગિ લગિ ગુરૂ સિરધરી;
 રિતમ સહઇ ઘાય હુવયણુ જિમલહઇ ખેઉ કેવલ સિરિ. ૫૯

ગાથા ૧૬૭ અંગારં ૧૬૮ સોડગાં

ગય કલલે પરિવરિઉ સૂયર સુમિણુઇ મુણિ દિકુઉ,

તિથિ સહિનાથિ સુસીસ સહિય પુણ કુચુર અણિકુંડિ;
 નિસિ અંપઠ અગાર સૂગ વિણ મનઠ પ્રાણિઉ,
 તવ અંગારયમદ્દસૂરિ અભવિય ઇમ જાણિઉ.
 તે સીસ સવે નિવપુત્ત હૂય સૂરિ કરહ વખખર ભરિઉ,
 તિહિં દેગિ સયંવરિ આવતે પુન્વજન્મ તખખણિ સરિઉ. ૬૦

ગાથા ૧૬૯ સંસારં જોઅવિં

પુદ્ગલ સુય પુદ્ગલ લઈણી તહ ભજન,
 સુમિથિ નરયદુહ દેખી પુષ્પચુદા વય સજ્જન;
 અન્નિયસુય ચુરકનિજ ખીણજંધા બલ જાણી,
 આણુંતી સા ભત્તપાણ હૂય કેવલ નાણી.
 પૂછેઠ સૂરિમહનાથ કહિંસુ પણ ગંગલીતરિ કહધ;
 તવ દુહદેવિ ઉવસગ સહિ સુચુરતથ કેવલ લહધ. ૬૧

ગાથા ૧૭૩ દેહોપિપીં ૧૭૪ પાણચ્છાં

ગાથા ૧૭૮ કેદ્

સિદ્ધિપત્ત મરદેવિ તપિહિં વિણુધણિ આલંગણિ,
 કેવિ કરંતિ પમાયતિપણિ અછેરય સમગિણિ;
 જિણિ કારણિ પુન્વંમિજન્મિ થાવર તરૂલીતરિ,
 યો રિ સંગિ બહુ અંગિ સહિય દુહ કમ્મવિનિજજરિ;
 સુહભાવિ થાવિ પરિમુલ્લમણ સરલ સાર સંતોસમય,
 જિણુણિ નાભિકુલગર ઘરણિ રિસહ આણિ નિન્વાણિ ગય. ૬૨

ગાથા ૧૭૯ કિંપિકં ૧૮૦ નિહિસં

લદ્ધિ પત્ત પત્તેય બુદ્ધ સુહ સિદ્ધિ સમાણુધ,

અચ્છેરય સમતુદય બુદ્ધ કિવિ તે મનિ આણુધ;
નિહિ સંપત્તિ સચિત્તિ ધરવિ વિવસાયતિ છંડધ,
સામગી પરિહરિય કરિય પાતગ નિય દંડ ઈં.

કરકંડુ દુમુહ નમિનગાધ ચિહુ ચરિત્ત ચિંતિય સુપરિ,
ધરિ ધમ્મ રમ્મ ઉજ્જમ સહિય સુલ્લમાય અપમાય કરિ. ૬૩.

ગાથા ૧૮૧ સોઝળ૦

સસગ ભસગ નિવ પુત્ત બહિણિ સુકુમાલિય કુમરી,
અંપાપુરિ ચારિત્ત દેધ રૂપિહિં કિર અમરી;
ફિરધ તરૂણુ તસ પાસિ રાગિ રત્તા ગય ગમણી.
રખખ ઇંધવ બેઉ દેધ તિણિ અણસણ સમણી.
બહુદિવસિ તાપિ તપિતપિ મૂરછા મુધયજ્ઞણિ વનિ પરઠવી,
ઓસહ વિસેસિ સુજિ સજ્જકરિ સથવાહિ ગેહિણિ ઠવી. ૬૪

ગાથા ૧૯૧ પુરનિ૦

સુબહુ સસી પરિવાર સાર સિંધંત વિદિત્તઉ,
મહુરાપુરિ સિરિમંશુસૂરિ રસણિંદિધં જિત્તઉ;
નરય ખાલિ ઉપ્પન્ન જખખ બહુ દુખખ નિહાલધ,
સુવિહિય જણ પડિબોહકજિજ નિય જીહુ દિખાલધ.
જિખપહ મુણિંદ રસણિંદિ યહ અણુ જિત્તધ એરિસુ હૂંડે,
જગ્ગહજિ જોગ જુગતિહિંસદા મમ મમોહ નિદ્રાંસુડે. ૬૫.

ગાથા ૨૨૭ ગિરિસુ૦

ગિરિસુય ગ્રહિઉ પુલિ દિ પુરૂં સુય તવ સીસેવધ,
સુયડા અડવી મઝિં અછધ પછોદર બેવધ;
ઇંછે ભણુધ લિઉ મારિ અવર પુણુ વિણુય પયસાઈ,

અંતર સંગવિસેસિ દોસ ગુણુ નર નઇ પાસઇ.
 ઇમબાણિ નિગુણુ સંગતિ તિજઉ સગુણુ સંગ અણુદિણુકરઉ,
 ઝગમગઇ જેમ જગમઝિં જસ ભવ સમુદ્ધ તખખણિ તરઉ. ૬૬

ગાથા ૨૪૭ સીણજ્જ૦

સિરિથાવચ્ચાપુત્ત સૂરિસુક સૂરિ અણુછમિ,
 સેલગ સૂરિ પમાય પંકિ પડિયઉ અઇ દુદ્ધમિ;
 ગયા સીસ સવિછંડિ એછ પંથગ મુણિ રહિઉ,
 ખામંતઈ પગિલાગિ પર્વ વાસરિ તિણિ કહિયઉ;
 મિયમહુર વયણિ સુનિપુણુ પણઇ ઠવિઉ સુદ્ધ સંજમિ ગુર,
 સો સૂરિ પુણુવિ આરિત્ત વરિ સિત્તુંજય સિદ્ધઉ સધર. ૬૭

ગાથા ૨૪૮ દસદસ૦

સેણિય નંદણુ નંદિસેણુ ખારસ સંવચ્છર,
 વીરસીસવય છંડિ વેસધરિ વસઇ સમઘૂર;
 દસ પ્રતિઘોષ્યાવિણુન લેઇ આહાર નિરંતર,
 ઇછ ન બુઝેઇ ભણઇ વેસ દસમા તુમ્હિ સુંદર;
 ઇણુ વેસ વયણિ પુણુ વેસ ધર ચરણુ વરવિ સુર સંપજઇ,
 ઇય જસ સત્તિ દેસુણુ તણી અહહ સોવિ સંજમ તિજઇ. ૬૮

ગાથા ૨૫૧ વાસસ૦ ૨૫૨ અપ્પેણ૦

વરસ સહસ તવ કઠું કરિય કંડરિય ન સુદ્ધઉ,
 અંતિ દુઠું પરિણામ કામ વશ નરય નિબદ્ધઉ;
 અચિરકાલિ પરિપલિ સુદ્ધ સંજમ સંપત્તઉ,
 પુંડરીક સંવક્ર સિદ્ધિ સુહ બુદ્ધિ નિરૂત્તઉ;
 બહુ દુખખ સહવિ નવિલદ્ધ સુહ અપ્પ દુખખ બહુ સુખ લહિઉ,

ખિહુ બંધવ એવડ અંતરઉ ભાવ લેદિ ભગવનિ કહિઉ.. ૬૯

ગાથા ૨૫૮ નરયં કોતેળપાં જાવાઉપં

નયરિ કુસુમ પુરિશય ભાય દુર્ધ સસિ સૂરખપહ,
સસી નમત્તઇ ધમ્મ રમ્મ મન્નઇ વિસયા સુહ,
તપ જપ વિણુ સો પત્ત નરગિત્રીજઇ દુહ તત્તઉ,
કરવિ સૂર દુહ ચૂર સગ્ગિ સત્તમઇ સપત્તઉ;
સસિરડઇ સૂર સુર અગ્ગલિહિં તણુ તણ્ણિય દુહ દિખખવઉ;
સો ભણુઇ જીવ વિણુ તણુ દહિહિં નરય દુખખ કિમ રખખવઉ. ૭૦

ગાથા ૨૬૫ સુગગ્ગઇં

સુગગ્ગ મગ્ગ પધંવ નાણુ જે દિયઇ નિરૂપમ,
તિહં ગુરૂ કિંપિ અદેય નચિય જગમજ્જિં જગુત્તમ;
દિદ્ધઉ જેમ પુલિંદિ સિવગ જખખહ નિય લોચણુ,
તિણુ સરિસઉં સુરવત્ત કરઇ ભત્તહ દિઇ ચોચણુ;
કેવલઇં દાણિ તૂસઇં ન ગુરૂ અંતરંગ ભત્તિહિં વરઇ,
તિણિ કારણિ ખિહુ પરિ કરિ વિણુય જિમ ખાહિરિતિમ અંતરઇ. ૭૧

ગાથા ૨૬૬ સાહાસં

અંખચોર અંડાલ ચડિઉ અભય ડકરિ કંપઇ,
દયનામિણી સુવિજ્જ મઝ્ઝંમ સેણિઉ જંપઇ;
વિણુય વિવજ્જિય વિજ્જ કંજ્જ કરિવઇ નવિ જંગ્ગઇ,
સિંહાસણિ ખઇસારિ ભારિગુરૂ કરિ સોમગ્ગઇ;
ઓકહઇં વિજ્જઓ લહઇં ફલ ખિહુહકંજ્જ તખખણિ સરિઉ,
ઇણુ કારણિ જિણુ આસણિ વિણુય સુગુરૂસીસ અણુ છમિ કરિઉ. ૭૨

ગાથા ૨૬૭ વિજ્ઞાણ૦

દગ સૂયરઉ તિદંડિ તામલિત્તી પુરિ અઘ્ઠિંધ,
નાપિત પાસિ સુવિજ્ઞા લેવિ દેસંતરિ ગઘ્ઠિંધ;
મહિમા મોદ્દિમ પત્ત દંડ ગયણુ ગણિ રહિયઉ,
પુછિઉ નરવરિ જામ તામ સચ્ચઉ નવિ કહિયઉ;
ગુરુલોપિ કોપિ વિજ્ઞા ગધ ગયણુ દંડ ગડયડિ પડિઉ,
લજિજયઉ લોકિ હસિઉ સયલિ ઇમ સુનાણુ નિન્હવિ નડિઉ. ૭૩.

ગાથા ૩૮૬ જોવિય૦

ખંભણુ એક અનેક કૂડ કવડાઇ નિરૂત્તઉ,
ઉજ્જેણિ હિં કટ્ટિ યઉ દેસિ ચમ્મારિ સપત્તઉ;
ત્રિહું ગામ હં વિચ્ચાલિ કરઇ તપ વેસિ ત્રિદંડી,
ભગત લોક ધરસાર મુસઇ નિસિ સુજિ પાખંડી;
અહવડિઉ હથિથિ નરવર તણુઇ નયણુ કટ્ટિ નડિયૌ ઘણુઉ,
અહુ ગુરઇ અતિ સોચઇ સુચિર નિંદઇ નિય કુડખણુઉ. ૭૪

ગાથા ૪૩૯ કેસિંચ૦

દુદ્ધરંગ વરદેવ કુટ્ટિ રૂપિહિં પહુ વંદઇ,
છીંક કરઇ જવ વીર તામ મરિ કહિ અલિણુંદઇ,
સેણિય પ્રતિ ચિર જીવ અભય પ્રતિ જાવચડિ બિહુપરિ;
કાલસૂર પ્રતિકહઇ મમરિ મમજીવિય આણુસરિ,
મગહેસર પુછઇ અંકવણુ કવણુ એસ પરમથ પુણુ,
જિણુભણુઇ વિપ્પ સેડય ચરિય ચિહુ પ્રકરિનર આચરણુ. ૭૫

ગાથા ૪૪૫ અવિદ્વચ્છં

વરિ અંગમીઠ મરણ સરણ જિણુ ધમ્મ ધરિજ્ઞંધ,
જિયહિંસા પુણુ ઘેર ઘોર દુહ હેઉ ન કિજ્ઞંધ;
કાલ સૂરિયહ પુત સુલસ જિમ પાવ નિવારડ,
પર પીડા પરિહરહ તરહ સંસાર અસારઉ,
કુલ કારણ કિંપિમલિખખ વચઉ ગુણુક રૂપ ગુરૂચરિ ધરઉ,
પરલોગ મગ્ગ જાણુઉ સુપરિ કુપરિ કુકમ્મ મ આચરઉ. ૭૬

ગાથા ૪૪૮ અરિહં ૪૪૯ ઉવ એસં વરમં

૪૫૨ સુરવડં

હે જિઘહિત અરિહંત કહુવિ નવિ પ્રાણિ કરાવધ;
તંપુણુ દિધઉપદેસ જેણુ કિદ્ધ ઇય સુખ આવધ,
જં સુરવધં સુરવગ્ગિ સગ્ગિ એરાવણુ વાહણુ,
જં ભરહાહિવ રજ્જ સજ્જ ભુજંધ સુહ સાહણુ;
જં જં અવરવિ સુર અસુર નર મુખખ સુખખ માણુધ ઘણુડ,
તિહુયણુ હમંજ્ઞં તં સયલ ફલ જિણુવર ઉવએસહ તણુડં ૭૭.

ગાથા ૪૫૯ આજીવગં

ખત્તિય કુંડિ જમાલિ વીર જામાધં ખત્તિડ,
સુદંસણુ ભત્તાર સાર વચસાર પવત્તિઉ;
નવિમુન્નંધ કિન્નજંત કિદ્ધ ઇય આગમ વાણી,
નિન્હવિ તેણુ કુદ્ધિદ્ધિ દુદ્ધિ કિય ખહુ ગુણુહાણી;
નિય કિત્તિ મુસિય સુર કિષ્ણિસિય મિલિઉ મિછછમધં મોહિયઉ,
સયપંચ સાહુ સાહુણિ સહસ ઠંક સદ્ધિ પુણુ ખોહિયઉ. ૭૮

ગાથા ૪૭૧ સાહંતિં વગ્ધ મુહં

જિમ માસાહસ પંખિ મુખિહિં માસાહસ જંપઈ,
 વગ્ધ વયણિ પધસેવિ મંસ લિતઉ નવિ કંપઈ;
 તિમ અવરહ ઉવએસ દિંતિ કિત્રિ કુડ વયણખખરિ,
 પણિ અપણિ નકરંતિ રમ્મ જિણુ ધમ્મતણી પરિ.
 વેરગ્ગ વાણિ નડ ઉચ્ચરઇ જલહિ જલિ પાણી ગલઇ,
 ઇમ કમ્મ ભારિ ભારિય ભણી જઇ ભૂર ભવજલ તલઇ. ૭૯

ગાથા ૪૯૫નિચ્છીએ. ૪૯૬ કેહિવિં. રાયા. ૪૯૮ અસ્સં.

ધમ્મખીય જિણુ રાઇ આણિ દીવંતર દિદ્ધઉ,
 અવિરતિ સપલ વિખદ્ધ દેસ વિરતે અંધ ખદ્ધકે;
 પાસથથે પુણુ ખુદ્ધિ ખિત્તિ ખાઇવ સહુ હારિઉ,
 સંજમિ એસુલખિત્તિ સંવવાવીય વદ્ધારિકે;
 ત્રિહુ લેદિ જીવ તે કરસણી રાજદંડિ અપ્પકે દહઇ,
 સુવિહિય મુણિ રાય પસાય વસિ સુખ સુગાલિ લચ્છીલહઇ. ૮૦

ગાથા ૫૪૦ રૂથસં

ઇણિપરિ સિરિ ઉવએસમાલ કહાણુય,
 તવ સંજમ સંતોસ વિણુય વિજ્ઞાઇ પહાણુય;
 સાવય સંભરણુથ અથ પય છપ્પય છંદિહિં,
 રયાણુ સીંહ સૂરીસ સીસ પલણઇ આણુંદિહિં.
 અરિહંત આણુ આણુદિણુ ઉદય ધમ્મ મૂલ મથ્થઇ હઉં.
 ભો ભવિય ભત્તિ સત્તિહિં સહલ સયલ લધ્છી લીલા લહઉ. ૮૧
 ઇતિશ્રી ઉપદેશમાલા સર્વ કથાનક છપ્પયા.

॥ ॐ નમઃ સિદ્ધં ॥

સકલ ગણિ શિરોમાણિ પંડિત શ્રી
માનવિજયગણિ ગુરુમ્યો નમઃ ॥

અથ શ્રીમાનવિજયજી ગણિકૃત “ગુરુ તત્વ પ્રકાશ,” ચોપાઈ.
પ્રણમું શ્રી સોહમ ગણધાર, ચઉવિહ શ્રમણ સંઘ આધાર;
જસ સંતતિ^૧ દુષ્પરસ્પહ ગુરુ લગે, ભરહખિત્ત^૨ ચાલે સંલગે.^૩
પરંપરાગમ આજ પ્રમાણ, તેહથી હોયે અર્થ વિન્નાણ;
તાસ ઉચ્ચાપક^૪ જાણે વહો, સૂચગડાંગ નિર્ધુકતે^૫ કહો. ૨.
ગુરુ પરંપરા નવિ મૂકીયે, તેહ મુકે મારગ ચૂકીયે;
ગુરુવિણ કોઈ ન લહે ધર્મ, ગુરુવિણ કોણ લહે શુભ કર્મ. ૩
ધર્માચારય દુષ્પડિઆપર, ઠાણાંગે^૬ બાલ્યો નિરધાર;
ગુરુ આણાએ^૭ રહેવું સદા, જેહથી ધર્મ લહો છે મુદા. ૪
મૂળભૂત સઘળા ગુણ તણો, આચારાંગ તણે ધુરિ સુણો;
ગુરુ કુલવાસ કહો યતિ પ્રતિ, ઉત્તરાધ્યયનની પણ સંમતિ. ૫
માપતુપાદિકને^૮ જે ચરિત્ર, તેહ પણ ગુરુ પરતંત્રે^૯ પવિત્ર;
અંધ અનંધ સહાયે^{૧૦} યથા, થાનક લહે સાથે સર્વથા. ૬
ભાવ સાધુતણું એ લિગ, ગુરુ આણાએ રહેવું^{૧૧} ઈટંગ;
ધર્મરત્ન પ્રકરણ ઉપદેશ, -પદ માહે એહનો આદેશ. ૭
ગુરુ આણા ખંડે નિઅમેણ, જિનવર આણા ખંડી તેણ;
હોય સચ્ચંદ વિહારી તેહ, અંથ પંચાશકે વાણી એહ. ૮

૧ જેનો પરિવાર. ૨ આ ભરતક્ષેત્રમાં. ૩ અવિચ્છિન્ન. ૪ તેનો લોપક.
૫ દુષ્પ્રતિ કાર્ય. (જેનો બદલો કદાપિ વાળી ન શકાય તેવા). ૬ અટંગ,
અડગ, અચળ.

કુલ વધુ દૃષ્ટાંતે ગુરૂ સેવ, ન તજે સાધુતણી એ ટેવ;
 -ખાહ્ય અભાવે' પણ સંવેગ, ઉપદેશાદિકથી લહે વેગ. ૯
 'ચરિહાદિક તપ કરતા જેહ, ખાલ તપસ્વીને' પણ છેહ;
 ગુરૂ આણુએ' હોય નિસ્તાર, કૌડિન્યાદિક પરે' લહે પાર. ૧૦
 છઠ અઠમાદિક બહુ તપ કરે, કઠિન કષ્ટ કિરિયા આચરે;
 અણુકરતો ગુરૂ ભાષિત જેહ, અનંત સંસારી હોયે તેહ. ૧૧
 'અંત્યાદિક ગુણની હોય સિદ્ધિ, ગુરૂ કુલવાસે' જ્ઞાન સમૃદ્ધિ;
 -એક વિહારી હોયે ભ્રષ્ટ, ઓધ નિર્ચુકિત^૧ ભાખ્યુ^૨ રૂપ. ૧૨
 એકલવિહાર કહ્યો અતિ દુષ્ટ, આચારાંગે' ગુરૂ કુલ પુષ્ટ;
 આચાર્યાદિકનો પ્રત્યનીક, સૂત્રે' કહ્યો દુરબોધિ ઠીક. ૧૩
 'ગીતારથ ગીતારથ સાથ, હોય વિહાર કહ્યા જગ નાથ;
 સ્ત્રી શ્વાનાદિક બહુલા દોષ, એકાકી વિચરે બહુ રોસ. ૧૪
 અનેષણાદિક દોષે દુષ્ટ, સંભાવો ગુરૂ કુલ પણ પુષ્ટ;
 કિરીયા કષ્ટ કરે ગણુ^૩ વિના, પ્રવચન મલિનકરા કહે જિના. ૧૫
 પ્રાચે' અભિન્ન ગ્રંથા^૪ તે કહ્યા, દુષ્કર કરતા પણ મદ વહ્યા;
 કાક દૃષ્ટાંતે 'પંચાશકે', તેહ ન વંદવા શુભ શ્રાવકે. ૧૬
 'તે માટે ગુરૂ કુલમાં રહે, તેહ ધન્ય જિનવર એમ કહે;
 -ગુરૂ આણુએ' ધરે બહુ માન, તેહ સાધુને પ્રણમે 'માન. ૧૭

ઢાળ બીજી. કાયાપુર પાટણ મોકલું. એ દેશી.

શિષ્ય કહે પ્રભુ તુમે કહ્યો, ગુરૂ કુલ વાસ ઉત્કૃષ્ટ રે;
 નામ માત્રે' તેહ સર્વને', એહથી કેમ હોય ઇષ્ટ રે? ૧૮

૧ ચરિહાદિક અતુર્ય ભક્ત્યાદિક. ૨ ઓધ નિર્ચુકિત સૂત્રમાં ભાખ્યું છે.
 ૩ ગચ્છ, ગુરૂકુળ. ૪ જેને અધિભેદ થયો નથી એવા મિથ્યાત્વ યુક્ત. ૫ માન
 વિનયજી ઉપાધ્યાય.

ગુણવિણુ ગુરુ કેમ શેવીયે, વાસના વિણુ તિમ કુલરે;
 સદ્ગુરુ હૃલેલ કલિયુગે, કહો કિસી કીજે સૂલ^૧ રે. ગુ. ૧૯
 ભાવ આચાર્ય જિનસમા, નામ થાપના દ્રવ્ય સૂરિ રે;
 છંડવા છે મહાનિસીથમાં, આજતો એહવા ભૂરિરે^૨. ગુ. ૨૦
 આર પંચાસ વરસેં ગયે, મુજધકી કહે જિન વીર રે;
 કુગુરુ બહુલા હોંશ્યે ભરતમાં, તેહથી નહીં ભવતીર રે. ગુ. ૨૧
 ઉપજે એહવા સૂરિને, નામ લીધે પ્રાયશ્ચિત્ત^૩ રે;
 મહાનિસીથથાદિક અંધમાં, દેખી રીઝે કેમ ચિત્તરે? ગુ. ૨૨
 ગુરુ ગુણ સહિતનેં થાપવા, અન્યથા આજા ભંગરે;
 આજતો ગુણ રહ્યા સૂત્રમાં, પદ્મદિએ નિજ નિજ રંગરે. ગુ. ૨૩
 બ્રહ્મ આચાર સૂરિ કહ્યો, માર્ગ લોપિ ગચ્છાચાર રે;
 ચતિ એક વિણુ શિષ્ય પંચસેં, ત્યજ ગયા સેલગચાર રે. ગુ. ૨૪
 ગુરુગુણ રહિત ગુરુ છંડીએ, ઇમ કહે સુરિભદ્ર^૪ રે;
 એ જિન આણુ લોપી કરી, કિમ કુગુરુ આણુ મંદ રે. ગુ. ૨૫
 એક વ્યવહાર નવિ પામીયે, વિવિધ પરંપરા દીઠ રે;
 કહો કુણુ શ્રેણિ અવલંબીએ, સહુ કહે નિજ નિજ ઇકુ રે. ગુ. ૨૬
 નિજ મતિકલ્પના જે કરે, તે કહીએ અહાછંદ^૫ રે;
 કલ્પ ભાષ્યે ત્યજ્યા વાંદવા, પંક્તિ બાહ્ય કહ્યા મંદ રે. ગુ. ૨૭
 પાસથાદિકને ન વાંદવા, સૂત્ર બહુમાં એહ વાણુ રે;
 દાન આદાનને વાચના, પ્રમુખપણુ નહી જિન આણુ રે. ગુ. ૨૮
 સાધુ પણુ એહની સંગતે, અપકમાલા દૃષ્ટાંતે રે;
 નહીં વંદનીક આવશ્યકે, તો કેમ હોય વિભતિ રે. ગુ. ૨૯
 તેણે તાદૃશ્ય સખાઈ વિના, એક અર્થા^૭ પણુ સાર રે;

૧ ભાંગડ, (તોલ-નિર્ણય.) ૨ ધણા. ૩ પાપ. ૪ આચાર્યાદિક
 પદ્મી ૫ ભદ્રબાહુ સુરિ. ૬ યથાછંદ. ૭ એકાકી વિહાર.

શ્રી દશકાલિકામાં કહ્યું, એમ યત્ને' શુદ્ધ વ્યવહાર રે. ગુ. ૩૦
 ગચ્છ નિશ્રાએ' રહેવું' કહ્યું, તે પણ સાધુ સમુદાય રે;
 શિથિલનો ગચ્છ પણ છોડવો, શ્રી ગચ્છાચારે કહાય રે. ગુ. ૩૧
 થૂલભદ્રાદિકની પરે', ધીરને' શ્યું' કરે દોષ રે;
 એક પ્રતિષ્ઠા' જિન આણશ્યું, એમ પામે મન તોષરે. ગુ. ૩૨
 ઢાળ ૩ ૭ સુણુ જહેની પીઉડો પરદેશી એ દેશી.

ગુરુ કહે શિષ્ય સંદેહે ન પડો, નામસૂરી બહુ નિરખી રે;
 ભાવસૂરિ પણ દૂષમ કાળે', પામે જે દયે પરખી રે. ૩૩
 શ્રી સદ્ગુરુ શેવો ભવિ પ્રાણી, સદ્ગુરુ પુન્યે લહીયે રે. ટેક.
 કુગુરુ બહુલ કાલે' પણ સુગુરુની, અછતિ' ન ભરતમાં કહીયેરે ૩૪
 પંચાવન લખ સહસ સયાની, હોશ્યે પ્રત્યેકે' કોટી રે;
 વીર વચ્ચને' સુવિહિત સૂરીની, કલિયુગે' પણ કેમ ખોટિરે* શ્રી. ૩૫
 કાલોચિત ગુણ યુગતાને, ગુરુ પદવી દેવી યુક્ત રે.
 અત ભાષિત કોઇક ગુણ હીણે, પણ વ્યવહારે ઉક્ત રે. શ્રી. ૩૬
 નવમે' પૂર્વે શોધિનો કર્તા, હુતો આચાર પ્રકલ્પ રે;
 હવડાં તસ ઉદ્ધાર નહી શ્યું, આચારાંગે' અલ્પ રે. શ્રી ૩૭
 પૂર્વે પુષ્કરણી જે હુંતી, તેહવી ન દીસે આજ રે;
 તોહે પુષ્કરણીઓ હોએ, કીજે તેણે કાજ રે. શ્રી ૩૭
 અવસ્થાપિની^૩ તાલોદ્ધાટિની^૪, વિદ્યા સિદ્ધ હતા ચોર રે,
 આજ તો તે વિદ્યાઓ ન દીશે, તો શ્યું' નહિ ધન ચોર રે. શ્રી ૩૮
 પૂર્વે શ્રુત કેવલી ગીતારથ, આજ તો મધ્યમ જઘન્ય રે;
 કલ્પ પ્રકલ્પ ધારી તે નહી શ્યું, ગીતારથ જગ ધન્ય રે. શ્રી ૩૯
 પૂર્વે શાસ્ત્ર પરિતા અર્થે, જાણે ઉઠામણ થાતી રે.

* તોટો. ૧ આગ્રહ (ટેક). ૨ નાસ્તિ. ૩ જેથી લોક નિદ્રાવશ થઇ
 જાય એવી જાતની વિદ્યા. ૪ જેથી તાળા સ્વતઃ ઉઘડી જાય એવી વિદ્યા.

આ યુગે 'છન્નજીવણિયા અધ્યયને',^૧ હોયે અપ્રતિપાતીરે શ્રી. ૪૦
 લોક વિજય પંચમ ઉપદેશે, આગમથી સૂત્ર સમજેરે;
 પૂર્વેથી તો પિંડ કદપી હવડાં, પિંડેષણાએ રીઝેરે. શ્રી. ૪૧
 પૂર્વે આચારાંગને ઉપર, હુંતા ઉત્તરાધ્યયનરે;
 દશ વક્રલિક ઉપરે હવડાં, તો તે રથું નહીં સયનરે. શ્રી. ૪૨
 મત્તંગાદિક^૨ તરૂ હવડાં નહીં, તો શું નહિ સવિ વૃક્ષરે;
 પૂર્વે મહા યૂથાધિપ વૃષભા, કિહાં તે હવડાં ગો શિક્ષરે. શ્રી. ૪૩
 નંદ ગોપાદિકને ગો ટોળાં, કેટિખંધ કહેવાતાંરે;
 આજ દશાદિક ગાય મિલાવે, યૂથ નથી શું થાતાંરે. શ્રી. ૪૪
 સહસ્રમદ્ધ યોધા બહુ બળિયા, પૂર્વે હુંતા અનેકરે;
 તાદશ આજ નથી તોહો રથું, ન ધરે યોધની ટેકરે શ્રી. ૪૫
 પટભાસે પર્યાયે પૂર્વે, શોધિયતી શ્રુત શાખિરે;
 આજ તો તે વિણું નીવી પ્રમુખે, શોધિયતી સહુ ભાખિરે શ્રી. ૪૬
 પહેલી પુષ્કરણીએ થાતાં, જિમ વસ્ત્રાદિક સુદરે,
 તેમ હવડા વાવિ પણ હોયે, એમ પ્રાયશ્ચિત સુદરે શ્રી. ૪૭
 એમ પૂર્વે શ્રુતકેવળી પ્રમુખા, આચાર્યાદિક થાતારે;
 હવડાં આ યુગને અનુસારે, આચારય વિખ્યાતારે શ્રી. ૪૮
 હાળ ૪ થી તુંગીયાગિરી શિખરે સોહો એ દેશી.
 એહુ તેર દષ્ટાંત નિસુણી, આજના ગુરૂ આસિરી;
 સૂત્ર ભાષિત ગુણ એકાદિક, ન્યૂન પણ ગુરૂતા ધરી. ૪૯
 પરખીયે ગુરૂજ્ઞાન દષ્ટે, ન ત્યજીયે તસ સેવના (ટેક.)
 જેહુ ધારક મૂલ ગુણના, રક્ત જિનવર વચનના પર. ૫૦
 કહ્યા જે દષ્ટાંત તે પણ, મૂલ ગુણ સંયુક્તને;

જલધિ ઓપમ હોય તટાકે, નહીં થલ જલરિક્તને' પર. ૫૧
 જેહ પાસથ્યા અહાછંદા, ત્રિગારવ લંપટા;
 તેને એ દૃષ્ટાંત ન ઘટે, નામ માત્રે' ગુરૂ નટા પર. ૫૨
 સૂરિ બ્રહ્માચાર લાખ્યો, તેહ મૂલ ગુણે' વિના;
 મૂલ ગુણયુત સૂરિ એલગ, ધર્મ રતને' યોજના પર. ૫૩
 એહિજ કારણ તસ શય્યાત્તર, પિંડ ભોજન આદિઆ;
 પાસથ્યાદિક દોષ જ્ઞાતા, -વૃત્તિમાં ઉપયાદિઆ પર. ૫૪
 એહજ હેતે' સૂરિ સેલગ, ત્યજ પ્રતિબંધ વિહરિયા;
 મૂલભંગે' તો કહેવાઅત, તત ઉચાર ફિરી ક્રીયા પર. ૫૫
 ઉત્તર ગુણની વિરાધનાએ, હીલનીયપણ કહે;
 યથા ઇશાનોપયોતાની, સમણી' સુકુમાળા વહે પર. ૫૬
 શિષ્યવૃંદે ગુરૂ ન છંડયો, ગુરૂને' પુછી વિહરતા;
 વેચાવચ્ચે' ઠવી પંથગ, ધર્મ વિનય આરાધતા પર. ૫૭
 પંથગો પણ ધર્મ વિનયી, કલ્પ લાખ્યથી સદ્ભુ;
 ગુણ વિના ગુરૂ કહ્યો ત્યજવો, બીજ તિહાં એહજ લભ્યું. પર. ૫૮
 એહ પંચાશકે' લાખ્યું, દૃષ્ટાંતે' ચંડ રૂદ્રને';
 અન્યથા સર્વથા ત્યજવો, ગણાંતર સંક્રમ છતે' પર. ૫૯
 શુદ્ધ જિનાગમનો પ્રકાશક, તીવ્ર રૂચિ જિન વચનનો;
 તેહ તીર્થંકર સમાણો, પાઠ ગરજાચારનો પર. ૬૦
 ચઘપિ સંપ્રતિ સ્વભાત કલ્પિત, પ્રત્યક્ષ બહુ વ્યવહાર છે;
 તહુવિ સૂત્રે' શીલની શુદ્ધે', ક્રિયા સદ્ગુરૂ ઉપદિશે. પર. ૬૧
 જેહ અશઠાચીણું નિર્વંધ, ગીતારથ વારી નહી;
 તેહ આચરણાજ આણા, પરંપરા સુધી સહી પર. ૬૨

એકે' પણ સંવેગી યતિએ, જેહ જીન^૧ સમાચર્યો;
 શોધિકારક તેણે' જીતે, સદા વ્યવહારક ઠર્યો પર. ૬૩
 એહ પાસથ્ય પ્રમત્ત યતીએ, આદર્યો તે અશોધકો;
 મહાજને આચર્યો યદ્યપિ, તેણે' નહી વ્યવહારકો પર. ૬૪
 એહ કહ્યું વ્યવહાર ભાષ્યે, ણીજ સવળે જીતને;
 પાસથ્યાદિક પંક્તિ બાહિર, તેહ પણ નહી સરવને પર. ૬૫
 હિતર અંગે કદંપ ભાષ્યે, વંદનીકા પણ કહ્યા;
 સાલંબન પડિસેવી દુવિધા, પુલાકાદિક પરિ રહ્યા પર. ૬૬
 પાસથ્યા પણ સાનુયાયી, સાલંબન સેવી વ્રતી;
 એહ કારણ ભાવવંદન, કદંપ ભાષ્યે કહ્યું રતી પર. ૬૭
 કારણે' તો નામ માત્રે, પણ યથા યોગે' નમે;
 નિષેધો સહવાસ તેનો, સંવેગી બહુલે ધમે પર. ૬૮
 આજ તો સંકિલષ્ટ કાલે, સંવેગી પણ સંયતિ;
 બસે પાસથ્યાદિ ભેળો, ન મિળે તાદશ યતિ પર. ૬૯
 અસિવ પ્રમુખે' આહાર પણ તસ, આપતો લેવો હોયે;
 તથા દાન વસ્ત્રાદિકતાણુ પણ જિન કહે પર. ૭૦
 વસત્યાદિક તણી પણ તસ, જીત વૃત્તિ આગના;
 કારણે' તેમ નિસીથ ચુણિઓ, કહી દેવી વાચના પર. ૭૧
 એક ચર્યા કહીતેતો, ગીતારથ સંબંધિની;
 તેહને પણ કોઈકે કારણે', અન્યથા તો નિષેધની પર. ૭૨
 કદંપ જાત અજાત દુગવિધ, હોયભેદ એકેકને;
 પૂર્ણ અપૂર્ણ તિહાં ગીતારથ, જાત અન્ય અજાતને પર. ૭૩
 શેષકાલે' પૂર્ણ પંચક, ન્યૂનને' અપૂર્ણ કહે;

વરસ કાઢે પૂરણ સમક, અપૂરણ તેહમાં રહે. પ. ૭૪

ઉત્સર્ગે અપૂરણ અન્નતક, ન હુંઆ લગ્ય એહને;

તે માટે એકાકી ચર્યા, ગીતારથ પણ કોઇકને. પ. ૭૫

ગચ્છ ત્યજવો કહ્યો તેહ પણ, ગીતારથ ત્રાયક વિણા;

સાધુ મેલો પણ નિરર્થક, વિના તાદશ ગુરૂજના. પ. ૭૬

શુદ્ધભદ્રાદિક દૃષ્ટાંતે, આપ સાહસ દાખવે;

તદ્યથિ^૧ તસ તુલ્ય ન મિલ્યે, આજ સ્થુ^૨ માને લવે. પ. ૭૭

એક શ્રી જિન આણ ઉપર, ધરે પ્રતિષ્ઠા આકરો;

આણ ગુરૂની તો સરો^૩ હો, જિમ અનોપમ સુખ વરો. પ. ૭૮

ઢાળ પાંચમી. મયગલમાતો રે વન માંહે વસે. એ દેશી.

એમ જાણી સદ્ગુરૂ ન મૂકવો, ઇહ પરભવ હિતકાર;

સુવ્યવહારી વિમલ ગુણ યોગથી, જ્ઞાન ક્રિયાનો ભંડાર. ૭૯

પુન્યે^૧ લહીયેરે સદ્ગુરૂ સેવના, કલિયુગે^૨ દુર્લભ એહ; (ટેક.)

કુગુરૂ બહુમાંરે પરખી લીજીયે, કુગુરૂથી નહિ લવ છેહ. પુ. ૮૦

જે ભદ્રક પણ વશ્ત્રાદિક દેતો, શીષ્યને સારણાહીન;

તે ગુરૂ ત્યજવોરે વ્યવહારે^૩ કહ્યો, તો સવિશેષે અધીન. પુ. ૮૧

સારણાગતને^૪ રે જિમ કોઇક જનો, જીવિત નાશ કરેય;

તેમ આચાર્ય શિષ્યાદિક પ્રતે^૫, સારણા રહિત તજેય. પુ. ૮૨

તે માટે નિજ ગચ્છે સારણા, આણ હુંતે પરગચ્છ;

ગુરૂને પુછીરે જ્ઞાનાદિક અર્થે, ઉપસંપજીએ^૬ રે વચ્છ. પુ. ૮૩

સંક્રમણે^૭ ચઉભંગી જિન કહી, કદપગ્રથે વિસ્તાર;

જો ઉત્તર ધર્મ વિનય લહે મુદા, સંલોગ અર્થે રે સાર. પુ. ૮૪
 સવિ પ્રાયશ્ચિત કીજે એકકું, તેહથી ચોગણું હોય;
 ગચ્છ પતિને રે સ્વ પ્રમાદેં કરી, મહા નિસીથમાં જોય. પુ. ૮૫
 અપ્રમત્તને રે પણ એમ ઉપજે, પારંચિત પ્રાયશ્ચિત;
 જો ગછ કેરી રે ન કરે સારણા, સૂત્રેં રાખોરે ચિત્ત. પુ. ૮૬
 દુષ્ટ શિષ્યનેં રે જેહુ તજે નહીં, તે કરવો સંત્યાજ્ય;
 સૂત્રની રીતીરે વિનયી પણ કરે, તેહવા કુગુરને ત્યાજ્ય પુ. ૮૭
 ગુરુ દીધી પણ દિસિ શ્રુત ધિવિરને, અણુમાને હોયે છાશ;
 ગુરુ અણુ દિધી રે પણ શ્રુત ધિવીરની, અનુમતિ હોયે પ્રકાશ. ૮૮
 ગીતારથ હોયે ગચ્છની મર્યાદા, કલ્પ વ્યવહારનેં લાખ્ય;
 ગીતારથ ત્રાણું ગતિ નહીં ધર્મીનેં, કલ્પાદિક સૂત્ર સાખ્ય. ૮૯
 લાવથકી વ્યવહારી એ કહ્યો, જેહુ કલ્પ વ્યવહાર;
 સૂત્ર અરથથી રે સમ્યગ્પરેં જાણે, શ્રુતધર અન્ય અસાર. ૯૦
 એહજ હોતેં નિષેધ્યો વ્યવહારેં, ગચ્છ અનુજ્ઞા વિચાર;
 દ્રવ્ય લાવથી રે અપરિછીદ પ્રતેં, ધરતે દોષ પ્રકાર. પુ. ૯૧
 અલ્પ શ્રુતનેં રે કારણે પદ દીએ, જો ગીતારથ સંગ;
 લાણુવું ઇચ્છે રે શેષ શ્રુત પ્રતેં, જીની વિણુ નહીં ટંગ. પુ. ૯૨
 જ્ઞાની પણ જેહુ માયી મુસાવાઈ, તે વ્યવહારી ન જાણ;
 આચાર્યાદિક પદ તસ નવિ ઘટે, ઇતિ વ્યવહાર પ્રમાણ. પુ. ૯૩
 જિમ જિમ શિષ્ય ગણે^૧ હોયે પરિવર્યો, બહુ શ્રુતલોકમાં ઠીક;
 સમયતાણી તાત્પર્ય^૨ અજાણકો, તિમ તિમ શ્રુત પ્રત્યનીક^૩ ૯૪

જ્ઞાન છતે' વ્યવહારીપણું' કહ્યું, તેહ શિથિલે' ન મનાય;
ચરણ કરણ ત્યજતે વ્યવહારિતા, નિદ્ધ'ધસને'¹ તજાય. પુ. ૯૫

... ..
... કાખ નહીં તમ કિહાં, પરદુઃખે દુઃખ થાય. પુ. ૯૬
તે નિર્દયને' રે કિહાંથી અનુકંપા; જે કહે માર્ગ અવંક;
આપ આચારી રે પરને' કહી સકે, શુદ્ધ આચાર નિરસંક. ૯૭
બ્રહ્મ ચરણ પણ શુદ્ધ પ્રરૂપણા, સંવેગ પક્ષી કરેય;
આચારાંગે' રે ઠાણાંગે' કહ્યું, તેહ પણ ગુરૂ આદેય. પુ. ૯૮
ધરવાને અસમર્થ ચરણ ગુણા, શુદ્ધ પ્રરૂપક જેહ;
તેણે' ગુણે' ગુરૂ ગચ્છાચારમાં, ત્યજવો ન કહ્યો રે તેહ. ૯૯
ચરણ કરણને રે નિત્ય અનુમોદતો, શુદ્ધ પ્રરૂપતો જેહ;
તેહ ઉસન્ન² વિહારી સુલભ યોધિ, દુષ્ટ કરમને હણેય પુ. ૧૦૦
સાહાય દેતો રે સંવેગી પ્રતે; દેવરાવે અન્ય પાસ;
તીર્થ પ્રભાવન કારણે' એહવા, અનુમોદનીય ઉદ્દાસ. પુ. ૧૦૧
ધંચ્છાયોગે' રે સાધુ ક્રિયા કરે; યોગ દ્રષ્ટિમાં રે એહ;
ધર્મદાસ ગણિના ઉપદેશથી, સાધુ વર્ગમાં રે તેહ. પુ. ૧૦૨
શુદ્ધ પ્રરૂપક હીન ચરણપણે', સાધુને સેવવા યોગ;
તે માટે સુપરૂપક³ ગુરૂલહી, લજ્જા નહીં ભવિ લોગ. પુ. ૧૦૩
એ અવગુણ તો રે ઉત્તરાધ્યયનમાં, પાપ શ્રમણ કહ્યો ધીક;
તે માટે સદગુરૂને આરાધતાં, શુદ્ધ ચરણ.....વીક. પુ. ૧૦૪
ગુરૂ જ્ઞાની ગુરૂદાની જ્ઞાનનો, ગુણ ગુરૂસકિત આધીન;
ગુરૂની ભકિત રે મુક્તિ આકર્ષીએ, જિમ ગૌતમ ગુરૂ લીન. ૧૦૫

સોહમ^૧ પાટ પરંપર આવીયો, વિજયાણુંદ સૂરિરાય;
 શાંતિ વિજય બુધ વિનયી સુગુરના, માન વિજય ગુણુગાય. ૧૦૬
 ઐ ગુરૂતરવ પ્રકાશ પ્રકાશીયો, વિજય રાજ ગુરૂરાજ;
 અંથ અનેકની સાથે મુનિ માને, ભવિજન બોધન કાજ.
 ગુણુયે લહીયે દે સદ્ગુરૂ સેવના. ૧૦૭

ઇતિ પંડિત શ્રી માનવિજય ગણિકૃત ગુરૂતરવ પ્રકાશરાસ
 સંપૂર્ણ. સં. ૧૭૮૪ વર્ષનો ઉત્તરો.

૧ સુધર્મા સ્વામી (શ્રી વીર પ્રભુના પટોધર)

અથ નિશ્ચય વ્યવહાર ગર્ભિત શ્રી સીમંધર જિનસ્તવનમ્.

ઢાળ ૧ લી. રાગ માઝણી.

શ્રી સીમંધર સાહિબ આગે વિનતીરે, મન ધરી નિર્મલ લાવ,
કીજેરે, કીજેરે લીજે દહાવો ભવતણો રે. ૧

બહુસુખ ખાણી તુજ વાણી પરિણમે રે, જેહ એક નય પક્ષ;
ભૂલારે, ભૂલારે તે પ્રાણી ભવ રડવડે રે. ૨

મે' મતિમોહે એકજ નિશ્ચયનય આદર્યોરે, કે એકજ વ્યવહાર;
ભેળારે, ભેળારે તુજ કરૂણાએ' ઓળખ્યા રે. ૩

શિળિકા વાહક પુરૂષ તણી પરે' તે કહ્યારે, નિશ્ચય નય વ્યવહાર;
મિલિયારે, મિલિયારે ઉપકારી નવિ જુજુઆ રે. ૪

બહુલાં પણ રત્ન કહ્યાં જે એકલાં રે, તે માળા ન કહાય;
માળારે, માળારે એક સૂત્રે' તે સાંકળ્યાં રે, ૫

તિમ એકાકિ નય સઘળા મિથ્યામતિ રે, મળિયાં સમકિત રૂપ;
કહિયેરે, કહિયેરે લહીયે સ્મ'મતિ' સમ્મતિ રે. ૬

દોયપ'ખ વિણ પ'ખી જિમનવિ ચલી શકેરે, જિમ રથવિણ દોય ચક્ર;
ન ચલેરે, ન ચલેરે તિમ શાસન નય બિહુ' વિના રે. ૭

શુદ્ધ અશુદ્ધપણું સરખું છે બેહુનેરે, નિજ નિજ વિષે શુદ્ધ;
બણોરે, બણોરે પરવિષે અવિશુદ્ધતા રે. ૮

નિશ્ચય નય પરિણામ પ્રણામે' છે વડો રે, તેહવો નહિ વ્યવહાર;
ભાખેરે, ભાખેરે કોઇક ઇમ તે નવિ ઘટે રે. ૯

જે કારણ નિશ્ચય નય તે વ્યવહાર છે રે, કારણ છે વ્યવહાર;
સાચોરે, સાચોરે કારજ સાચો તે સહીરે. ૧૦

નિશ્ચય નયમતિ ગુરૂ શિષ્યાદિક કો નહીંરે, કરે ન ભૂંજે કોય;
તેહથી રે, તેહથી રે ઉન્મારગ તે દેશના રે. ૧૧

નય વ્યવહારે ગુરૂ શિષ્યાદિક સંભવે રે, સાચો તે ઉપદેશ;
ભાષ્યોરે, ભાષ્યોરે 'ભાષ્યે' સૂત્ર વ્યવહારને રે. ૧૨

ઢાળ બીજી. શિવ વસિયા. એ દેશી.

કોઇકે વિધિ જોતાં થકારે, છાંડે સવિ વ્યવહારે મનવસિયા;
ન લહે તુજ વચને કહું રે, દ્રવ્યાદિક અનુસારે ગુણ રસિયા. ૧૩

પાઠ ગીત નૃત્યની કળારે, જિમ હોય પ્રથમ અશુદ્ધ રે. મન૦
પણ અભ્યાસે તે ખરીરે, તિમ કિરિયા અવિરુદ્ધ રે. ગુ. ૧૪

મણિ શોધક શત ખારનારે, જિમ પુટ^૨ સકલ પ્રમાણુરે મન૦
સર્વક્રિયા તિમ યોગનેરે, પંચવસ્તુ અહિનાણુરે. ગુણ. ૧૫
પ્રીતિભક્તિ યોગે કરીરે, ઇચ્છાદિક વ્યવહારરે. મન૦

હીણો પણ શીત હેતુ છે રે, જોડને ગુરૂઆધાર રે. ગુણ. ૧૬

વિષ ગરલ^૩ અનુષ્ઠાન છેરે, હેતુ અમૃત જિમ પંચરે. મન૦

કિરિયા તિંહાં વિષ ગર કહીરે, ઇહ પરલોક પ્રપંચરે, ગુ. ૧૭
અનુષ્ઠાન હૃદય વિનારે, સમુદ્ધિમ પરે હોયરે. મન૦

હેતુ ક્રિયા વિધિ રાગથીરે, ગુણ વિનયીને જોયરે. ગુ. ૧૮

અમૃત ક્રિયામાંહિ જાણીયેરે, દોષ નહીં લવલેશરે. મન૦

ત્રિક લજવાં હોય શેવવાંરે, યોગખિંદુ ઉપદેશરે. ગુણ. ૧૯

ક્રિયા લક્ષિત છેદિયેરે, અવિધિદોષ અનુબંધરે. મન૦
 તિથે' તે શિવકારણ કહેરે, ધર્મ સંગ્રહણી પ્રબંધરે. ગુ. ૨૦
 નિશ્ચય ફલ કેવલ લગેરે, નવિ ત્યજ્યે વ્યવહારરે. મન૦
 અક્રિસોગ^૧ પામ્યા વિનારે, જિમ નિજ ભોજન સારરે ગુ. ૨૧
 પુન્ય અગનિ પાતિક દહેરે, જ્ઞાન સહેજે આલાયરે. મન૦
 પુન્ય હેતુ વ્યવહાર છે રે, તિથે નિરવાણ ઉપાય રે. ગુ. ૨૨
 લંબ્ય એક આવર્તમાંરે, કિરિયાવાદિ સુસિદ્ધ રે. મન૦
 હોવે તિમ ખીજો નહીં રે, દશાચ્યુર્ણી સુપ્રસિદ્ધ રે. ગુ. ૨૩
 ધંમ જાણીને મન ધરે રે, તુજ શાસનનો રાગ રે. મન૦
 નિશ્ચય પરિણતિ મુનિ રહે રે, વ્યવહારે વડલાગ રે. ગુ. ૨૪
 દાળાં ૩ જી ભોગિડા રે હંસારે વિષય ન રાચિએ-એ દેશી
 સમકિત પક્ષજ કોઈક આદરે, કિરિયા મંદ અણુજાણુ;
 શ્રેણિક પ્રમુખ ચરિત્ર આગળ કરે, નવિ માને ગુરૂ આણુ. ૨૫
 અંતર જામીરે તું જાણે સવે (એ આંકણી.)
 કહે તે શ્રેણીક નવિ નાણી હુઓ, નવિ ચારિત્ર પ્રધાન;
 સમકિત ગુણુથી રે જિનપદ પામશ્યે, તેહજ સિદ્ધિ નિદાન. અં. ૨૬
 નવિ તે જાણે રે કિરિયા ખપ વિના, સમકિત ગુણુ પણ તાસ;
 નરક તણી ગતિ નવિ છેદી શકે, એ આવશ્યકે લાખ્ય. અં. ૨૭
 ઉજવળ તાંણે રે વાંણે મેલડે, સોહે પટ ન વિશાળ;
 તિમ નવિ સોહેરે સમકિત અવિરતે, બોલે ઉપદેશમાળ. અં. ૨૮
 વિરતિ વિધન પણ સમકિત ગુણુ વર્યો, છેદે પલિય પુહુત;
 આણુદાદિક વ્રત ધરતા કહ્યો, સમકિત સાથે રે સૂત્ર. અં. ૨૯

શ્રેણીક સરિખા રે અવિરતિ થોડલા; જેહ નિકાચિત કર્મફ .
 તાંણી આણે રે સમકિત વિરતિને, એ જિનશાસનમર્મ. અં. ૩૦
 બ્રહ્મ પ્રતિજ્ઞા વિષુ લવ સત્તમા^૧ બ્રહ્મવતી નહીં આપ;
 અણુ કીધાં પણ લાગે અવિરતે, સહજે સધળાં રે પાપ. અં. ૩૧
 એહવું જાણી રે વ્રત આદર કરે, જતને સમકિતવંત;
 પંડિત પ્રીછે રે થોડે જિમ લણે, નાવે બોલ અનંત. અં. ૩૨
 અંધા આગે રે દરપણુ દાખવો, બહિરા આગળ ગીત;
 મૂરખ આગળ પરમારથ કથા, ત્રણેં એકજ રીત. અં. ૩૩
 એહવું જાણી રે હું તુજ વીનવું, કિરિયા સમકિત જોડિ,
 દીજે કીજેરે કરૂણા અતિ ઘણી, મોહ સુલટ મદ મોડિ. અં. ૩૪

ઢાળ ૪ થી. ગિરુઆરે ગુણુ તુમતાણા--એ દેશી.

ધણિયેરે મેં પ્રભુ વીનવ્યો, સીમંધર ભગવંતો રે;
 જાણું હું ધ્યાને પ્રગટ હું તો; કેવલ કમલાકંતોરે.

જયો જયો જગગુરુ જગધણી. (એ આંકણી). ૩૫

તું પ્રભુ હું તુજ સેવકો, એ વ્યવહાર વિવેકો રે;
 નિશ્ચય નય નહીં આંતરો, શુદ્ધાતમ ગુણુ એકો રે. જયો. ૩૬
 જિમ જલ સકલ નદીતણો, જલનિધિ જલ હોયે ભેજો રે;
 બ્રહ્મ અખંડ સખંડનો, તિમ ધ્યાને એક મેજો રે. જયો. ૩૭
 જિણે આરાધન તુજ કર્યું, તસ સાધન કુણુ લેખે રે;
 દર દેશાંતર કુણુ ભમે, જે સુરમણિ ઘરે દેખે રે. જયો. ૩૮
 અગમ અગોચર નય કથા, પાર કુંભે^૨ નવિ લહિયે રે;
 તિણે તજ શાસન ઇમ કહ્યું, બહુશ્રુત વચણુડે રહીયે રે. જયો. ૩૯

તું મુજ એક હૃદય વશ્યો, તુંહિજ પર ઉપકરી રે;
ભરતભવિક હિત અવસરે, મુજ મત મેલ્હો વિસારી રે. જયો ૪૦

કેળશ.—હરિગીત વૃત્ત.

ધમ વિમલ કેવલ જ્ઞાન દિનકર, સકલ ગુણ રચણાયરો;
અલંક અકલ નિરીહ નિરમમ, વીનવ્યો સીમંધરો;
શ્રી વિજયપ્રભ સૂરિ રાજ્યે, વિકટ સંકટ ભય હરો,
શ્રી નયવિજય બુધશિષ્ય વાચક, જસ વિજય જય જય કરો. ૪૧
ઇતિ શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજીવિરચિત નિશ્ચયવ્ય-
વહાર ગર્ભિત શ્રી સીમંધર જિન વિનતિરૂપ સ્તવનં સંપૂર્ણ.

ભવ્ય—ચેતવણી—કવિત.

એક શ્વાસોશ્વાસ મત જોગો પ્રભુ નામ બિન,
કીચડ કલંક અંગ ઘોષ લે તું ઘોષત્રે;
ઉર અંધિયારી રેન કછુ અ ન સૂજત,
જ્ઞાનકી ચિરાકે ચિત્ત જોષ લે તું જોષ લે.
માનુષ્ય જનમ ઐસો ફેર ન મિલેગો મૂઠ,
પરમ પ્રભુસેં ખ્યારો હોષ લે તું હોષ લે;
ક્ષણ ભંગ દેહ તામે જનમ સુધારવો હે,
વીજકે ઝળુકે મોતી પોષલે તું પોષ લે.

૧

ઇતિ.

શુદ્ધિ પત્રિકા.

પૃષ્ઠ.	લીંટી	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬	૬	૨	૨૦
૨૨	૧૭	એના	એવા
૨૨	૧૯	જસવાદ	યશવાદ
૨૫	૬	કહે તો	કહેતો
૨૬	૨૦	૯	૦
૪૭	૨	સંખંધ	સંખલ
૪૭	૧૯	લક્ષ	૮૪ લક્ષ
૫૧	૧૪	જે	જો
૫૩	૧૦	ચાકરી	ચાકરીપૂર્વક
૫૬	૧૦	જે	જો
૬૦	૨૩	લેચન	લોચન
૬૩	૩	વાળથી	વાણથી
૬૪	૬	વતરણી	વૈતરણી
૬૯	૯	માનસિક	૦
૭૮	૧૯	ગૃહસ્થના	ગૃહસ્થની
૮૮	૧૬	જનમાર્ગને	જૈનમાર્ગને
૯૧	૨૧	શૂન્ય	શૂન્યપણે
૯૭	૧૪	શકે	શકે
૧૦૬	૨૧	જે	જો
૧૦૭	૩	સુદ્રા	સુદ્રાની
૧૦૭	૫	તો	તે તો

૧૦૬	૨૧	દ્રવ્ય	દ્રવ્યલિંગ
૧૧૬	૨૧	ગુહિરખણિ	ગુહિરખણિ
૧૧૭	૨૨	નીર	વીર
૧૧૬	૧૧	ઇક્રુસા	ઇક્રુ સા
૧૨૦	૧૭	કૂદિ	કૂટિ
૧૨૧	૧૦	જયસુદ્ધિ	જય ભજય સુદ્ધિ
૧૨૧	૧૨	સુ સાહુ	એસુ સાહુ
૧૨૨	૫	કાઉસગિ	કાસગિ
૧૨૪	૧૫	ઉલકિઉ	દેઉલ કિઉ
૧૨૪	૨૦	કૌણિ	કૌંચિ
૧૨૫	૬	માણુ ગણુમનિ	માણુગણુ મનિ
૧૨૫	૧૦	દત	દત્ત
૧૨૫	૨૧	દઠ	દઢુ
૧૨૬	૪	બહુકાલિકાલ કરિસુનિસરિઉ	લહુકાલિ કાલકરિ સુનિ સરિઉ
”	૯	સન્ચિય	સચ્ચિય
”	૨૧	બલભટ્ટ	બલભદ્ર
”	”	તું ગિય	તુંગિય
”	”	અહનિસિરિષ	અહનિસિ રિષિ
૧૨૭	૧	કન્જ	કન્જ
”	૯	ચંચાહિ વહુય	ચંચાહિવ હૂય
”	૧૧	વિથંથ લુટલિહુ	વિથંથલુ ટલિઉ
”	૧૪	વારત્ત ધરિષિ	વારતાય રિષિ
”	૧૫	પુન્નજેય	પન્નજેય

		ગોસલક	ગોસાલક
૧૨૯	૫	થા	૦
"	૭	થા	૦
"	૮	થા	૦
"	૧૮	સહસમલ્લતિ	સહસમલ્લત્તિ
"	૧૯	રિઉ	રિઉ રાઉ
૧૩૦	૮	દીરગસિઉ કંઈ	દીરઘસિઉ રંઈ
"	૧૯	છત્તર હાવઈ	છન્ન રહાવઈ
"	૨૩	તઉ	પહુત્તઉ
૧૩૧	૧૨	દુલ્લમ્મ ચારિસા નારિ. દુલ્લમ્મચારિ સા નારિ.	
૧૩૨	૨૦	લિદ્ધ	લિદ્ધ બુદ્ધિ
૧૩૩	૩	યુત્તુ	યુત્તુ
૧૩૪	૧૩	સસી	સીસ
"	૧૫	નચય	નચર
"	૧૯	મમ મમોહ	મ મમમોહ
"	૨૧	પુદ્ધં મુય તવ સીસેવઈ. પુદ્ધં મુય તવસી સેવઈ.	
"	૨૩	પયસાઈ	પયાસઈ
૧૩૬	૯	ગુરૂ	સગુરૂ
"	૨૧	પરિપલિ	પરિપાલિ
૧૩૮	૪	મોદ્દિમ	મોદ્દિમ
"	૧૮	જાવચડ	જા ચડ
"	૨૦	એકવણુ	એ કવણુ
"	૨૧	સે ડય	સે ડુય
૧૩૯	૪	કાલ સૂરિયહ પુત્ત. કાલસૂરિ ચહ પુત્ત.	
"	૬	કિંપિ મલિજ્ઞ વચઉ. કિંપિ મલિજ્ઞવઉ	

૧૩૯	૧૦	હે જિઘહિત	હેજિઘં હિત
„	૧૫	તિહુયણુ હમજિ	તિહુયણુહ મજિ
૧૪૦	૩	લિતઉ	લિંતઉ
„	૯	સપલ	સપલ
„	„	અંધ	અધ
૧૪૧	૧૭	લિંગ	લિંગ
૧૪૪	૧૪	શ્રત	શ્રુત
પ્રસ્તાવના.	૪	સમૂહને	સમુદ્રને
૭	૩	પણુ	પણુ પ્રાયઃ
૯	૧૪	ફૂટીને	ફૂટીને
૯	૨૦	આવન	વન
૧૦	૧૪	તુષ્ટામાન	તુષ્ટમાન
૧૬	૨૧	યોગ્યાયોગ્યા	યોગ્યાયોગ્ય

